

---

iVakavuvuli Talei

Me ra na kila kina na nodra Dauveivuetai kei na ivakavuvuli ni nona ivunau, me ra na kila kina na sala me ra lako mai kina ki vua ka vakabulai.

1 Nifai 15:14

iVakavuvuli Talei

Tabaka na
Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai
Salt Lake City, Utah

Ena marautaki na nomuni nanuma kei na vakatutu ena vuku ni ivola oqo.

Ni yalovinaka ka vakauta ki na Curriculum Development,

50 East North Temple Street, Salt Lake City, Utah 84150-0024.

E-mail: cur-development@ldschurch.org. Ni yalovinaka ka vola kina na yacamu, nomu itikotiko, tabanalevu kei na iteki. Raica mo tukuna mai na yaca ni ivola. Qai tukuna na nomu nanuma kei na vakatutu me baleta na ivola, na kena vinaka kei na veitikina e rawa ni vakavinakataki.

© 2008 mai na Intellectual Reserve, Inc.

Dodonu kece e taqomaki.

Tabaki e Amerika

Vakadonui me Vakavalagi: 5/07

Lewena

<i>iVakamacala Taumada</i>	1
<i>Wase 1</i> Na Tamada Vakalomalagi	5
<i>Wase 2</i> Noda Matavuvale Vakalomalagi	9
<i>Wase 3</i> Ko Jisu Karisito, Noda iLiuliu Digidigi ka iVakabula	13
<i>Wase 4</i> Galala ni Digidigi	19
<i>Wase 5</i> Na Veibuli	23
<i>Wase 6</i> Na Lutu nei Atama kei Ivi	27
<i>Wase 7</i> Na Yalo Tabu	32
<i>Wase 8</i> Na Masu vua na Tamada Vakalomalagi	37
<i>Wase 9</i> O Ira na Parofita ni Kalou	43
<i>Wase 10</i> iVolanikalou	49
<i>Wase 11</i> Na Bula nei Karisito	55
<i>Wase 12</i> Na Veisorovaki	65
<i>Wase 13</i> Na Matabete	75
<i>Wase 14</i> iSoqosoqo ni Matabete	81
<i>Wase 15</i> Nona Tamata ni Veiyalayalati na Turaga	91
<i>Wase 16</i> Na Lotu i Jisu Karisito ena Veigauna e Liu	97
<i>Wase 17</i> Na Lotu i Jisu Karisito Nikua	105
<i>Wase 18</i> Vakabauti Jisu Karisito	113
<i>Wase 19</i> Veivutuni	119
<i>Wase 20</i> Papitaiso	127
<i>Wase 21</i> Na iSolisoli ni Yalo Tabu	135

<i>Wase 22</i>	Na iSolisoli ni Yalotabu	139
<i>Wase 23</i>	Na Sakaramede	149
<i>Wase 24</i>	Na Siga ni Vakacecegu	155
<i>Wase 25</i>	Na Lolo	161
<i>Wase 26</i>	Na Solibula	167
<i>Wase 27</i>	iTavi Vakacakacaka kei na Nomu iTavi Yadua	173
<i>Wase 28</i>	Veiqaravi	181
<i>Wase 29</i>	Nona Lawa ni Tikobulabula na Turaga	187
<i>Wase 30</i>	Loloma Uasivi	193
<i>Wase 31</i>	Na Dina	201
<i>Wase 32</i>	iKatini kei na iSolisoli Tale ESo	205
<i>Wase 33</i>	Cakacaka ni Kaulotu	211
<i>Wase 34</i>	Vakatorocaketaka Noda Dui Taledi	219
<i>Wase 35</i>	Talairawarawa	225
<i>Wase 36</i>	E Rawa ni Tawamudu na Matavuvale	233
<i>Wase 37</i>	iTavi ni Matavuvale	239
<i>Wase 38</i>	Vakamau Tawamudu	245
<i>Wase 39</i>	Na Lawa ni Tiko Savasava	253
<i>Wase 40</i>	Cakacaka ni Valetabu kei na Tuvakawa	263
<i>Wase 41</i>	Na Vuravura ni Yalo ni Oti na Bula Oqo	271
<i>Wase 42</i>	Na Vakasoqoni Vata ni Yavusa i Isireli	275
<i>Wase 43</i>	iVakatakilakila ni iKarua ni Lako Mai	283
<i>Wase 44</i>	Na iKarua ni Lako mai nei Jisu Karisito	289
<i>Wase 45</i>	Na Mileniumi	295
<i>Wase 46</i>	Na Veilewai Levu	301
<i>Wase 47</i>	Bula Vakalou	309
<i>iTuvatuva ni Veiyaloyalo</i>		315
<i>iTuvatuva Vakamatanivola</i>		319

---

iVakamacala Taumada

E Dua na iDusidusi ni Vuli kei na iVolavakarau ni Qasenivuli

Na iVakavuvuli Talei a volai me idusidusi ni vuli ka ivolavakarau ni qasenivuli. Ni o vulica, ena nomu vakasaqara na Yalo ni Turaga, ena tubu na nomu kila ka kei na nomu ivakadinadina me baleta na Kalou na Tamada, ko Jisu Karisito kei na Nona Veisorovaki, kei na Vakalesui mai ni Kosipeli. O na rawa ni raica na isau ni taro me baleta na bula, vakadeitaki na nomu inaki kei na kemu yaga, ka sotava ena vakaba-uta na veika dredre e baleti iko kei na nomu matavuvale.

iDusidusi ni Veivakavulici ena Lotu ka vakakina e Vale

Sa dua na itavi cecere na itavi vakaqasenivuli ka levu kina na vei-gauna vivinaka me da vaqacacotaki ira kina na tani ka raica me ra “vakavulici ena ivakavuvuli ni Kalou” Moronai 6:4. Ena mana na nomu veivakavulici ni ko vakamura na ivakavuvuli eso oqo:

- Lomani ira o vakavulica.
- Veivakavulici ena Yalotabu.
- Vakavulica na ivunau.
- Sureta na vuli vagumatua.

Lomani Ira o Vakavulica

Ni o lomani ira o vakavulica tiko, ena yaco me rawarawa ni ra ciqoma na Yalo ni Turaga. Era na gugumatua cake ena vuli ka rawarawa na nodra veiwasei vei iko vata kei ira na tani. Segata mo veikilai vinaka vata kei ira o vakavulica, me ra kila ni o kauwaitaki ira dina. Dau yadrava na veika era sotava o ira era vakaleqai tu. Tauyavutaka e dua na draki vinaka ni veimaliwai ena nomu kalasi me rawarawa kina na nodra lako mai vei iko na lewe ni kalasi ni

---

---

ra gadreva na veivuke ena veitaro eso me baleta na ivakavuvuli ni kosipeli kei na kena ivakavakayagataki.

Ena basika na Yalo ni Turaga ni tiko na veilomani kei na duavata. Sa kaya na Turaga, “E dua na vunau vou kau sa solia vei kemudou, mo dou veilomani, me vaka kau sa lomani kemudou, mo dou veilomani talega vakakina” (Joni 13:34).

Me baleta na ikuri eso ni ulutaga oqo, raica *Na Veituberi, Ai Lutua ni Bula*, tabana e 35–45.

Veivakavulici ena Yalotabu

Na veika bibi duadua e rawa ni o vakavulica sai koya na ivunau i Karisito me vaka sa vakatakilai mai na ivolanikalou kei ira na parofita ni gauna oqo me vaka sa vakadeitaka na Yalo Tabu. Me rawa vakavinaka oqo, sa dodonu me tiko vei iko na Yalo ni Turaga. “Ena soli vei kemudou na Yalotabu ni dou sa kerea ena vakabauta,” sa kaya na Turaga, “ia mo dou vunau walega ena veivakauqeti ni Yalotabu” (V&V 42:14; raica talega na V&V 50:13–22). Na Yalo Tabu sai koya na qasenivuli dina, sa bibi kina me da vakarautaka e dua na draki me rawa ni tiko kina na Yalo ni Turaga.

Ena ikuri ni ulutaga oqo, raica na *Na Veituberi, Ai Lutua ni Bula*, tabana e 47–54.

Vakavulica na iVunau

Ni bera ni o veivakavulici mai na dua na wase vulica sara vakavinaka mo kila na kena ivunau. Vulica talega na ikuri ni ivolanikalou e koto ena mua ni iwase. O na veivakavulici ena dina kei na kaukauwa ni sa vakauqeti iko na ivakavuvuli era kune ena loma ni wase. Kakua ni dau vakilakila na ivunau ni Lotu. Vakavuvulitaka ga na veika ena tokoni mai na ivolanikalou, na nodra vosa na parofita kei na iapositolo ni gauna oqo, kei na Yalo Tabu (raica na V&V 42:12–14; 52:9).

Kevaka o kacivi mo vakavulica e dua na kuoramu se dua na kalasi ena nomu vakayagataka na ivola oqo, kakua ni vakaisosomitaka ena veivola eso mai tautuba, veitalia sara na kena taleitaki. Mo

---

dinata sara na ivolanikalou kei na veimalanivososa sa tu ena ivola. Kevaka e ganita, vakayagataka na veika o sa sotava kei na ituku-tuku eso mai na veimekesini ni Lotu me veivuke ena lesoni.

Ena ikuri ni ulutaga oqo, raica na *Na Veituberi, Ai Lutua ni Bula*, tabana e 56–67.

Sureta na Vuli Vagumatua

Ni o veivakavulici, vukei ira na tani me ra raica na sala e yaga kina na ivakavuvuli ni kosipeli ena noda bula e veisiga. Vakauqeta me veivosakitaki na sala e rawa ni vakaimawe kina ena noda rai me baleta na Kalou, baleti keda, ira na noda matavuvale, kei ira eda tiko veivolekati na veivakavuvuli oqo. Vakauqeti ira na lewe ni kalasi me ra bulataka na ivakavuvuli.

Tovolea mo vakaitavitaka na kena levu ga na tamata e rawa ena lesoni eso oqo. Ena rawa oqo ena nomu kerei ira me ra wiliwili mai cake, saumi taro, se wasea na veika eso era sa sotava, ia mo vakayacora ga vakakina ni o sa vakadeitaka ni ra na sega ni vakamaduatiki. O na gadreva beka mo lesia rawa eso na itavi vei ira na lewe ni kalasi ena nomu vakarautaka tiko na lesoni. Mo dau qarauna na nodra gagadre kei na nodra nanuma na tani. O na gadreva beka mo veitalanoa yadua kei ira ni bera na lesoni ka taroga na nodra nanuma me baleta na nodra vakaitavitaki.

Me baleta eso tale na ka ena ulutaga oqo, raica na *Na Veituberi, Ai Lutua ni Bula*, tabana e 61–74.

iKuri ni Veivuke vei Qasenivuli

Na iwase yadua ena ivola oqo e koto kina e dua se rua na idusidusi me baleta na qasenivuli. Na idusidusi eso oqori e koto kina eso na vakasama ka na rawa ni vukei iko ena nomu sasaga mo lomani ira o vakavulica, veivakavulici ena Yalotabu, vakavulica na ivunau, ka sureta na vuli vagumatua vei ira o vakavulica.

Na Tamada Vakalomalagi

W a s e 1

E Tiko e Dua na Kalou

• Na cava beka eso na ivakadinadina vei iko ni tiko e dua na Kalou?

E vola vakaoqo ko Alama, e dua na parofita ni iVola i Momani, “Na ivola oqo sa tukuna na Kalou; io na vuravura kei na veika kece sa tu kina, kei na toso ni vuravura kei na nodra toso na veika kecega sa tu ena maliwa lala; a ka kecega oqo sa vakadinadinataka ni sa bula tiko na Kalou, o Koya sa bulia na ka kecega” Alama 30:44. E rawa ni da rai ki lomalagi ena bogi ka vakila na veika e tukuna tiko ko Alama. E milioni vakamilioni na veikaloalo ka ra tu ena kena ivakarau uasivi. Era sega ni tu vakacala ka e kea. E rawa ni da raica na caka-caka ni Kalou e lomalagi ka vakakina e vuravura. Na levu ni veikau totoka, na levu ni veimataqali manumanu, na veiulunivanua, na kena uciwai, na o ka kauta mai na uca kei na ucacevata—na veika kece oqo sa vakadinadinataka vei keda ni tiko e dua na Kalou.

Era sa vakavuvulitaka vei keda na parofita ni Kalou sai Koya na iLiulu Cecere ni veivuravura kecega. Na Kalou e tiko mai lomalagi (raica na V&V 20:17. Mai vua na Luvena, ko Jisu Karisito, sa bulia kina ko Koya na lomalagi kei na vuravura kei na veika kecega sa tu kina (raica na 3 Nifai 9:15; Mosese 2:1). Sa bulia na vula, na veikaloalo, kei na matanisiga. A tauyavutaka ko Koya na vuravura oqo ka solia kina na kena ibulibuli, na itosotoso, kei na bula. E vakasinaita na maliwa lala kei na wai ena veika bula. E vakatawa na veidelana kei na veibuca ena veimataqali manumanu kecega. E solia vei keda na siga kei na bogi, na vulaikatakata kei na vulaibatabata, na gauna

---

Me baleti ira na qasenivuli: Me tekivutaki na veivosaki vakayagataka na taro ena itekitekivu ni dua na iwase ka vakauti ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale ki na tiki ni vosa me kunei kina e levu na itukutuku. Vakayagataka na taro ena mua ni dua na iwase me ra vukei kina na lewe ni kalasi se matavuvale me ra vakasamataka ka veivosakitaka na ibalebale ni veika era sa wilika ka vakayagataka ena nodra bula.

ni kakaburaki kei na tatamusuki. E bulia na tamata me ucui Koya me lewa na Nona ibulibuli kecega (raica Na iVakatekivu 1:26–27).

Na Kalou sai Koya na Ka Bula Cecere ka Tawavakaiyalayala eda vakabauta ka dau qarava. Sai koya “na iTubutubu Cecere ni vura-vura taucoko,” ia ko Koya “sa raica na vuravura taucoko ena yalo kauwai vakatama kei na veinanumi vakaitubutubu” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi na Lotu: Josefa Simici* [2007], 39).

Na iTuvaki ni Kalou

- Na cava eso na ivakarau ni Kalou?

Baleta ni da a buli me da ucui Koya (raica na Mosese 2:26; 6:9), eda kila ni yagoda e tautauvata kei na Yagona. Na yalona tawamudu e vakavaletaki ena dua na yago vakalewe kei na sui (raica V&V 130:22). Na yagona na Kalou e taucoko na kena vinaka ka vakalagilagi, ena dua na lagilagi e sega ni vakamacalataki rawa.

Sa taucoko sara na nona vinaka na Kalou O Koya na Kalou ni caka dodonu, ka nona itovo ni bula na loloma, loloma veivueti, loloma cecere, dina, kaukauwa, vakabauta, vuku, kei na lewa. Sa tu Vua na kaukauwa kecega. Sa kila na ka kecega. Sa sinai ena yalovinaka.

Na ka vinaka kecega sa vu mai vua na Kalou. Na veika kece e vakayacora me vukei ira na Luvena me ra yaco me ra vakataki Koya. Sa kaya ko Koya, “Raica, oqo na inaki kei na lagilagi ni noqu cakacaka —me tucake tale mai na mate na tamata kecega ka rawata na bula tawamudu” (Mosese 1:39).

- Na cava e bibi kina vei keda me da kila na kena ituvaki na Kalou?

Yaco me Kila na Kalou

- E rawa vakacava ni yaco me da kila na Kalou?

Sa rui ka bibi sara me da kila na Kalou, sa kaya kina na iVakabula, “Sai koya oqo na bula tawamudu, me ra kilai kemuni na Kalou dina duadua ga, kei Jisu Karisito ko koya ko ni a tala mai” (Joni 17:3).

Na imatai ni vunau ka cecere duadua sai koya “Mo lomani Jiova na nomu Kalou ena lomamu taucoko” (Maciu 22:37).

Na levu ga ni noda kila na Kalou, na levu cake ni noda lomani Koya ka talairawarawa ki na nona ivakaro (raica 1 Joni 2:3–5). Ena noda talairawarawa ki na nona ivakaro sa rawa ni yaco kina me da vakataki Koya.

E rawa ni da kila na Kalou kevaka eda vinakata:

1. Vakabauta ni tiko o Koya ka ni lomani keda (raica Mosaia 4:9).
2. Vulica na ivolanikalou (raica 2 Timoci 3:14–17).
3. Masuti Koya (raica Jemesa 1:5).
4. Talairawarawa ki na Nona ivakaro ena kena vinaka duadua eda rawata (raica Joni 14:21–23).

Ni da vakayacora na veika oqo, ena yaco me da kila na Kalou ka qai rawata na bula tawamudu.

- Vakasamataka na veika e rawa ni o cakava mo voleka yani kina vua na Kalou.

iKuri ni iVolanikalou

- Cakacaka 7:55–56 (Na Luvena ena liga imatau i Tamana)
- V&V 88:41–44 (ivakarau ni Kalou)
- Same 24:1 (e nona na Turaga na vuravura)
- Mosese 1:30–39 (Na Veibuli)
- Alama 7:20 (E sega ni rawa ni cala na Kalou)
- Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:17 (Na Tamana kei na Luvena e rua na ka bula duidui)
- Alama 5:40 (na vinaka e vu mai vua na Kalou)
- Joni 14:6–9 (E tautauvata na kedrau ivatuka na Tamana kei na Luvena)
- Momani 9:15–20 (Kalou ni cakamana)
- Emosi 3:7 (Na Kalou ni ivakatakila)
- Joni 3:16 (Na Kalou ni loloma)

Noda Matavuvale Vakalomalagi

W a s e 2

Eda Luvena na Tamada Vakalomalagi

- Na cava era vakavuvulitaka vei keda na ivolanikalou kei ira na parofita ni gauna oqo me baleta na keda isema vua na Kalou?

E sega walega ni noda iLiuliu ka Dauniveibuli na Kalou; e Tamada Vakalomalagi talega ko Koya. “Na tagane kei na yalewa kece sara era . . . luvena tagane kei na yalewa na Kalou. “Na tamata, ni se yalo, a kunekunetaki ka sucu mai vei rau na itubutubu vakalomalagi, ka susugi cake me yalomatua ena veitikotiko vakaturaga tawamudu nei Tamana, ni se bera ni qai lako mai ki vuravura ena dua na yago” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Joseph F. Smith [1998], 335*).

Na tamata kecega e sucu mai ki vuravura era tacida se ganeda vakayalo. Baleta ni da luvena vakayalo na Kalou, eda sa rawata me noda ivotavota na kaukauwa me da rawa ni vakaitovotaki keda ena Nona itovo vakalou. Ena Veisorovaki nei Jisu Karisito, sa rawa ni da yaco me da vakataki Tamada Vakalomalagi ka rawata na taucoko ni marau.

- Ena vakaimawe ena nomu vakasama, na nomu vosa, kei na nomu ivakarau na nomu kila ni o luvena na Kalou?

Eda a Rawata na iVakarau kei na Veitaledi Eso ena Noda Tiko mai Lomalagi

- Vakasamataka mada na veitaledi kei na isolisoli o sa vakalougata-taki kina.

Me baleti ira na qasenivuli: E sega ni gadrevi mo ni vakavulica kece sara na veika e tu ena veiwase yadua. Ni ko vakavakarau ena masumasu mo veivakavulici, vakasaqara na veidusi-maki ni Yalotabu mo kila na tikina cava mo vakavulica kei na taro mo taroga.

E vakavulica vei keda na ivolanikalou ni o ira na parofita era a vakarautaki ira me ra mai veiliutaki e vuravura ena gauna era se yalo voli ga kina mai lomalagi (raica Alama 13:1–3). Ni bera ni ra qai sucu mai me ra mai vakayago, sa lesi (digitaki) ira rawa na Kalou me ra mai veiliutaki e vuravura. Eso vei ira na liuliu oqori o iratou o Jisu, Atama, kei Eparaama. (Raica na Eparaama 3:22–23.) E vakavuvulitaka o Josefa Simici ni “tamata kece e dua na nodra ilesilesi me ra mai vunau vei ira na kai vuravura era sa lesi rawa mai ki na inaki oqori” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Josefa Simici* [2007], 511). Ia, sa soli tu na galala vei ira kece na kai vuravura me ra ciqoma se sega na kaci ni veiqaravi.

Eda a sega ni tautauvata kece mai lomalagi. Eda kila, me kena ivakaraitaki, ni da luvena tagane ka luvena yalewa na itubutubu vakalomalagi—tagane kei na yalewa (raica na “Na Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura Raraba,” *Ensign*, Nove. 1995, 102). E duidui na noda dui taledi kei na veika eda rawa ni cakava, ka da a kacivi me da mai cakava na veika duidui eso e vuravura. E rawa ni da vulica e levu cake na ka me baleta na “veika tawamudu eda rawa ni rawata” ena noda taura na noda veivakalougatataki vakapeteriaki (raica na Thomas S. Monson, ena Conference Report, Okot. 1986, 82; se *Ensign*, Nove. 1986, 66).

Sa ubia tu na noda vakasama me baleta na veika ni noda bula taumada e dua na ilati, ia na Tamada mai Lomalagi e kila tu o cei o keda kei na veika eda a dau cakava tu ni bera ni da lako mai ki ke. Sa digia o koya na gauna kei na vanua me da mai sucu kina o keda yadua me rawa ni da vulica kina na veilesioni eda dui gadreva ka cakava na kena vinaka duadua eda rawata ena noda dui taledi kei na noda ivakarau.

- Sa vakalougatataki iko beka vakacava na nodra taledi eso tale na tamata? E rawa vakacava ni vakalougatataki ira na tani na nomu taledi?

A Vakarautaka o Tamada Vakalomalagi e dua na iTuvatuva me Rawa ni da Yaco Kina me Vakataki Koya

- Ena vukei keda vakacava na bula vakavuravura me da yaco me vakataki Koya na Tamada Vakalomalagi?

E kila na Tamada Vakalomalagi ni da na sega ni lako sivita rawa e dua na ivakatagedegede vakavo kevaka eda biuti Koya mada me dua na gauna. E vinakata o Koya me da mai rawata na veitiki ni bula vakalou e tua Vua. Me rawa oqo, sa yaga me da biuta mada na noda itikotiko ena bula taumada me da mai vakatovolei me da vakila. E gadreva na yaloda me vakasulumi ena yago. E gadrevi me da na veitalatala kei na yagoda ena noda mate ka duavata tale ena gauna ni Tucake Tale. Me da qai rawata na yago tawa mate rawa me vaka na yagona na Tamada Vakalomalagi. Kevaka eda lako sivita rawa na noda veivakatovolei, eda na rawata na taucoko ni marau sa rawata tu na Tamada Vakalomalagi. (Raica na V&V 93:30–34.)

A kaciva na Tamada Vakalomalagi e dua na Matabose Cecere me vakaraitaka kina na Nona ituvatuva me baleta na noda itosotoso (raica na *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Josefa Simici*, 209, 511). Eda vulica ni kevaka eda muria na Nona ituvatuva, eda na yaco me vakataki Koya. Eda na tucake tale mai na mate; ena tu vei keda na kaukauwa kece mai lomalagi kei vuravura; eda na yaco me itubutubu vakalomalagi ka na so na luveda vakayalo me vakataki Koya (raica na V&V 132:19–20).

Eda vulica ni na vakarautaka vei keda o Koya e dua na vuravura me da vakadinadinataki keda kina (raica na Eparaama 3:24–26). Ena ubia na noda vakanananu e dua na ilati, ka da na guilecava na noda itikotiko vakalomalagi. Ena yaga oqo baleta me rawa ni da vaka-yagataka na noda galala me da digidigi ena vinaka kei na ca ka da sega ni vukei ena veivakanananu ni noda a bula tu vata kei Tamada Vakalomalagi Oqo ena rawa kina ni da talairawarawa Vua baleta ni da vakabauti Koya, ka sega ni baleta na noda kilai Koya se na noda vakanananu me baleti Koya. Ena vukei keda o Koya me da kila na dina ena noda mai rogoca tale e vuravura (raica na Joni 18:37).

Me baleti ira na gasenivuli: E rawa ni ra dau vakasamataka vakamalua na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale e dua na isau ni taro kevaka e soli vei ira na gauna me ra vakasamataka kina. Me vaka beka oqo, ni o taro oti, e rawa ni o kaya, “Yalovinaka taura e dua na gauna mo vakasamataka kina, au na qai kerea na kena isau.” Qai solia na gauna me vakasamataki kina.

Ena Matabose Cecere eda a vulica talega kina na inaki ni noda tubu: me da rawata na taucoko ni marau. Ia, eda a vulica talega ni so era na rawai, era na digitaka eso tale na sala, ka lako sese. Eda vulica ni da na vakatovolei kece ena noda bula ena: tauvimate, na yalorarawa, na mosi, na yaluma, kei na mate. Ia eda kila ni mai soli vei keda na veika oqo me rawa ni da vakila me da vinaka cake kina (raica V&V 122:7). Kevaka eda vakatara, era na vakasavasavataki keda na veivakatovolei oqo ka sega ni vakadrukai keda. Era na vakavulici keda me da dau sotava na dredre, vosota, ka tu vei keda na loloma cecere (raica na *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 15–16).

Ena bose talega oqori eda a vulica kina ni ena vuku ni noda malumalumu, eda na ivalavala ca kece sara vakavo ga o ira na gone lalai (raica V&V 29:46–47). Eda vulica ni na vakarautaki vei keda e dua na iVakabula me rawa kina ni da vakamalumalumutaka na ivalavala ca ka vakamalumalumutaka na mate ena noda tucake tale. Eda vulica ni kevaka eda vakabauti Koya, talairawarawa ki na nona vosa ka muria na Nona ivakaraitaki, eda na vakacerecerei ka yaco me vaka na Tamada Vakalomalagi. Eda na rawata na taucoko ni marau.

- Vola eso na itovo ni bula nei Tamada Vakalomalagi. E vukei keda vakacava na yavu ni veivakabulai me da rawata na itovo ni bula vakaoqo?

iKuri ni iVolanikalou

- Iperiu 12:9 (Na Kalou e Tama ni yaloda)
- Jope 38:4–7 (e tukuni tiko eke na bula taumada)
- Eparaama 3:22–28 (raivotu ni bula taumada)
- Jeremaia 1:5 (raivotu ni bula taumada)
- V&V 29:31–38 (raivotu ni bula taumada)
- Mosese 3:4–7 (veibuli vakayalo kei na veibuli vakayago)
- 1 Korinica 15:44 (veibuli vakayalo kei na veibuli vakayago)
- V&V 76:23–24 (luvena tagane kei na yalewa duabauga)
- V&V 132:11–26 (ituvatuva ni toso)

Ko Jisu Karisito, Noda iLiuliu Digitaki ka iVakabula

W a s e 3

A Gadrevi e Dua na iVakabula ka iLiuliu

- Na cava eda gadreva kina me da biuta mai na iserau nei Tamada Vakalomalagi? Na cava eda gadreva kina e dua na iVakabula?

Ena gauna e vakaraitaki kina vei keda na yavu ni noda vakabulai ena vuravura ni yalo, sa dua na ka na noda marau ka da kaila ena reki (raica Jope 38:7).

Eda kila ni da na biuta tu mada yani na noda itikotiko vakalomalagi me dua na gauna. Eda na sega ni tiko ena nona iserau na Tamada Vakalomalagi. Ena noda tu tani mai Vua, ena yaco me da ivalavala ca kece ka so vei keda era na lako sese sara. E kilai keda yadua ka lomani keda kece sara na Tamada Vakalomalagi. E kila ni da na gadreva na veivuke, sa tuva kina o Koya e dua na sala me vukei keda.

Eda gadreva e dua na iVakabula me sauma na noda ivalavala ca ka vakavulica vei keda na sala me da lesu kina vei Tamada Vakalomalagi. E kaya na Tamada, “Ko cei meu tala?” (Eparaama 3:27). E kaya ko Jisu Karisito ka dau kilai e liu me Jiova, “Koi au oqo, mo ni talai au” (Eparaama 3:27; raica talega na Mosese 4:1–4).

Sa lomasoli ko Jisu me lako mai ki vuravura, solia na Nona bula ena vukuda, ka taura Vua na noda ivalavala ca. E vinakata o Koya, me vaka na Tamada Vakalomalagi, me da digitaka me da talai-rawarawa ki na ivakaro nei Tamada Vakalomalagi. E kila o Koya ni sa dodonu me da galala me da digidigi me rawa kina ni da

---

vakadinadinataki keda ni sa ganiti keda na bula vakalou. E kaya ko Jisu, “Tamaqu, me yaco ga na lomamuni, ka me nomuni tikoga na vakarokoroko ka sega ni mudu” (Mosese 4:2).

Ko Setani, a dau kilai tu ko Lusefa, a lako talega mai, ka kaya, “Raica koi au oqo, mo ni talai au, ia au na vakabulai ira kece mai na tamata me sega ni dua e yali, au na kitaka vakaidina na ka oqo niu sa luvevuni; ia me vakarokorokotaki kina na yacaqu” (Mosese 4:1). A vinakata ko Setani me vakasaurarataki keda kece me da cakava na lomana. Ena nona ituvatuva, ena sega ni vakatarai vei keda me da digidigi. Ena kauta tani ko koya na galala ni digidigi sa solia vei keda ko Tamada. E vinakata ko Setani me nona kece na lagilagi ni noda vakabulai. Ena nona vakatutu, ena vakacalai kina na inaki ni noda lako mai ki vuravura (raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: David O. McKay* [2003], 207).

Sa Yaco ko Jisu Karisito me Noda iLiuliu Digitaki ka iVakabula

- Ni o wilika na iwasewase oqo vakasamataka na lomamu me baleta na iVakabula.

Ni sa oti na nona rogoca na nodrau vosa na luvena, sa qai kaya na Tamada Vakalomalagi, “Au na talai koya sa liu” (Eparaama 3:27).

A digitaki ko Jisu ka tabaki taumada mai me noda iVakabula. E vuqa na ivola era tukuna na ka oqo (raica, me ivakaraitaki, 1 Pita 1:19–20; Mosese 4:1–2). E dua na ivolanikalou e tukuna ni se bera sara na sucu nei Jisu, a rairai ki vua e dua na parofita ni iVola i Momani ka kilai me taci Jereti ka kaya: “Raica, sai au ga sa vakarautaki tu mai na ivakatekivu kei vuravura meu vakabulai ira na noqu tamata. Raica, sai au ko Jisu Karisito. . . Sai au na nodra rarama na tamata kecega sa vakabauta na yacaqu ka tawamudu” (Ica 3:14).

Ni bula voli e vuravura ko Jisu, E a vakavuvulitaka o Koya: “Niu sa sega ni lako sobu mai lomalagi meu kitaka na lomaqu, meu kitaka ga na lomai Koya sa talai au mai. . . Ia sai koya oqo na lomai koya sa talai au mai, me ra rawata yadua na bula tawamudu ko ira sa raica na luvena, ka vakabauti koya, ia kau na vakaturi koya cake ena siga mai muri” (Joni 6:38, 40).

Na iValu mai Lomalagi

Sa yaco me cudru ka veisaqasaqa ko Setani ni sa digitaki Jisu Karisito na Tamada Vakalomalagi. Sa yaco na ivalu mai lomalagi. Era sa veivala kei Jisu Karisito kei ira na nona ilawalawa ko Setani kei ira na nona ilawalawa. “Era sa rawai [Setani] ena vuku ni dra ni Lami, kei na vosa era sa tusanaka,” na iVakabula kei ira na nona ilawalawa. (iVakatakila 12:11).

Ena veisaqasaqa levu oqo, era sa vakatalai tani kina mai na iserau ni Kalou ko Setani kei ira kece na yalo era a muri koya. Era a totogitaki e dua na ikatolu ni lewevuqa mai lomalagi ena nodra muri Setani (raica na V&V 29:36). A cakitaki vei ira na dodonu me ra mai rawata e dua na yago.

Ni da sa mai tu oqo e vuravura ka taukena e dua na yago, eda kila ni da a digitaka me da muri Jisu Karisito. Era sa tu talega e vuravura ko Setani kei ira na nona ilawalawa, ia era yalo tu ga. Era sega ni guilecava se o cei o keda, ka ra tu wavoliti keda e veisiga, era temaki keda ka vakauqeti keda me da cakava na veika e sega ni dau taleitaka na Tamada Vakalomalagi. Ena noda bula taumada eda a digitaka me da muri Jisu Karisito ka ciqoma na nona ituvatuva na Kalou. Sa dodonu me da na muri Jisu Karisito tikoga e vuravura oqo. Ena rawa walega ni da lesu tale ki na noda itikotiko vakalomalagi ena noda muri Koya.

- Na sala cava e se yaco tikoga kina nikua na iValu mai Lomalagi?

Sa Tu na Nona iVakavuvuli na iVakabula me da Muria

- Vakasamataka mada na sala sa vakauqeti iko kina na nona ivakavuvuli na iVakabula.

Mai na ivakatekivu, sa vakatakila mai kina ko Jisu Karisito na kosi-peli, ka tukuna vei keda na veika me da vakayacora me rawa kina ni da lesu tale vei Tamada Vakalomalagi. Ena gauna sa lesi tu sa lako mai kina ki vuravura ko Koya. E vakavuvulitaka ko koya na yavu ni veivakabulai kei na bula vakalou ena Nona vosa kei na nona ivalavala ni bula. Sa mai tauyavutaka ko Koya na Nona Lotu kei na Nona matabete e vuravura. Sa colata vei Koya na noda ivalavala ca.

Ni da muria na Nona ivakavuvuli, sa rawa ni da rawata e dua na tikina ena matanitu vakasilesitili. Sa vakayacora ko Koya na nona itavi me vukea na noda lesu tale ki na noda itikotiko vakalomalagi. Sa qai noda dui itavi yadua me da yaco me da kilikili kaya na bula vakalou.

iKuri ni iVolanikalou

- Mosese 4:1–4; Eparaama 3:22–28 (Sa digitaki ena bula taumada na iVakabula)
- V&V 76:25–29 (iValu mai Lomalagi)
- iVakatakila 12:7–9, 11 (Era a rawai Setani ena iValu mai Lomalagi na iVakabula kei ira na nona ilawalawa ena vuku ni dra ni Lami kei na nodra vosa)
- Aisea 14:12–15 (na cava a vakatalai tani kina ko Setani)

Me baleti ira na qasenivuli: E rawa ni ra vulica vata na ivolanikalou ko ira na lewe ni kalasi se o ira na lewe ni matavuvale na “iKuri ni iVolanikalou” vakatamata yadua, yaru, se vakailawalawa.

Galala ni Digidigi

W a s e 4

Na Galala e Dua na iVakavuvuli Tawamudu

- Kevaka e dua a tarogi iko se cava e bibi kina me tu vei keda na galala, na cava o na kaya?

“Ia sa soli tu vei iko mo lewa na ka mo kitaka” (Mosese 3:17).

Sa tukuna vei keda na Kalou mai vei ira na nona parofita ni da sa galala tu me da digitaka na vinaka se na ca. E rawa ni da digitaka na bula galala kei na bula tawamudu ena noda muri Jisu Karisito. Eda sa galala tale tu ga me da digitaka na vesuki kei na mate ena noda muri Setani. (Raica na 2 Nifai 2:27.) Na dodonu me da digitaka na vinaka se na ca ka me da vakatulewa vakataki keda e vakatokai me galala ni digidigi.

Ena noda bula taumada eda a taukena tu na galala savasava. E dua na inaki ni bula e vuravura oqo sai koya me da vakaraitaka se na digidigi cava eda na vakayacora (raica na 2 Nifai 2:15–16). Kevaka eda a vakasaurarataki me da digitaka na dodonu, eda na sega kina ni vakaraitaka na cava eda na digia ena noda lewa vakataki keda. Ka vakakina, ni da na marautaka cake ni cakava na veika eda digitaka ga vakataki keda.

Na galala ni digidigi sai koya e dua na ka bibi a basika cake ena Bose mai Lomalagi. Oqo e dua na vu ni veisaqasaqa levu vei ira na ito nei Karisito kei ira na ito nei Setani. E kaya vaqo ko Setani, “Raica, koi au oqo, mo ni talai au, ia au na vakabulai ira kece mai na tamata me sega ni dua e yali, raica au na kitaka vakaidina na ka oqo niu sa luvemuni, ia me vakarokorokotaki kina na yacaqu” (Mosese 4:1). Ena nona kaya oqo, “sa saqata kina na Kalou ka segata me vakarusa na nodra galala ni digidigi na tamata” (Mosese 4:3). A sega ni ciqomi na nona cau, ka qai vakasevi tani mai lomalagi vata kei ira na nona ito (raica V&V 29:36–37).

E Dua na Tiki Yaga ni Yavu ni Veivakabulai

Na galala ni digidigi sa yaco kina me gauna ni veivakatovolei na bula e vuravura oqo. Ni navuca tiko na nodra buli vakayago na Luvena, sa kaya kina na Kalou, “Me da vakatovolei ira mada kina, era na muria na veika kece sa vakarota vei ira na Turaga na nodra Kalou” (Eparaama 3:25). Kevaka e sega na isolisoli ni galala ni digidigi, ena sega ni rawa vei keda me da vakaraitaka vei Tamada Vakalomalagi se da na cakava na veika kece e vakaroti keda kina. Ni da rawa ni digidigi, sa na baleti keda sara ga na veika kece sara eda cakava (raica na Ilamani 14:30–31).

Ni da digitaka me da bula me vaka na nona ituvatuva na Kalou vei keda, sa na qaqaco cake na noda galala ni digidigi. Na digidigi dodonu ena vakalevutaka na noda kaukauwa me da digidigi dodonu tikoga vakalevu cake.

Ni da talairawarawa ki na nona ivakaro na Tamada, eda na tubu ena noda yalomatua ka qaqo cake na noda ivakarau. Sa tubu na noda vakabauta. Ena rawarawa cake me da digidigi dodonu.

Sa tekivu na noda digidigi dodonu ni da gone vakayalo ena nona iserau na Tamada Vakalomalagi. Na noda digidigi mai kea sa rawa kina ni da lako mai ki vuravura. E vinakata na Tamada Vakalomalagi me da tubu ena vakabauta, ena kaukauwa, na kila ka, vuku, kei na veika vivinaka kecega. Kevaka eda talairawarawa ki na Nona ivakaro ka digia na dodonu, eda na vuli ka kila ka. Eda na yaco me vakataki Koya. (Raica na V&V 93:28.)

- Ena vukei keda vakacava na digitaka na dodonu me da digidigi dodonu vakalevu cake?

E Gadrevi ena Galala ni Digidigi me Tiko na Gauna ni Digidigi

- Na cava e yaga kina me tiko na veibasai?

Eda na sega ni rawa ni digitaka na buladodonu kevaka e sega ni tu vata e matada na vinaka kei na ca. Ko Liai, e dua na parofita cecere ena iVola i Momani, a tukuna vei Jekope na luvena ni kevaka me na yaco na nona inaki tawamudu na Kalou, sa dodonu me tiko na

veibasai ni ka kecega. Kevaka e sega ni vakakina, . . . ena sega ni rawa na buladodonu, se na caka ca, e sega na bula savasava se na rarawa, sega na vinaka kei na ca” (2 Nifai 2:11).

E vakatarai Setani na Kalou me saqata na vinaka. E kaya vakaoqo na Kalou me baleti Setani:

“Au sa lewa me vakasavi sobu mai ko Setani;

“A sa vakatokai kina ko Setani, io, me tevoru, ka vu ni veika lasu kecega, a sa segata me vakaisini ira na tamata, ka vakamatabokotaki ira ka lewai ira, io ko ira kecega sa sega ni vakabauta na noqu vosa” (Mosese 4:3–4).

Sa vakayacora na ka kecega e rawata ko Setani me vakarusa kina na cakacaka ni Kalou. Sa segata ko koya “me ra rarawa na kawatamata. . . . Sa segata me rarawa na tamata kecega me vakataki koya” (2 Nifai 2:18, 27). E sega ni lomani keda o koya. E sega ni vinakata ko koya me dua na ka vinaka e yaco vei keda (raica Moronai 7:17). E sega ni vinakata ko koya me da marau. E vinakata o koya me da nona bobula. E levu na matavulo e dau daramaka ko koya me vakabobulataki keda kina.

Ni da muria na veitemaki nei Setani, eda sa yalana tiko na noda galala ni digidigi. Na ivakaraitaki eso oqo e vakatura na kena icakacaka. Vakasamataka mada e dua na ivakatakilakila e baravi ka tukuna vakaoqo: “Rerevaki—viko. Sega ni vakatarai na sisili eke.” Eda na nanuma beka ni dua na vakatatabu oqori. Ia e dina beka? E se levu ga na digidigi eda rawa ni cakava. Eda galala me da laki sili ena dua tale na vanua. Eda galala me da taubale ga e baravi ka tomi qanivivili. Eda galala me da sarava na dromu ni matanisiga. Eda galala me da lesu tale ki vale. Eda galala talega me da kakua ni kauwaitaka na ivakatakilakila ka sili ga ena vanua rerevaki oqori. Ia ni sa tarai keda na viko ka dreti keda sobu, sa lailai sara na digidigi e rawa ni da cakava. E rawa ni da tovolea me da dro tani mai kina, se rawa ni da kaci veivuke, ia e rawa ni da luvu.

Me baleti ira na qasenivuli: E dua na iyaloalo rawarawa ena rawa ni vukei ira na vuli me ra vagolea mai na nodra vakasama. Kevaka o via veivosakitaka na vakasama ni dua na ivakatakilakila ni ivakasala ni qaqarauni me vaka e taba toka ena iwase oqo, o na gadreva beka mo droinitaka e dua na ivakatakilakila vakaoqo ena dua na papa se dua na tiki ni pepa levu.

E dina ni da galala me da digia na veika me da cakava, eda sega ni galala me da digia na veika ena kauta mai na veika eda cakava. Na kena isau, se vinaka se ca, ena muri ga mai me vua ni digidigi cava ga eda vakayacora (raica na Kalatia 6:7; iVakatakila 22:12).

Sa tukuna vei keda na Tamada Vakalomalagi na sala me da drotaka kina na ivesu nei Setani. Sa dodonu me da vakatawa ka masu tikoga, ka kerea vua na Kalou me vukei keda me da vorata rawa kina na veitemaki nei Setani (raica na 3 Nifai 18:15). Ena sega ni vakatara na Tamada Vakalomalagi me da temaki ena veika ka na sega ni tu vei keda na kaukauwa me da vorata rawa kina (raica na 1 Korinica 10:13; Alama 13:28).

Na ivakaro ni Kalou e dusimaki keda tani mai na veivanua rerevaki ki na bula tawamudu. Ena noda digidigi vakayalomatua, eda na rawata kina na bula vakalou, toso yani ki na tawamudu, ka marau ena marau e taucoko (raica na 2 Nifai 2:27–28).

- Na cava eso na ivakaraitaki ni ivalavala ka na yalana na noda digidigi? Na cava eso na ivakaraitaki ni ivalavala ka na solia vaka-levu vei keda na galala?

iKuri ni iVolanikalou

- Mosese 7:32 (galala ni digidigi)
- Eparaama 3:24–25 (bula vakavuravura e dua na veivakatovolei)
- Alama 41:3; Moronai 7:5–6 (cakacaka lewai)
- 2 Nifai 2:11–16 (e yaga na veibasai)
- Moronai 7:12–17 (digidigi ena vinaka kei na ca)
- 2 Pita 2:19; Joni 8:34 (na ivalavala ca e veivakabobulataki)
- 2 Nifai 2:28–29; Alama 40:12–13 (icovi ena vuku ni cakacaka)

Na Veibuli

W a s e 5

---

iTuvatuva ni Kalou Baleti Keda

- Na cava eda gadreva kina me da lako mai ki vuravura?

Eda a bula vakayalo vata tu kei na noda itubutubu vakalomalagi, a tukuna vei keda na Tamada Vakalomalagi me baleta Nona ituvatuva me vukea noda yaco me da tautauvata kei Koya. Eda kaila ena reki ni da rogoca na Nona ituvatuva (raica Jope 38:7). Eda sa gadreva tu mai me yaco eso na veika vovou. Me rawa kina ni yaco na veika oqo, e gadrevi me da biuti koya na Tamada ka mai sucu vakayago. Me da toki ki na dua tale na vanua ka vakaitikotiko kina me rawa ni da vakarautaki keda me yaco me da vakataki Koya. Sa yaca ni noda itikotiko vou ko vuravura.

- Na cava na vuna o nanuma ni da a kaila kina ena marau ena noda vulica na yavu ni veivakabulai?

Sa Bulia na Vuravura o Jisu

Sa i Jisu Karisito a bulia na vuravura kei na veika kecega sa tu kina. A bulia talega o Koya e vuqa na vuravura tale eso. A kitaka na cakacaka oqo ena kaukauwa vakabete, me vaka na nona lewa na Tamada Vakalomalagi. A kaya na Kalou ko Tamada, “Raica au sa bulia e vuqa na vuravura ka sa sega ni wili rawa; . . . a sa buli ira na Luvequ e Duabau ga ena vukuqu” (Mosese 1:33). Sa tu eso tale na ka me vakadinadinataka na ka oqo. Erau a raici Jisu Karisito ena dua na raivotu o Josefa Simici kei Sidney Rigdon. Erau vakadinadinataka “ni sa vu mai vua na ka kecega; ia sai Koya sa lesi me bulia na vuravura; io ena vukuna ga era sa yaco kina na lewei vuravura me ra luve ni Kalou” (V&V 76:24).

Me baleti ira na qasenivuli: Eso beka vei ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale era sega ni rawata me ra wilivola e cake. Ni bera nodra kerei me ra wilivola e cake, e rawa mo taroga, “O cei e ena vinakata me wilivola?” Oti mo qai kacivi ira vakayadua o ira era sa bole.

Na Vakayacori ni Veibuli.

- Na cava na inaki ni Veibuli?

Era sa buli oti tu vakayalo na veika kece ni bera na nodra rairai mai vakayago e delai vuravura (raica Mosese 3:5). Ena ituvatuva ni kena buli vakayago na vuravura, e kaya na Karisito kivei ira era tiko vata kei Koya, “Tou lako sobu mada ni sa galala tu na vanua ko ya, . . . ka bulia na vuravura me ra tawana [na luvena vakayalo na Tamada mai Lomalagi] ko ira oqo” (Eparaama 3:24).

A sa bulia ka cokonaka na vuravura ko Karisito, ena lewa nei Tamana. A sa wasea na rarama mai na butobuto ko Koya ka vaka-toka na rarama me siga kei na butobuto me bogi. A cakava na mata-nisiga, vula, kei na kalokalo. A wasea na wai mai na vanua mamaca me kune kina na wasawasa, uciwai, kei na drano. A ukutaki vura-vura ka qisia me bulabula. A vakatubura kina na co, na veikau, na veisenikau, kei na veimataqali kau kecega. Era sa vakasorena na kau oqo me rawa ni kadre mai kina na kedra itei. Oti sa qai bulia o Koya na manumanu yava i va—na ika, bulumakau, manumanu dauqasi, kei na veimataqali manumanu vuka kecega. E tu vei ira na manumanu oqo na sala e rawa me ra vakawa tale kina.

Ena gauna oqo sa qai tu vakarau o vuravura ena veibuli cecere duadua—na buli ni tamata. Sa na qai soli ki yaloda na yago vakalewe kei na dra me rawa ni ra bula e vuravura. “Ia koi au na Kalou, au sa qai kaya vua na Luvequ e Duabau ga, o koya sa tiko vata kei au mai na ivakatekivu: Me datou bulia na tamata me itovo vata kei kedatou, ka me ucu kedatou; a sa vakakina” (Mosese 2:26). A sa isevu kina ni tagane ko Atama, ka isevu ni yalewa ko Ivi, ia erau sa ka vakayago ka buli me ucuya na noda itubutubu vakalomalagi. “Ena itovo ni Kalou sa buli koya ko koya; na tagane kei na yalewa sa buli rau ko koya” (nai Vakatekivu 1:27). Ni sa oti Nona veibuli na Turaga, a sa marau o Koya ni sa kila sa vinaka sara na Nona cakacaka, ka vakacegu kina o Koya ena dua na gauna.

Na iBulibuli ni Kalou sa Vakaraitaka Nona Loloma

- E vakaraitaka vakacava na ibulibuli ni Kalou ni lomani keda o Koya?

Eda sa bula tiko nikua ena vuravura totoka oqo. Vakasamataka na matanisiga, sa solia vei keda na katakata kei na rarama. Vakasamataka na uca, ni sa vakatubura na kau ka vuya na vuravura me vakilai kina na savasava ka bulabula. Vakasamataka na kena totoka noda rogoca e dua na manumanu vuka me lagasere toka se e dua na itokani me dredre tiko. Vakasamataka ka qoroya na ibulibuli ni yagoda—ena noda rawa ni cakacaka ka qito ka vakacegu. Ni da vakasamataka na ibulibuli kece oqo, sa qai tekivu me da kila na vuku, kaukauwa, kei na loloma sa tu vei Jisu Karisito kei na Tamada Vakalomalagi. Erau sa solia vei keda na veika kece eda gadreva me ivakaraitaki ni nodrau loloma cecere kivei keda.

Era sa bula na kau kei na manumanu era a buli talega me ra vakamarautaki keda. E kaya na Turaga, “Raica na ka kecega sa tubu mai e vuravura ena kedra dui gauna, sa buli me yaga vei ira na tamata; io me reki kina na mata ka marau kina na yalo; io, me kakana ka isulu, raica mo dou kila na kena ikanakana ka domona na kena iboi, io me vakabulabulataka na yago ka vakamarautaka na yalo” (V&V 59:18–19). E dina ga ni sa levu na ibulibuli ni Kalou, ia sa kilai ira ka lomani ira taucoko ko Koya. Sa kaya ko Koya, “Raica au sa kilai ira kecega, ni ra sa noqu” (Mosese 1:35).

- Na cava eso na ka o dau taleitaka ena Nona ibulibuli na Kalou?

iKuri ni iVolanikalou

- Nai Vakatekivu 1, 2:1–7; Eparaama 33:22–23; 4–5; Mosese 1:27–42; 2–3 (itukutuku ni Veibuli)
- Iperiu 1:1–3; Kolosa 1:12–17; V&V 38:1–3 (Jisu na Dauniveibuli)
- V&V 59:18–20; Mosese 2:26–31; V&V 104:13–17; Maciu 6:25–26 (Na loloma ni Kalou sa vakaraitaka na nona ibulibuli)

Na Lutu Nei Atama kei Ivi

W a s e 6

Erau sa iSevu ni Tamata Bula E Vuravura o Atama kei Ivi

- Na ivakadinadina cava beka ena vukei keda me da kila ni o Atama kei Ivi erau a yalo gugumatua?

Sa vakarautaka na Kalou na vuravura oqo me nodra itikotiko na Luvena. A rau sa digitaki o Atama kei Ivi me rau isevu ni tamata me mai vakatawana na vuravura (raica Mosese 1:34; 4:26). Sa nodrau itavi ena yavu sa navuca tu na Tamada me rau mai isevu ni bula vakatamata e vuravura. Sa irau na imatai ni itubutubu. (Raica V&V 107:54–56.)

O Atama kei Ivi erau wili vata kei ira na luvena vakaturaga na Tamada? Ena vuravura ni yalo a vakatokai ko Atama me ko Maikeli na agilosi liu (raica V&V 27:11; Juta 1:9). A digitaki koya na Tamada Vakalomalagi me liutaki ira na yalododonu ena ivalu vata kei Setani (raica iVakatakila 12:7–9). Erau a lesi taumada mai ko Atama kei Ivi me rau noda itubutubu taumada. Sa yalataka na Turaga vei Atama na veivakalougatataki cecere: “Au sa lesi iko mo tamadra na kawatamata, ena tubu mai vei iko na veimatani e vuqa, ia ko sa nodra turaga me tawamudu” (V&V 107:55).

Ko Ivi e “tinadra na tamata kecega sa bula” (Mosese 4:26). A vakaduavatataki rau ko Atama kei Ivi na Kalou ena ivau ni veiwatini baleta ni “sa sega ni vinaka me tiko duadua ga na tamata” (Mosese 3:18;

Me baleti ira na qasenivuli: Me tekivutaki na veivosaki vakayagataka na taro ena itekitekivu ni dua na iwase ka vakauti ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale ki na tiki ni vosa me kunei kina e levu na itukutuku. Vakayagataka na taro ena iotioti ni dua na iwase me vukea na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale me ra tugana ka veivosakitaka na ibalebale ni veika era sa wilika ka bulataka ena nodra bula.

raica talega 1 Korinica 11:11). A wasei vua na itavi nei Atama ka na wasei talega vua na nona veivakalougatataki tawamudu.

- Na cava soti e rawa ni da vulica mai na nodrau ivakaraitaki o Atama kei Ivi?

Na Were ko Iteni

- Na ituvaki ni bula cava erau a bula voli kina ko Atama kei Ivi ena Were ko Iteni?

Ena nodrau biu ena Were ko Iteni ko Atama vata kei Ivi erau se bera ni rawa ni mate ena gauna ko ya. Ena ituvaki ni bula ko ya, “erau na sega kina ni rawa ni vakaluvani” (2 Nifai 2:23). E sega kina na mate. Erau taukena *na bula vakayago* baleta ni vakavaletaki na yalodrau ena dua na yago ka buli mai na kuvu ni soso (raica na Mosese 6:59; Eparaama 5:7). Erau taukena *na bula vakayalo* baleta ni rau tu ena iserau ni Kalou. Erau se bera ni vakayacora e dua na digidigi ena vinaka kei na ca.

Sa vakaroti rau na Kalou me rau vakaluvani. E kaya kina, “Drau vakaluvani ka tubu me lewevuqa, ka vakatawai vuravura, ka vakamalumalumutaka, io ka lewa . . . na ka bula kecega sa qasi voli e delai vuravura” (Mosese 2:28). E tukuna vei rau na Kalou ni rawa me rau kana mai na kau kecega ena were ka vakavo ga e dua, na kau sa kilai kina na ka vinaka mai na ka ca. Ena vuku ni vunika ko ya sa kaya kina na Kalou, “Ena siga ko sa kana kina ko na mate vakaidina” (Mosese 3:17).

Ko Setani ni sega ni kila na loma ni Kalou ia sa segata me vakacacana na inaki ni Kalou, sa lako mai vei Ivi ena Were ko Iteni. Sa temaki koya me kania na vua ni vunika sa kilai kina na vinaka mai na ca. A vakadeitaka vua ni rau na sega ni mate vata kei Atama, ia erau na “vaka na Kalou, ni drau na kila na ka vinaka kei na ka ca” (Mosese 4:11). A soli koya ko Ivi ki na veitemaki ka kania na vuanika. Ni qai kila ko Atama na veika sa yaco, a digitaka me vakaiivotavota talega. Na veisau a yaco mai vei rau ko Atama kei Ivi ena nodrau kania na vuanika e vakatokai me Lutu.

Na nodrau sa tawasei tani mai vua na Kalou ko Atama kei Ivi

- Na veisau cava soti vakayago ka vakayalo a yaco vei rau ko Atama kei Ivi me isau ni nodrau talaidredre?

Baleta ni rau sa kania ko Atama kei Ivi na vua ni vunika sa kilai kina na vinaka kei na ca, sa vakatalai rau tani kina na Turaga mai na Were ko Iteni ki vuravura. Sa veisau na kedrau ituvaki vakayago ena nodrau kania na vuanika vakatabui. Me vaka sa yalataka na Kalou, sa yaco me rawa ni rau mate. Era sa na sotava, koi rau kei ira na luvedrau na tauvimate, na mosi, kei na mate vakayago.

Ena nodrau talaidredre, erau sa na sotava talega kina ko Atama kei Ivi na mate vakayalo. Na kena ibalebale ni sa na sega ni rawa vei rau kei ira na luvedrau me ra lako ka veitalanoa vata kei na Kalou ena matana votu. Era sa tawasei tani mai vua na Kalou ko Atama kei Ivi kei ira na luvedrau, ena yago kei na yalo talega.

Sa yaco na Veivakalougatataki Cecere ena Vuku ni Talaidredre

- Na sala cava ena rawa kina vei keda me da yaco me da vaka na Tamada Vakalomalagi ena vuku ni Lutu?

Eso na tamata era vakabauta ni rau a cakava ko Atama kei Ivi e dua na ivalavala ca levu ena nodrau kana mai na vunika sa kilai kina na vinaka kei na ca. Ia, na ivolanikalou ni gauna oqo sa vukei keda me da kila ni Lutu sa dua na ikalawa yaga ena ituvatuva ni bula ka veivakalougatataki cecere vei keda. Ena vuku ni Lutu, eda sa vakalougatataki kina ena yago vakayago, na dodonu me da digi-digi kina ena vinaka kei na ca, kei na galala me da rawata na bula tawamudu. Ena sega ni rawa ni noda na galala oqori kevaka me rau a tikoga ena were ko Atama kei Ivi.

Ni sa oti na Lutu, e kaya ko Ivi, “Kevaka keirau a sega ni talaidredre, ke a sega na luvei keirau, ka keirau a sega talega ni kila na ka vinaka mai na ka ca, io ke keirau a sega ni rekitaka na neirau vakabulai kei na bula tawamudu sa solia na Kalou vei ira kecega sa vakabauta” (Mosese 5:11).

E vakamacalataka na parofita ko Liai:

“Ia kevaka a sega ni talaidredre ko Atama, ke a sega ni lutu tani [me muduki tani mai na iserau ni Kalou], ka na tikoga ena Were ko Iteni. Ia na veika kecega sa buli era na tu ga ena itutu era sa buli kina ka na vaka tu ga ko ya me tawamudu. . . .

“Erau na sega ni vakaluveni, ia erau na bula tu ga ka sega ni kila na ca, erau na sega ni kila na marau ni rau sega ni kila na rarawa, sa sega na ka vinaka erau cakava ni rau sega ni kila na ivalavala ca.

“Ia sa caka na veika kece ena lewa i Koya sa kila na ka kecega.

“Sa lutu ko Atama me sucu kina na tamata, ia sa sucu na tamata me rawata na marau” (2 Nifai 2:22–25).

- Na cava ko nanuma ni bibi kina me da kila me baleta na Lutu kei na kena revurevu vei keda?

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Nifai 5:11; 2 Nifai 2:20 (Atama kei Ivi na itubutubu taumada, matavuvale)
- 2 Nifai 2:14–21 (na veibasai ni ka kei na Lutu; na bula e gauna ni vakatovotovo)
- 2 Nifai 2:22–26 (Na Lutu e tiki ni yavu ni veivakabulai)

Na Yalo Tabu

W a s e 7

Sa Lako mai vei Rau ko Atama kei Ivi na Yalo Tabu

- Na cava erau gadreva kina na veidusimaki ni Yalo Tabu ko Atama kei Ivi?

Ni rau sa biuta na Were ko Iteni ko Atama kei Ivi, sa tekivu me rau teivaka na qele ka cakava na veika tale eso me rau bula kina. A vuqa na luvedrau, ka ra a vakawati talega na luvedrau tagane kei na luvedrau yalewa ka ra vakaluvani (raica na Mosese 5:1–3). E vakaoqori, na nodra biuta mai na Nona iserau na Tamada Vakalomalagi ko ira na luvena vakayalo me ra lako mai ki vuravura me vaka a yalataki vei ira (raica Eparaama 3:24–25). Ni ra sa lako mai ki vuravura, sa kau tani vei ra na vakanananu ni nodra itikotiko vakalomalagi. Ia e sega ni sogota vei rau na Tamada na Nona veivakauqeti. A tala mai na Yalo Tabu me vakacegui keda ka vukei keda kece sara na Luvena vakayalo.

Ko Atama kei Ivi erau dau kaciva na Tamada Vakalomalagi ena masu. E dau vosa vei ira ko Koya ka vakaroti ira, ka ra talairawarawa kina. A mai vakavulica na yavu ni veivakabulai vei rau ko Atama kei Ivi e dua na agilosi ni Turaga. A tala mai na Yalo Tabu na Turaga me mai vakadinadinataka na Tamana kei na Luvena ka vakavulica vei rau ko Atama kei Ivi na kosipeli (Raica Mosese 5:4–9.)

Ena kaukauwa ni Yalo Tabu, “a sa tekivu me tukuna” ko Atama, “na veika e baleti ira na lewei vuravura ka vaka: Me vakarokorokotaki tikoga na yaca ni Kalou, raica na noqu talaidredre sa rai rawa kina na mataqu, io meu kila na marau ena bula oqo, ka raica tale na Kalou ena yagoqu ga oqo” (Mosese 5:10). Ena ivakadinadina ni Yalo Tabu vei Ivi, sa kaya kina, “Raica kevaka keirau a sega

---

Me baleti ira na qasenivuli: Ni o kacivi ira na lewe ni kalasi ena yacadra, era na vakila ni ra sa ka bibi sara vei iko ka ni o kauwaitaki ira. Vulica na yacadra, ka kacivi ira ena yacadra ena veigauna kece ni lesoni. Vukei ira me ra vulica na yacadra na kena vo.

ni talaidredre ke a sega na luvei keirau, ka keirau sega talega ni kila na ka vinaka mai na ka ca, io ke keirau a sega ni rekitaka na neirau vakabulai kei na bula tawamudu sa solia na Kalou vei ira kecega sa vakabauta” (Mosese 5:11).

- E tautauvata vakacava kei na nodrau o Atama kei Ivi na noda gadreva na veidusimaki ni Yalo Tabu?

iTovo ni Yalo Tabu

- E duidui vakacava mai vei rau na Tamana kei na Luvena na Yalo Tabu? Na cava e bibi kina vei keda na duidui oqori?

Na Yalo Tabu e dua vei iratou na Le Tolu Vakalou (raica na 1 Joni 5:7; V&V 20:28). O koya e “Yalo ena ibulibuli vakatamata” (V&V 130:22). E rawa ni tiko ena dua ga na vanua ena dua na gauna, ia na Nona veivakauqeti e rawa ni tiko ena veivanua kecega ena dua na gauna.

Na Tamada Vakalomalagi, o Jisu Karisito, kei na Yalo Tabu eratou vakatokai me Le Tolu Vakalou Eratou duavata ena nodratou inaki. E bibi sara na nodratou ilesilesi yadua ena yavu ni veivakabulai. Na Tamada Vakalomalagi e Tamada ka iliuliu. Ko Jisu Karisito na noda iVakabula. Na Yalo Tabu na dauvakatakila ka ivakadinadina ni ka dina kecega.

Na Yalo Tabu e nona italai na Tamada Vakalomalagi ka isolisoli talei vei keda (raica na wase 21 ena ivola oqo).

Na iTavi ni Yalo Tabu

- Na cava eso na dina e dau vakatakila vei keda na Yalo Tabu?

Na itavi ni Yalo Tabu sai koya me vakadinadinataki rau na Tamana kei na Luvena kei na dina ni veika kecega.

Na Yalo Tabu ena vakadinadinataka vei keda ni noda iVakabula ka noda Dauveivueti ko Jisu (raica 3 Nifai 28:11; V&V 20:27). Ena vakatakila vei keda ko Koya ni o Tamada Vakalomalagi e Tama ni yaloda. Ena vukei keda ko Koya me da kila ni rawa ni da bula vakalou me vaka na Tamada Vakalomalagi. (Raica na Roma 8:16–17.) Era sa yalataka na parofita ni Turaga, “Ia na kaukauwa ni Yalo Tabu ena vakatakila vei kemudou na dina ni veika kecega” (Moronai 10:5).

Kevaka e sega na Yalo Tabu, ena sega ni rawa ni da kila ni ko Jisu na Karisito. A vola vakaoqo ko Paula na iApositolo, “Sa sega e dua sa kaya rawa ni sa Turaga ko Jisu, ke sega ni vuna na Yalo Tabu” (1 Korinica 12:3). E kaya na iVakabula Vakataki Koya, “Ia sai koya oqo na bula tawamudu, me ra kilai kemuni na Kalou dina duadua ga, kei Jisu Karisito ko koya ko ni a tala mai” (Joni 17:3). Ena kaukauwa ni Yalo Tabu eda na liutaki kina me da kila ka bulataka na kosipeli i Jisu Karisito.

Na kaukauwa ni veivakauqeti ni Yalo Tabu sa cecere sara ka na sega kina ni lomalomaruataki ni veika e vakatakila mai vei keda ko Koya e ka dina. E kaya ko Peresitedi Joseph Fielding Smith:

“Ni sa yaco vua e dua na tamata na veivakatakilailai ni Yalo Tabu, ena sega ni seyavu rawa na kena imawe e yalona, ka na sega ni bokoci tani rawa. Na veivosaki ni Yalo ki na yalo, ka na yaco mai ena kaukauwa veivakauqeti. Na veivakatakilailai ni dua na agilosu, se na Luve ni Kalou sara mada ga vakataki koya, ena vakamarautaka na mata kei na yalo, ka yaco me vakatabutotaki, ia na veivakauqeti ni Yalo Tabu ena dromu vakatitobu sara ki na yalo ka dredre ni bokoci laivi” (*iSau ni Taro ni Kosipeli*, vakacokotaka o Joseph Fielding Smith Jr., 5 na ivola. [1957–66], 2:151).

E kaya talega ko Peresitedi Smith, “Ena Yalo Tabu sa curumaki kina ki na veitiki matailalai ni yago na dina ka na sega kina ni rawa ni guilecavi” (*Doctrines of Salvation*, vakacokotaka o Bruce R. McConkie, 3 na ivola. [1954–56], 1:48).

Ni da lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai, sa dodonu me kilikili na noda bula me da ciqoma na italai digitaki oqo ka ivakadinadina ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito.

- Vakasamataka na veigauna sa vukei iko kina na Yalo Tabu mo tubu cake ena nomu ivakadinadina. Ni veiganiti, mo wasea na veika eso oqo vata kei ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale.

iKuri ni iVolanikalou

- Mosese 5 (italanoa ni matavuvale nei Atama)
- V&V 130:22 (kilai na Yalo Tabu)
- Joni 14:26; 15:26; 16:13; Luke 12:12; 2 Nifai 31:18; 32:5, 8; 33:1; Alama 14:11; 3 Nifai 27:20; 4 Nifai 1:48; Moronai 10:6-7; V&V 8:2-3; 11:12-13; 20:26 (itavi ni Yalo Tabu)

Na Masu vua na Tamada Vakalomalagi

W a s e 8

Na Cava na Masu?

E vakavuvulitaka ko Jisu, “O koya mo dou dau masu tikoga vei Tamaqu ena yacaqu” (3 Nifai 18:19).

Na masu e dua vei ira na veivakalougatataki cecere e soli tu vei keda ena noda tiko oqo e vuravura. Ena masu sa rawa kina ni da veitaratara kei na Tamada Vakalomalagi ka kerea na Nona veidusimaki e veisiga.

Na masu e dua na veivosaki yalodina mai vu ni yaloda vata kei Tamada Vakalomalagi. E dodonu me da masu vua na Kalou ka sega tale vua e dua. Eda sega ni masu ki na dua tale na ka bula se ki na dua na ka e cakava na tamata se Kalou (raica na Na Lako Yani 20:3–5).

Na Cava me da Masu Kina?

Na masu sa dau tiki bibi ni kosipeli mai na ivakatekivu kei vuravura. Sa vakaroti rau ko Atama kei Ivi e dua na agilosi ni Turaga me rau veivutuni ka masuta na Kalou ena yaca ni Luvena (raica Mosese 5:8). E sega vakadua ni sa bau kau tani na ivakaro oqo. Na masu ena vukei keda me da voleka vua na Kalou. Na noda vakana-

---

Me baleti ira na qasenivuli: Na wase oqo e tuvai ena lima na ulutaga ni wasewase lalai. Na ulutaga yadua e taro me baleta na masu. E rawa ni o vakayagataka na veitaro oqo me idusidusi ni nomu lesoni. Kevaka e rawa ni vakayacori ena nomu valenivuli na veivosaki vakailawalawa lalai, tovolea mo wasewasea na nomu kalasi ki na le ya rua ki na va. Lesia ki na ilawalawa yadua e dua na iwasewase lalailai mai na iwase oqo. Me ra wilika ka veitalanoataka na ilawalawa yadua na iwasewase lalai e lesi vei ira ka wasea eso na ka era sa sotava mai ka semati ki na ulutaga. Qai veitalanoataka vakalasi na lima na iwasewase lalai, ka vakanamata tiko ki na veitaro era na taleitaka na lewe ni kalasi.

nanu kece sara, na noda vosa, kei na noda ivalavala ena vakauqeti mai na noda masu.

E dodonu me da masuta na kaukauwa me da vorata kina na veitemaki nei Setani kei ira na nona ilala (raica 3 Nifai 18:15; V&V 10:5). E dodonu me da masu ka vakatusa na noda ivalavala ca vua na Kalou ka kerei Koya me vosoti keda (raica na Alama 38:14).

Sa dodonu me da dau masuta na nona veituberi kei na nona veivuke na Turaga ena noda bula ni veisiga. Eda gadreva me da masulaki ira na noda matavuvale o ira na noda itokani, o ira na wekada, na noda iteitei kei na noda manumanu, kei na noda veitavi tale eso. Sa dodonu me da masuta na veitaqomaki mai vei ira na noda meca. (Raica na Alama 34:17–27.)

E dodonu me da dau masu me da vakaraitaka na noda lomana na Tamada Vakalomalagi ka me da voleka cake yani kina Vua. E dodonu me da masu vei Tamada me da vakavinavinakataka Vua na noda tiko vinaka kei na noda kune vakacegu tiko kei na veika kece sara e solia tiko vei keda ko Koya e veisiga (raica na 1 Cesalonaika 5:18). Eda na gadreva me da masuta vua na Tamada Vakalomalagi na kaukauwa me da bulataka kina na kosipeli.

E dodonu me da masu me rawa kina ni da tikoga ena sala qiqo ka rabaililai ka basika ki na bula tawamudu. E dodonu me da masu Vua na Kalou, o koya sa vakatekivuna na ivalavala dodonu kecega, me rawa kina ni da dodonu ena noda vakananau, noda vosa, kei na noda ivalavala.

- Sa vukei iko beka vakaevei na masu mo voleka cake yani kina vei Tamada Vakalomalagi?

Na Gauna Cava e Dodonu me da Masu Kina?

E rawa ni da masu ena gauna cava ga eda via veitaratara kina kei Tamada Vakalomalagi, se ena masu vuni se masu votu. Ena so na gauna eda na gadreva me da tiko duadua ga me da rawa ni sovaraka kina na yaloda ki Vua (raica na Maciu 6:6). Me kena ikuri, e rawa ni da masu ni da qarava tiko na noda itavi e veisiga. E rawa ni da masu ni da tiko ena dua na soqoni vakalotu, e vale, ni da taubaletaka sobu e dua na gaunisala ni tamata se motoka, ni da

cakacaka, ni da vakasasaqa, se na vanua cava ga eda tiko kina se cava ga eda cakava tiko. Eda rawa ni masu ena dua na gauna cava ga ena siga se na bogi. E rawa ni da masu ni da tiko duadua voli se ni da tiko vata kei ira tale eso na tamata. E rawa ni tikoga ena noda vakasama ena veigauna kece sara (raica Alama 34:27). E rawa ni da “masu tikoga” (V&V 10:5).

Ena so na gauna eda sega beka ni vinakata na masu. Eda na cudru beka se da yalolailai se rarawa. Ena veigauna vakaoqori e dodonu me da saga vakaukauwa cake vakalailai me da masu (raica na 2 Nifai 32:8–9).

Sa dodonu me da dau masu yadua, ke lailai, ena veibogi kei na veimataka. Na ivolanikalou e tukuna na masu ena veimataka, sigalevu kei na yakavi (raica na Alama 34:21).

Eda sa vakaroti me da dau masu vakamatavuvale me vakalougatataki kina na noda veimatavuvale (raica na 3 Nifai 18:21). Era sa vakasalataki keda na noda veiliutaki ena Lotu me da dau masu vakamatavuvale ena veimataka kei na veibogi.

Sa noda talega na galala me da vakavinavinaka ka kerea na veivalougatataki ni kakana ni bera na veigauna kece sara ni kana.

Eda dolava ka sogota na noda veisoqoni kece sara vakalotu ena masu. Eda vakavinavinaka vua na Turaga ena Nona veivakalougatataki ka kerea na Nona veivuke me rawa kina ni da sokalou ena ivalavala me marau kina ko Koya.

Me da masu Vakacava?

Veitalia na vanua eda tiko kina, se da tucake tu se da tekiduru, se da masu votu se masu vuni, se da masu tikoga vakataki keda se ena vuku ni dua na ilawalawa, e dodonu me da dau masu ga ena vakabauta, “ena yalodina, ena lomamudou taucoko” (Moronai 10:4).

Ni da masu vei Tamada Vakalomalagi, e dodonu me da tukuna vua na veika dina eda vakila e yaloda, tusanaka vua na lomada, kerea Vua na veivosoti, vakamamasu Vua, vakaraitaka Vua na noda loloma. Me da kakua ni tokaruataka vua na vosa kei na malanivosa e sega ni vakaibalebale (raica na Maciu 6:7–8). E dodonu me da dau kerea tikoga me vakayacori ga na Lomana, ni da kila tiko ni veika

eda gadreva ena sega beka ni ganiti keda (raica na 3 Nifai 18:20). Ni sa tini na noda masu, eda na sogota ena yacai Jisu Karisito (raica na 3 Nifai 18:19).

E Dau Saumi Vakacava na Masu?

- Na cava na nomu nanuma e vuni kena sega ni dau vakavotukana vakatotolo na isau ni masu? Na cava na nomu nanuma e vuni kena sega ni dau yaco mai na isau ni masu ena gauna eda vina-kata se ena sala eda vinakata?

Na noda masu ena yalodina e dau saumi. Ena so na gauna ena kena isau na sega, baleta ni veika eda kerea ena sega ni vinaka vei keda. Ena so na gauna ena kena isau na io, ka da vakila ni raragi na yaloda ka da logavinaka me baleta na veika me da cakava (raica na V&V 9:8–9). Ena so na gauna ena kena isau na “wawa vakalailai.” Na noda masu ena dau saumi mai ena gauna kei na dua na sala e kila na Turaga ni da na vukei kina vakavinaka.

Ena so na gauna e dau sauma mai na Turaga na noda masu mai vei ira eso tale na tamata. E dua na itokani vinaka, e dua beka na tagane vakawati se marama, e dua na itubutubu, na iliuliu ena Lotu, e dua na daukaulotu—e dua vei ira oqo e rawa ni vakauqeti me vakayacora na veika eso ena saumi kina na noda masu. E ivakaraitaki ni ka oqo na veika a sotava e dua na tina gone ka a mavoa na luvena lailai ena dua na vakacala ka e vale. E sega ni dua na sala me rawa ni kauta kina na gonelailai vua e dua na vuniwai. E se qai toki vou yani ki na vanua ko ya ka sega ni kilai ira era tiko veivolekati. A masuta na veivuke na tina gone oqo. Ena loma ga ni vica na miniti, a lako yani e dua e tiko voleka e kea, ka kaya, “Au vakila ni dodonu meu lako mai ka mai taroga de o gadreva e dua na veivuke.” A veivuke na wekana ko ya ena nona kau na gonelailai vei vuniwai.

E vakavuqa ni dau solia mai na Kalou na kaukauwa me veivuke ena kena saumi na noda masu. Ni da masuta na veivuke, e dodonu me da cakava na veika kece sara eda rawata me rawa kina na veika eda gadreva.

Ni da bulataka na kosipeli i Jisu Karisito ka masu tikoga, eda na rawata na reki kei na marau. “Ia mo yalomalumalumu, raica ena tubera na ligamu na Turaga na nomu Kalou, ka vakayacora na nomu kerekere” (V&V 112:10).

- Na sala cava beka sa sauma mai kina na Tamada Vakalomalagi na nomu masu?

iKuri ni iVolanikalou kei na Veivuke Tale Eso

- Jemesa 1:5 (na cava me da masulaka)
- 1 Cesalonaika 5:17; Same 55:17; 2 Nifai 32:9 (na gauna cava me da masu kina)
- Alama 34:26 (na vanua cava me da masu kina)
- 3 Nifai 19:6, 24 (na ivakarau ni masu)
- V&V 88:63–65 (na sala cava e dau saumi kina na masu)
- Moronai 10:3–5; Alama 37:37 (na yalayala ni masu)
- Jemesa 5:16 (na kaukauwa ni nona masu e dua na tamata buladodonu)
- iVolavosa ni iVolatabu, “Prayer,” 753

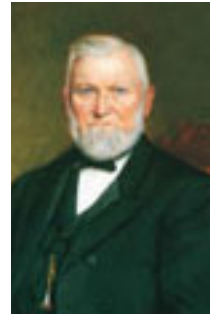
Josefa Simici

Brigham Young

John Taylor

Wilford Woodruff

Lorenzo Snow

Joseph F. Smith

Heber J. Grant

George Albert Smith

David O. McKay

Joseph Fielding Smith

Harold B. Lee

Spencer W. Kimball

Ezra Taft Benson

Howard W. Hunter

Gordon B. Hinckley

Thomas S. Monson

O ira na Parofita ni Kalou

W a s e 9

O ira na Parofita era Matataka na Kalou e Vuravura

• Na kaukauwa kei na isolisoli cava e tu vua e dua na parofita?

“E dina ena sega ni vakayacora e dua na ka na Turaga ko Jiova, ena vakaraitaka mada ga na nona vosa vuni vei ira na nona italatala na parofita” (Emosi 3:7).

E vuqa na tamata era bula tu ena butobuto, ka sega ni kila na loma ni Kalou. Era vakabauta ni sa tasogo ko lomalagi ka sa dodonu me ra sa sotava ga vakataki ira na tamata na veika dredre ni vuravura. Era sa kalougata dina na Yalododonu Edaidai! Eda kila ni sa dau veitaratara mai ki na Lotu na Kalou vei ira na Nona parofita. Ena yalo vakavinavinaka, era lagata kina na yalododonu e vuravura taucoko na serenilotu, “Turaga keitou vuabale, parofita ni sa lewa me liutaki keimami edai” (*Serenilotu*, naba 19).

Na parofita e dua e kacivi mai Vua na Kalou me matataki Koya e vuravura. Ni vosa e dua na parofita ena vukuna na Kalou, ena vaka ga ni sa vosa tiko na Kalou (raica na V&V 1:38). E dua na parofita e ivakadinadina digitaki talega kei Karisito, me vakadinadinataka ni Kalou ka vakavuvulitaka na Nona kosipeli. E dua na parofita ena vakavuvulitaka na dina ka vakadewataka na vosa ni Kalou. Ena kacivi ira era sega ni buladodonu tiko me ra veivutuni. E ciqoma ko koya na ivakatakila kei na idusidusi mai vua na Turaga me baleta na ka e yaga vei keda. E rawa ni raica na veika e se bera mai me rawa ni vakasalataki kina ko vuravura.

E rawa ni kacivi na parofita mai na veivanua duidui ni bula. E rawa ni se gone ga se sa qase, vuli vinaka se matauvatu. E rawa ni dau-teitei, loya, se qasenivuli. O ira na parofita e liu era dau vakaicuru-curu ka vakaititoko. O ira na parofita ni gauna oqo era vakasutu ka tube kato. Na cava beka ena vakatakilakilataka e dua na parofita

---

dina? Na parofiata dina e dau digitaka na Kalou ka lesi ena dodonu kei na lewa ni matabete e ganita (raica na Yavu ni Vakabauta 1:5).

O ira na Yalododonu Edaidai era dau tokona na Mataveiliutaki Taumada kei ira na iApositolo Le Tinikarua me ra parofita. Ia, ni da tukuna tiko na “parofita ni Lotu,” eda tukuna tiko na Peresitedi ni Lotu, o koya na Peresitedi ni matabete levu.

Ena Veitabayabaki sa dau Kacivi Ira na Parofita na Kalou me ra Liutaka na Kawatamata

- Ena veisala cava beka era dau tuberi ira kina na luve ni Kalou ena veigauna e liu na parofita?

Era sa tu e vuravura na parofita me tekivu mai na gauna i Atama. Na veika era a sotava na veituraga cecere oqo eda malaude kina ka vakauqeti keda. Ko Mosese, e dua na parofita ni Veiyalayalati Makawa, a liutaki ira e udolu vakaudolu na nona tamata mai Ijipita kei na veivakabobulataki ki na vanua yalataki. A vola ko koya na imatai ni lima na ivola ena Veiyalayalati Makawa ka volaitukututakata na iVakaro e Tini. Ko Nifai, e dua na parofita ni iVola i Momani, a lako mai Jerusalemi ki Amerika ni se vo e 600 na yabaki me sucu na Karisito. Na iliuliu cecere oqo ka dau tawavanua e rawata vei keda e vuqa na volavola bibi ena iVola i Momani. A digitaki ko Joni na Dauveipapitaiso me vakarautaka na vuravura me baleta na nona lako mai na Turaga ko Jisu Karisito. Mai vei Josefa Simici, e dua na parofita ni gauna oqo, a vakalesuya mai na Turaga na Lotu. A vakadewataka talega ko Josefa Simici na iVola i Momani ni se cauravou voli ga.

- Na cava ko sa vulica mai na nodra bula kei na nodra ivakavuvuli na parofita?

E Tiko na Noda Parofita Bula e Vuravura Nikua

- Na cava eda gadreva kina e dua na parofita bula nikua?

E tiko na noda parofita bula e vuravura nikua. Na parofita sai koya na Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. E nona na dodonu ni ivakatakila me baleta na Lotu raraba. E tu vua na “idola ni matanitu,” e kena ibalebale ni tu vua na dodonu

---

me liutaka na Lotu raraba kei na matanitu ni Kalou e vuravura, ka okati kina na kena liutaki na cakacakatabu vakalotu ni matabete (raica na Maciu 16:19). E sega tale ni dua na tamata vakavo ga na parofita digitaki ka Peresitedi ena rawa ni ciqoma na loma ni Kalou me baleti ira kece sara na lewe ni Lotu. Sa kaya na Turaga, “Raica au sa lesi Josefa na noqu tamata ka solia vua na kaukauwa oqo e vuravura ena dua na gauna; io sa soli vua na kaukauwa oqo kei na lewa ni cakacaka vakabete” (V&V 132:7). Ena vukei na Peresitedi ni Lotu mai vei rau na nona daunivakasala ena Mataveiliutaki Tau-mada kei ira na lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua, o ira era parofita, daurairai, ka dauvakatakila talega.

E dodonu me da cakava na veika e tukuna vei keda na parofita me da cakava. E kaya ko Peresitedi Wilford Woodruff ni na sega ni vakatarai vua e dua na parofita me liutaka vakatani na Lotu:

Ena sega ni vakatara na Turaga vei au se dua tale e tu me Peresitedi ni Lotu oqo me liutaki kemuni vakatani. E sega ni tu ena parokaramu. E sega ni tu ena nona vakasama na Kalou. Kevaka au na segata me vakakina, ena kauti au tani na Turaga mai na noqu itutu” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Wilford Woodruff* [2004], 199).

- Ena veisala cava beka sa vakauqeta kina na Lotu na parofita bula?

E Dodonu me da Tokona na Parofita ni Turaga

- Na cava e rawa ni da cakava me da muria ka tokona kina na parofita

E vuqa na tamata e rawarawa cake vei ira me ra vakabauti ira na parofita ni gauna makawa. Ia e cecere cake sara me da vakabauta ka muria na parofita bula. Eda laveta na ligada me da tokona na Peresitedi ni Lotu me parofita, daurairai, ka dauvakatakila.

Na sala cava e rawa ni da tokona kina na parofita? E dodonu me da masulaki koya. E bibi na nona icolacola, ka gadreva me vaqqaqacotaki mai na nodra masu na Yalododonu.

E dodonu me da vulica na nona vosa. E rawa ni da vakarorogo ki na nona vosa ena koniferedi. E rawa talega ni da volia na *Ensign* se *Liaona* me rawa ni da wilika na nona vosa ena koniferedi se na itukutuku tale eso e tukuna.

E dodonu me da muria taucoko sara na nona ivakavuvuli veivakauqeti. Me da kakua ni digitaka me da muria e dua walega na tiki ni nona ivakasala veivakauqeti ka guilecava na kena e sega ni vinaka vei keda se dredre. Sa vakaroti keda na Turaga me da muria na ivakavuvuli veivakauqeti ni Nona parofita:

“Raica sa kilikili sara mo dou muria na lewe ni lotu na vosa kei na ivakaro keega sa vakatakilai vua me tukuna vei kemudou, io mo dou caka dodonu kina e mataqu;

“Ia mo dou vakabauta ka muria na ka sa tukuna, me vaka ga au sa tukuna vei kemudou” (V&V 21:4–5).

Ena sega ni vakatara na Turaga vua na Peresitedi ni Lotu me liutaki keda vakatani.

- Na cava beka sa vakavuvulitaka se vakabibitaka na Peresitedi ni Lotu ena dua na gauna lekaleka sa oti?

Na Veivakalougatataki Cecere ena Muria Mai na Talairawarawa Vua na Parofita

Kevaka eda talairawarawa, sa yalataka tu na Turaga ni, “Na sega ni rawai kemudou na matamata ki etesi, ia, ena vakamalumalumutaka na Turaga na Kalou na kaukauwa ni tevoru, raica ena yavavala ko lomalagi ena vukumudou me vakacaucautaki kina na yacana” (V&V 21:6). Ni da cakava me vaka e veidusimaki kina na parofita, ena sovaraki mai lomalagi na veivakalougatataki.

Me rawa ni tucake, sa dodonu ki na Lotu dina me “tara cake ena nodra yavu na iapositolo kei ira na parofita, ia sai koya ko Jisu Karisito sa kena ivakadei ena tutu ni vale” (Efeso 2:20). Eda sa kalougata ena vuravura yavavala oqo ni tiko e dua na parofita ka vakatakila tiko vua na Turaga na Lomana.

- Na cava soti o sa bau vakila ena nomu talairawarawa ki na nona ivakasala na parofita?

Me baleti ira na qasenivuli: Na wasei ni veika eda sotava kei na noda tukuna na noda ivakadinadina ena sureta na Yalotabu. Ni o tinia na lesoni oqo, nanuma mo wasea e dua na ka o sa sotava ena nomu muria na nona ivakasala na Peresitedi ni Lotu. Wasea na nomu ivakadinadina me baleta na parofita bula.

iKuri ni iVolanikalou

- Na Tiko mai na Lekutu 12:6 (E dau vosa na Kalou mai vei ira na parofita)
- 1 Samuela 9:9 (e vakatokai na parofita me daurairai)
- Emosi 3:7 (E dauvakatakila na Kalou na Nona veika vuni vei ira na parofita)
- Mosaia 8:16–18 (na daurairai e rawa ni kila na veika sa oti kei na veika e se bera mai)
- Luke 1:70 (E dau vosa na Kalou mai vei ira na parofita)
- V&V 45:10, 15 (E vosa tiko nikua na Kalou me vaka ena veigauna e liu)
- 1 Nifai 22:2 (ena Yalotabu sa vakatakilai kina na veika eso vei ira na parofita)
- V&V 68:3–5 (ni ra vosa na italai ni Turaga ena veivakauqeti ni Yalo Tabu, oqori na nanuma, na lomana, kei na domona na Turaga)
- V&V 107:65–67, 91–92 (nodra itavi na Peresitedi ni Lotu)
- V&V 43:1–7 (na parofita duadua ga e vakadonui me ciqoma na ivakatakila me baleta na Lotu)

iVolanikalou

W a s e 1 0

Sa Vakaraotaki Tu Vei Keda Nikua na iVolanikalou

- Na cava beka eso na veivakalougatataki eda sa marautaka tu nikua baleta ni sa tu vakarawarawa vei keda na ivolanikalou?

Ni ra vosa se ra volavola na italai ni Turaga ena veivakauqeti ni Yalo Tabu, sa yaco me ivolanikalou na nodra vosa (raica na V&V 68:4). Mai na ivakatekivu, sa vakaroti ira na Nona parofita na Turaga me ra volaitukutukutaka tiko na Nona ivakatakila kei na nona cakacaka vei ira na Luvena. E kaya kina: “Au sa vakarota na tamata kecega, ko ira mai na tokalau kei ira mai na ra, mai na vualiku kei ira mai na ceva, kei ira mai na veiyanyanu ni wasawasa, me ra vola na vosa au sa tukuna vei ira; ia au na lewai vuravura mai na ka sa volai ena ivola; na tamata kecega me vaka na nodra ivalavala, me vaka na ka sa volai” (2 Nifai 29:11).

Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai e ciqoma e va na ivola me kena ivolanikalou: na iVolatabu, na iVola i Momani, na Vunau kei na Veiyalayalati, kei na Mataniciva Talei. Na ivola oqo era vakatokai me ivolayavu ni cakacaka ni Lotu. Era okati talega me ra ivolanikalou na nodra vosa na parofita era vakauqeti kina.

Na iVolatabu

Na iVolatabu e ivakasoqoni ni veivolavola tabu ka tu kina na ivakatakila ni Kalou vua na tamata. Na veivolavola oqo e kovuta e vica vata na senijjuri, mai na gauna i Atama me yacova na gauna

---

Me baleti ira na qasenivuli: Me ra vakayaloqaqataka na veivosaki me baleta na ivolayavu ni cakacaka e va, mo lesia vei ira yadua na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvule e dua na naba mai na 1 ki na 4. Kerei ira ena naba 1 me ra wilika na veika e vakavuvulitaka na wase oqo me baleta na iVolatabu, o ira ena naba 2 me ra wilika na veika e vakavuvulitaka na wase oqo me baleta na iVola i Momani, o ira ena naba 3 me ra wilika na veika e vakavuvulitaka na wase oqo me baleta na Vunau kei na Veiyalayalati, kei ira ena naba 4 me ra wilika na veika e vakavuvulitaka na wase oqo me baleta na Mataniciva Talei. Qai kerei ira me ra wasea na veika era sa vulica.

era bula donumaka na iApositolo i Jisu Karisito. Era a volai mai vei ira na parofita era a bula ena veigauna duidui eso ena itukutuku makawa ni vuravura.

E wase vakarua na iVolatabu: na Veiyalayalati Makawa kei na Veiyalayalati Vou. E vuqa na parofisai ena Veiyalayalati Makawa era sa tukuna rawa na nona lako mai e dua na iVakabula ka Dauveivueti. Na Veiyalayalati Vou e tukuna na nona bula na iVakabula ka Dauveivueti, ko ya ko Jisu Karisito. E tukuna talega na tauyavutaki ni Nona Lotu ena siga ko ya. “Keimami vakabauta ni sa vosa ni Kalou na iVolatabu, kevaka sa vakadewataki vakadodonu” (Na Yavu ni Vakabauta 1:8).

Sa vakarabailevutaka na Turaga na noda kila me baleta eso na malanivosa ena iVolatabu mai vua na Parofita o Josefa Simici. Sa vakauqeta na Parofita o Josefa na Turaga me vakalesuya mai na dina eso ki na iVolatabu era a sa yali se veisautaki mai na gauna a se qai volai taumada kina. Na kena vakadodonutaki oqori sa vakatokai me iVakadewa nei Josefa Simici ni iVolatabu. Ena iVakadewa nei King James ni iVolatabu ka tabaki vei ira na Yalododonu Edaidai, na veitikina digitaki mai na iVakadewa nei Josefa Simici era kunei ena tabana e 797–813 kei na vuqa na ivakamacala ena botonipepa.

Na iVola i Momani

Na iVola i Momani e dua na ivolatukutuku bibi me baleti ira eso na tamata era a bula tu ena vanua ko Amerika ena maliwa ni 2000 B.K. kei na 400 Y.T. E koto kina na taucoko ni kosipeli i Jisu Karisito (raica V&V 20:9; 42:12; 135:3). E tukuni ena iVola i Momani na veisiko a vakayacora ko Jisu Karisito kivei ira na tamata ena vanua ko Amerika ni se qai oti ga na Nona Tucake tale mai na mate.

E vakadewataka ko Josefa Simici na iVola i Momani ki na vosa vakavalagi ena isolisoli kei na kaukauwa ni Kalou. E kaya o koya ni o ya “na ivola dodonu duadua mai na veiivola kecega e vuravura, ka vatuidola ni noda lotu, ka na voleka cake yani kina vua na Kalou e dua na tamata ena nona bulamuria na kena ivakavuvuli, mai na veiivola kecega” (ivakamacala taumada ni iVola i Momani).

E vukei keda o Peresitedi Ezra Taft Benson me da kila na sala e vatuidola kina ni noda lotu na iVola i Momani. E kaya kina:

“E tolu na sala e vatuidola kina ni noda lotu na iVola i Momani. Sai koya na vatuidola ni noda ivakadinadina me baleti Karisito. Sai koya na vatuidola ni noda ivunau. Sai koya na vatuidola ni noda ivakadinadina.

Na iVola i Momani e vatuidola ena noda vakadinadinataki Jisu Karisito, o Koya na vatunitutu ni veika kece sara eda cakava. E vakadinadinataka na Nona dina kei na kaukauwa kei na Nona savasava . . .

“E vakarabailevutaka na noda kila na ivunau ni veivakabulai. . . . Na iVola i Momani . . . a volai me baleta na noda gauna. . . . Eda na raica e lomana na ivakarau me da vakarautaki keda kina me baleta na iKarua ni Lako Mai. . . .

“. . . Na iVola i Momani e vakavuvulitaka vei keda na dina [ka] vakadinadinataki Karisito. . . . Ia e dua tale na ka bibi cake. E koto e dua na kaukauwa ena ivola oqo ka na tekivu me drodrova yani na nomu bula ena gauna o tekivu vulica kina vagumatua. Ko na kunea na kaukauwa levu cake mo vorata kina na veitemaki. Ko na kunea na kaukauwa mo levea kina na ivadi ca. Ko na kunea na kaukauwa mo tikoga kina ena sala qiqo ka rabaililai. Era vakatokai na ivolanikalou me ra ‘vosa ni bula,’ ka sega tale ni dua na vanua e dina vakalevu cake kina me vaka ena iVola i Momani. . . . ‘O ira na Yalododonu Edaidai kece sara sa dodonu me sasaga ni nodra gauna ni bula taucoko na kena vulici na ivola oqo’” (ena Conference Report, Okot. 1986, 4–7; se *Ensign*, Nove. 1986, 5–7; cavuta na vosa nei Marion G. Romney, ena Conference Report, Epe. 1980, 90; se *Ensign*, Me 1980, 67).

Na Vunau kei na Veiyalayalati

Na Vunau kei na Veiyalayalati e ivakasokumuni ni ivakatakila ni gauna oqo. Ena wase 1 ni Vunau kei na Veiyalayalati, sa vakatakila kina na Turaga ni sa tabaki na ivola vei ira na lewei vuravura me vakarautaki ira me baleta na Nona lako mai:

“A sa vunautaki yani na vosa ni Turaga ki na iyalayala kei vuravura, me ra rogoa na tamata kecega:

“Dou vakarau, dou vakarautaki kemudou ki na veika ena yaco, raica sa voleka ni lako mai na Turaga” (V&V 1:11–12).

Na ivola oqo e koto kina na ivakatakila me baleta na Lotu i Jisu Karisito me vaka na kena sa vakalesui mai ena gauna oqo. E vica na iwase ni ivola oqo e vakamacalataki kina na tauyavu ni Lotu ka tukuni talega kina na veitutu eso ni matabete kei na kedra itavi. Na veiwase eso, me vaka na wase 76 kei na 88, era koto kina na veidina lagilagi eso ka ra a yali tu mai vuravura ena loma ni duanadrau na yabaki. Ia eso tale, me vaka na wase 29 kei na 93, era veivakararamataki me baleta na ivakavuvuli eso ni iVolatabu. Me kena ikuri, eso tale na wase, me vaka na wase 133, sa koto kina na veiparofisai eso ni veika ena qai yaco mai. Sa vakaroti keda tiko na Kalou me da vulica na Nona ivakatakila ena ivola oqo: “Dou vulica vagumatua na vunau kece sa tu ena ivola oqo, ni sa dina ka dodonu; raica ena vakayacori vakaidina na parofisai kei na vosa ni yalayala kece sa tu kina” (V&V 1:37).

Na Mataniciva Talei

Na Mataniciva Talei sa koto kina na ivola i Mosese, na ivola i Eparaama, kei na so na volavola vakauqeti nei Josefa Simici. Na ivola i Mosese sa koto kina e dua na itukutuku ni so na raivotu kei na volavola nei Mosese, ka vakatakilai vua na Parofita o Josefa Simici. E vakamatatataka na ivunau kei na ivakavuvuli eso ka yali mai na iVolatabu ka soli kina eso tale na ikuri ni itukutuku me baleta na kena buli na vuravura.

Na ivola i Eparaama a vakadewataki mai vua na Parofita o Josefa Simici mai na dua na ivivivi pepagasau ka kau mai na dua na ibulubulu vaka-Ijipita. E koto ena ivola oqo na itukutuku bibi eso me baleta na veibuli, na kosipeli, na kena ituvaki na Kalou, kei na matabete.

Na volavola nei Josefa Simici e okati kina e dua na tiki ni nona vakadewa veivakauqeti ni iVolatabu o Josefa Simici, na veitikina digitaki mai na nona *iTukutuku ni Lotu*, kei na Yavu ni Vakabauta.

- Na cava eso na italanoa mai na ivolanikalou sa bau vakauqeti iko? Na cava eso na ivakavuvuli mai na veiivola ni ivolanikalou oqo sa bau vukei iko?

Nodra Vosa na Noda Parofita Bula

Me ikuri ni ivola e va ni ivolanikalou oqo, sa yaco kina me ivolanikalou vei keda na veimalanivososa era vakauqeti kina na noda parofita. E dau rogo mai vei keda na nodra vosa ena veikoniferedi, ena mekesini na *Liaona se Ensign* kei na veidusimaki eso vei ira na veiliutaki ni matabete e veivanua. “Keimami vakabauta na veika sa vakatakila oti na Kalou, na veika sa vakatakilai mai oqo, ka keimami vakabauta ni na levu tale na ka ena qai vakatakilai mai me baleta tiko ga na Matanitu ni Kalou” (Yavu ni Vakabauta 1:9).

- Evei e rawa ni da kunea kina na nodra vosa na noda parofita bula?

Vulici ni iVolanikalou

- Na veivakalougatataki cava beka e rawa ni noda?

E dodonu me da dau vulica yadua na ivolanikalou e veisiga. E dodonu me da wasea na dina eso oqo vei ira na luveda. E dodonu me da dau wilika vata kei ira na luveda na ivolayavu ni cakacaka me rawa ni ra vulica kina me ra lomana ka dau vakayagataka ena vuku ni dina era tu kina.

Kevaka eda gadreva me da levea na veika ca ni vuravura oqo, sa dodonu me da vakania na noda vakasama ena dina kei na ivalavala dodonu e kunei ena ivolanikalou. Eda na voleka cake vua na Kalou ka vakakina vei keda vakataki keda ni da wilika ka vakasamataka vata na ivolanikalou.

Ni da wilika, vakasamataka, ka masulaka na ivolanikalou ka kerea vua na Kalou na kila ka, ena vakadinadinataka vei keda na Yalo Tabu na dina ni veika oqo. Eda na kila vakataki keda na dina ni veika oqo. Eda na sega ni vakacalai (raica na Josefa Simici—Maciu 1:37). E rawa ni da vakila na veika vata oqo e vakaraitaka o Nifai ena nona kaya, “Raica au sa dau taleitaka na veika ni Turaga kau sa dau vakananuma e yaloqu na veika au sa raica ka rogoca” (2 Nifai 4:16).

- Eda na maroroya vakacava na noda yalayala me da dau vulica na ivolanikalou e veisiga? Vakasamataka mo tuvalaka e dua na gauna kei na kena vanua mo vulica kina na ivolanikalou e veisiga.

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Nifai 14:20–26 (era vakaroti na parofita me ra volavola)
- 1 Nifai 19:1–3, 6–7; Alama 37:1–8 (na yaga cecere ni ivolanikalou)
- 2 Nifai 33:10 (era vakadinadinataki Karisito na ivolanikalou)
- Alama 29:8 (Sa vosa ki na veimatanitu kecega na Turaga mai na ivolanikalou)
- Alama 31:5; Ilamani 3:29–30 (sa kaukauwa na vosa ni Kalou)
- Ilamani 15:7–8 (na ivolanikalou ena vakavuna na noda tudei ka sega ni yavalati rawa ena noda vakabauta)
- 2 Timoci 3:16–17; 1 Nifai 19:21–24 (na vuna kei na sala era soli mai kina na ivolanikalou)
- 2 Pita 1:20; Alama 13:20; V&V 10:62 (na ivolanikalou e vakacilava na veika dina ena ivunau)
- V&V 128:18; Na Yavu ni Vakabauta 1:9; 1 Nifai 14:25–26 (ivolanikalou e se bera ni yaco mai)
- 2 Nifai 29:3–10 (na ivolanikalou vei ira na Jiu kei na Kai Matanitu Tani)

Na Bula nei Karisito

Wase 11

Na Bula i Karisito sa Yalataki tu ni se Bera Sara ni Sucu Mai

Na tamata kece sara e lako mai ki vuravura sa vakararavi tu vei Jisu Karisito me vakataucokotaka na yalayala a vakayacora mai lomalagi me mai noda iVakabula. Kevaka a sega o Koya, ke na sega ni rawa na yavu ni veivakabulai. Me vaka ni gadrevi na Nona itavi, era sa vakadinadinataka na parofita kece sara mai vei Atama ki vei Karisito ni na lako mai ko Koya (raica na Cakacaka 10:43). Ko ira kece na parofita me tekivu mai vei Karisito era sa vakadinadinataka ni a sa Lako mai. Eda na gadreva koi keda kece sara me da vulica na veika ni nona bula na iVakabula ka muri Koya ena yalodina ena noda bula taucoko.

A vulica ko Atama ni na yacana na iVakabula ko Jisu Karisito (raica na Mosese 6:51–52). A raica ko Inoke ni na mate ena kauveilatai ka na tucake tale ko Jisu (raica Mosese 7:55–56). Erau a vakadinadinatiki Koya talega ko Noa kei Mosese (raica Mosese 1:11; 8:23–24). Ni vo e 800 na yabaki me sucu mai ki vuravura na iVakabula, sa raica rawa tu ko Aisea na Nona bula. Ni raica ko Aisea na yaluma kei na rarawa ena sotava na iVakabula me sauma kina na isau ni noda ivalavala ca, a qolouvaka:

“Sa beci koya ka biuta ko ira na tamata, sa tamata e dau rarawa na lomana, sa dau kila ka rarawa. . . .

“ . . . E dina sa colata ko koya na noda rarawa, ka sa colata na rarawa ni lomada. . . .

“Sa vakamavoatiki ko koya ena vuku ni noda talaidredre, ka sa qaqi ena vuku ni noda caka cala. . . .

Me baleti ira na qasenivuli: Na wase ogo ena sega beka ni rawa ni o vakavulica kece ena kalasi na lewena. Ni o vulica ena nomu vakavakarau mo veivakavulici, vakasaqara na veidusimaki ni Yalotabu ena nomu vakatulewataka na tikina cava ena veivuke vakalevu vei ira o vakavulica.

“Sa vakasaurarataki ka sa vakamalumalumu ga ko koya, ia sa sega ni vosa mai ko koya, me vaka na lami sa tuberi me vakamatei” (Aisea 53:3–5, 7).

A raica talega ko Nifai e dua na raivotu me baleta na nona qai mai sucu na iVakabula kei na nona veiqaravi. A raica e dua na goneyalewa totoka, ka qai vakamacalataka vakaoqo e dua na agilosi, “Na goneyalewa ko a raica sai koya na tinana vakayago na luve ni Kalou” (1 Nifai 11:18). Oti qai raica ko Nifai ni sa roqota e dua na gone e ligana na goneyalewa. A kacivaka na agilosi, “Raica na Lami ni Kalou, io, na Luvena na Tamada Tawamudu!” 1 Nifai 11:21).

Rauta ni 124 na yabaki ni bera ni sucu ko Jisu, a raica talega o Penijamini na tui, e dua na parofita vei ira na Nifai, a raica rawa talega mai na nona bula na iVakabula:

“Raica sa voleka sara na gauna ka sa sega tale ni yawa, me na lako mai kina ena kaukauwa ko Koya na Kalou Kaukauwa Sara ka a bula tiko mai liu, edaidai ka tawamudu, ena lako sobu mai lomalagi ki vei ira na luve ni tamata, ena mai tiko ena vale qele, ka veilakoyaki ena kedra maliwa na tamata, ka kitaka na veika mana lelevu me vaka na nona vakabulai ira na tauvimate, vakaturi ira cake na sa mate, ra lako na lokiloki, ra rai na mataboko, ra rogo na didivara, ka vakabulai na tamata kecega.

Ena vakasava tani talega na tevoru se na yalo ca ka curumi ira tu na luve ni tamata.

“Ia sa uasiviti ira na tamata ko Koya ena nona vosota na veivakatovolei, ena rarawa ni yago, ena viakana, ena viagunu kei na oca me yaco sara ki na mate, o koya sa sega ni vosota rawa na tamata, ia sa rarawa vakalevu sara ena vuku ni nodra ivalavala ca kei na nodra itovo vakasisila na nona tamata, ka sa bunotaka kina na dra.

“Ia ena vakatokai na yacana ko Jisu Karisito na Luve ni Kalou o koya sa Bulia na lomalagi kei na vuravura kei na veika kecega mai na ivakatekivu; ia ena yacai tinana ko Meri” (Mosaia 3:5–8).

- Na cava beka eso na parofisai makawa me baleti Jisu Karisito?

Sai Koya na Le Duabau Ga nei Tamana

- Na cava a rawata mai vei Tamana ko Jisu Karisito? Na cava a rawata mai vei Tinana?

Na italanoa ni nona sucu kei na nona bula na iVakabula ena kunei ena Veiyalayalati Vou ena ivola nei Maciu, Marika, Luke, kei Joni. Mai na nodratou itukutuku eda kila mai kina ni a sucu ko Jisu mai vua na goneyalewa ka yacana ko Meri. A sa musuki tu me wati Josefa ena gauna e rairai kina vua e dua na agilosu ni Turaga. A tukuna vua na agilosu ni o koya ena tinana na Luve ni Kalou. A taroga ko koya se na rawa beka vakacava (raica na Luke 1:34). A kaya vua, “Ena lako sobu mai vei iko na Yalo Tabu, ena vakarurugi iko talega na kaukauwa i Koya sa cecere sara: ia ko koya ena sucu mai vei iko ena vakatokai kina me ka tabu na Luve ni Kalou” (Luke 1:35). O koya oqo, sa yaco kina me Tamai Jisu Karisito dina sara na Kalou na Tamada.

Ko Jisu duadua ga na tamata e vuravura me sucu mai vua na tina ka rawa ni mate kei na Tama ka sega ni rawa ni mate. Oqori na vuna e vakatokai kina o Koya me Luvena e Duabau Ga. A rawata na kaukauwa vakalou mai vei Tamana. E rawata mai vei Tinana o Koya na bula vakayago ka rawa kina me vakila na viakana, viagunu, na oca, na mosi, kei na mate. E sega ni rawa ni dua e taura mai vua na iVakabula na Nona bula vakavo kevaka e Lomana me vakakina. E tu Vua na kaukauwa me biuta sobu kei na kaukauwa me taura cake tale na Yagona ni sa mate oti. (Raica na Joni 10:17–18.)

A Bulataka e Dua na Bula Taucoko ko Koya

- Na cava na ibalebale ni Nona bula na iVakabula vei keda?

Mai na Nona gauna vakaitabagone, a talairawarawa ko Jisu ki na veika kece e gadrevi Vua mai vei Tamada Vakalomalagi. Ena nodrau veituberi ko Meri kei Josefa, a tubu cake ko Jisu me vaka na nodra tubu cake na gone tale eso. E lomana ka talairawarawa ki na dina. E tukuna vei keda ko Luke, “A sa tubu cake na gone, a sa yalomatua mai, sa sinai ena vuku, sa tu vei koya na loloma ni Kalou” (Luke 2:40; raica talega V&V 93:12–14).

Ena gauna e qai yabaki 12 kina, sa tubu ena nona kila ka ko Jisu, ni sa talai mai me mai cakava na lomai Tamana. A lako vata kei

---

rau na Nona itubutubu ki Jerusalemi. Ni rau sa lesu tiko ki vale na nona itubutubu, erau qai kila ni sa sega ni lako tiko vata kei rau ko Koya. Erau qai lesu tale ki Jerusalemi me vakasaqarai Koya. “Ni oti e tolu na siga erau qai kunei koya ena valetabu, ni dabe ena kedra maliwa na vuniwai, ka ra vakarorogo tiko vua, ka vakatarogi koya” (iVakadewa nei Josefa Simici, Luke 2:46). “A ra sa kurabui ko ira era sa rogoca, ena nona vuku kei na nona vosa” (Luke 2:47).

Erau marau ko Josefa kei Meri ena nodrau raici Koya, ia erau sa kurabui: a sa kaya vua ko tinana, na Luvequ, ko sa ivalavala vaka-oqo vei keirau ena vuku ni cava? raica, keirau kei tamamu keirau sa vakasaqarai iko ka sa rarawa tiko.” A sa kaya vei rau ko Jisu, “Ena cava drau sa vakasaqarai au? Drau sa sega beka ni kila ni sa kilikili kei au meu tiko ena vale nei Tamaqu? (Luke 2:48–49).

Me rawa ni qarava vakavinaka na Nona itavi, sa dodonu vei Jisu me cakava na lomai Tamana sa tiko mai Lomalagi. “Niu sa sega ni kitaka e dua na ka vakaiu ga,” e kaya ko Koya, “ia na ka ga sa vakavulici au kina ko Tamaqu, sai koya kau sa vosataka. . . . Niu sa kitaka tikoga na ka sa vinakata ko Koya” (Joni 8:28–29).

Ni sa yabaki 30 ko Jisu, sa lako mai vei Joni na Dauveipapitaiso ko Koya me papitaiso ena Uciwai na Joritani. A lomalomarua ko Joni me papitaisotaki Jisu baleta ni kila tiko ni cecere cake mai vua ko Jisu. Sa kerei Joni ko Jisu me papitaisotaki Koya me “vakabauti kina na ivalavala dodonu kecega.” A qai papitaisotaka na iVakabula ko Joni, ni tabadromuci Koya vakadua sara e wai. Ni sa papitaiso ko Jisu a vosa mai lomalagi na Tamana, ka kaya, “O Koya oqo na noqu gone ni toko au sa dau vinakata vakalevu.” Sa lako sobu mai na Yalo Tabu, me vaka e dua na ruve. (Raica na Maciu 3:13–17.)

Ni oti ga na nona papitaiso ko Jisu, a lolo ko Koya me 40 na siga ka 40 na bogi. Ni oti o ya, sa lako mai ko Setani me temaki Koya. A vorata matua ko Jisu na nona veitemaki kece sara o Setani ka qai vakaroti Setani me lako. (Raica na Maciu 4:1–11; raica talega iVakadewa nei Josefa Simici, Maciu 4:1, 5–6, 8–9, 11.) A sega na ivalavala ca nei Jisu Karisito, na tamata ivalavala dodonu duadua me mai bula e vuravura (raica na Iperiu 4:15; 1 Pita 2:21–22).

- Na itukutuku cava ni Nona bula na iVakabula e vakaibalebale vakalevu vei iko?

E Vakavulica Vei Keda o Koya na iVakarau me da Veilomani ka Veivukei Kina

- A vakavulica vakacava vei keda na iVakabula na ivakarau ni veilomani kei na veivukei?

Ni oti na Nona lolo kei na Nona sota kei Setani, sa qai tekivuna ko Jisu na Nona veiqaravi raraba. A sega walega ni lako mai ki vura-vura me mai mate ena vukuda ia me mai vakavulica talega vei keda na ivakarau ni bula. E vakavuvulitaka ko Koya ni rua na ivunau lelevu: taumada me da lomana na Kalou ena lomamu taucoko, kei na yalomu taucoko, kei na nomu nanuma kecega; kei na kena ika-rua, mo lomana na kainomu me vaka ko lomani iko (raica na Maciu 22:36–39). Na nona bula na ivakaraitaki e dodonu me da talairawarawa kina ena ivunau e rua oqo. Kevaka eda lomana na Kalou, eda na vakabauta ka talairawarawa Vua, me vakataki Jisu. Kevaka eda lomani ira na tani eda na vukei ira me ra sotava na nodra gagadre vakayago kei na gagadre vakayalo.

Ko Jisu a vakayagataka na Nona bula me qaravi ira kina na tani. A vakabulai ira mai na mate dewa eso. A cakava ko Koya me ra rai na mataboko, me ra rogo na didivara, ka ra lako na gera. Ena dua na gauna ni vakabulai ira tiko na tauvimate, sa dede ka ra sa viakana na tamata. A sega ni vakatalai ira yani, a vakalougatataka ko Koya e lima na ibuli madrai kei na rua na ika, ena dua na cakamana levu a vakani ira kina e 5,000 na tamata. (Raica na Maciu 14:14–21.) A vakavuvulitaka ko Koya ni ena veigauna kece eda raica kina ni ra viakana, batabata, luvaiwale, se galili na tamata, sa dodonu me da vukei ira ena kena levu duadua eda rawata. Ni da vukei ira na tani, eda sa qarava tiko kina na Turaga. (Raica na Maciu 25:35–46.)

A lomani ira na tani ko Jisu ena yalona taucoko. E vakavuqa ni dau sinai vutuvutu ena yalololoma na lomana ka dau tagi kina. E dau lomani ira na gone lalai, na qase cake, ko ira na yalomalumumu, ko ira na tamata lolovira ka ra vakabauti Koya. E lomani ira era sa

ivalavala ca, ia ena yalololoma levu sa vakavulici ira me ra veivutuni ka papitaiso. E vakavuvulitaka ko Koya, “Koi au na sala, kei na vu ni dina, kei na vu ni bula” (Joni 14:6).

Ko Jisu e lomani ira sara mada ga era ivalavala ca vua ka ra qai sega ni veivutunitaka. Ni sa mai tini na Nona bula, ni sa lili no ena kauveilatai, sa qai masulaki ira na sotia era vakamatei Koya ena kauveilatai vei Tamana, ena vakatakekere, “I Tamaqu, ni kakua ni cudruvi ira ni ra sa sega ni kila na ka era sa kitaka” (Luke 23:34). E vakavuvulitaka vakaoqo ko Koya, “Sa noqu ivunau oqo, mo dou veilomani me vaka kau sa lomani kemudou” (Joni 15:12).

- Ena veisala cava soti eda rawa ni vakaraitaka kina vua na Turaga ni da lomani Koya?

Sa Tauyavutaka ko Koya na Lotu Dina Duadua Ga

- Baleta na cava e tauyavutaka kina na Nona Lotu ka tabaki ira na iApositolo na iVakabula?

E vinakata ko Jisu me vakavuvulitaki vei ira na tamata e vuravura raraba na Nona kosipeli, sa mani digitaka kina e tinikarua na iApositolo me ra vakadinadinataki Koya. Sai ira oqo na iliuliu taumada ni Nona Lotu. Era ciqoma na dodonu me ra cakacaka ena Vukuna ka cakava na veicakacaka era a raica ni cakava ko Koya. O ira era ciqoma na veivakadonui vata oqo mai vei ira sa rawa talega vei ira me ra veivakavulici, veipapitaisotaki, ka cakava na veicakacakatabu vakalotu tale eso ena Yacana. Ni sa mate ko Koya, era sa tomana ni cakava na Nona cakacaka me yacova ni ra sa ca vakalevu sara na tamata ka ra vakamatei ira na iApositolo.

E Vueti Keda mai na Noda iValavala Ca ko Koya ka Vakabulai Keda mai na Mate

- Ni ko vulica na iwasewase oqo, taura na gauna mo vakasamataka kina na veika a yaco ena Veisorovaki.

Me baleti ira na Qasenivuli: Na vakanananu vakatitobu e dau sureta na Yalotabu. Vakasamataka mo kerei ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale me ra wiliika lo na iotioti ni rua na iwasewase ena iwase oqo, ka ra vakasamataka toka na lomadra me baleta na iVakabula. Qai sureti ira era rawata me ra mai wasea na nodra vakasama ki na kalasi.

Ni sa voleka ni oti na Nona mai vei qaravi vakavuravura, sa vakarautaki koya ko Jisu me vakayacora na iotioti ni solibula me baleta na ivalavala ca ni kawatamata. Sa vakacacani me vakamatei baleta na Nona sa mai vakadinadinataka vei ira na tamata ni o Koya na Luve ni Kalou.

Ena bogi ni bera na Nona vakamatei a lako ko Jisu ki na dua na were ka vakatokai ko Kecisemani. Segi ni dede sa bikai koya na rarawa bibi ka tagi ena Nona masu. A vakatarai vua na iApositolo ni gauna oqo o Orson F. Whitney me raica ena dua na raivotu na rarawa a sotava na iVakabula. Ni raica na nona tagi na iVakabula, e kaya o koya: “A bikai au vakalevu na veika au raica kau tagi talega kina, ena levu ni noqu loloma. E kauta sara ga vakadua na yaloqu; au lomani Koya mai vu ni yaloqu, kau sa gadreva dina, meu tiko vata kei Koya ka segi tale ni dua na ka au gadreva vakalevu cake” (“The Divinity of Jesus Christ,” *Improvement Era*, Janu. 1926, 224–25; raica talega na *Ensign*, Tise. 2003, 10). “A lako vakalailai vaka ki liu” ko Jisu, a sa cuva sobu vakatoboicu, a sa masu ka kaya, I Tamaqu, kevaka e rawarawa, me lako tani mada vei au na bilo oqo, ia me kakua ga ni vaka na noqu lewa, me vaka ga na nomu lewa” (Maciu 26:39).

Ena dua na ivakatakila ni gauna oqo e vakamacalataka kina na iVakabula na levu ni nona vakararawataki, ka kaya kina ni vakavuna na Nona “sa sautaninini ena mosi ni veivakararawataki ko ya, au a bunotaka na dra ka sa yaluma sara kina na yaloqu kei na yagoqu.” (V&V 19:18). A vakararawataki “ena yagona,” sa colata kina na noda mosi, na tauvimate, na malumalumu, kei na ivalavala ca (raica na Alama 7:10–13). E segi ni dua na tamata vakayago ena kila rawa na bibi ni icolacola oqo. E segi ni dua na tamata ena vosota rawa na rarawa ni yago kei na yalo vaka o ya. “Sai koya talega sa lako sobu mai ki ra sara . . . sa curuma na ka kecega, io sai koya na rarama kei na vu ni dina” (V&V 88:6).

Ia e se bera ni oti kina na Nona vakararawataki. Ena siga ka tarava, a vakanakuitataki, vakalialiai, ka kasiviti ko Jisu. A gadrevi Vua me colata ga na Nona kauveilatai; a qai laveti cake ka vakoti kina. A vakararawataki ena ivalavala vakaloloma duadua me vakasamataka rawa na tamata. Ni oti na nona vakararawataki ena kauveilatai, a qolou ko Koya ena mosi, “Noqu Kalou, noqu Kalou, ko sa biuti au

ena vuku ni cava?” (Marika 15:34). Ena nona auwa dredre duadua ko Jisu, sa lako tani mai Vua na Tamana me rawa ni vakaotia ko Jisu na nona vakararawataki me itotogi ni ivalavala ca ni kawa-tamata kecega me rawa kina vei Jisu me rawata na qaqa mai na kaukauwa kecega ni ivalavala ca kei na mate (raica na James E. Talmage, *Jesus the Christ*, iKatolu ni iTabataba [1916], 660–61).

Ni kila na iVakabula ni sa ciqoma na Tamana na Nona isoro, a kacivaka ko Koya ena domoi levu, “Sa oti” (Joni 19:30). “I Tamaqu, au sa solia na yaloqu ki na ligamuni” (Luke 23:46). A vakacuva na uluna ka solia yani na Yalona. Sa mate na iVakabula A kurea na vuravura e dua na uneune kaukauwa.

Eso na itokani era qai kauta na yagona na iVakabula ki na dua na ibulubulu qara vatu, a davo voli kina me yacova na ikatolu ni siga. Ena gauna oqo a lako kina na Yalona ka laki tauyavutaka na cakacaka ni kaulotu vei ira na yalo era gadreva tu me ra ciqoma na Nona kosipeli (raica na 1 Pita 3:18–20; V&V 138). Ena ikatolu ni siga, e dua na Sigatabu, a lesu tale ko Koya ki na Yagona ka taura cake tale. O Koya na kena imatai ni tucake tale mai na mate. Sa vakayacori kina na parofisai “ni sa dodonu me tucake tale mai na mate ko koya” (Joni 20:9).

Ni oti vakalilai na Nona Tucaketale, a rairai na iVakabula vei ira na Nifai ka tauyavutaka na Nona Lotu e Amerika. A vakavulici ira na tamata ka vakalougatataki ira. Na itukutuku vakaciriloloma oqo ena kunei ena 3 Nifai 11 ki na 28.

Na Nona Solibula e Vakaraitaka na Nona Lomana na Tamana kei Keda

E vakavuvulitaka ko Jisu: “Sa sega na nona loloma e dua na tamata me uasivi cake ena ka oqo, me solia na nona bula ena vukudra na wekana. Dou sa wekaqu kevaka dou sa kitaka na ka kecega au sa vakarota vei kemudou” (Joni 15:13–14). A lomasoli ena yalomalumulumu ka vosota kina na yaluma e Kecisemani kei na veivakararawataki ena kauveilatai me rawa kina ni da rawata na veivakalougatataki kece sara ni yavu ni veivakabulai. Me da rawata na veivakalougatataki oqo, sa dodonu me da lako mai Vua,

veivutunitaka na noda ivalavala ca, ka lomani koya ena yaloda kece. E kaya kina:

“Au sa solia vei kemudou na noqu ivakavuvuli, ia oqo na noqu ivakavuvuli—au sa lako mai ki vuravura meu kitaka na lomai Tamaqu, ni sa talai au mai ko Koya.

“Sa talai au mai ko Tamaqu meu mai laveti cake ena kauveilatai, ia au sa laveti cake ena kauveilatai meu kauti ira mai kina na tamata kecega kivei au, . . . me ra tu e mataqu ka lewai ena vuku ni nodra ivalavala, se vinaka se ca . . .

“Ia na ka kecega dou sa raica niu sa kitaka, mo dou kitaka talega. . . .

“Ia a cava na ivalavala sa kilikili kei kemudou? Au sa kaya vakai-dina vei kemudou, *mo dou vakataki au* ” (3 Nifai 27:13–15, 21, 27; vakuri ena matanivola kala).

- Na cava na nomu nanuma ni ko vakasamataka na nona solibula na iVakabula me baleti iko?

iKuri ni iVolanikalou kei na iVurevure Tale Eso

- 2 Nifai 25:12 (na Le Duabau Ga nei Tamana ena yago)
- Mosese 6:57 (Ko Jisu Karisito sa vakatokai me Le Duabau Ga)
- Maciu, Marika, Luke, Joni (bula kei na ivakavuvuli nei Jisu Karisito)
- Maciu 10:1–8; Luke 9:1–2 (Na iApositolo tabaki ena kaukauwa kei na dodonu)
- Maciu 26–28; Marika 14–16; Luke 22–24; Joni 18–20 (Ko Jisu ena were, volitaki, vakamatei ena kauveilatai, ka tucake tale mai na mate)
- “Na Karisito Bula: Na Nodra iVakadinadina na iApositolo,” *Ensign*, Epe. 2000, 2–3

Na Veisorovaki

Wase 12

E Gadrevi na Veisorovaki Ena Noda Vakabulai

- Na cava na vuna e gadrevi kina na Veisorovaki ena noda vakabulai?

O Jisu Karisito “a lako mai ki vuravura . . . me mai vakoti ki na kauveilatai ena vukudra na kai vuravura; raica sa colata na nodra ivalavala ca na kai vuravura, ka mai vakasavasavataka na veika dukadukali kecega; raica era na vakabulai ena vukuna ko ira kecega” (V&V 76:41–42). Na solibula cecere a vakayacora o Koya me bokoci kina noda ivalavala ca ka vorata na mate sa vakatokai me Veisorovaki. Sa ikoya e dua na ka bibi duadua e se qai bau yaco ena itukutuku ni bula vakatamata: “Raica sa kilikili me vakacabori e dua na isoro, me vaka sa virikitora tu na Kalou Tawamudu; kevaka e sega, era na rusa vakaidina na tamata kecega; . . . eda sa muduki tani ka lako sese, ka da na rusa vakaidina; ia eda bula ena vuku ni isoro sa vakacabori oqo” (Alama 34:9).

Na Lutu nei Atama e kauta mai e rua na mataqali mate ena vuravura: mate vakayago kei na mate vakayalo. Na mate vakayago sa ikoya na tawasei ni yago kei na yalo. Na mate vakayalo sa ikoya na tawasei mai vua na Kalou. Kevaka me a sega ni vorati rawa e rua na mataqali mate vakaoqo mai na Veisorovaki i Jisu Karisito, e rua na ka e rawa me yaco: e rawa me rau veitawasei na yagoda kei na yaloda me tawamudu, ka na sega ni rawa me da bula vata tale kei na Tamada Vakalomalagi (raica 2 Nifai 9:7–9).

Ia na Tamada Vakalomalagi vuku e vakarautaka e dua na ituva-tuva totoka, ni loloma me maroroi keda mai na mate vakayago ka

---

Me baleti ira na qasenivuli: Na ivolavivi rawarawa kei na iyaloalo e rawa me vukei ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale me ra kila na ivakavuvuli kei na ivunau. Vakasamataka me caka e dua na volavivi ka wase rua, e dua me yacana *Na ka e yaco ena Lutu* kei na dua tale me yacana *Veivakalougatataki ni Veisorovaki*. Vakayagataka na itukutuku mai na iwase oqo me vakaleweni ena ivolavivi.

vakayalo. A tuva me lako mai ki vuravura e dua na iVakabula me sereki keda mai na noda ivalavala ca kei na mate. Me baleta noda ivalavala ca kei na malumalumu ni yagoda vakatamata, e sega ni rawa kina me da sereki keda (raica Alama 34:10–12). O koya me na noda iVakabula ena gadrevi me sega ni ivalavala ca ka tu vua na kaukauwa me vorati mate.

O Jisu Karisito Duadua Ga E Rawa Me Sorovaka Noda iValavala ca

- Na cava na vuna me o Jisu Karisito duadua ga e rawa me sorovaka noda ivalavala ca?

E vica na inaki e vakavuna me o Jisu Karisito duadua ga na tamata e rawa me noda iVakabula. E dua na vuna sa ikoya ni Tamada Vakalomalagi e digitaki Koya me iVakabula. Sa iKoya na Luvena e Le Duabauga na Kalou ka tu vua na kaukauwa me vorati mate. E vakamacalataka o Jisu: “Niu sa solia na noqu bula, meu kauta tale. Sa sega e dua sa kovea oqo mai vei au, ia kau sa solia vakai au ga. Au sa rawata meu solia, ia kau sa rawata meu kauta tale” (Joni 10:17–18).

O Jisu talega e rawata me noda iVakabula baleta ni o Koya duadua ga na tamata a bula e vuravura ka sega ni ivalavala ca. A ka oqo sa yaco kina me kilikili na Nona isoro me sauma na nodra ivalavala ca na tani.

A Vakarakawataki o Karisito ka Mate me iSoro ni Noda iValavala ca

- Ena nomu wilika na iwase oqo, raitayaloyalotaki iko ena Were ko Kecisemani se ena kauveilatai mo dua na ivakadinadina ni nona vakarakawataki o Jisu Karisito.

E sorovaka noda ivalavala ca na iVakabula ena nona vakarakawataki e Kecisemani ka solia na Nona bula ena kauveilatai. E sega ni rawa vei keda me da kila vakavinaka na sala a vakarakawataki kina me baleta na noda ivalavala ca taucoko sara. Na bibi ni noda ivalavala ca e vakavuna na Nona vakila na mosi ni veivakarakawataki ka bunotaka na dra ena Were o Kecisemani, (raica V&V 19:18–19). E muri, ena Nona sa rube ena kauveilatai, a mate ena mosi ni

veivakararawataki o Jisu ena dua na ivakarau ni veivakalolomataki ca duadua e kilai vakatamata.

Na nona lomani keda o Jisu, e sotava kina na veivakararawataki vakayalo ka vakayago ena vukuda ! Na loloma cecere nei Tamada Vakalomalagi sa rawa kina Vua me solia na Luvena e Duabau ga me vakararawataki ka mate ena vukudra na vo ni Luvena. “Ni sa lomani ira na kai vuravura vakaoqo na Kalou, me solia kina na Luvena e duabau ga sa vakatubura, me kakua ni rusa ko ira yadua era sa vakabauti koya me ra rawata ga na bula tawamudu” (Joni 3:16).

Na Veisorovaki kei na Tucaketale E Kauta Mai na Tucaketale kivei Keda Kece

Ena ikatolu ni siga ni oti na Nona Vakoti ena Kauveilatai, a taura cake tale ko Karisito na yagona ka yaco me imatai ni tamata me tucaketale. Ena nodra laki vakasaqara na Yagona na Nona itokani, era qai kaya mai o ira na agilosu era yadravi Koya tiko ena Nona ibulubulu, “Sa sega eke ko koya; sa tucake tale, me vaka na nona vosa” (Maciu 28:6). Sa lesu tale na Yalona ki na Yagona, ka sega tale ni veitawasei.

A vorata rawa o Karisito na mate vakayago. Ena vuku ni Nona Veisorovaki, o ira vakayadua era sucu ena vuravura oqo era na tucake tale (raica 1 Korinica 15:21–22). Ena nona tucaketale o Jisu, ena cokoti vata tale na yaloda vata kei na yagoda, “me kakua tale ni mate rawa . . . , ka na sega ni tawasei tale” (Alama 11:45). Na ituvaki oqo e vakatokai me tawa mate rawa. Na tamata taucoko era a bula taumada era na tucaketale, “na qase kei na gone, na bobula kei na itaukei, na tagane kei na yalewa, ko ira sa ivalavala ca kei ira na yalododonu” (Alama 11:44).

- E sa vukei iko vakacava na nomu kila na Tucaketale?

Me baleti ira na qasenivuli: Na lesoni vakaraitaki e rawa me vukei ira na lewe ni kalasi kei na lewe ni matavuvule me ra kila na ivakavuvuli kei na ivunau. Me vakamacalataka na mate kei na tucaketale, vakasamataka na lesoni ivakaraitaki oqo: Daramaka e dua na qaniliga e ligamu. Vakamacalataka ni dua na liga ena dua na qaniliga e rawa me vakatautauvatani ki na dua na yalo ni tamata e loma ni yagona. Luvata na qaniliga. Vakamacalataka ni oqo e tautauvata kei na mate vakayago—na yalo (na liga) kei na yago (na qaniliga) erau veitawasei. Qai biuta lesu tale na qaniliga e ligamu. Vakamacalataka ni oqo e tautauvata kei na tucaketale—na yalo kei na yago erau semati vata tale.

Na Veisorovaki E Rawa Me Yaco Vei Ira Era Vakabauti Karisito Me Ra Vakabulai mai na Nodra iValavala ca

- Vakasamataka na sala ena vukei keda kina na vosa vakaibalebale ena iwase oqo ena noda kila na Veisorovaki. O cei era matataka na tamata ena vosa vakaibalebale ki na noda bula?

Na Veisorovaki ni iVakabula e vakarawarawataka vei keda me da vorata na mate vakayalo. E dina ga ni ra na tucaketale na tamata kecega, o ira walega era ciqoma na Veisorovaki era na vakabulai mai na mate vakayalo (raica Na Yavu ni Vakabauta 1:3).

Eda ciqoma na Veisorovaki nei Karisito mai na noda vakabauti Koya. Mai na vakabauta oqo, me da veivutunitaka na noda ivalavala ca, me da papitaiso, ciqoma na Yalo Tabu ka muria na Nona ivakaro. Ena yaco me da tisaipeli yalodina i Jisu Karisito. Eda sa vosoti ka vakasavasavataki mai na ivalavala ca ka vakavakarau me da lesu ka bula vata kei na Tamada Vakalomalagi me tawamudu.

E kaya vei keda na iVakabula, “Raica koi au na Kalou; au sa vosota oti na veika oqo, me ra bula kina ko ira era sa veivutuni . . . me vakataki au” (V&V 19:16–17). E cakava Nona itavi na Karisito me isoro ni noda ivalavala ca. Me yaga vakalevu na Nona Veisorovaki ena noda bula, e dodonu me da tovolea me da talairawarawa Vua ka veivutunitaka na noda ivalavala ca.

O Peresident Boyd K. Packer ena Matabose ni Le Tinikarua e solia na ivakaraitaki oqo me vakaraitaka na sala e rawa kina me veivakabulai mai na ivalavala ca na Veisorovaki nei Karisito *kevaka* eda vakayacora na noda itavi.

“Meu tukuna mada e dua na italanoa—e dua na vosa vakatautauvata.

“Ena dua na gauna a vinakata tiko vakalevu e dua na ka e dua na turaga. E rairai ni bibi cake sara mai na veika tale eso ena nona bula. Me rawa kina ni yaco nona gagadre, a cakava e dua na dinau levu.

“A sa vakasalataki me baleta na nona vakaitavitaki koya ena dinau levu o ya, ka vakabibi me baleti koya nona dausoli dinau. Ia e kena irairai ni bibi cake vua me cakava na ka e vinakata me cakava ka rawata na ka e vinakata ena gauna sara ga oqo. E vakadeitaka ni rawa me sauma ena dua na gauna e muri.

“A mani sainitaka e dua na konitaraki. Ena qai sauma lesu tale ena dua ga na gauna. A sega soti ni leqataka sara vakalevu, baleta na siga me saumi kina e se balavu sara. A sa rawata na ka e vinakata ena gauna oqo, ka ni oqori na ka e rairai bibi cake.

E dau tu ga ena veigauna taucoko ena nona vakasama o koya na dausoli dinau, ka dau sausaumi vagauna ka sega ni levu sara, e vaka-samataka na siga me sa saumi taucoko kina ena sega ni yaco mai.

“Ia me vaka ga e dau yaco e veigauna, sa yaco mai na siga, sa cava kina na gauna e veidinadinatitaki. A sega ni saumi taucoko na dinau. A basika mai na nona dausoli dinau ka vakarota me saumi taucoko.

“Oqori sara ga na gauna sa qai kidava kina o koya ni nona dausoli dinau e sega walega ni tu vua na kaukauwa me taura na veika kece e taukena, ia e okati talega kina na kaukauwa me balati koya ki na valeniveivesu.

“‘Au sega ni saumi iko rawa, baleta ni sega vei au na ka meu sauma lesu kina, a vakatusa.

“‘Io, e kaya na dausoli dinau, ‘keitou sa na vakaukauwataka na konitaraki, taura nomu iyaya, o sa na qai curu ki na valeniveivesu. O a vakadonuya na ka oqori. A nomu digidigi. O a sainitaka na konitaraki, ia oqo e dodonu me sa vakaukauwataki.’

“‘E sega ni rawa mo tosoya na gauna se vosota na dinau?’ a vaka-mamasu o koya e dinau. ‘Veivosakitaka eso na sala meu maroroya na veika au taukena ka sega ni curu ki valeniveivesu. Vakadeitaka mada ni o vakabauta na loloma cecere? E sega ni rawa beka mo vakaraitaka na loloma cecere?’

“A sauma na dausoli dinau, ‘Na loloma e dau vakatabakidua e veigauna. Ena qaravi iko duadua ga. Kevaka au vakaraitaka na loloma cecere kivei iko, au sa na sega ni saumi. Sa ikoya na lewa dodonu au vinakata. O vakabauta li na lewa dodonu?’

“‘Au vakabauta na lewa dodonu ena noqu sainitaka na konitaraki,’ a kaya o koya e dinau. ‘E a tiko kina ena noqu yasana, kau a nanuma ni na taqomaki au. Au a sega ni gadreva na loloma cecere ena gauna o ya, sega niu nanuma meu na gadreva. Au nanuma, na lewa dodonu ena qaravi kedaru ruarua vakatautauvata tale ga.’

“Sa ikoya na lewa dodonu e gadrevi mo sauma na dinau se vakararawataki ena itotogi,’ a sauma lesu o dausoli dinau. ‘Sa ikoya oqori na lawa. O sa vakadonuya oti ka sa ikoya oqori na kena sala dodonu. E sega ni rawa ni veisaqasaqa na loloma cecere kei na lewa dodonu.’

“Sa irau oqori: E dua e solia tiko na lewa dodonu, e dua tale e kerea tiko na loloma cecere. E sega ni rawa me vakacegu e dua vei rau vakavo ga ke dua vei rau me sauma e dua na isau bibi.

“Kevaka o sega ni vosota na dinau ena sega na loloma cecere,’ e vakamamasu o koya e dinau.

“Kevaka meu cakava, ena sega na lewa dodonu,” na kena isau.

“E kena irairai, ni lawa ruarua, e sega ni rawa me rau vakayacori vata. E rua tiko na inaki tawamudu ka rawa me rau veisaqasaqa vata kei na kena ka dua. E sega beka ni dua na sala baleta me rau vakacegui kina na lewa dodonu kei na loloma cecere?

“E tu na kena sala! Na lawa ni lewa dodonu *e rawa* me veivakacegui taucoko kei na loloma cecere *e rawa* me soli taucoko—ia e gadrevi me cakava e dua tani tale. Sa ikoya gona e yaco kina ena gauna oqo.

“O koya e dinau e dua tiko na nona itokani. E lako mai me mai veivuke. E kilai koya vakavinaka e dinau. E kila ni o koya e dinau e dau rai ga vakalekaleka. E nanuma ni sa rui yalowai o koya e dinau ni yalowai me vakaitavitaki koya ena dua na ituvaki dre-dre vakakoya. Ia, e vinakata me veivuke baleta ni lomani koya. E tucake ena kedrau maliwa, qara vei koya na dausoli dinau, ka tukuna vua na vakatutu oqo.

“‘Au na sauma na dinau kevaka mo vagalalataki koya e dinau mai na nona konitaraki me rawa ni maroroya na nona iyaya ka sega ni curu ki valeniveivesu.’

“Ena nona vakasamataka tiko o dausoli dinau na vakatutu, a tomana o dauveisorovaki, ‘O cikeva na lewa dodonu. E dina ni sega ni rawa me saumi iko lesu, au na cakava. Sa dodonu vinaka na ka sa caka vei iko ka sa sega tale ni dua na ka mo kerea. Ena sega ni dodonu.’

“A sa qai vakadonuya o dausoli dinau.

“Sa qai vuki kivei koya e dinau na dauveisorovaki. ‘Kevaka au sauma nomu dinau, e rawa mo ciqomi au meu nomu dausoli dinau?’

“‘O io, io,’ a tagi o koya e dinau. ‘O sa taqomaki au mai na valeni-veivesu ka vakaraitaka na loloma kivei au.’

“‘Ia,’ e kaya na turaga dausolisoli, ‘mo na sauma vei au na dinau kau na tuva na kena ivakarau. Ena dredre toka na vakamuri ni kena ivakarau, ia ena rawa. Au na vakarautaka e dua na sala. Ena sega ni gadrevi mo curu ki valeniveivesu.’

“Sa mani vakakina ni sa saumi taucoko na ilavo vua na dausoli dinau. E mani qaravi sara vakadodonu. A sega ni voroki na konitaraki.

“O koya e dinau, e qai, soli vua na loloma cecere. E vakayacori ruarua na lawa. Baleta ni a dua tiko na dauveisorovaki, na lewa dodonu a taucoko nona vakacegu, ka taucoko na vakacegu nei loloma cecere” (ena Conference Report, Epe. 1977, 79–80; se *Ensign*, Me 1977, 54–55).

Na noda ivalavala ca sa ikoya na noda dinau vakayalo. Ke sega o Jisu Karisito, o koya e noda iVakabula ka Dauveisorovaki, oi keda kece eda na sauma noda idinau mai na veivakararawataki ni mate vakayalo. Ia me baleti Koya, kevaka eda maroroya na Nona ivakara-
rau, mai na noda veivutuni ka maroroya Nona ivakaro, e rawa me da lesu ka bula vata kaya na Tamada Vakalomalagi.

Sa ikoya e veivakurabuitaki ni o Karisito e vakarautaka vei keda e dua na sala me da vakabulai mai na noda ivalavala ca. E kaya:

“Raica, au sa lako mai me rawa na bula vei ira na kai vuravura . . . ia meu vakabulai ira mai na nodra ivalavala ca.

“Ia, ko koya yadua sa veivutuni ka lako mai vei au me vaka e dua na gone lailai, au na vakabulai koya ni sa vakaoqo ko ira na lewe ni matanitu ni Kalou. Raica, ko ira oqo kau sa solia kina na noqu bula ka taura lesu tale; io mo dou veivutuni oi kemudou kecega na kai vuravura ka lako mai vei au, mo dou bula kina” (3 Nifai 9:21–22).

- Vakasamataka me rawa ni o vakaraitaka vakacava nomu vakavinavina baleta na isolisoli ni Veisorovaki.

iKuri ni iVolanikalou

- Alama 34:9–16 (Na veisorovaki e yaga; solibula ni Kalou)
- 2 Nifai 9:7–12 (na Veisorovaki e vakabulai keda mai na mate vakayago ka vakayalo)
- Roma 5:12–17 (baleta e le dua na tamata e lako mai kina na mate vakatamata, baleta e le dua na tamata e lako mai kina na bula vakatamata)
- Ilamani 14:15–18 (na inaki ni mate i Jisu)
- Yavu ni Vakabauta 1:3 (vakabulai na tamata kecega)
- 1 Pita 1:18–20 (o Jisu a tabaki taumada)
- Maciu 16:21 (e kilikili kaya na solibula nei Jisu)
- Luke 22:39–46 (vakararawataki nei Jisu ena were)
- 1 Joni 1:7 (veivakasavasavataki o Jisu mai na ivalavala ca)
- 2 Nifai 9:21–22 (colata na iVakabula na rarawa ni tamata kecega)
- Mosaia 16:6–8 (e rawa walega na tucaketale mai vei Jisu)
- Alama 11:40–45; Momani 9:12–14 (me ra na tucake kece tale)
- Aisea1:18 (ena vakavulavulataki na ivalavala ca)
- 1 Korinica 15:40–44; Alama 40:23 (ivakamacala ni Tucaketale)

Na Matabete

Wase 13

A Cava na Matabete?

Na matabete sa ikoya na kaukauwa tawamudu ka lewa va Kalou. Mai na matabete a bulia o Koya ka lewa na lomalagi kei na vura-vura. Mai na kaukauwa oqo sa ikoya e taqomaki vakavinaka tu kina na vuravura. Mai na kaukauwa oqo e rawata kina o Koya na Nona cakacaka kei na lagilagi, sa ikoya “me ra tucake tale mai na mate na tamata kecega, ka rawata na bula tawamudu” (Mosese 1:39).

Na Tamada Vakalomalagi e lesia na Nona kaukauwa vakamatabete kivei ira na turaga lewe ni Lotu kilikili. E rawa vei ira na matabete me ra cakacaka ena yaca ni Kalou me baleta na vakabulai ni mata-vuvale vakatamata. Oqori talega e rawa me soli kina vei ira na kaukauwa me ra vunautaka na kosipeli, qarava na cakacakatabu vakalotu ni veivakabulai, ka liutaka na matanitu ni Kalou e vuravura.

- Vakasamataka na ibalebale ni nona vakatara na Kalou vei ira na turaga kei na gonetagane kilikili me ra taura na Nona matabete.

Na Cava Na Vuna Eda Gadreva Kina na Matabete e Vuravura?

E dodonu me tiko vei keda na kaukauwa ni matabete me da cakacaka ena yaca ni Kalou ni da vakayacora na cakacakatabu vakalotu vakamareqeti ni kosipeli, me vaka na papitaiso, veivakadeitaki, qaravi ni sakaramede, kei na vakamau ena valetabu. Kevaka e dua na turaga

---

Me baleti ira na qasenivuli: Na iwase oqo e tuvai tu ena ruku ni lima na ulutaga. Na iulutaga yadua sa ikoya e dua na taro baleta na matabete. E rawa mo vakayagataka na veitaro oqo me idusidusi me baleta na nomu lesoni. Kevaka e rawa me tuvai na rumu ni kalasi me caka na veivosaki vakaiwasewase lalai, vakasamataka me wasei na lewe ni kalasi ena rua ki na va na iwasewase. Lesia na iwasewase yadua me dua na iwase ni ivola (ena kalasi lelevu, eso na iwase e rawa me lesi ki na levu cake mai na dua na iwasewase). Na iwasewase yadua me ra cakava na veika oqo: (1) Wilika ka veivosakitaka nodra iwase digitaki. (2) Vakasaqara na ivolanikalou me vukea na isau ni taro ena ulutaga ni iwase. (3) Wasea na veika o sotava vakai iko ka semati ki na iwase. Qai tarogi ira na lewe ni kalasi me ra wasea eso na veika oqo era sotava vata kei na kalasi taucoko.

e sega ni tiko vua na matabete, kevaka mada ga e yalodina, ena sega ni kila na Turaga na cakacakatabu vakalotu e vakayacora (raica Maciu 7:21–23; Na Yavu ni Vakabauta 1:5). Na cakacakatabu vakalotu bibi oqo e dodonu me vakayacori e vuravura mai vei ira na turaga ka ra vakaitutu ni matabete.

O ira na turaga era gadreva na matabete me ra veiliutaki ena Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai ka dusimaka na cakacaka vaka-Lotu ena veiyasai vuravura taucoko. Ena nona bula voli na Karisito e vuravura, e digitaki ira Nona iApositolo ka tabaki ira me rawa ni ra liutaka na Nona Lotu. E solia vei ira na kaukauwa kei na lewa ni matabete me ra vakayacora ena Yacana. (Raica Marika 3:13–15; Joni 15:16.)

E dua tale na vuna e gadrevi kina na matabete e vuravura sa ikoya me rawa ni da kila na lewa ni Turaga ka vakayacora na Nona inaki. Na Kalou e vakatakila na Nona lewa kivei ira na Nona matabete vakatarai me matataki Koya e vuravura, na parofita. Na Parofita, o koya na Peresitedi ni Lotu, e veiqaravi me gusunivosa ni Kalou kivei ira taucoko na lewe ni Lotu kei na tamata kece e vuravura.

- Na cava na vuna e yaga kina vua e dua na turaga me tu vua na lewa dodonu ena nona vakayacora e dua na cakacakatabu vakalotu?

Era Ciqoma Vakacava na Turaga na Matabete?

Na Turaga e sa vakarautaka e dua na sala tuvai vakavinaka baleti ira Nona matabete me soli kivei ira na Luvena tagane e vuravura. E dua na turaga kilikili lewe ni Lotu e ciqoma na matabete “mai na veitabaki ni liga me soli kina vua na kaukauwa, me vunautaka na Kosipeli ka vakayacora na veicakacakatabu vakalotu” (Na Yavu ni Vakabauta 1:5).

Sa ikoya na sala vata ga oqo era ciqoma kina na matabete ena gauna e liu, na gauna mada ga nei Mosese: “A sa sega e dua sa taura vakaikoya na cakacaka vakarokoroko oqo, o koya ga sa lesi koya na Kalou, me vakataki Eroni” (Iperiu 5:4). A ciqoma o Eroni na matabete mai vei Mosese, nona iliuliu ni matabete (raica Na Lako Yani 28:1). O ira walega era taura tu na itutu ni matabete e

rawa me ra tabaki ira tale eso, ka rawa walega ni ra cakava ena kena vakatarai mai vei ira era taura tu na idola me baleta na veitabaki o ya (raica na wase 14 ni ivola oqo).

O ira na turaga e sega ni rawa me ra volia ka volitaka na kaukauwa kei na lewa ni matabete. E sega talega ni rawa me ra taura vakai ira na lewa oqo. Ena Veiyalayalati Vou eda wilika kina e dua na turaga na yacana o Saimoni ka bula tiko ena gauna era veiliutaki kina ena Lotu na iApositolo i Karisito. A saumaki mai o Saimoni ka papitaiso ena Lotu. Baleta ni o koya e dua na daucaka iba maqosa, era vakabauta na tamata ni tu vua na kaukauwa ni Kalou. Ia o Saimoni e sega ni tu vua na matabete, ka kila tu.

A kila o Saimoni ni o ira na iApositolo kei ira eso na matabete veiliutaki ni Lotu e tu vei ira na kaukauwa dina va-Kalou. A raici ira ni ra vakayagataka nodra matabete me ra qarava kina na cakacaka ni Turaga, ka qai vinakata o koya na kaukauwa oqo me nona. A lomasoli me volia na matabete. (Raica Cakacaka 8:9–19.) Ia o Pita, na iApositolo liu, e kaya, “Mo drau rusa vata kei na nomu siliva, ena vuku ni ko sa nanuma sa voli rawa na isolisoli ni Kalou ena ilavo” (Cakacaka 8:20).

- Na cava na vuna e vakaraitaka ni “sa sega ni dua na tamata me taura na ka dokai oqo [ni matabete] vakaikoya”?

Era Vakayagataka Vakadodonu Vakacava na Turaga na Matabete?

E dodonu me vakayagataki na matabete me vakalougatataka nodra bula na luvei Tamada Vakalomalagi ena vuravura oqo. Na lewe ni matabete e dodonu me ra veiliutaki ena loloma kei na veikauwaitaki. E sega ni dodonu me ra vakaukauwataki ira na nodra matavuvale kei ira na tani me ra talairawarawa vei ira. A kaya vei keda na Turaga ni kaukauwa ni matabete e sega ni rawa me lewai vakavo ga ena kena ivakarau dodonu (raica V&V 121:36). Ni da tovolea me da vakayagataka na matabete me rawa na iyau se na rogo se so tale na inaki ni kocokoco, “sa na tasogo ko lomalagi; a sa rarawa na Yalo ni Turaga; ia ni sa lako tani, sa oti e kea na kaukauwa vakabete se na ilesilesi ni tamata ko ya” (V&V 121:37).

Na nona vakayagataka e dua na turaga na matabete “mai na vei-vakauqeti, na vosota vakadede, na yalomalua, na yalomalumumu, kei na loloma e sega ni veivakaisini” (V&V 121:41), e rawa me cakava e vuqa na veika veivakurabuitaki me baleta na nona matavuvale kei ira na tani. E rawa me veipapitaisotaki, veivakadeitaki, ka qarava na sakaramede me lewai mai vei ira era taura tu na idola me baleta na cakacakatabu vakalotu vakaoqori. E rawa me vakalougatataka na tauvimate. E rawa me solia na veivakalougatataki ni matabete kivei ira na lewe ni nona matavuvale me veivakauqeti ka taqomaki ira ni tu eso na nodra gagadre duatani. E rawa talega me vukea eso na matavuvale ena cakacakatabu vakalotu oqo kei na veivakalougatataki ni gadrevi vakakina.

O ira na turaga era vakayagataka na lewa vakamatabete me ra veiliutaki ena Lotu ena so na ilesilesi me vaka na peresitedi ni tabana, bisopi, peresitedi ni kuoramu, peresitedi ni iteki, kei na peresitedi ni kaulotu. Na turaga kei na marama era vakaitutu ena Lotu ena vakailesilesi kei na qasenivuli era cakacaka ena ruku ni veiliutaki vakamatabete kei na veidusimaki ni Yalo Tabu.

Na Veivakalougatataki Cava Era Lako Mai Ena Noda Vakayagataka Vakadodonu na Matabete?

A sa yalataka na Turaga na veivakalougatataki vakaitamera kivei ira na matabete yalododonu era vakayagataka na matabete me vakalougatataki ira eso:

“Ia ena taucoko sara kina na nomu vakabauta ena mata ni Kalou; raica ena yaco vei iko na veivakalougatataki ni ilesilesi vakabete, me vaka na tegu sa lutu mai lagi.

“Ena sala vata voli ga kei iko na Yalo Tabu; ia na nomu itikotiko sa itikotiko ni yalododonu kei na dina sa tudei sara; raica na nomu lewa sa lewa e sega ni mudu; ia kevaka sa sega ni taurivaki vakatani sa na tudei tu ga me tawamudu” (V&V 121:45–46).

O Peresitedi David O. McKay a yalataka vei ira na turaga vakayadua era vakayagataka ena yalododonu na matabete ni na “raica ni nona bula ena vakamikamicataki, na nona kila na veika eso ena vaka na tibi ni liva me rawa kina ni totolo na nona kila na ka e

dodonu mai na ka cala, na ka e vakila e veivakacegui ka vakaciriloloma, ia na yalona ena tudei ka gumatuataka me taqomaka na ka e dodonu; ena raica ko koya ni matabete e ivurevure tudei ni bulamarau—sa tobu ni wai tovure ki na bula tawamudu” (*Nodra iVakavuvuli Na Peresitedi Ni Lotu: David O. McKay* [2003], 116

- Na veivakalougatataki cava so o sa bau ciqoma mai na matabete?

iKuri ni iVolanikalou

- V&V 84; 107 (vakatakilai ena matabete, okati kina na bubului kei na veiyalayalati ni matabete ena V&V 84:33–40)
- V&V 20:38–67 (vakamacalataki nodra itavi na matabete)

iSoqosoqo ni Matabete

W a s e 14

Sa Tiko E Vuravura Nikua na Matabete

Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai e liutaka na matabete. Na matabete, e dau veimaliwai e veigauna vata kei na cakacaka ni Kalou, “a sa tudei tu na itutu vakabete oqo ena nona lotu na Kalou ena veitabatamata kecega; io a sega ni tubu ka na sega ni mudu” (V&V 84:17). E sa tu e vuravura nikua. O ira na gone tagane kei ira na kena turaga era papitaiso ena Lotu, ia ena gauna sa vakatulewataki kina ni ra sa kilikili era sa tabaki ki na matabete. E sa soli vei ira na lewa me ra cakacaka me baleta na Turaga ka cakava na Nona cakacaka e vuravura.

Rua na iWasewase ni Matabete

- Erau taura vakacava na yacadrau na Matabete i Melikiseteki kei Eroni?

Sa rua na iwase ni matabete: na Matabete i Melikiseteki kei na Matabete i Eroni (raica V&V 107:1). “A sa vakayacani na kena imatai me Matabete i Melikiseteki . . . ni sa dua na bete levu ka yalosa-vasava ko Melikiseteki.

“Raica a yacana tu e liu *na Matabete Tabu, me vaka na iLesilesi ni Luve ni Kalou.*

“Ia sa rui dokai ka rokovi na yacai Koya sa Cecere Sara, ka sega ni dodonu me vakawaletaki me cavuti vakawasoma na yacana; a ka oqo era sa mani nanuma kina na isoqosoqo lewe ni lotu ena gauna e liu, me sa vakayacani na matabete e cake vei Melikiseteki, io me

---

Me baleti ira na qasenivuli: Me tekivutaki na veivosaki ka vakayagataki na taro ena itekite-kivu ni dua na iwase ka vakauti ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale ki na tiki ni vosa me kunei kina e levu na itukutuku. Vakayagataka na taro ena mua ni dua na iwase me ra vukei kina na lewe ni kalasi se matavuvale me ra vakasamataka ka veivosakitaka na ibalebale ni veika era sa wilika ka vakayagataka ena nodra bula.

yacana na Matabete i Melikiseteki” (V&V 107:2–4; matanivolakala ena ivola taumada).

Sa vakatokai me matabete e ra ni sa vakarorogo ki na Matabete i Melikiseteki. A vakatokai me Matabete i Eroni baleta ni a soli vei Eroni kei ira nona kawa kei na nona veitabatamata kecega. O ira na vakaitutu ena Matabete i Eroni e tu vei ira na kaukauwa me ra lewa na cakacakatabu vakalotu e taudaku ni sakaramede kei na papitaiso. (Raica V&V 20:46; 107:13–14, 20.)

O ira era vakaitutu ena Matabete i Melikiseteki e tu vei ira na kaukauwa kei na lewa me ra liutaka na Lotu ka vakatulewa ena vunautaki ni kosipeli ena veiyasai vuravura taucoko. Era lewa na cakacaka vakayalo taucoko ni Lotu (raica V&V 84:19–22; 107:8). Era veidusimaki ena cakacaka ka vakayacori ena valetabu; era veiliutaki ena veitabanalevu, veitabana, iteki, kei na kaulotu. Na parofita digitaki ni Turaga, na Peresitedi ni Lotu, sa ikoya na bete levu ka veiliutaki vei ira na Matabete i Melikiseteki (raica V&V 107:65–67).

iDola ni Matabete

- Na cava na kedrau duidui na matabete kei na idola ni matabete? Na matabete veiliutaki cava e dau taura na idola?

E tiko e dua na duidui ena veitabaki ki na dua na itutu ena matabete kei na tauri ni idola ni matabete. E vakatavulica o Peresitedi Joseph F. Smith:

“Na itutu vaka-Matabete sa ikoya na lewa e soli vua na tagane me ra vakayacora kina na cakacaka kei na inaki va-Kalou. O ira na tamata era tabaki ki na itutu vaka-Matabete kece e soli talega vei ira na lewa oqo.

“Io e dodonu me vakayacori na veicakacaka kece ka vakayagataki kina na kena lewa oqo me vakayacori ena vanua kei na kena gauna dodonu, na kena sala dodonu, kei na kena ivakarau dodonu. Na kaukauwa ni kena dusimaki tiko na veicakacaka oqo e vakayagataki kina na *idola* ni Matabete. Ena kedra taucoko, na idola oqo e taura tikoga e dua na tamata ena dua na gauna, o ya na parofita ka peresitedi ni Lotu. E rawa me solia talega e dua na tiki ni kaukauwa kivua tale e dua, e taura tiko na tamata o ya na idola ni cakacaka

vata o ya. Io, o iratou oqo na peresitedi ni valetabu, na peresitedi ni iteki, na bisopi ni tabanalevu, na peresitedi ni kaulotu, na peresitedi ni kuoramu, e tiko yadua vei ira na idola me ra vakayacora kina na nodra dui cakacaka ena nodra dui itavi se ena nodra dui vanua. Ena sega ni vakalevutaki na itutu vaka-Matabete oqo baleta ga na veilesi vakaoqo; . . . me kena ivakaraitaki na peresitedi ni kuoramu ni itala-tala qase, ena sega ni levu cake na nona itutu vaka-Matabete mai vei ira na lewe ni kuoramu. Io e sa soli vua na kaukauwa ni veidusimaki ki na cakacaka e vakayacori ena . . . kuoramu, se na *idola* ni kena vakayacori na tabana ni cakacaka o ya” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu*: Joseph F. Smith [1998], 141; matanivolakala ena ivola taumada).

- Era taqomaka vakacava na Lotu na idola ni matabete?

Na iLesilesi kei na iTavi ni Matabete i Eroni

- Na sala cava era veiqaravi kina na vakaitutu ni Matabete i Eroni?

Ena kena soli na Matabete i Eroni vua e dua na turaga se gonetagane, e sa tabaki ki na ilesilesi ni matabete o ya. Na itutu ena Matabete i Eroni sai koya na dikoni, ivakavuvuli, bete, kei na bisopi. Na ilesilesi yadua e tiko na nona itavi kei na cakacaka. Na kuoramu yadua e veiliutaki kina e dua na peresitedi ni kuoramu, ka vakatavulici ira na lewena ena nodra itavi ka kerei ira me ra vakaitavitaki ira ena so na cakacaka.

Eso vei ira na turaga era lewena na Lotu se ra qai bulabula ni ra sa sivita na yabaki me ra taura kina na ilesilesi ni matabete oqo. E dodonu me ra tabaki ena ilesilesi ni Matabete i Eroni ka rawa me ra tabaki vakatotolo ki na so tale na ilesilesi kevaka era kilikili tikoga.

Dikoni

E dua na gone tagane e sa papitaiso ka vakadeitaki me lewe ni Lotu ka kilikili tiko e rawa me tabaki ena ilesilesi ni dikoni ni sa yabaki 12. O ira na dikoni era dau lesi me ra veivotayaka na saka-ramede kivei ira na lewe ni Lotu, samaka na vale ni Lotu kei na kena lomanibai, me ra dau talai mai vei ira na iliuliu ni matabete, ka vakayacora na cakacaka me vaka na soqoni ni isolisoli ni lolo.

iVakavuvuli

E dua na gone tagane kilikili e rawa me tabaki me ivakavuvuli ni sa yabaki 14 se qase cake. O ira na ivakavuvuli e tu taucoko vei ira na itavi, dodonu, kei na kaukauwa ni ilesilesi vakadikoni vata kei na so tale na kena ikuri. O ira na iVakavuvuli ena Matabete i Eroni me ra vukei ira na lewe ni Lotu me ra bulataka na ivakaro (raica V&V 20:53–59). Me vukea na vakayacori ni itavi oqo, era dau lesi me ra veiqaravi vaka-dauveituberi ni matavuvale. Era sikova na nodra veivale na lewe ni Lotu ka vakauqeti ira me ra bulataka na ivakavuvuli ni kosipeli. Era sa vakaroti me ra vakatavulica na dina ni kosipeli mai na ivolanikalou (raica V&V 42:12). O ira talega na ivakavuvuli me ra vakarautaka na madrai kei na wai me baleta na lotu ni sakaramede.

Bete

E dua na gone tagane kilikili e rawa me tabaki me dua na bete ni sa yabaki 16 se qase cake. O ira na Bete e tu taucoko vei ira na itavi, dodonu, kei na kaukauwa ni ilesilesi vakadikoni kei na ivakavuvuli vata kei na so tale na kena ikuri (raica V&V 20:46–51). E rawa me veipapitaisotaki e dua na bete. E rawa talega vua me qarava na sakaramede. E rawa me tabaka eso tale na bete, ivakavuvuli, kei na dikoni. E dua na bete e rawa me lewa na soqoni ni sega ni dua na vakaitutu ena Matabete i Melikiseteki e tiko. Me vunautaka na kosipeli o koya kivei ira era tiko vakavolivoliti koya.

Bisopi

E dua na bisopi e tabaki ka vakatikori me vakatulewa ena Matabete i Eroni ena dua na tabanalevu. Sa ikoya e peresitedi ni kuoramu ni bete (raica V&V 107:87–88). Ni sa vakayacora tiko na nona ilesilesi ena Matabete i Eroni, na bisopi me qarava na veika vakayago, me vaka na lewai ni ilavo kei na kena ivolatukutuku kei na veidusimaki ena nodra kauwaitaki na vakaloloma ka gadreva tu na veivuke (raica V&V 107:68).

O bisopi e tabaki talega ki na bete levu me rawa ni veiliutaki vei ira na lewenilotu taucoko ena loma ni tabanalevu (raica V&V 107:71–73; 68:15). O bisopi e turaganilewa ni Isireli (raica V&V 107:74) ka vakatarogi ira na lewenilotu me baleta na ivolatara ni valetabu, veitabaki

ni matabete, kei na veika tale eso e gadrevi. Sa ikoya e nona na dodonu me taukena na isolisoli ni kilai ni veiyalo.

- O sa bau vakalougatataki vakacava mai na veiqaravi ni vakaitutu ni Matabete i Eroni?

Na iLesilesi kei na iTavi ni Matabete i Melikiseteki

- Ena veigaunisala cava era veiqaravi kina na vakaitutu ni Matabete i Melikiseteki?

Na itutu eso ni Matabete i Melikiseteki na italatala qase, bete levu, peteriaki, Vitusagavulu, kei na iApositolo.

iTalatala qase

Era lesi na italatala qase me ra veivakavulici, veituberi, veivunauci, veipapitaisotaki, ka vakaraici ira na lewe ni Lotu (raica V&V 20:42). O ira taucoko na vakaitutu ena Matabete i Melikiseteki era italatala qase. Sa tu vei ira na lewa mera solia na isolisoli ni Yalo Tabu ena veitabaki ni liga (raica V&V 20:43). Era lesi na italatala qase me ra liutaka na veisoqoni ni Lotu me vaka sa tuberi ira kina na Yalo Tabu (raica V&V 20:45; 46:2). O ira na italatala qase e rawa me ra qaravi ira na tauvimate (raica V&V 42:44) ka vakalougatataki ira na gone lalai (raica V&V 20:70). Raica kevaka sa yali na bete levu, sa rawa me vakayacora na nona itavi e dua na italatala qase (V&V 107:11).

Bete Levu

Sa soli vua na bete levu na lewa me vakaitavi ena Lotu ka qarava na veika vakayalo (raica V&V 107:10, 12). E rawa talega me vakaitavi ena ilesilesi lalai kece sara (raica V&V 68:19). O ira na peresitedi ni iteki, peresitedi ni kaulotu, lewe ni matabose e cake, bisopi, kei ira tale eso na iliuliu ni Lotu era tabaki me ra bete levu.

Peteriaki

O ira na Peteriaki era tabaki mai vei ira na Vakaitutu Raraba, se mai vei ira na peresitedi ni iteki ena kena soli vei ira na lewa mai na Matabose ni Le Tinikarua, me ra solia na veivakalougatataki vakapeteriaki kivei ira na lewe ni Lotu. Na veivakalougatataki oqo e solia vei keda eso na kila ena noda ilesilesi e vuravura. Na veivakalougatataki

vakapeteriaki era sa vosa ni Turaga vakaikoya kivei keda. Era tabaki talega na peteriaki me ra bete levu. (Raica V&V 107:54–56.)

Vitusagavulu

O ira na vitusagavulu era ivakadinadina kilai tani i Jisu Karisito e vuravura ka vukea na kena tarai cake ka cicivaka tiko na lotu ena ruku ni veiliutaki ni Mataveiliutaki Taumada kei na Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua (raica V&V 107:25, 34, 38, 93–97).

iApositolo

Na iApositolo sa ikoya e dua na ivakadinadina duatani ni yacai Jisu Karisito ena vuravura taucoko (raica V&V 107:23). O ira na iApositolo era qarava na veika ni Lotu e vuravura raraba. O ira era tabaki ena ilesilesi ni iApositolo ena Matabete i Melikiseteki era dau vakatikori me ra lewe ni Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua. O ira kece vakayadua e soli vei ira na idola ni matanitu ni Kalou e vuravura, ia o ira walega na iApositolo qase cake, ka Peresitedi ni Lotu, e vakayagataka vakawasoma na idola taucoko. O ira tale eso era cakacaka ena nona veidusimaki.

- O sa bau vakalougatataki vakacava mai na vei qaravi ni vakaitutu ni Matabete i Melikiseteki?

Na Kuoramu ni Matabete i Eroni

Sa vakarota na Turaga ni o ira na vakaitutu ena matabete me ra soqoni vakakuoramu. E dua na kuoramu sa ikoya e dua na isoqo-soqo ni turaga vakaitutu ena ilesilesi vata ga ni matabete.

E tolu tiko na kuoramu ni Matabete i Eroni:

1. Na kuoramu ni dikoni, ka lewena e 12 na dikoni (raica V&V 107:85). Na mataveiliutaki ni kuoramu ni dikoni era lesi mai vua na bisopi mai vei ira na lewe ni kuoramu.
2. Na kuoramu ni ivakavuvuli, ka ra lewena e 24 na ivakavuvuli (raica V&V 107:86). Na mataveiliutaki ni kuoramu ni ivakavuvuli e kaciva na bisopi mai vei ira na lewe ni kuoramu.
3. Na kuoramu ni bete, ka ra lewena e 48 na bete (raica V&V 107:87–88). E vakatulewa kina na bisopi ni tabanalevu ka

lewena na kuoramu. Na bisopi sa ikoya na bete levu ka wili talega ki na kuoramu ni bete levu.

Ena gauna e sa sivia kina na iwiliwili dodonu ni dua na kuoramu, e rawa me wase na kuoramu.

Na Kuoramu ni Matabete i Melikiseteki

Ena Lotu raraba, o ira na lewe ni Mataveiliutaki Taumada me ra bulia e dua na kuoramu, vakatalega kina ko ira na iApositolo e Le Tinikarua. O ira talega na Vitusagavulu era soqoni ena kuoramu.

Ena Lotu ena noda veivanua—ena veitabanalevu kei na veitabana kei na veiiteki kei na veitikina—o ira era ciqoma na Matabete i Melikiseteki era soqoni ena veikuoramu vakaoqo:

Kuoramu ni iTalatala qase

Na veikuoramu ni italatala qase “me ra dauvunau; sa rawa ni ra veilakoyaki, ia sa nodra ilesilesi dina ga me ra italatala tudei” (V&V 124:137). Era cakava e vuqa na nodra cakacaka volekata na nodra veivale. Na kuoramau e dodonu me ra lewena e 96 na italatala qase, vakatulewa kina e dua na mataveiliutaki ni kuoramu. Ni sa sivia na iwiliwili oqo, e rawa me wase na kuoramu.

Kuoramu ni Bete Levu

Na kuoramu yadua era okati kina na bete levu taucoko ka ra vakaitikotiko ena lomanibai ni dua na iteki, okati kina na peteriaki kei na bisopi. Na peresitedi ni iteki kei rau na nona daunivakasala era mataveiliutaki ni kuoramu oqo. O ira na bete levu ena veitabanalevu yadua era soqoni ena dua na ilawalawa vata kei na iliuliu ni ilawalawa.

Na Bibi ni Kuoramu ni Matabete

- E rawa vakacava me vukea na veivakaukauwataki yadudua kei na matavuvale na kuoramu ni matabete?

Ena nona tabaki ki na matabete, e dua na turaga se gonetagane e vakasauri ga na nona yaco me dua na lewe ni kuoramu ni matabete. Mai na gauna o ya ki na bula taucoko, e namaki ni na lewena

tiko e dua na kuoramu ni matabete me vaka na nona itutu (raica Boyd K. Packer, “What Every Elder Should Know—and Every Sister as Well: A Primer on Principles of Priesthood Government,” *Ensign*, Fepe. 1993, 9).

Kevaka e cakacaka tiko vakadodonu e dua na kuoramu ni matabete, o ira na lewena era na vakauqeti, vakalougatataki, veitokani, ka vakavulici ena kosipeli mai vei ira na nodra iliuliu. E dina ga ni sa vagalalataki mai e dua na turaga mai na nona ilesilesi ni Lotu, me vaka na qasenivuli, peresitedi ni kuoramu, bisopi, lewe ni matabose e cake, se peresitedi ni iteki, na nona lewe ni kuoramu e sega ni veisau. Na lewe ni kuoramu ni matabete e dodonu me raici ni dua na dodonu vakamareqeti.

Mataisoqosoqo Veitokoni ki na Matabete

- E rawa vakacava ki na mataisoqosoqo veitokoni ki na matabete me vukea na vakaukauwataki ni tamata yadua kei na matavuvale?

Na isoqosoqo taucoko ni Lotu e cakacaka ena ruku ni veidusimaki ni veiliutaki ni matabete ka vukei ira me ra cakava na cakacaka ni Turaga. Me kena ivakaraitaki, na mataveiliutaki ni iSosqosoqo ni Veivukei ena tabanalevu, isoqosoqo ni Gone Yalewa, Cauravou, Lalai, kei na Wilivola ni Sigatabu era veiqaravi ena ruku ni veidusimaki ni matabisopi. Na isoqosoqo oqo era vakatokai me veimataisoqosoqo veitokoni ki na matabete.

- Na cava na nomu itavi mo veivuke kina ena kuoramu ni matabete kei na veisoqosoqo me ra rawa ka?

iKuri ni iVolanikalou

- Alama 13:1–19 (na ivakarau ni nodra tabaki na turaga ki na matabete)
- Maciu 16:19; V&V 68:12 (Soli vei ira na iApositolo na idola ni matabete kei na kaukauwa; na veika era vauca e vuravura e vauci mai lomalagi)
- V&V 20:38–67 (nodra itavi na italatala qase, bete, ivakavuvuli, dikoni)
- V&V 84; 107 (ivakatakila ena matabete)
- 1 Koronica 12:14–31 (era bibi kece na vakaillesilesi ni matabete)

Nona Tamata ni Veiyalayalati na Turaga

Wase 15

Na iVakarau ni Veiyalayalati

- Na cava na veiyalayalati? Na cava na vuna era vakatokai kina na Yalododonu Edaidai me ra tamata ni veiyalayalati?

Mai na ivakatekivu, a cakava na veiyalayalati e vuravura na Turaga vata kei ira na Luvena. Ena nodra cakava na Nona tamata na veiyalayalati (se yalayala) vata kei Koya, era kila na veika e namaka o Koya me ra cakava kei na veivakalougataki cava e rawa me ra namaka mai Vua. E rawa me ra qarava vakavinaka cake na Nona cakacaka e vuravura. O ira na tamata era veiyalayalati vata kei na Turaga vata kei ira e veiyalayalati vata kaya na Turaga era kilai me ra tamata ni veiyalayalati ni Turaga. O ira na lewe ni Lotu era dua na iwase ni tamata ni veiyalayalati ni Turaga.

Ena loma ni kosipeli, e dua na veiyalayalati e kena ibalebale e dua na veidinadinati vakamareqeti se yalayala ni duavata ena kedrau maliwa na Kalou kei na dua na tamata se dua na ilawalawa tamata. Ena kena caka e dua na veiyalayalati, e yalataka na Kalou e dua na veivakalougatataki me baleta na talairawarawa ki na ivakaro eso. E tuvana na ivakarau ni Nona veiyalayalati, kei na Nona vakatakila na ivakarau oqo ki vua na Nona parofita. Kevaka eda digia me da talairawarawa ki na ivakarau ni veiyalayalati, eda ciqoma na veivakalougatataki yalataki. Kevaka eda digia me da talaidredre, ena sega ni solia o Koya na veivakalougatataki, ena so na gauna e soli talega e dua na itotogi.

Me kena ivakaraitaki, ena noda lewena na Lotu eda cakava e vica na veiyalayalati vata kei na Kalou (raica na wase 20 ni ivola oqo). Eda veiyalayalati vata kei na iVakabula ena papitaiso me da taura kina na Yacana. A yalataka ni “ko ira kecega sa veivutuni ka papitaisotaki

---

ena yacaqu, na yaca i Jisu Karisito, ka vosota me yacova na ivaka-taotioti, era na vakabulai” (V&V 18:22). Eda veiyalayalati vata kei na Turaga ena gauna eda taura kina na sakaramede (raica na wase 23 ni ivola oqo). Eda yalataka me da taura na Yacana, ka dau nanumi Koya, ka muria na Nona ivakaro. E yalataki vei keda ni na tikoga kei keda na Yalo Tabu (Raica V&V 20:77–79.) Ni da taura na caka-cakatabu vakalotu ni valetabu, eda cakava eso tale na veiyalayalati vakamareqeti ka yalataki vei keda na bula vakalou baleti ira na talai-rawarawa ena yalodina (raica V&V 132; raica talega na wase 47 ni ivola oqo).

A cakava talega na Kalou na veiyalayalati bibi vata kei ira eso na tamata se ilawalawa. A cakava e dua na veiyalayalati bibi vata kei Atama, Inoke, Noa, ira na luvei Isireli, kei Liai (raica Mosese 6:31–36, 52; Nai Vakatekivu 9:9–17; Na Lako Yani 19:5–6; 2 Nifai 1). A cakava e dua na veiyalayalati kilai tani vata kei Eparaama kei ira na nona kawa ni vakalougatataki ira na lewe ni Lotu ena veivanua taucoko e vuravura edaidai.

- Vakasamataka na nomu veiyalayalati o cakava vata kei na Kalou kei na veivakalougatataki a yalataka vei iko o Koya ena nomu maroroya na veiyalayalati oqo.

Na Veiyalayalati ni Kalou vata kei Eparaama kei ira na Nona Kawa

- Na cava na veiyalayalati vaka-Eparaama?

O Eparaama, e dua na parofita ni Veiyalayalati Makawa, a dua na turaga yalododonu (raica na iyaloalo ena iwase oqo). A besetaka ni qarava na matakau ceuceu nei tamana. A maroroya taucoko na ivakaro ni Turaga. E baleta na yalododonu nei Eparaama, a cakava na Turaga e dua na veiyalayalati vata kei koya kei ira nona kawa.

A yalataka na Turaga vei Eparaama ni na levu na nona kawa ka ra na sega ni wiliki rawa. A yalataka ni o ira taucoko era na rawa ni ciqoma na kosipeli, na veivakalougatataki ni matabete, kei na caka-cakatabu vakalotu taucoko ni bula vakalou. O ira na kawa tamata oqo, mai na kaukauwa ni matabete, era na kauta na kosipeli ki na veivanua kecega. Ena vukudra, na veimatavuvale kece e vuravura

era na vakalougatataki (raica Eparaama 2:11). A tosoya na nona yalayala na Kalou ni kevaka era buladodonu ena tauyavutaka o Koya na Nona veiyalayalati vata kei ira na itabatamata kece ni luvei Eparaama (raica Nai Vakatekivu 17:4–8).

- Ena vakayagataki vakacava vei keda na ivakaro kei na yalayala ena veiyalayalati vaka-Eparaama? (Vakasamataka na kena vakayagataki vakacava na taro oqo ena duidui ni ituvatuva, me vaka mai vale, ena vanua ni cakacaka, ena itikotiko, se me vaka na daukaulotu.)

Na Lewe ni Lotu Era Tamata ni Veiyalayalati

- Na veivakalougatataki kei na itavi cava era lako mai kivei ira na tamata ni veiyalayalati ni Kalou edaidai?

O ira na kawa tamata vakadra nei Eparaama era sega walega ni tamata e vakatoka na Kalou me Nona tamata ni veiyalayalati. Nona vosa tiko vei Eparaama, a kaya na Kalou, “Raica ko ira kecega sa vakabauta na ivakavuvuli oqo, era na vakatokai ena yacamu; io era na okati me nomu kawa ka ra na tacake ka vakacaucautaki iko, ni ko sa tamadra” (Eparaama 2:10). E vakaoqo, e rua na ilawalawa tamata era okati ena veiyalayalati a vakayacori vata kei Eparaama: (1) O ira na kawa tamata vakadra dina nei Eparaama kei (2) ira era susugi ena nona kawa ena nodra ciqoma ka bulataka na kosipeli i Jisu Karisito (raica 2 Nifai 30:2).

Ni da sa papitaiso ena Lotu, eda sa curuma na veiyalayalati a cakava na Turaga vata kei Eparaama, Aisake, kei Jekope (raica Kalatia 3:26–29). Kevaka eda talairawarawa, eda taukena na veivakalougatataki ni veiyalayalati o ya. E tu na noda dodonu me da ciqoma na veivuke kei na veidusimaki mai vua na Yalo Tabu. O ira na turaga kilikili e tu na nodra dodonu me ra taura na matabete. Na veimatavuvale e rawa me ra ciqoma na veivakalougatataki ni matabete. E rawa me da rawata na bula tawamudu ena matanitu vakasilesitieli. E sega tale ni dua na veivakalougatataki cecere me tautauvata kei na kena oqo.

Me baleti ira na qasenivuli: E rawa mo vukea na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale me ra vakasamataka vakatitobu baleta e dua na taro ena kena soli vei ira na gauna me ra vakasamataka kina. Ni sa rauta na gauna, taroga nodra isau ni taro.

Me rau salavata kei na veivakalougatataki eda ciqoma ena noda itavi me vaka ni da tamata ni veiyalayalati ni Turaga, e vakaitamera noda itavi. A yalataka na Turaga vei Eparaama mai na nona kawa ena rawa kina me kau yani na kosipeli ki vuravura taucoko. Eda sa vakayacora tiko na itavi oqo mai na parokaramu ni daukaulotu tudei ni Lotu kei na cakacaka ni daukaulotu era cakava tiko na lewenilotu. Na gauna donu oqo me vunautaki kina na kosipeli ki vuravura taucoko e nodra walega na Lotu ni Turaga kei ira na Nona tamata ni veiyalayalati.

Me vaka ni da tamata ni veiyalayalati ni Turaga, e dodonu me da maroroya na Nona ivakaro. A kaya na Turaga, “Raica koi au na Turaga, au na vakayacora na noqu yalayala kevaka dou sa muria na noqu ivakaro; ia kevaka dou sa sega ni muria na noqu ivakaro, dou na sega ni rawata na ka sa yalataki” (V&V 82:10). Kevaka eda sa sega ni muria na veiyalayalati ni oti noda ciqoma na kosipeli, sa yaco me tawa yaga na veiyalayalati eda na sega ni curu ena nona itikotiko na Kalou (raica V&V 132:4). A kaya o Koya: “Muduka sara na nomudou ivalavala ca; ia kevaka e sega, ena tau vei kemudou na noqu cudru waqawaqa. Raica ko koya sa soli vakalevu vua, ena tarogi vakalevu vua; io ko koya sa ivalavala ca ni sa kila tu na ka dina, ena cudruvi vakalevu kina” (V&V 82:2–3).

Na Veiyalayalati Vou ka Tawamudu

- Na cava eda yalataka me da cakava ena noda ciqoma na kosipeli? Na veivakalougatataki cava e solia vei keda na Tamaada Vakalomalagi ena noda maroroya na yalayala oqo?

Na taucoko ni kosipeli e vakatokai me veiyalayalati vou ka tawamudu. E okati kina na veiyalayalati e vakayacori ena papitaiso, ena gauna ni sakaramede, ena valetabu, kei veigauna tale eso. E vakatoka na Turaga me tawamudu baleta ni tauyavutaki mai vua e dua na Kalou tawamudu ka baleta na veiyalayalati ena sega ni veisautaki rawa. A solia na veiyalayalati vata ga kivei Atama, Inoke, Noa, Eparaama, kei na so tale na parofita. Na sala oqo e sega ni qai ka vou. Ia na Turaga e vakatoka me “vou” baleta ni veigauna e vakalesui mai kina ni oti na kena kau tani mai vuravura, sa ikoya e ka vou kivei ira na tamata era ciqoma (raica Jeremaia 31:31–34; Isikeli 37:26).

Ena noda ciqoma na veiyalayalati vou ka tawamudu, eda vakadonuya me da veivutuni, me papitaiso, ciqoma na Yalo Tabu, ciqoma noda edaumeni, ciqoma na veiyalayalati ni vakamau ena valetabu, ka muria ka talairawarawa vei Karisito me yacova ni cava na noda bula. Ni da maroroya noda veiyalayalati, e yalataka vei keda na Tamada Vakalomalagi ni da na ciqoma na bula vakalou ena mata-nitu vakasilesitielei (raica V&V 132:20–24; raica talega na wase 47 ni ivola oqo).

Na cecere ni yalayala o ya sa dredre vei ira na bula vakavuravura me ra kila. Na ivakaro e solia o Koya era yaga vei keda, ka vaka ni da yalodina e rawa me da wasea me tawamudu na veivakalougata-taki kei na totoka ni lomalagi kei vuravura. E rawa me da bula ena Nona iserau ka taura Nona veikauwaitaki, yalololoma, kaukauwa, cecere, kila ka, vuku, lagilagi, kei na itikotiko vakaturaga.

- Erau veiwekani vakacava vata kei na noda isulusulu, na noda itovo, kei na noda maroroya na ivakaro ni Kalou, oi keda na tamata ni veiyalayalati ni Turaga?

iKuri ni iVolanikalou kei na iVurevure Tale Eso

- 1 Pita 2:9–10 (a tamata sa taukena na Kalou)
- V&V 54:4–6 (ivakatakilakila ni kena maroroi ka voroki na veiyalayalati)
- V&V 132:7 (veiyalayalati vakayacori mai na vakatulewa dodonu)
- V&V 133:57–60 (inaki ni veiyalayalati)
- V&V 35:24 (yalayala me baleta na talairawarawa ki na veiyalayalati)
- Iperiu 8:6 (Jisu Karisito sa ikoya na isema ni dua na veiyalayalati vinaka cake)
- iVolavosa ni iVolatabu. “Covenant,” 651

Na Lotu i Jisu Karisito ena Veigauna e Liu

W a s e 1 6

Eso na iTuvatuva e Vakatakilakilatata na Lotu i Jisu Karisito

“Keimami vakabauta na ivakarau a taurivaki tu ena Lotu Taumada, ka ra a vakaitavi kina na iapositolo, na parofita na italatala, na ivakavuvuli, na dauvunau kei na vakailesilesi vakalotu eso” (Na Yavu Ni Vakabauta 1:6).

A tauyavutaka na Nona Lotu o Jisu ena Nona a tiko e vuravura. A vakatokai me Lotu i Jisu Karisito (raica 3 Nifai 27:8), kei ira na lewenilotu era vakatokai me ra Yalododonu (raica Efeso 2:19–20).

Na iVakatakila

Ena nona tauyavutaka o Jisu na Nona Lotu, a vakaroti ira o Koya ka dusimaki ira na iliuliu. A ciqoma o Koya, Nona ivakaro mai Vua na Tamana mai Lomalagi. (Raica Iperiu 1:1–2.) Io na Lotu i Jisu Karisito a veidusimaki mai kina na Kalou ka sega ni o ira na tamata. A vakavulici ira era muri Koya o Jisu ni ivakatakila sa ikoya na dela ni “vatu”ena tara kina na Nona Lotu (raica Maciu 16:16–18).

Ni bera na nona cabe cake o Jisu ki lomalagi ni oti na Nona Tuca-ketale, a kaya o Koya vei ira na Nona iApositolo, “Au sa tiko vata kei kemudou ena veisiga kecega, ka yacova na ivakataotioti kei vuravura” (Maciu 28:20). A maroroya na Nona yalayala, ena Nona tomana me dusimaki ira mai lomalagi. A tala mai na Yalo Tabu me veivakacegui ka ivakatakila kivei ira (raica Luke 12:12; Joni 14:26).

Me baleti ira na qasenivuli: Vakasamataka mo sureti ira yadua na lewe ni nomu matavuvale se kalasi me ra vulica e dua vei ira e ono na ituvatuva ni vakatakilakilatata na Lotu—na iulutaga ena matanivolakala me vaka *Na iVakatakila* kei *Na lewa mai vua na Kalou*. (Ena veikalasi lelevu, eso na lewena era na lesi ena ituvatuva vata ga. Ena matavuvale kei na veikalasi lalai, eso na lewena e rawa me ra lesi ena sivia e dua na ituvatuva.) Ena gauna e rawa me ra vulica kina, sureti ira me ra veivosakitaka na veika era sa vulica.

A vosa vei Saula ena dua na raivotu (raica Cakacaka 9:3–6). A vakatakila vei Pita ni kosipeli e dodonu me vakatavulici sega walega kivei ira na Jiu ia ki vuravura taucoko (raica Cakacaka 10). A vakatakila e vuqa na dina lagilagi kivei Joni, ka ra volai tu ena ivola Na iVakatakila. Na Veiyalayalati Vou e volaitukutukutaka e vuqa na sala tale eso a vakatakila kina o Jisu Nona lewa me dusimaka na Nona Lotu ka vakamarautaki iratou na Nona tisaipeli.

Lewa mai Vua na Kalou

Na cakacakatabu vakalotu kei na ivakavuvuli ni kosipeli e sega ni rawa me cakacakataki ka vakatavulici kevaka e sega na matabete. Na Tamada e solia na lewa oqo kivei Jisu Karisito (raica Iperiu 5:4–6), a qai tabaki ira Nona iApositolo ka solia vei ira na kaukauwa kei na lewa ni matabete (raica Luke 9:1–2; Marika 3:14). A vakadreti ira o Koya, “Dou sa sega ni digitaki au, ia kau sa digitaki kemudou, ka lesi kemudou” (Joni 15:16).

Me rawa ni tu na lewa ena Nona Lotu, a solia o Jisu na itavi cecere duadua kei na dodonu ni lewa ki vei ira na Le Tinikarua na iApositolo. A lesi Pita o Koya me iApositolo liu ka solia vua na idola me vauca na veivakalougatataki ruarua e vuravura vata kei na matanitu vakalomalagi (raica Maciu 16:19). O Jisu a tabaki ira talega na vakaillesilesi eso vata kei na nodra dui itavi me ra vakayacora. Ni sa cabe cake oti ki lomalagi, a tomani tikoga na ituvatuva ni illesilesi kei na veitabaki. O ira tale eso era a tabaki ki na matabete mai vei ira era sa ciqoma oti tu na lewa o ya. A qai vakatakila o Jisu mai na Yalo Tabu ni o Koya a vakadonuya na veitabaki oqori (raica Cakacaka 1:24).

Na iTuwatua ni Lotu

Na Lotu i Jisu Karisito e dua na iwasewase a vakarautaki tu vakamatau. A vakatautauvatani vata kei na dua na vale ka sa “tara cake ena nodra yavu na iapositolo kei ira na parofita, ia sa ikoya ko Jisu Karisito sa kena ivakadei ena tutu ni vale” (Efeso 2:20).

O Jisu a lesi ira eso na iliuliu ni matabete me ra vukei ira na iApositolo ena cakacaka ni vei qaravi. A talai ira na vakaillesilesi ka ra vakatokai na Vitusagavulu me ra veisa ka vunautaka na kosipeli (raica Luke 10:1). O ira eso na vakaillesilesi ena Lotu era dauvunau

(peteriaki), italatala (iliuliu vakatulewa), bete levu, italatala qase, bisopi, bete, ivakavuvuli, kei na dikoni (raica na wase 14 ena ivola oqo). O ira na vakaillesilesi oqo e yaga me ra cakava taucoko na cakacaka ni daukaulotu, vakayacora na cakacakatabu vakalotu, ka veidusimaki ka veivakauqeti vei ira na lewe ni Lotu. O ira na vakaillesilesi oqo era vukei ira na lewenilotu me ra lako mai ena “loma-vata ena vakabauta, ka kila sara na Luve ni Kalou” (Efeso 4:13).

Na iVolatabu e sega ni tukuna vei keda na veika taucoko me baleta na matabete se na isoqosoqo kei na lewai ni Lotu. Ia, sa rauta na iVolatabu ena nona maroroya ka vakaraitaka na totoka kei na taucoko ni isoqosoqo ni Lotu. O ira na iApositolo era vakaroti me ra lako ki vuravura taucoko ka vunau (raica Maciu 28:19–20). E sega ni rawa me ra tiko ena dua ga na siti me ra qarauni ira na saumaki vou. O koya gona, o ira na iliuliu ni matabete vakaitaukei era lesi ka tabaki, ka liutaki ira o ira na iApositolo. O ira na iApositolo kei ira tale eso na iliuliu ni Lotu era veisiko ka volavola ki na veitabana. Io, na noda Veiyalayalati Vou e tu kina na ivola ka ra vola o Paula, Pita, Jemesa, Joni, kei Jiuta, ka soli ivakasala kei na veidusimaki kivei ira na iliuliu ni matabete vakaitaukei.

E vakaraitaka na Veiyalayalati Vou ni isoqosoqo ni Lotu oqo a nakiti me tomani tiko. Me kena ivakaraitaki, na mate i Jiutasa sa vo walega kina e le tinikadua na iApositolo. Ni oti ga vakalailai na nona cabe cake ki lomalagi o Jisu, era soqoni vata kece na le tinikadua na iApositolo me ra digitaka e dua me sosomitaki Jiutasa. Mai na ivakatakila mai vua na Yalo Tabu, era a digitaki Mataiasi. (Raica Cakacaka 1:23–26.) A cakava o Jisu e dua na ituvatava baleti ira na le tinikaru na iApositolo me ra liutaka na Lotu. E rairai matata ni isoqosoqo e dodonu me tomani tiko me vaka na Nona a tauyavutaka.

iMatai ni iVakavuvuli kei na Cakacakatabu Vakalotu

O ira na iApositolo era vakatavulica e rua na yavu ni ivakavuvuli: vakabauta na Turaga o Jisu Karisito kei na veivutuni. Ni oti na nodra vakabauta na saumaki vou ni o Jisu Karisito e Luve ni Kalou ka nodra Dauveivueti ka ra sa veivutunitaka na nodra ivalavala ca, era ciqoma e rua na cakacakatabu vakalotu; papitaiso mai na tabadromuci e wai kei na veitabaki ni liga me baleta na isolisoli ni Yalo

Tabu (raica Cakacaka 19:1–6). Sai ira oqo na imatai ni ivakavuvuli kei na cakacakatabu vakalotu ni kosipeli. A vakatavulica o Jisu, “Kevaka sa sega ni sucu e dua ena wai kei na Yalotabu, ena sega ni curu rawa ki na matanitu ni Kalou” (Joni 3:5).

Vakayacori ni Cakacakatabu Vakalotu baleti ira na Mate

A vakarautaka na sala o Jisu baleti ira vakayadua me ra rogoca na kosipeli, Ena maliwa ni Nona mate kei na Tucaketale, a lako voli o Jisu ena kedra maliwa na yalodra o ira era sa mate oti. A tuvalaka na cakacaka vakadaukaulotu ena kedra maliwa era sa mate. A lesi ira na dauvakaitukutuku yalododonu ka solia vei ira na kakauwa me ra vakatavulica na kosipeli kivei ira kece na tamata vakayalo era sa mate. E solia vei ira na ka oqo e dua na gauna donu me ra ciqoma na kosipeli. (Raica 1 Pita 3:18–20; 4:6; V&V 138.) Na lewenilotu bula ni Nona Lotu era qai vakayacora na cakacakatabu vakalotu ena vukudra na mate (raica 1 Korinica 15:29). Na veikacacakatabu vakalotu me vaka na papitaiso kei na veivakadeitaki e dodonu me caka e vuravura.

iSolisoli Vakayalo

O ira taucoko na lewe ni Lotu yalodina e vakatarai me ra ciqoma na isolisoli ni Yalotabu. A soli vei ira na veika oqo me vaka na nodra dui gagadre vakayadua, kena levu, kei na itavi. E vuqa vei ira na isolisoli oqo era vakabauta, okati kina na kaukauwa me veivakabulai ka vakabulai; parofisai; kei na raivotu. (Na isolisoli ni Yalotabu e veivosakitaki vakamatailalai vakalevu cake ena iwase 22.) Na isolisoli vakayalo e tu e veigauna ena Lotu dina i Jisu Karisito (raica 1 Korinica 12:4–11; Moronai 10:8–18; V&V 46:8–29). A kaya o Jisu vei ira Nona tisaipeli ni ivakatakilakila oqo se isolisoli vakayalo e vagauna na kena dau muri ira era vakabauta (raica Marika 16:17–18). E vuqa vei ira na Nona tisaipeli era vakayacora na cakacaka mana, parofisai, se taura na raivotu mai na kaukauwa ni Yalo Tabu.

- Na cava na vuna e gadreva kina na Lotu i Jisu Karisito e ono na ituvatuva oqo?

Na Lotu i Jisu Karisito e Amerika

Ni sa tucaketale mai na mate o Jisu, a veisiko o Koya kivei ira na tamata e Amerika ka tuvana Nona Lotu ena kedra maliwa, vakata-vulici ira tiko na tamata me tolu na siga ka qai dau lesuvi ira tale tiko vakawasoma ni oti o ya (raica 3 Nifai 11–28). A qai biuti ira o Koya ka cabe cake ki lomalagi. Era bula savasava tu me sivia e 200 na yabaki ka ra veimaliwai tiko kei ira na tamata mamarau a buli ira na Kalou (raica 4 Nifai 1:16).

Vukitani mai na Lotu Dina

- Na cava na *ibalebale ni* vukitani?

Ena itukutuku makawa taucoko, o ira na tamata ivalavala ca era tovolea me ra vakarusa na cakacaka ni Kalou. A yaco na ka oqo ena nodra se bula tiko na iApositolo ka qarauni tiko na Lotu gone, ka tubu tiko. Eso na lewenilotu era vakatavulica na vakasama mai na nodra itukutuku makawa ni lotu se vakabauta vaka-Jiu ka sosomitaka na dina rawarawa a vakatavulica o Jisu. Eso era saqata e matana levu. Me kena ikuri, a tiko na veivakararawataki mai na taudaku ni Lotu. Era totogitaki ka vakamatei na lewe ni Lotu me baleta nodra vakabauta. Era vakamatei vakayadudua, na iApositolo se ra kautani mai vuravura. Ena vuku ni nodra caka cala kei na vuki tani, sa kau tani kina e vuravura na lewa vakaiapositolo kei na matabete. Sa yali na isoqosoqo a tauyavutaka o Jisu Karisito, ka vakavuna na veilecayaki. Sa levu cake tikoga na cala era basika mai ki na ivakavuvuli ni Lotu, ka sa voleka me vakacavari na muduki ni Lotu. Na iwase ni gauna me sa na yali kina na Lotu dina e vuravura sa ikoya e vakatokai na Vukitani Levu.

Sega ni dede e sa vesuka na nodra vakasama o ira era vakatokai na Vakabauta Vakarisito na vakabauta ni itukutuku makawa vakalotu. Na tui mai Roma e maroroya na Vakabauta Vakarisito lasu oqo me lotu ni vanua. Na lotu oqo e duidui sara mai na lotu a tuvana o Jisu. A vakatavulica ni Kalou e ka bula ka sega ni vakaibulibuli se vakayago.

O ira na tamata oqo sa yali na nodra kila na loloma ni Kalou me baleti keda. Era sega ni kila ni o keda na Luvena. Era sega ni kila

na inaki ni bula. E vuqa na cakacakatabu vakalotu era veisautaki baleta na matabete kei na ivakatakila era sa yali e vuravura.

Na tui e digitaki ira na nona iliuliu ka vakavuqa me vakatokai ira ena itutu vata ga era vakayagataka na iliuliu ni matabete ena Lotu dina i Karisito. Era sega na iApositolo se iliuliu ni matabete tale eso vata kei na kaukauwa mai vua na Kalou, ka ra sega ni isolisoli vakayalo. A raica taumada na ituvaki oqo o Aisea na parofita, ka parofisaitaka, “Sa vakadukadukalitaki talega ko vuravura ena vuku ni lewena; ni ra sa talaidredre ki na ivunau, era sa vakatanitaka na ilesilesi, era sa vakacataka na veiyalayalati tawamudu” (Aisea 24:5). Sa sega tale ni Lotu i Jisu Karisito; sa lotu ga ni tamata. Sa veisautaki mada ga na yacana. Ena vanua o Amerika, a yaco talega kina na vukitani (raica 4 Nifai).

Tukuni Taumada e Dua na Veivakalesui Mai

- Na veiparofisai cava ena Veiyalayalati Makawa kei na Veiyalayalati Vou e tukuna taumada na Veivakalesui mai?

A raica taumada na Kalou na Vukitani ka vakavakarau ki na kena vakalesui mai na kosipeli. O Pita na iApositolo a tukuna na ka oqo kivei ira na Jiu: “Ka talai Karisito ko koya, io ko Jisu ka vunautaki e liu vei kemudou; ko koya e dodonu me tiko mada ga mai lomalagi, me yaco mada na gauna ena caka tale me vinaka kina na ka kecega, ka vosa kina na Kalou ena gusudra kece na nona parofita yalosavasava, ena gauna makawa” (Cakacaka 3:20–21).

O Joni na Dauvakatakila a raica taumada talega na gauna ena vakalesui mai kina na kosipeli. A kaya, “Ia kau a raica e dua tani tale na agilosi sa vuka ena maliwa kei lomalagi kei vuravura, a sa taura na itukutuku vinaka e sega ni oti rawa, me vunautaka vei ira era sa tiko e vuravura, vei ira kece talega na veimatani, kei na veimataqali, kei na duivosavosa, kei ira na tamata” (A iVakatakila 14:6).

- Na vuna e yaga kina na Vakalesuimai?
- Vakasamataka na veivakalougatataki era sa yaco mai vei iko baleta na kena vakalesui mai ki vuravura na Lotu i Jisu Karisito.

iKuri ni iVolanikalou

- Efeso 2:19 (lewenilotu era vakatokai me Yalododonu)
- 1 Koronica 12:12–31 (vakatautauvatataki na Lotu ki na dua na yago)
- Luke 10:1; Cakacaka 14:23; Taito 1:7; 1 Timoci 2:7 (vakatakilakilataki ni vakaitutu ena Lotu)
- Joni 8:26–29 (e dusimaki Jisu na Tamana)
- Luke 9:1; Jemesa 1:17; 5:14–15 (isolisoli vakayalo)
- Mosaia 27:13 (na vukitani e lako mai ena vuku ni talaidredre)
- 2 Pita 2:1; Maciu 24:9–12; Joni 16:1–3; Emosi 8:11; 2 Cesalonaika 2:3–4 (Tukuni taumada na vukitani)
- Taniela 2:44–45; Maciu 24:14; Cakacaka 3:19–21; Maika 4:1; Aisea 2:2–4 (Tukuni taumada na Veivakalesui mai)

Na Lotu i Jisu Karisito Nikua

Wase 17

Na Lotu i Jisu Karisito A Kautani mai Vuravura

- Na cava na vuna a kautani mai kina e vuravura na Lotu i Jisu Karisito ena dua na gauna lekaleka ni oti na nona mate na iVakabula ka Tucaketale?

Ena nona bula voli e vuravura o Jisu, a tauyavutaka o Koya na Nona Lotu, na Lotu dina duadua ga. A tuvana na Nona Lotu me rawa ni vakatavulici na dina ni kosipeli kivei ira kece na tamata ka qaravi vakadodonu na cakacakatabu vakalotu ni kosipeli ena kena lewa. Mai na isoqosoqo oqo, sa rawa kina me kauta na veivakalou-gatataki ni veivakabulai kivei ira na tamata na Karisito

Ni oti na nona cabe cake ki lomalagi na iVakabula, era veisautaka na tamata na cakacakatabu vakalotu kei na ivunau ka a tauyavutaka o Koya kei ira Nona iApositolo. Me baleta na vukitani, a sega ni dua na ivakatakila me vakadodonu mai vua na Kalou. Sa yali mai vuravura na Lotu dina. Era tuva na tamata na lotu duidui ka taura me dina ia e vakatavuvulitaka na ivunau veicalati. A vuqa na veile-cayaki kei na veileti ena vakabauta vakalotu. A sa raica taumada na Turaga na ituvaki ni vukitani oqo, e kaya ni na yaco “na dausiga ki na vanua, ena sega ni dausiga ni viakana, se na viagunu wai, ia ni ra mate ga ena via rogoca na vosa i Jiova. . . . Era na . . . vakasaqara na vosa i Jiova, a ra na sega ni kunea” (Emosi 8:11–12).

- E tukuni vakacava na lauqa ena Emosi 8:11–12 ena kena tatara vei ira na tamata?
-

A Yalataka na Turaga ni na Vakalesui mai na Nona Lotu Dina

- Na cava eso na kena ivakarau e vuravura me vakarautaka na sala ena kena Vakalesui mai na kosipeli?

A yalataka na iVakabula me vakalesuya mai na Nona Lotu ena gauna oqo. A kaya, “Kau na ia mada na cakacaka vakurabui vei ira na tamata oqo, io e dua na cakacaka vakurabui vakaidina sara” (Aisea 29:14).

Ena vuqa na yabaki era bula tu na tamata ena butobuto vakayalo. Rauta ni 1,700 na yabaki ni oti o Karisito, sa yaco me ra taleitaka vakalevu cake sara na tamata me ra kila na Kalou kei na lotu. Eso vei ira e rawa me ra raica ni kosipeli a vakatavulica o Jisu e sa yali e vuravura. Eso era raica rawa ni a sega na ivakatakila ka sega na lewa dina ka ni Lotu a tuva na Karisito e sega ni tiko e vuravura. Sa yaco mai na gauna me vakalesui mai kina ki vuravura na Lotu i Jisu Karisito

- Na veisala cava soti e “cakacaka vakasakiti” kina na kena Vakalesui mai na taucoko ni Kosipeli?

iVakatakila Vou mai Vua na Kalou

- Ena nona ciqoma o Josefa Simici na iMatai ni Raivotu, na cava a vulica kina me baleta na Kalou?

Ena vulaitubutubu ni 1820, a yaco kina e dua na ka bibi duadua ena itukutuku makawa kei vuravura. Sa yaco mai na gauna ni cakacaka uasivi ka veivakurabuitaki a tukuna na Turaga. Ni se gonetagane lailai, a vinakata o Josefa Simici me kila se o cei vei ira na lotu taucoko e Lotu dina i Jisu Karisito. A lako ki veikau volekata na nona itikotiko ka masu ena yalomalumalumu ka vakainaki kivei Tamana Vakalomalagi, me taroga se lotu cava e dodonu me lewena. A yaco e dua na ka vakurabuitaki ena mataka o ya. Rau a rairai mai vei Josefa Simici na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. A kaya vua na iVakabula me kakua ni lewena e dua tale na lotu baleta na Lotu dina sa yali e vuravura. A kaya talega ni vakabauta ni veimatalotu ena gauna oqo “sa ka vakasisila e matana” (Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:19; raica talega tikina 7–18, 20). Tekivu mai na ka a yaco oqo, sa tu tale kina na ivakatakila e

---

vakadodonu mai lomalagi. A digitaka na Turaga e dua na parofita vou. Me tekivu mai na gauna o ya e sega tale ni se bau tasogo na lomalagi. Sa tomani tiko na ivakatakila me yacova mai nikua mai vei ira yadua na Nona parofita digitaki. O Josefa sa ikoya e dua me vukea na kena vakalesui mai na kosipeli dina i Jisu Karisito.

- Na cava na vuna e bibi duadua kina na iMatai ni Raivotu mai na veika a yaco ena itukutuku makawa kei vuravura?

Na Lewa mai Vua na Kalou a Vakalesui mai

- Na cava na vuna e yaga kina na vakalesui mai ni Matabete i Eroni kei na Melikiseteki?

Ena kena vakalesui mai na kosipeli, sa solia tale kina na Kalou, na matabete, kivei ira na turaga. O Joni na Dauveipapitaiso a lako mai ena 1829 me solia na Matabete i Eroni vei Josefa Simici kei Oliver Cowdery (raica V&V 13; 27:8). Ni oti o ya o Pita, Jemesa, kei Joni, na mataveiliutaki ni Lotu ena gauna makawa eratou a lako mai ka solia vei Josefa kei Oliver na Matabete i Melikiseteki kei na idola ni matanitu ni Kalou (raica V&V 27:12–13). E muri, na ikuri ni idola ni matabete era a vakalesui mai vei ira na italai vakalomalagi me vakataki Mosese, Ilaisa, kei Ilaija (raica V&V 110:11–16). Ena Veivakalesui mai, sa vakalesui tale mai kina ki vuravura na matabete. O ira era vakaitutu ena matabete oqo nikua e tu vei ira na lewa me ra vakayacora na veicakacakatabu vakalotu me vaka na papitaiso. E tu talega vei ira na lewa me dusimaka na matanitu ni Turaga e vuravura.

Tuvai Tale na Lotu i Karisito

- Na cava soti e yaco ka vakavuna na tauyavutaki tale ni Lotu e vuravura?

Ena ika 6 ni Epereli, 1830, a dusimaka tale na iVakabula na kena tauyavutaki na Nona Lotu e vuravura (raica V&V 20:1). Na nona Lotu e vakatokai me Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai (raica V&V 115:4). O Karisito sa ikoya na iliuliu ni Nona Lotu edaidai, me vaka ga ena veigauna makawa. Na Turaga e kaya ni sa

---

Me baleti ira na qasenivuli: Wasei ni ivakadinadina e sureta na Yalotabu. Me tiki ni lesoni oqo, wasea na nomu ivakadinadina me baleta na Veivakalesui mai ka solia vei ira eso na gauna donu me ra vakayacora vakakina.

ikoya “na lotu dina duadua ga e vuravura. Raica oqo na lotu au sa vakadonuya koi au na Turaga” (V&V 1:30).

A tokoni ko Josefa Simici me parofita ka “imatai ni italatala qase” ni Lotu (raica V&V 20:2–4). A qai tuvai e muri na Mataveiliutaki Taumada, ka tokoni o koya me Peresitedi. Ena kena tuvai na Lotu ena imatai ni gauna, a vakaduri walega na yavu ni isoqosoqo. Na isoqosoqo ena vakatorocaketaki ena kena toso tiko na tubu ni Lotu.

A tauyavutaki na Lotu vata kei na kena vakaitutu vata ga me vaka ena Lotu makawa. Na isoqosoqo o ya e okati kina na iapositolo, parofita, vitusagavulu, dauvunau (peteriaki), italatala (vakaitutu dau vakatulewa), bete levu, italatala qase, bisopi, bete, ivakavuvuli, kei na dikoni Na vakaillesilesi vata oqo era sa tiko ena Nona Lotu nikua (raica Na Yavu ni Vakabauta 1:6).

E liutaka na Lotu e dua na parofita, ka cakacaka ena ruku ni veidusimaki ni Turaga. Na parofita talega oqo sa ikoya na Peresitedi ni Lotu. E taura kece tu na lewa e dodonu me dusimaka kina na cakacaka ni Turaga e vuravura (raica V&V 107:65, 91). E rua na daunivakasala me rau vukea na Peresitedi. O ira na Le Tinikarua na iApositolo, era ivakadinadina kilai tani ena yacai Jisu Karisito, vunautaka na kosipeli ka vakadodonutaka na veika ni Lotu ena veiyasai vuravura taucoko. Eso tale na vakaillesilesi raraba ni Lotu vata kei na nodra itavi bibi, okati kina na Matabisopi Vakatulewa kei na Kuoramu ni Vitusagavulu, era veiqaravi ena ruku ni veidusimaki ni Mataveiliutaki Taumada kei na Le Tinikarua.

Na nodra ilesilesi na matabete e okati kina na iapositolo, vitusagavulu, peteriaki, bete levu, bisopi, italatala qase, bete, ivakavuvuli kei na dikoni. Oqo na ilesilesi vata ga ka tiko ena Lotu ena ivakatekivu.

E sa tubu vakalevu cake sara na Lotu mai na kena ena gauna i Jisu. Ena kena sa tubu, sa vakatakila na Turaga na ikuri ni tabana ni isoqosoqo ena loma ni Lotu. Ni sa tuvai vakavinaka na Lotu ena dua na vanua, sa tiko kina na iwasewase vakaitaukei vakatokai me iteki. E dua na peresitedi ni iteki kei rau nona daunivakasala eratou veiliutaki ena iteki yadua. Na iteki e 12 na kena lewe ni matabose e cake ka ra veivuke ena kena vakayacori na cakacaka ni Turaga ena iteki. Na kuoramu ni Matabete i Melikiseteki era tuvai ena iteki ena

ruku ni veidusimaki ni peresitedi ni iteki (raica na wase 14 ni ivola oqo). Na iteki yadua e wasewasei vakalalai e veivanua ka vakatokai me tabanalevu. E dua na bisopi kei rau na nona daunivakasala eratou veiliutaki ena veitabanalevu yadua.

Ena veivanua e vuravura ka se qai vakatorocaketaki tiko kina na Lotu, era tu kina na veitikina, ka ra tautauvata na vei-iteki. Na veitikina era wasewasei vakalalai ka vakatokai me tabana, ka ra tautauvata kei na tabanalevu.

Era Vakalesui mai Na Dina Bibi

- Na dina bibi cava era sa kau lesu tale mai ena Vakalesui mai ni Lotu?

Edaidai e vakatavulica na Lotu na ivakavuvuli vata ga ka vakayacora na cakacakatabu vakalotu vata ga me vaka era a vakayacori ena gauna i Jisu. Na imatai ni ivakavuvuli kei na cakacakatabu vakalotu ni kosipeli sai koya na vakabauta na Turaga o Jisu Karisito, veivutuni, papitaiso ena tabadromuci e wai, kei na veitabaki ni liga me baleta na isolisoli ni Yalo Tabu (raica Na Yavu ni Vakabauta 1:4). Na dina talei era vakalesui ena kedra taucoko ena kena vakalesui mai na Lotu

Mai na isolisoli kei na kaukauwa ni Kalou, a vakadewataka o Josefa Simici na iVola i Momani, ka tiko kina na dodonu kei na dina talei ni kosipeli. Era a qai soli mai muri e vuqa tale na ivakatakila ka ra sa volaitukutukutaki me ivolanikalou ena Vunau kei na Veiyalayalati kei na Mataniciva Talei (raica na wase 10 ni ivola oqo).

Na dina bibi tale eso a vakalesuya mai na Turaga e okati kina na veika oqo:

1. Na Tamada Vakalomalagi e tamata dina ka rawa ni da tara, vakataucokotaki na yagona ena lewe kei na sui, e vakatalega kina o Jisu Karisito. Na Yalo Tabu sa ikoya e dua na yalo ena ibulibuli ni tamata.
2. Eda a bula ena bula mai liu me vaka eda luvena vakayalo na Kalou.
3. O ira na matabete e dodonu me ra qarava na cakacakatabu vakalotu ni kosipeli.

4. Eda na totogitaki baleta na noda dui ivalavala ca ka sega ni baleta na talaidredre nei Atama.
  5. O ira na gone e sega ni dodonu me ra papitaiso me yacova na kena gauna era rawa ni vakatulewa kina (yabaki walu).
  6. E tolu tiko na matanitu ni lagilagi mai lomalagi, mai na loloma ni Turaga o Jisu Karisito, era na saumi na tamata me vaka na nodra ivalavala e vuravura ka vaka talega kina na gagadre ni yalodra.
  7. Na veimaliwai vakamatavuvale e rawa me tawamudu mai na kaukauwa ni veivauci ni matabete.
  8. Na cakacakatabu vakalotu kei na veiyalayalati era gadrevi baleta na veivakabulai ka ra sa vakarawarawataki tu me baleti ira na bula kei ira na mate.
- Era sa veivakayararataki vakacava vei iko kei ira na tani na veidina oqo?

Ena Sega ni Rawa Vakadua Me Vakarusai Na Lotu i Jisu Karisito

- Na cava na itavi ni Lotu?

Ena kena vakalesui mai ena 1830, e sa tubu vakatotolo sara na kedra iwiliwili na lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. Era sa tu na lewenilotu voleka ni veivanua taucoko e vuravura. Ena toso tikoga na kena tubu na Lotu. Me vaka e kaya na Karisito, “Ena vunautaki mada e vuravura taucoko na itukutuku vinaka oqo kei na matanitu, me ivakadinadina ki na veivanua kecega” (Josefa Simici —Maciu 1:31). Ena sega tale vakadua ni kau tani mai vuravura na Lotu. Na nona itavi sa ikoya me kauta na dina kivei ira vakayadua na tamata. Ena udolu na yabaki sa oti, e kaya na Turaga ni o Koya ena “vakatura e dua na matanitu, ena sega sara ni vakarusai rawa: ia na matanitu ko ya ena sega ni biu tu me nodra na tamata tani, . . . ka na tu ga ka sega ni mudu” (Taniela 2:44).

- O sa bau veivuke vakacava ena cakacaka ni matanitu ni Kalou? Na cava e rawa mo cakava me tomani kina na cakacaka oqo?
-

iKuri ni iVolanikalou

- Cakacaka 3:19–21; iVakatakila 14:6; Taniela 2:44–45; Aisea 2:2–4; 2 Nifai 3:6–15 (Tukuni taumada ni Veivakalesui mai)
- V&V 110; 128:19–21; 133:36–39, 57–58 (Vakalesui mai ni kosipeli)
- Efeso 2:20 (Jisu Karisito na vatu itutu ni Lotu)
- V&V 20:38–67 (itavi ni vakailesilesi ena Lotu)
- Maciu 24:14 (vunautaki ni kosipeli e veivanua taucoko)

Vakabauti Jisu Karisito

Wase 18

A Cava na Vakabauta

Vakabauta na Turaga o Jisu Karisito sa ikoya na imatai ni ivakavuvuli ni kosipeli. Sa ikoya e dua na isolisoli vakayalo, ka sa ikoya e gadrevi ena noda vakabulai. A vakaraitaka o Penijamini na Tui, “Ni na sega ni vakabulai . . . ia kevaka sa veivutuni ka vakabauta na Turaga ko Jisu Karisito, ena bula” (Mosaia 3:12).

Na vakabauta sa ikoya na “vakanuinitaki ni ka dina e sega ni rairai, ia e sa bera ni kilai sara” (Alama 32:21; raica talega Iperiu 11:1). Na vakabauta sa ikoya na ivakavuvuli ni cakacaka kei na kaukauwa me vakadeitaka noda itaviqaravi ni veisiga yadua.

E rawa me da vuli ka vulica kevaka eda sega ni vakabauta ni da rawa ni rawata na vuku kei na kila ka? E rawa me da cakacaka e veisiga yadua kevaka eda sega ni nuitaka me da rawata ni da cakava? E rawa vua e dua na dauteitei me teitei kevaka e sega ni namaka me tatamusuki? Ena veisiga yadua me da cakava na veika eda vakanuinui kina ni da sega ni raica rawa na kena itinitini. Oqo na vakabauta. (Raica Iperiu 11:3.)

E vuqa na italanoa ena ivolanikalou e tukuna na veika lelevu e rawa mai na vakabauta.

Mai na vakabauta a taya kina o Noa e dua na waqa ka vakabulai ira na nona matavuvuale mai na ualuvu (raica Iperiu 11:7). O Mosese a wasea na wai ni Wasa Damudamu (raica Iperiu 11:29). O Ilaija a

---

Me baleti ira na qasenivuli: E tuvai na iwase oqo ena ruku ni va na iwasewase ni ulutaga. Na iulutaga yadua sa ikoya e dua na taro baleta na vakabauta. E rawa mo vakayagataka na veitaro oqo me idusidusi me baleta na nomu lesoni. Kevaka e tuvai na valenivuli me rawa kina na veivosaki vakaiwasewase lalai, vakasamataka na wasei ni kalasi me lewe va ena dua na ilawalawa. Kerea na ilawalawa yadua me ra wasea na iwase ni ivola ena kedra maliwa. Oti qai sureta na tamata yadua me cakava na veika oqo vata kei na nona iwase e lesi vua: (1) Wilika. (2) Vaqara na ivolanikalou ka vukea na isau ni taro ena iulutaga ni iwase. (3) Vakasamataka na veika o sotava vakaiiko ka sema ki na iwase. (4) Wasea na vakasama baleta na iwase vata kei ira tale eso na lewe ni ilawalawa.

kaciva sobu na bukawaqa mai lomalagi (raica 1 Tui 18:17–40). A kerea na dausiga o Nifai (raica Ilamani 11:3–5). A kerea talega vua na Turaga me muduki na dausiga (raica Ilamani 11:9–17). Sa maravu na wasawasa, tadola na raivotu, ka saumi na masu, mai na kaukauwa taucoko ni vakabauta.

Ena noda vulica vakamatua na ivolanikalou, eda vulica ni vakabauta sa ikoya e dua na veivakadinati kaukauwa ni dina e yaloda ni vakadeitaki keda me da caka vinaka. Oqo e vakavuna na noda taroga: E dodonu me da biuta vei cei na noda vakabauta?

- Vakasamataka baleta nomu itaviqaravi ni veisiga. Na veika cava soti o dau cakava e veisiga ka sega ni rawa mo raica na kena yaga? E kauti iko vakacava na vakabauta mo cakacakataka?

Na Cava na Vuna E Dodonu Kina Me Da Vakabauti Jisu Karisito?

E dodonu me da vakadeitaka na noda vakabauta vua na Turaga o Jisu Karisito.

Ni da vakabauti Jisu Karisito e kena ibalebale me da vakararavi Vua ka talairawarawa ena veika cava ga e vakarota o Koya. Ni da biuta na noda vakabauta vei Jisu Karisito, ena yaco me da Nona tisaipeli talairawarawa, ena vosota na noda ivalavala ca na Tamada Vakalomalagi ka vakavakarautaki keda me da lesu tale yani Vua.

O Pita na iApositolo a vunautaka ni “ni sa sega sara e dua tale na yaca e rukui lomalagi sa soli kivei ira na tamata, me da bula rawa kina” (Cakacaka 4:12; raica talega Mosaia 3:17). A vakatavulica o Jekope ni tamata e dodonu me tu vua “na vakabauta vakaidina na Yalosavasava ni Isireli [o Jisu Karisito] kevaka e sega, era na sega ni rawata na matanitu ni Kalou” (2 Nifai 9:23). Mai na vakabauta na iVakabula kei na veivutuni, eda na rawata kina me yaga vakalevu ena noda bula na Nona Veisorovaki. Mai na vakabauta eda rawa talega kina ni ciqoma na kaukauwa me vorata na veitemaki (raica Alama 37:33).

E sega ni rawa ni da vakabauti Jisu Karisito ke sega talega ni da vakabauta na Tamada Vakalomalagi. Kevaka eda vakabauti Rau,

eda na vakabauta talega na Yalo Tabu, o koya Erau a tala mai, me na vakatavulici keda ena dina taucoko ka na vakacegui keda.

- E rawa vakacava me vakayarayarataki keda ena noda ilesilesi ena Lotu na noda vakabauti Jisu Karisito? na veimaliwai ena noda matavuvale? ena noda cakacaka? Ena vakayarayarataka vakacava na noda vakabauti Jisu Karisito na noda inuinui me baleta na bula tawamudu?

E Rawa Me Da Vakalevutaka Vakacava Noda Vakabauti Jisu Karisito?

Noda sa kila tu na levu ni veivakalougatataki era lako mai ena kena cakacakataki na vakabauti Jisu Karisito, e dodonu me da vakasaqara me da vakalevutaka na noda vakabauti Koya. A kaya na iVakabula, “Kevaka e tu vei kemudou na vakabauta e vaka na sore ni musita, . . . a sa sega na ka ena dredre vei kemudou” (Maciu 17:20). E dua na sore ni musita e lailai sara, ia e tubu me dua na vunika vakaitamera.

E rawa vakacava me da vakalevutaka na noda vakabauta? Na sala vata ga e rawa me da vakalevutaka se vakatorocaketaka kina eso tale na kila. Eda vakatorocaketaka vakacava na kenadau ni ceukau, talitali, boroboro, vakasaqa, tulikuro, se dau ni ivakatagi? Eda vulica ka vakatovototaka ka cakacakataka. Ena noda cakava, eda sa vakatorocaketaka tiko. Io e tiko vata kei na vakabauta. Kevaka eda vinakata me da vakalevutaka na noda vakabauti Jisu Karisito, e dodonu me da cakacakataka. O Alama na parofita a vakatautauvatana na vosa ni Kalou ki na dua na sorenika ni dodonu me vakabulabulataki ena vakabauta:

“Dou yadra mada ka vakasama; dou rogoca na noqu vunau ka vakabauta; ia kevaka dou sa sega ni rawa ni vakabauta, dou rogoca mada ga ka vakasamataka, de mani rawa mo dou vakabauta e vica na tikina.

“Ia me da vakatautauvatana mada na vunau kei na dua na sorenika. Kevaka ko sa tea e lomamu e dua na sorenika vinaka, sa na tubu vakaidina ni ko sa vakabauta, ka sa vukeyi iko kina na Yalo ni Turaga; ia ni ko sa vakila ni sa tubu cake mai, ko na

kaya:—Sa sorenikau vinaka dina oqo, se sa ivunau vinaka ka dina, raica sa vakamarautaka na yaloqu, kau sa taleitaka sara. . . .

“Ia ena sega li ni tubu kina na nomudou vakabauta? (Alama 32:27–29).

E sa rawa me da vakalevutaka na noda vakabauta na Kalou ena noda cakava na noda *gagadre* me da vakabauti Koya.

Eda rawa talega ni vakalevutaka na noda vakabauta mai na noda masuta na Tamada Vakalomalagi me baleta na noda vakanuinui, *gagadre*, kei na veika yaga (raica Alama 34:17–26). Ia e dodonu me da kakua ni nanuma ni veika walega me da cakava sai koya me da kerea. A tukuni vei keda ena ivolanikalou ni “vakabauta, kevaka sa sega ni tu vata kei na cakacaka, sa mate ga, ni sa tu duadua ga” (Jemesa 2:17). Na italanoa ka tarava oqo e baleta e dua na turaga ka vakaraitaka na nona vakabauta mai na nona cakacaka.

Na turaga oqo e vinakata me vulica na ivolanikalou, ia e sega ni rawa me wilivola. A masuta na Tamada Vakalomalagi me vukei koya me vulica na wilivola. Ena gauna vata ga a lako mai kina e dua na qasenivuli ena nona koro, ka kerea na qasenivuli me vukei koya. A vulica na matua vosa. A vuli rorogo ka vulica me biuta vata na mata-nivola me dua na vosa. Sega ni dede sa wilika na vosa rawarawa. Na levu ga ni nona vakatovotovo, na levu ni ka e vulica. A vakavina-vinakataka na Turaga ena nona tala yani na qasenivuli kei na nona vukei koya me vulica na wilivola. Na turaga oqo sa vakalevutaki na nona vakabauta, yalomalumulumu, kei na kila ka ki na dua na itagede ni sa veiqaravi me dua na peresitedi ni tabana ena Lotu.

A vakamacalataka o Peresitedi Spencer W. Kimball, “E dodonu me cakacakataki na vakabauta. Sa dua na ka lialia me kerei na Turaga me *solia* vei keda na kila ka, ia sa dua na vuku me kerei na veivuke ni Turaga me rawati na kila ka, na vuli yavavala, na vakasama savasava, ka rawati na veika e vulici” (*Faith Precedes the Miracle* [1972], 205; matanivolakala ena ivola taumada).

Na vakabauta e wili vata kei na noda cakava taucoko na ka eda rawata ka vakavuna na kena yaco na veika eda nuitaka ka masulaka. A kaya o Peresitedi Kimball: “Eda na tea mada e liu na sorenikau ena vakabauta, eda na qai raica e muri na mana ni kena sa tubu

---

bulabula mai. Ia sa dau vakavuqa me ra lecava na tamata na ka oqo, ka ra dau via veisautaka na kena icakacaka.” A tomana ena nona vakamacalataka ni so vei keda era dau gadreva sara me ra tamata bulabula ka kaukauwa ka ra sega ni vakamura na lawa ni tiko bula-bula. Eda vinakata me da sautu ka da sega ni sauma na noda ikatini. Eda gadreva me da voleka vua na Turaga ka sega na lolo kei na masumasu. Eda vinakata na uca ena kena gauna ga ka da tiko sautu ena vanua ka da sega ni via vakarorokotaka na Siga ni Vakacecegu ka sega talega ni via muria na ivunau ni Turaga. (Raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 142.)

Dua na sala bibi me vakalevutaka na noda vakabauta sa ikoya na noda rogoca ka vulica na vosa ni Turaga. Eda rogoca na vosa ni Turaga ena noda soqoni ni Lotu. E rawa me da vulica na Nona vosa ena ivolanikalou. “Ia me vaka ni sa sega ni taucoko sara na nomudou vakabauta, dou gumatua sara mo dou veivakavulici vakai kemudou ena veika mo dou yalomatua kina; dou gumatua sara mo dou kila ka; io ena vuli kei na vakabauta.” (V&V 88:118).

- Na veimaliwai cava o raica ena kedrau maliwa na noda vakabauta kei na noda cakacaka?

Na Veivakalougatataki Cava Soti Era Muria Mai Na Vakabauta

Mai na isolisoli ni vakabauta, sa vakayacori kina na cakacaka mana, era sa rairai mai na agilosu, soli vei ira eso na isolisoli ni Yalotabu, saumi mai na masumasu, ka sa yaco kina na tamata me ra luve ni Kalou (raica Moronai 7:25–26, 36–37).

“Ni tiko na vakabauta e kauta mai . . . na iapositolo, parofita, dauvunau, italatala, ivakavuvuli, isolisoli, vuku, kila ka, caka mana, veivakabulai, duivosavosa, vakadewataki ni vosa, kei na so tale. Era rairai mai na veika kece oqo ena kena rairai mai ki vuravura na vakabauta, ka yali ena gauna e yali kina mai vuravura; baleta ni oqo na veika e yaco ena vakabauta. . . . O koya e taukena, ena vukuna ena rawati kina, na kila ka kei na vuku taucoko e gadrevi, me yacova ni sa na kila na Kalou, kei na Turaga o Jisu Karisito, o koya e tala mai—o koya me kila sa ikoya na bula tawamudu” (*Lectures on Faith* [1985], 83).

- Na italanoa cava so mai na ivolanikalou e yaco me vakaukauwataki ira na tamata baleta ni tu na nodra vakabauti Jisu Karisito? O sa bau raica vakacava na ka oqo me yaco ena nomu bula vakai iko?

iKuri ni iVolanikalou

- Iperiu 11; Alama 32 (vakamacalataki na ivakarau ni vakabauta)
- Na Lako Yani 14:19–22 (wasei na wai ni Wasa Damudamu)
- Na iVakatekivu 6–8 (Noa kei na ualuvu)
- Maciu 8:5–33 (vakabulai na tauvimate, ruru na cagilaba, cakamana ni vakabauta)
- Marika 5:25–34 (vakabulai ena vakabauta)
- Roma 10:17 (lako mai na vakabauta ena rogoci ni vosa ni Kalou)

Veivutuni

W a s e 19

Eda Gadreva Taucoko na Veivutuni

- Na cava na ivalavala ca? Na cava ena yacovi keda mai na noda ivalavala ca?

Na vakabauti Jisu Karisito ena kena ivakarau e mua ki na veivutuni. Na gadrevi ni veivutuni a sa tu e vuravura mai na gauna i Atama me yacova mai nikua. A vakaroti Atama na Turaga, “Ia mo vakatavulica vei ira na nomu kawa, ni sa kilikili me ra veivutuni na tamata kecega; kevaka e sega, era na sega ni rawata na matanitu ni Kalou, raica sa sega na ka tawasavasava sa curu rawa kina se tiko rawa e matana” (Mosesese 6:57).

Na inaki ni noda lako mai ki vuravura me da mai tubu ka toso ki liu. Na ivalavala oqo e yaco vua e dua ena nona bula taucoko. Ena gauna oqo eda sa ivalavala ca kecega (raica Roma 3:23). E dodonu vei keda kece me da veivutuni. Eso na gauna eda ivalavala ca baleta na noda vakawalena, ena so na gauna e baleta noda malumalumu, ka so na gauna e baleta noda talaidredre mai vu ni yaloda. Eda wilika ena iVolatabu ni “sa sega na tamata yalododonu e vuravura, sa caka vinaka tiko, ka sega ni caka cala” (Na Dauvunau 7:20) ka ni “kevaka eda sa kaya sa sega ni tu vei keda na ca, eda sa vakaisini keda, a sa sega ni tu vei keda na dina” (1 Joni 1:8).

Na cava na ivalavala ca? A kaya o Jemesa, “O koya sa ca kina vua sa kila me caka vinaka, ka sega ni kitaka” (Jemesa 4:17). A vakamacalataka o Joni ni ivalavala ca “kecega e sega ni dodonu” (1 Joni 5:17) kei “na talaidredre ki na vunau” (1 Joni 3:4).

Sa ikoya na vuna e kaya kina na Turaga, “Ni sa kilikili me ra veivutuni na tamata kecega” (Mosesese 6:57). Vakavo ga o Jisu Karisito, o koya sa taucoko sara na nona vinaka, na tamata yadua e bula ena vuravura era ivalavala ca. Ena levu ni Nona loloma na Tamada

---

Vakalomalagi a vakarautaka vei keda na gauna donu oqo me da veivutunitaka noda ivalavala ca.

Mai na Veivutuni A Yaco Me Da Galala mai Na Noda iValavala ca

- Na cava na veivutuni?

Na veivutuni sa ikoya na sala e vakarautaki vei keda me yaco me da galala kina mai na noda ivalavala ca ka ciqoma na kena veivosoti. Na ivalavala ca e vakaberaberataka na noda toso vakayalo ka rawa sara ga ni tarova. Na veivutuni e rawa kina vei keda me da tubu tale ka torocake vakayalo.

Na galala me da veivutuni a rawa mai na Veisorovaki i Jisu Karisito. Ena dua na sala e sega ni da kila taucoko, a sauma kina na noda ivalavala ca o Jisu. A kaya vakaoqo o Peresitedi Joseph Fielding Smith:

Au sa sotava oti na mosi, o sa sotava oti na mosi, ena so na gauna e dau bibi sara; ia au sega ni rawa ni kila na mosi . . . e rawa ni vakavuna me tiri mai yagoda na dra me vaka na buno. Sa ikoya e dua na ka vakadomobula, e dua na ka rerevaki. . . .

“ . . . A sega ni dua na tamata e sucu mai ena vuravura oqo me rawa ni vosota na bibi ni icolacola a colata tu na Luve ni Kalou, ena nona a colata tu na noqu ivalavala ca kei na nomu ka vakarawarawataka na noda dro tani mai na noda ivalavala ca” (*Doctrines of Salvation*, digia o Bruce R. McConkie, 3 na ivola [1954–56], 1:130–31; matanivolakala ena ivola taumada).

Eso na gauna na veivutuni e gadrevi kina na yalodei cecere, me levu na kaukauwa, vuqa na wainimata, masumasu tawa oti rawa, kei na sega ni vakacauoca ena sasaga ni kena bulataki na ivakaro ni Turaga.

iVakavuvuli ni Veivutuni

- Na cava soti na ivakavuvuli ni veivutuni?

Me baleti ira na qasenivuli: Na volai ni dua na lisi e rawa me vakavuna na kena taleitaki ka vukei ira na vuli me ra vakanamata ena vakarorogo. Ena nomuni veivosakitaka na ivakavuvuli ni veivutuni vata kei ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale, de rairai daumaka mo taroga e dua me vola na ivakavuvuli ena vavalaloa se ena dua na tiki ni pepa levu.

A vakaraitaka o Peresitedi Spencer W. Kimball : “E sega *ni dua na gaunisala vakaturaga tani ki na veivutuni*, e sega na sala dodonu ki na veivosoti. Na tamata yadua e dodonu me duavata ga na noda mua se vutuniyau se dravudravua, vuli se sega ni vuli, balavu se lekaleka, luve ni tui se dravudravua, tui se lewe ni vanua” (*Nodra iVakavuwuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 38; matanivolakala ena ivola taumada).

E Dodonu Me Da Kila na Noda iValavala ca

Ni da veivutuni, e dodonu me da tusanaki keda ni da ivalavala ca. Kevaka eda sega ni tusanaka oqo, e sega ni rawa ni da veivutuni.

O Alama a vakasalataki luvena tagane o Korianitoni, a sega ni yalodina ena nona ilesilesi vaka daukaulotu ka vakayacora na ivalavala ca bibi: “Ia mo kauwaitaka ga na nomu ivalavala ca ka veivutunitaka sara. . . . Mo kakua ni vakalewa na vunau ni Kalou me iulubale ni nomu ivalavala ca” (Alama 42:29–30). A toso na ivakasala ni ivolanikalou kivei keda me da kakua ni vakadonuya na noda ivakarau ni ivalavala ca (raica Luke 16:15–16).

E sega ni rawa me da vunitaka na noda ivakarau ni bula kecega mai vei keda se mai vua na Turaga.

E Dodonu Me Da Rarawataka na Noda iValavala ca

Me ikuri ni noda kila na noda ivalavala ca, e dodonu me da vakila na rarawa vakaidina me baleta na veika eda vakayacora. E dodonu me da vakila ni noda ivalavala ca era vakadomobula. E dodonu me da vinakata me ra talaucaki ka ra biu tani. E tukuna vei keda na ivolanikalou, “Ko ira kece era sa vakamalumulumutaki ira vua na Kalou, ia ko ira sa lomadra me ra papitaiso, ka lako mai ena yaloraramusumususu kei na yalo e bibivoro, io . . . ni ra sa veivutunitaka vakaidina na nodra ivalavala ca kecega . . . me ra papitaiso ka curu me lewe ni lotu” (V&V 20:37).

- Vulica 2 Korinica 7:9–10 kei Momani 2:10–14. Ena veisala cava o nanuma ni “rarawa vakalou” e duidui mai na ivakaraitaki ni veivutuni?

E Dodonu Me Da Vakanaadakuya na Noda iValavala ca

Na noda rarawa vakaidina e dodonu me liutaki keda ka vakanaadakuya na noda ivalavala ca. Kevaka eda butakoca eso na ka, eda na sega tale ni butako. Kevaka eda a lasu, eda na sega tale ni lasu. Kevaka eda a veibutakoci, eda na muduka. A vakatakila na Turaga kivua na Parofita o Josefa Simici, “Raica oqo ga na sala dou na kila kina na tamata sa veivutuni vakaidina—ena tusanaka na nona ivalavala ca, ka biuta laivi sara vakadua” (V&V 58:43).

E Dodonu Me da Vakatusa na Noda iValavala ca

Sa rui bibi ni da vakatusa na noda ivalavala ca. A vakaroti keda na Turaga me da vakatusa na noda ivalavala ca. Na vakatutusa e vakamamadataka na nona icolacola bibi o koya e ivalavala ca. A yalatakana na Turaga, “Raica, koi au na Turaga au sa bokoca na ivalavala ca, au sa yalololoma vei ira sa vakatusa na nodra ivalavala ca, ka yalomalumulumu” (V&V 61:2).

E dodonu me da vakatusa na noda ivalavala ca taucoko kivua na Turaga. Me kena ikuri, e dodonu me da vakatusa na ivalavala ca bibi—me vaka na veibutakoci, veidauci, lasa cala, vakacacani watina se luvena, kei na volitaki se vakayagataki ni iduvai—ka rawa me tara na noda itutu ena Lotu, ki na lewa dodonu ni matabete. Kevaka eda ivalavala ca ka saqata e dua tale na tamata, e dodonu me da vakatutusa ki vua na tamata eda vakamavoataka. Eso na ivalavala ca lalai eda na okati ga kina o keda vata kei na Turaga. Oqo e rawa me vakatusai ga vakadodonu vua na Turaga.

E Dodonu Me Da Vakadodonutaka na Cala eda Cakava

E tiki ni veivutuni sa ikoya me da vakadodonutaka na cala. E kena ibalebale ni dodonu me da vakadodonutaka ena kena levu ga eda rawata na veika eda a cala kina. Me kena ivakaraitaki, e dua na dau-butako e dodonu me solia lesu tale na ka a butakoca. E dua e a lasu e dodonu me vakadeitaka na ka dina. E dua na daukakase ka sa vakacacana na kena irogorogo e dua na tamata e dodonu me vakalesuya tale na kena irogorogo vinaka na tamata a vakacacana. Ena noda cakava na veika oqo, na Kalou ena sega ni tukuna vei keda na noda ivalavala ca ena gauna eda sa lewai kina (raica Isikeli 33:15–16).

E Dodonu Me Da Vosoti Ira Na Tani

E dua na tiki ni veivutuni yaga vakalevu sa ikoya me da vosoti ira era sa ivalavala vei keda. Ena sega ni vosoti keda na Turaga vakavoga me vakasavasavataki na lomada mai na veicacati kece, sega ni veiciqomi, kei na vakanananu ca me baleta eso na tamata (raica 3 Nifai 13:14–15). “Raica au sa kaya vei kemudou, mo dou veivosoti vaka ikemudou; ia ko koya sa sega ni vosota na wekana ena nona cala; ena cudruvi koya na Turaga; raica sa ivalavala ca vakalevu cake ko koya ” (V&V 64:9).

E Dodonu Me Da Maroroya na iVakaro ni Kalou

Me vakacavara na noda veivutuni e dodonu me da maroroya na ivakaro ni Turaga (raica V&V 1:32). E sega ni taucoko na noda veivutuni kevaka eda sega ni sauma na ikatini se rokova ka vakatabuya na Siga ni Vakacecegu se muria na Vosa ni Vuku. E sega ni da veivutuni kevaka eda sega ni tokoni ira na vakatulewa ena Lotu ka sega ni lomana na Turaga kei ira na wekada. Kevaka eda sega ni dau masumasu ka da sega ni lomani ira na wekada, eda sega ni veivutuni vakaidina. Ena noda veivutuni, e veisau na noda bula.

A kaya o Peresitedi Kimball: “iMatai, mo veivutuni. Ena nona sa rawata na vanua o ya e dodonu me na bulataka na ivakaro ni Turaga me rawata kina na nona vanua vinaka. E yaga sara oqo me maroroya na taucoko ni veivosoti” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball*, 43).

- E duidui vakacava na ivakavuvuli ni iwase oqo mai na vakasama lasu ni veivutuni sa ikoya na vakayacori ni dua na iwiliwili ni ikalawa rawarawa se ivakarau ni cakacaka?

E Vukei Keda Vakacava na Veivutuni

- Ena sala cava soti e vukei keda kina na veivutuni?

Ena noda veivutuni, sa yaco me mana sara kina vakalevu na Veisorovaki i Jisu Karisito ena noda bula, ka vosota na Turaga na noda ivalavala ca. Sa yaco me da galala mai na ivau ni noda ivalavala ca, ka da kune marau.

A vakamacalataka o Alama na veika a sotava mai na nona ivalavala ca ena gauna sa oti:

“Ia sa rarawa [leqa] vakalevu na yaloqu ni sa rui levu na noqu ivalavala ca kau sa sega ni vakacegu rawa.

“Io, au sa nanuma na noqu ivalavala ca kei na noqu caka cala kecega, kau sa vakararawataki kina ena mosi kei eli; io, au sa qai kila niu sa talaidredre tiko vua na noqu Kalou, ka sega ni muria na nona ivunau savasava.

“. . . Io sa levu vakaidina sara na noqu ivalavala ca, ka sa kani au na rere niu vakasamataka mada ga na gauna au na tu kina ena mata ni Kalou.

“. . . Ia au sa yaluma . . . na levu ni noqu ivalavala ca; au sa qai nanuma ni a dau vunautaka ko tamaqu . . . ni na lako mai ko Jisu Karisito na Luve ni Kalou, me bokoca na nodra ivalavala ca na kai vuravura.

“Ia niu sa nanuma rawa na ka oqo, au sa masuti Koya ena yaloqu tacoko ka kaya: Oi kemuni Jisu na Luve ni Kalou; ni lomani au mai; raica au sa yaluma sara ka kune rarawa, ka sa vesuki au na ivesu ni mate. . . .

“Ia niu sa vakacabora oti na noqu masu lo oqo, sa oti mai na noqu yaluma. . . .

“Raica sa tuburi au na marau kau sa kunea na rarama sa talei sara; a sa takali vakadua na noqu rarawa ka sa vuabale sara na noqu marau!

“. . . Sa sega na ka me vakatautauvatani rawa vata kei na levu ni noqu marau” (Alama 36:12–14, 17–21).

- A kauta mai vakacava vei Alama na marau na veivutuni kei na veivosoti?

Na Rerevaki ni Lokuyarataki ni Noda Veivutuni

- Na cava so e rawa me yaco ena kena lokuyarataki na noda veivutuni?

Era vakamacalataka na parofita “me vakarautaki koya na tamata ena bula oqo me na lesu tale vua na Kalou” (Alama 34:32). E dodonu me da veivutuni sara ga oqo, ena veisiga. Ni da yadra ena mataka, e dodonu me da tarogi keda ka raica kevaka e tiko vata kei keda na Yalo ni Kalou. Ena bogi ni bera noda moce, e dodonu me da raica lesu na noda cakacaka kei na vosa ni dua na siga ka kerea na Turaga me vukei keda me da raica na veika e gadrevi me da veivutunitaka. Mai na noda veivutuni ena veisiga ka raica me vosota na Turaga na noda ivalavala ca, eda na vakila na ivalavala ni veisiga me da vinaka sara kina. Me vakataki Alama, sa rawa me sega na ka e vakatautauvatani vata kaya na noda marau kei na reki.

iKuri ni iVolanikalou

- Maciu 9:10–13; Luke 13:3; Isikeli 18:30 (veivutuni se rusa)
- Alama 7:21 (sega ni curu ki na matanitu ni Kalou e dua na ka sa dukadukali)
- 2 Korinica 7:9–10 (vakararawataki vakalou)
- Mosaia 4:10–12 (ikalawa ki na veivutuni)
- Aisea 1:18; Mosaia 26:28–32 (veivutuni e kauta mai na veivosoti)
- V&V 58:42 (sa guileca na ivalavala ca)
- 2 Nifai 9:23 (yaga na veivutuni ki na veivakabulai)
- 2 Nifai 2:21 (veivutuni ni da vakayago)
- V&V 19:15–20 (sa vakaroti keda na Turaga me da veivutuni me kua ni da na vakararawataki me vakataki Koya)

Papitaiso

W a s e 2 0

Na iVakaro Me Da Papitaiso

- Na cava meda papitaiso kina?

Nikua, me vaka na veisiga i Jisu, era tu na mataqali ivakavuvuli kei na veicakacakatabu vakalotu ni kosipeli ka dodonu me da vulica ka vakamura. E dua na ivakavuvuli ni kosipeli sa ikoya e dua na vakabauta dina se veivakatavulici. E dua na cakacakatabu vakalotu sa ikoya e dua na sokalou se dua na soqoni. Na imatai ni rua na ivakavuvuli ni kosipeli sa ikoya na vakabauta na Turaga o Jisu Karisito kei na veivutuni. Papitaiso sa ikoya na imatai ni cakacakatabu vakalotu ni kosipeli. E dua na veituberi ni Turaga a solia vei ira na Nona iApositolo sa ikoya, “O koya mo dou qai lako, ka vakalotutaki ira na lewe ni veivanua kecega, ka papitaisotaki ira ena yaca ni Tamamudou, kei na Luvena, kei na Yalo Tabu: vakavulici ira me ra vakabauta na ka kece kau a vosa kina vei kemudou” (Maciu 28:19–20).

E dodonu Me Da Papitaiso baleta na Vakabokoci ni Noda iValavala ca

Ni da laiva na noda vakabauta vei Jisu Karisito, veivutuni, ka papitaiso, e vosoti na noda ivalavala ca mai na Veisorovaki i Jisu Karisito.

Mai na ivolanikalou eda vulica ni o Joni na Dauveipapitaiso “sa dau veipapitaisotaki ko Joni e loma ni veikau, ka vakarota na nodra papitaiso era veivutuni me bokoci kina na ivalavala ca” (Marika 1:4). O Pita na iApositolo e vakatavulica, “Dou veivutuni, ka papitaisotaki koi kemudou yadua, ena yaca i Jisu Karisito, me bokoci kina na nomudou ivalavala ca” (Cakacaka 2:38). Vakamura na saumaki nei

---

Me baleti ira na qasenivuli: Me tekivutaki na veivosaki vakayagataka na taro ena itekite-kivu ni dua na iwase ka vakauti ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale ki na tiki ni vosa me kunei kina e levu na itukutuku. Vakayagataka na taro ena mua ni dua na iwase me ra vukei kina na lewe ni kalasi se matavuvale me ra vakasamataka ka veivosakitaka na ibalebale ni veika era sa wilika ka vakayagataka ena nodra bula.

Paula, a kaya vua o Ananaiasa, “Tucake mo papitaisotaki, ka vuya laivi na nomu ivalavala ca” (Cakacaka 22:16).

E Dodonu Me Da Papitaiso Me Da Lewe ni Lotu i Jisu Karisito

“Ko ira kecega era sa vakamalumulumutaki ira vua na Kalou, io ko ira sa lomadra me ra papitaiso . . . ni . . . ra sa veivutunitaka vakaidina na nodra ivalavala ca kecega . . . sa kilikili me ra papitaiso ka curu me lewe ni nona lotu” (V&V 20:37).

E Dodonu Me Da Papitaiso ni bera na Noda Ciqoma na iSolisoli ni Yalo Tabu

A kaya na Turaga, “Mo saumaki mai vei au, ka . . . veivutunitaka na nomu cala bibi [ivalavala ca], ka papitaisotaki, ena wai, ena yaca ni Luvequ e Duabau ga, . . . o na ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu” (Mosese 6:52).

E Dodonu Me Da Papitaiso me Vakaraitaka Na Talairawarawa

O Jisu Karisito a sega ni ivalavala ca, ia a papitaiso o Koya. A kaya ni Nona papitaiso e kilikili “me da vakabauta vakaoqo na ivalavala dodonu kecega” (Maciu 3:15). A vakamacalataka o Nifai na parofita ni Turaga e kaya vua, “Dou muri au, ka kitaka na ka au sa kitaka . . . ena lomamudou taucoko, ka sega ni ia na veidabui kei na veivakaisini ena mata ni Kalou, ka veivutunitaka na nomudou ivalavala ca ena yalomudou taucoko, ka papitaiso me ivakadinadina vua na Tamada ni sa lomamudou mo dou taura na yacai Karisito” (2 Nifai 31:12–13).

E Dodonu Me Da Papitaiso Me Da Curu ki na Matanitu Vakasilesitieli

A kaya o Jisu, “Ia ko ira yadua sa vakabauti au ka papitaiso . . . era na rawata na matanitu ni Kalou. Ia ko ira sa sega ni vakabauti au ka sega ni papitaiso, era na cudruvi” (3 Nifai 11:33–34). Na papitaiso sa ikoya na matamata eda curuma kina na sala ki na matanitu vakasilesitieli (raica 2 Nifai 31:17–18).

Na iCakacaka Dodonu ni Papitaiso

- Me da papitaiso vakacava?

E dua walega na ivakarau dodonu ni papitaiso A vakatakila o Jisu kivua na Parofita o Josefa Simici ni dua na tamata e tu vua na lewa dodonu ni matabete me veipapitaisotaki “. . . Ia me qai tabadromuci koya e wai, ka vakamatari koya cake tale” (V&V 20:73–74). E kilikili na tabadromuci. A vakatavulica o Paula na iApositolo ni da tabadromuci e wai ka mata cake tale sa ikoya na ivakatakilakila ni mate, bulu, ka tucake tale. Ni da sa papitaiso oti eda sa tekivuna e dua na bula vou. A kaya o Paula:

“Dou sa sega beka ni kila, koi keda kece sa papitaisotaki vei Jisu Karisito, eda sa papitaisotaki ki na nona mate?”

“O koya eda sa bulu vata kaya kina, ni da sa papitaisotaki ki na nona mate; me vaka sa vakaturi cake tale mai na mate na Karisito ena kaukauwa nei Tamana, me da sa ivalavala vakatalega kina ena bula vou.

“Ia kevaka eda sa duavata me da vakataki koya ena nona mate, eda na vakataki koya talega ena nona tucaketale mai na mate” (Roma 6:3–5).

Na papitaiso ena tabadromuci mai vua e dua na tamata ka tu vua na lewa dodonu sa ikoya duadua walega na sala vakadonui ena papitaiso.

- Na cava na vuna e bibi kina na lewa me vakayacori e dua na papitaiso?
- Na sala cava e tautauvata kina na papitaiso ena tabadromuci kei na bulu kei na Tucaketale ni iVakabula?

Papitaiso ena Yabaki ni Vakatalewa

- O cei e dodonu me papitaiso?

Na tamata yadua e sa yacova na yabaki walu ka sa vakatau vua na nona ivalavala e dodonu me papitaiso. Eso na lotu e vakatavulica ni dodonu me ra papitaiso ko ira na gonelalai. Oqo e sega ni sala vata kei na ivakavuvuli ni iVakabula. Ena nona vosa o Jisu me baleti ira na gonelalai, e kaya kina o Koya, “Ni sa vakataki ira na lewe ni matanitu vakalomalagi” (Maciu 19:14).

A kaya o Momani na parofita ni nodra papitaiso na gonelalai sa ikoya na veivakalialiai ena mata ni Kalou, baleta ni sega ni rawa me ra ivalavala ca. E tautauvata, na papitaiso e sega ni yaga vei ira na tamata e leqa na nodra vakasama me ra kila na dina kei na cala (raica Moronai 8:9–22).

Na tamata kecega e dodonu me ra papitaiso. E dodonu me da ciqoma na cakacakatabu vakalotu ni papitaiso ka yalodina ki na veiyalayalati eda cakava ena gauna o ya.

- Na cava e rawa mo kaya kivua e dua na itokani e vakabauta ni gone dramidrami e dodonu me ra papitaiso?

Eda Cakava na Noda Veiyalayalati Ena Noda Papitaiso

E vuqa na ivolanikalou era vakatavulica na papitaiso. Ena dua na ivolanikalou oqo, o Alama na parofita e vakatavulica ni vakabauta kei na veivutuni era ikalawa me vakarautaki keda ki na papitaiso. E vakatavulica o koya ni ena noda papitaiso eda sa cakava kina e dua na veiyalayalati vata kei na Turaga. Eda yalataka kina ni da na cakava eso na ka, ka qai yalataka na Kalou ni na vakalougatataki keda me kena isau.

E vakamacalataka o Alama ni dodonu me da vinakata me da vakatokai me tamata ni Kalou. E dodonu me da gadreva me da veivukei ka veivakacegui vaka ikeda. E dodonu me da tu ka ivakadinadina ni Kalou ena veigauna kecega kei na veika kecega kei na veivanua kecega. Ni da vakayacora na veika oqo ka papitaiso, ena vosota na Kalou na noda ivalavala ca. A tukuna o Alama vei ira na tamata ka ra vakabauta na nona ivakavuvuli me baleta na kosipeli:

“Raica, sa tu oqo na wai, ia sa yaca talega ni wai ko ya ko Momani. . . . Ia me vaka dou sa gadreva mo dou curu ki na loma ni bai ni Kalou ka vakatokai me nona tamata, . . . na cava me tarova na nomudou papitaisotaki ena yaca ni Turaga, io me ivakadinadina ni nomudou sa veiyalayalati vata kaya mo dou qaravi Koya ka muria na nona ivunau, me sovaraka mai kina vei kemudou na nona Yalo Tabu?” (Mosaia 18:8, 10). Era vakasausau na tamata ena reki ka kaya ni sa nodra gagadre me ra papitaiso. A papitaisotaki ira o Alama ena Wai ko Momani. (Raica Mosaia 18:7–17.)

A vakatavulica o Alama ni gauna eda papitaiso kina eda cakava na veiyalayalati vata kei na Turaga me da:

1. Curu ena lomanibai ni Kalou.
2. Veivuketaka na noda icolacola.
3. Vakadinadinataka na Kalou ena veigauna kecega kei na veivanua kecega.
4. Qarava na Kalou ka muria na Nona ivunau.

Ni da sa papitaiso ka maroroya na veiyalayalati ni papitaiso, e yalotaka na Turaga me:

1. Vosota na noda ivalavala ca (raica Cakacaka 2:38; V&V 49:13).
  2. Sovaraka mai vei keda na Nona Yalotabu (raica Mosaia 18:10).
  3. Dusimaki keimami ena veisiga kei na veivuke ni Yalo Tabu (raica Cakacaka 2:38; V&V 20:77).
  4. Me da lako vata mai ena iMatai ni Tucaketale mai na mate (raica Mosaia 18:9).
  5. Solia vei keda na bula tawamudu (raica Mosaia 18:9).
- Na cava o nanuma ni kena ibalebale me da veivuketaka na noda icolacola? ka tu me ivakadinadina ni Kalou ena vaigauna kecega kei na veivanua kecega?

Na Papitaiso E Solia Vei Keda a Dua na iTekitekivu Vou

Ni da papitaiso eda tekivutaka e dua na sala vou ni bula. Sa ikoya na vuna eda vakatoka kina me dua na sucuvou. A kaya o Jisu ni kevaka sa sega ni sucu tale na tamata ena wai kei na Yalotabu, eda na sega ni curu rawa ena matanitu ni Kalou (raica Joni 3:3–5). Na ivakavuvuli oqo a vakamacalataki vakamatata kivei Atama:

“Ia me vaka ni ko a sucu mai ki vuravura ena wai kei na dra kei na yalo kau sa bulia, ka sa yaco kina na tamata me ka bula, sa kilikili mo sucu tale ena wai kei na Yalotabu, ka vakasavasavataki ena nona dra na noqu Le Duabau ga mo rawata kina na matanitu vakalomalagi” (Mosese 6:59).

A kaya o Paula na iApositolo ni oti na noda papitaiso e dodonu me da tekivuna e dua na bula vou: “O koya eda sa bulu vata kaya kina ni da sa papitaiso; . . . me da sa ivalavala vakatalega kina ena bula vou” (Roma 6:4). E dua vei ira na veivakalougatataki cecere ni papitaiso sa ikoya ni vakarautaki keda ena dua na itekivu vou ena noda sala ki na inaki tawamudu.

- E dua na itekivu vou vakacava nomu papiitaiso?

iKuri ni iVolanikalou

- 2 Nifai 31:4–7 (na inaki kei na yaga ni papitaiso)
- 3 Nifai 11:21–27; V&V 20:72–74 (na icakacaka ni papitaiso)
- Cakacaka 2:38–39 (me da papitaiso me baleta na bokoci ni ivalavala ca)
- Moronai 8:8–12; V&V 20:71–72 (e sega ni gadrevi me ra papitaiso na gone lalai; e gadrevi na papitaiso vei ira kece era veivutuni)
- Alama 7:14–16 (na papitaiso sa ikoya na vakasavasavataki, curu ena dua na veiyalayalati ni bula tawamudu)

Na iSolisoli ni Yalo Tabu

Wase 21

Na Yalo Tabu

Ena Wase 7 eda vulica kina ni Yalo Tabu e dua vei iratou na Lewe-tolu vakalou. Sa ikoya na “sa yalo ga ka sa vaka na ibulibuli tamata” (V&V 130:22). E sega na yagona me vakalewena ka vakasuina. E rawa me tu e veivanua ena dua ga na gauna nona veivakayaraya-rataki. Na nona veiqarari sa ikoya me wasea na ivakadinadina me baleta na Tamada kei na Luvena kei na veidina taucoko. Me kena ikuri, na Yalo Tabu e veivakasavasavataki, se savai, keda me da vakaurautaki keda me da laki tiko ena mata ni Kalou. Na Yalo Tabu e vakasavasavataka na lomada me da kakua ni gadreva me da ivalavala ca.

E dua tiko na duidui ena kedrau maliwa na Yalo Tabu kei na *isolisoli* ni Yalo Tabu. Ena iwase oqo eda na vulica kina na cava na isolisoli ni Yalo Tabu kei na kena rawa me da ciqoma na isolisoli cecere oqo mai vua na Kalou.

Na iSolisoli ni Yalo Tabu

- Na cava na kedrau duidui na Yalo Tabu kei na isolisoli ni Yalo Tabu?

Na isolisoli ni Yalo Tabu sa ikoya na galala—e soli kivei ira na tamata era vakabauti Jisu Karisito, ka ra papitaiso, ka ra vakadeitaki

---

Me baleti ira na qasenivuli: E rawa mo sureti ira na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale me ra vakaitavi ena dua se sivia na itaviqaravi oqo: (1) Wilika na ikuri ni ivolanikalou e volai koto ena iotioti ni iwase, ka veivosakitaka se vukeyi keda vakacava na Yalo Tabu mai na noda ilakolako vakayago. (2) Tukuna baleta na veivakalougatataki cava so e sa tara na nodra bula baleta ni sa tu vei ira na isolisoli ni Yalo Tabu. (3) Veivosakitaki na cava e rawa me ra cakava na itubutubu me vukeyi ira na luvedra me ra kila na isolisoli ni Yalo Tabu kei na sala cava e dau veitaratara kina kei keda na Yalo Tabu.

me ra lewe ni Lotu—me ra ciqoma na tomani ni veidusimaki kei na veivakauqeti mai na Yalo Tabu.

A kaya o Josefa Simici ni da vakabauta na kena ciqomi ena gauna oqo na isolisoli ni Yalo Tabu me vaka ga na kena dau ciqomi ena nodra gauna na imatai ni iApositolo. Eda vakabauta na isolisoli oqo ena kena taucoko, ena kena kaukauwa, kena cecere, kei na kena lagilagi. (Raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu*: Josefa Smith [2007], 97–98.

E rawa vua e dua na tamata ka sega ni ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu me dusimaki vagauna mai vua na Yalo Tabu (raica V&V 130:23). Ia, ena sega ni tomani tiko na veidusimaki oqo vakavo ga me papitaiso na tamata ka ciqoma na veitabaki ni liga me baleta na isolisoli ni Yalo Tabu. Eda wilika ena Cakacaka¹⁰ ni o Kolinio na sotia ni Roma e ciqoma na veivakauqeti mai vua na Yalo Tabu me rawa kina ni kila na dina ni kosipeli i Jisu Karisito. Ia o Kolinio a sega ni ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu me yacova ni sa papitaiso oti. Na Parofita o Josefa Simici a vakatavulica ni kevaka a sega ni papitaiso o Kolinio ka ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu, e rawa me biuti koya na Yalo Tabu (raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu*: Josefa Simici, 97).

Nikua o ira na tamata ka ra sega ni Lotu era vulica mai na kaukauwa ni Yalo Tabu ni iVola i Momani e dina (raica Moronai 10:4–5). Ia na itekivu ni ivakadinadina o ya ena biuti ira kevaka era sega ni ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu. Era na sega ni ciqoma na tomani ni veivakadeitaki ni rawa me lako kivei ira e tu vei ira na isolisoli ni Yalo Tabu.

Ciqomi ni iSolisoli ni Yalo Tabu

- Na cava e dodonu me da cakava me da ciqoma na veitokani tudei ni Yalo Tabu?

Ni oti na nodra papitaiso na tamata, era sa vakadeitaki me ra lewe ni Lotu ka soli vei ira na isolisoli ni Yalo Tabu mai na veitabaki ni liga. A kaya na Turaga, “Ia ko ira kecega sa vakabauta, mo drau vakadeitaka sara me lewe ni noqu lotu; io mo drau tabaka na uludra, kau na vakatikora vei ira na isolisoli ni Yalo Tabu” (V&V 33:15).

O ira yadua na italatala qase kilikili ni Lotu, ni sa vakadonui, e rawa me ra solia na isolisoli ni Yalo Tabu kivua e dua tale na tamata. Ia, e sega ni dua na yalayala ni tamata ena ciqoma na vei-vakauqeti kei na veidusimaki mai vua na Yalo Tabu baleta walega ni o ira na italatala qase era sa tabaka oti na uludra. Na tamata yadua e dodonu me “ciqoma na Yalo Tabu.” E kena ibalebale oqo ni Yalo Tabu ena lako walega mai kivei keda ena gauna eda yalodina ka gadreva na veivuke mai vua na italai vakalomalagi oqo.

Noda kilikili me da rawata na veivuke mai vua na Yalo Tabu, e dodonu me da vakasaqaqara vakaidina ka muria na ivakaro ni Kalou. E dodonu me da maroroya na noda vakasama kei na noda ivalavala me savasava.

Kila na Veivakayararataki ni Yalo Tabu

Na Yalo Tabu e veitaratara vata kei keda ena vakadiorogo. Na nona veivakayararataki sa wasoma na kena vakalesui me vaka e dua na “domo lailai” (raica 1 Tui 19:9–12; Ilamani 5:30; V&V 85:6). E vakamacalataka o Peresitedi Boyd K. Packer: “Na Yalo Tabu ena vosa vata mai kei na dua na domo o na *vakila* vakalevu cake mai na nomu *rogoca*. . . . Ena noda tukuna tiko na ‘vakarorogo’ ki na vakasolokakana ni Yalo Tabu, e vakawasoma ni vakamacalataka na veivakauqeti vakayalo e dua ena nona kaya, ‘Au vakila e dua na ka . . .’” A tomana: “Na domo ni Yalotabu oqo e vosa vakamalua, vakauqeti iko ena ka mo cakava se mo kaya, se e rawa me tukuna taumada se vakasalataki iko” (ena Conference Report, Okot. 1994, 77; se *Ensign*, Nove. 1994, 60).

E Dua Vei Ira Na iSolisoli Cecere ni Kalou

- Na veivakalougatataki cava e rawa me da ciqoma mai na isolisoli ni Yalo Tabu?

Na isolisoli ni Yalo Tabu sa ikoya e dua na isolisoli cecere ni Kalou kivei keda. Mai na Yalo Tabu e rawa me da kila ni bula tiko na Kalou, ni o Jisu na Karisito, kei na Nona Lotu e sa vakalesui mai ki vuravura. E rawa me tu vei keda na veivakauqeti ni Yalo Tabu me vakaraitaka vei keda na veika kece e dodonu me da cakava (raica

2 Nifai 32:5). E vakatabui keda na Yalo Tabu me da vakavakarau-taki keda me da bula vata kei na Kalou. E rawa me da marautaka na isolisoli ni Yalo Tabu (raica na wase 22 ena ivola oqo). Na isolisoli cecere oqo mai vua na Tamada Vakalomalagi e rawa talega me kauta mai na vakacegu ki lomada ka kila na veika va-Kalou (raica 1 Korinica 2:9–12).

- Na cava e dua kina na isolisoli cecere duadua ni Kalou kivei keda na isolisoli ni Yalo Tabu?

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Koronica 3:16–17; V&V 130:22–23 (na Yalo Tabu e tiko vata kei ira na vakabauta)
- Cakacaka 19:1–7 (isolisoli ni Yalo Tabu a vakatikori ena gauna makawa)
- Moronai 8:25–26 (ciqomi vakacava na Yalo Tabu)
- Moronai 10:5 (na Yalo Tabu sa ikoya e dua na ivakadinadina ni dina)
- Mosaia 5:2 (na Yalo Tabu e veisautaka na yalo)
- Alama 5:54 (e veivakatabui na Yalo Tabu)

Na iSolisoli ni Yalotabu

W a s e 2 2

Na iSolisoli ni Yalotabu

- Na solisoli vakayalo cava e solia vei keda na Turaga?

Ni oti na papitaiso, oi keda vakayadua e tabaki na uluda me da ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu. Kevaka eda yalodina, e rawa me tomani tikoga vei keda na Nona veivakayarayarataki. Ena vukuna, sa rawa me da vakalougatataki oi keda vakayadua vata ena kaukauwa vakayalo eso ka vakatokai me isolisoli ni Yalotabu. Na veisolisoli oqo era sa soli kivei ira era sa yalodina kivei Karisito. “Raica sa vu mai vua na Kalou na veisolisoli kece oqo; io me yaga vei ira na luve ni Kalou” (V&V 46:26). Era vukei keda ena noda kila ka vakatavulica na dina ni kosipeli. Era na vukei keda me da vakalougatataki ira na tani. Era na dusimaki keda lesu tale vua na Tamada Vakalomalagi. Me da vakayagataka vakavuku na noda isolisoli, e gadrevi me da kila na cava o ira, e rawa vakacava me da vakatorocaketaki ira, na sala cava me da kila kina ni ra sa ivakatakilakila kei Setani.

Na ivolanikalou e tukuna e vuqa na isolisoli ni Yalotabu. Na veisolisoli oqo era a soli kivei ira na lewe ni Lotu dina ena gauna ga e sa tu kina e vuravura (raica Marika 16:16–18). Na isolisoli ni Yalotabu e okati kina na veika oqo:

Na iSolisoli ni Vosa (V&V 46:24)

Ena so na gauna e dodonu me veivosakitaki na kosipeli ena dua na vosa ka sega ni matau vei keda. Ni yaco na ka oqo, ena vakalougatataki keda na Turaga vata kei na kena rawa me vosataki na vosa o ya.

Me baleti ira na qasenivuli: Vakasamataka nomu kerei ira yadua na lewe ni kalasi se lewe ni matavuvale me ra raica lesu na ituvatuva ni isolisoli vakayalo ena iwase oqo ka digia e rua era vinakata me ra vulica vakalevu cake na veika e baleta. Me tiki ni lesoni, solia nodra gauna vakaiira me ra vulica na parakaravu kei na malanivosa ena ivolanikalou me baleta na isolisoli era sa digia. Ni sa cava na nodra gauna ni vuli, kerei ira me ra wasea na veika era sa vulica.

E vuqa na daukaulotu era ciqoma na isolisoli ni vosa (raica na iyaloalo ena iwase oqo). Me kena ivakaraitaki, o Elder Alonzo A. Hinckley a dua na daukaulotu e Holland ka kila me vosataka vakalailai na vosa vaka-Dutch e dina ga ni a masumasu ka vulica vakaukauwa. Ena nona lesuva mai e dua na vale a sikova taumada, a dolava mai na katuba e dua na marama ka vosa vakacudrucudru mai vua ena vosa vaka-Dutch. E kurabuitaka nona rawa ni kila na vei-vosa vakayadudua. A vakila e dua na gagadre kaukauwa me wasea na nona ivakadinadina vua ena vosa vaka-Dutch. A tekivu me vosa, ka ra lutu vakamatata mai tuba na vosa vaka-Dutch. Ia ni sa lesu tale me vakaraitaka vua na nona peresitedi ni daukaulotu ni sa rawata na vosa vaka-Dutch, sa yali tale vua. E vuqa na lewenilotu yalodina era vakalougatataki ena isolisoli ni vosa. (Raica Joseph Fielding Smith, *Answers to Gospel Questions*, biuta vata o Joseph Fielding Smith Jr., 5 na ivola. [1957–66], 2:32–33.)

Na iSolisoli ni Vakadewataki ni Vosa (V&V 46:25)

Na isolisoli oqo ena so na gauna e soli kivei keda ena noda sega ni kila e dua na vosa ka da gadreva me da ciqoma e dua na itukutuku bibi mai vua na Kalou. Me kena ivakaraitaki, o Peresitedi David O. McKay a gadreva vakalevu me vosa kivei ira na Yalododonu e Niu Siladi ka sega na daunivakadewa. A kaya vei ira ni sa nuitaka ni Turaga ena vakalougatataki ira me rawa ni ra kila na veika e vakarau tukuna. A vosa Vakavalagi. E rauta ni 40 na miniti na dede ni nona vosa. Ena nona vosa, e rawa me kila mai na kedra irairai kei na tuturu ni wainimata ni ra sa ciqoma tiko na nona vosa. (Raica *Answers to Gospel Questions*, 2:30–31.)

Na iSolisoli ni Vakavakadewa (V&V 5:4)

Kevaka eda sa lesi mai vei ira na iliuliu ni Lotu me da vakadewatoka na vosa ni Turaga, e rawa me da ciqoma na isolisoli me da vakavakadewa me sivia na noda rawa ka vakatamata. Me vaka na veisolisoli kece, e dodonu me da bula savasava, vuli vakaukauwa, ka masumasu me da ciqoma kina. Ni da cakava na veika oqo, na Turaga ena vakavuna na noda vakila na katakata ni lomada me baleta na dodonu ni vakavakadewa (raica V&V 9:8–9). A tu vei Josefa Simici na isolisoli ni vakavakadewa ena nona vakadewatoka

na iVola i Momani. Na isolisoli oqo e lako mai vua ena gauna sara ga e sa tu donu kina vata kei koya na Yalotabu.

Na iSolisoli ni Vuku (V&V 46:17)

Eso vei keda era sa vakalougatataki ena kila ka me ra kila na tamata kei na ivakavuvuli ni kosipeli ni vakayagataki ena noda bula. Sa tukuni vei keda:

“Ia kevaka sa lailai na vuku vua e dua vei kemudou, me kerea vua na Kalou, o koya sa solia vakalevu kivei ira kecega na tamata, a sa sega ni dauveivakadirideini; ka na soli ga vua.

“Ia me kerekere ena vakabauta, me kakua ni vakatitiqa. Ko koya sa vakatitiqa, sa vaka na ua ni waitui, sa cagina ena cagi ka veitubuyaki.

“Ia me kakua ni nanuma na tamata ko ya ni na rawata e dua na ka mai vua na Turaga” (Jemesa 1:5–7).

A kaya na Turaga, “Dou kakua ni domona ga na iyau, ia mo dou vakasaqara na vuku; ia ena qai vakatakilai vei kemudou na veika vuni ni Kalou” (V&V 6:7).

Na iSolisoli ni Kila Ka (V&V 46:18)

O ira vakayadua era yaco me ra vaka na Tamada Vakalomalagi e rawa me ra kila na veika kecega. Na vuku ni Kalou kei na Nona lawa a vakatakilai mai vua na Yalo Tabu (raica V&V 121:26). E sega ni rawa ni da vakabulai kevaka eda vakalecalecava na veilawa oqo (raica V&V 131:6).

A vakatakila na Turaga, “Kevaka e dua na tamata sa levu na ka e vulica ka kila ena nona gugumatua ka talairawarawa, ena yaga vakalevu cake sara vua ena bula sa bera mai” (V&V 130:19). A vakaroti keda na Turaga me da vulica sara vakalevu na veika eda rawata me baleta na Nona cakacaka. E vinakata me da vulica na veika mai lomalagi, kei vuravura, kei na veika sa yaco oti se na veika ena qai muri mai, na veika e yaco tiko eke kei na veika ena veivanua tani (raica V&V 88:78–79). Ia, e tiko eso era tovolea me ra rawata na vuku mai na nodra dui vuli vakataki ira. Era sega ni kerea na veivuke ni Yalo Tabu. Sai ira oqo era dau vakatavulici tiko ka sega ni rawata me ra kila na ka dina (raica 2 Timoci 3:7).

Ni da ciqoma na vuku mai na ivakatakila mai vua na Yalo Tabu, ena tukutuku sara na Nona Yalotabu ki na noda vakasama kei na lomada (raica V&V 6:15, 22–24; 8:2; 9:7–9).

*Na iSolisoli ni Vakatauvulitaki ni Vuku kei na Kila Ka
(Moronai 10:9–10)*

Eso na tamata e soli vei ira e dua na rawa ka kilai tani me ra vakamacalataka ka vakadinadinataka na dina ni kosipeli. Na isolisoli oqo e rawa me vakayagataki ena noda veivakatavulici ena dua na kalasi. E rawa me ra vakayagataka na itubutubu me ra vakatavulici ira kina na luvedra. Na isolisoli talega oqo e vukeya na noda dusimaki ira eso me rawa ni ra kila na kosipeli.

*Na iSolisoli me Kilai Ni o Jisu Karisito Sa iKoya na Luve ni Kalou
(V&V 46:13)*

Sa ikoya oqo na isolisoli ni parofita kei na iapositolo era a lesi me ra ivakadinadina kilai tani i Jisu Karisito. Ia, eso tale a soli vei ira na isolisoli oqo. Na veitamata yadua e rawa me dua na nona ivakadinadina mai na vakasolokakana ni Yalo Tabu. A vakatavulica o Peresitedi David O. McKay: “Raica sa soli vei ira eso ena cakacaka ni Yalo Tabu, me ra kila ni sa i Jisu Karisito na Luve ni Kalou; o koya sa vakoti ki na kauveilatai ena vuku ni nodra ivalavala ca na kai vuravura [raica V&V 46:13]. Sai ira oqo au nanuma tiko o ira era tudei tu ena itutu ni ivakatakila ena ivakadinadina ni ra wasea ki vuravura” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: David O. McKay* [2003], 166).

*Na iSolisoli ni Vakabauta na Nodra iVakadinadina Eso Tale
(V&V 46:14)*

Mai na kaukauwa ni Yalo Tabu e rawa me da kila kina na dina ni veika kece. Kevaka eda via kila se tukuna tiko na dina e dua tale, e dodonu me da taroga na Kalou ena vakabauta. Kevaka eda masulaka tiko e dua na ka dina, na Turaga ena tukuna na vakacegu ena noda vakasama (raica V&V 6:22–23). Ena sala oqo e rawa me da kila kina ni sa ciqoma na ivakatakila e dua tale, na parofita sara mada ga. O Nifai a kerea na Turaga ke rawa me raica, vakila, ka kila ni dina na tadra nei tamana (raica 1 Nifai 10:17–19).

Na iSolisoli ni Parofisai (V&V 46:22)

O ira era ciqoma na ivakatakila dina me baleta na gauna sa oti, na gauna oqo, se na gauna mai muri e tu vei ira na isolisoli ni parofisai. O ira na parofita e tu vei ira na isolisoli oqo, ia e rawa talega ni tu vei keda me vukea na noda qarava na noda dui bula (raica 1 Korinica 14:39). E rawa me da ciqoma na ivakatakila mai vua na Kalou me baleti keda kei na noda dui ilesilesi, ia e sega ni baleta na Lotu se o ira na kena iliuliu. E veibasai ki na lewa mai lomalagi me dua na tamata e ciqoma na ivakatakila me baleta e dua ka sega ni veiliutaki vua. Kevaka e tu dina vei keda na isolisoli ni parofisai, ena sega ni da ciqoma e dua na ivakatakila ka sega ni rau duavata kei na veika e tukuna na Turaga ena ivolanikalou.

Na iSolisoli ni Veivakabulai (V&V 46:19–20)

Eso e tu vei ira na vakabauta ni veivakabulai, ka so e tu vei ira na vakabauta me ra vakabulai. E rawa vei keda kece me da cakacakataka na vakabauta me da vakabulai ena noda tauvimate (raica V&V 42:48). E vuqa ka taura tu na itutu ni matabete e tu vei ira na isolisoli ni vakabulai ira na tauvimate. Eso e rawa me soli vei ira na vuku ena sala me ra vakabula kina na tauvimate.

Na iSolisoli ni Cakacaka Mana (V&V 46:21)

A vakalougatataki ira na Nona tamata na Turaga ena vuqa na gauna ena veigaunisala mana. Ena nodra tea na imatai ni nodra iteitei na ivuvu e Utah, a voleka me vakarusai ira e dua na mate dewa ni vodre. Era masuta na Turaga o ira na ivuvu me na taqomaka na nodra iteitei, e qai vakauta mai o Koya na idre me ra kania na vodre. Ni da gadreva na veivuke ka kerekere ena vakabauta, kevaka eda na vinaka kina, na Turaga ena cakacaka mana vei keda (raica Maciu 17:20; V&V 24:13–14).

Na iSolisoli ni Vakabauta (Moronai 10:11)

Na taci Jereti e tu vua na vakabauta cecere. Me baleta na nona vakabauta, a ciqoma eso tale na isolisoli. Sa cecere sara na levu ni nona vakabauta ka rairai kina vua na iVakabula (raica Ica 3:9–15). Ni sega na vakabauta, ena sega tale ni dua na isolisoli e rawa me soli. E yalataka o Moronai, “Ko koya sa vakabauta na Karisito, ka

---

sega tale ni vakatitiqa, ena soli vua na ka sa kerea vei Tamada ena yacai Karisito” (Momani 9:21). E dodonu me da vakasaqara me da vakalevutaka na noda vakabauta, vakasaqara na noda isolisoli, ka vakayagataki ira.

Eso na tamata e yali na nodra vakabauta ka ra cakitaka ni tiko dina na veisolisoli ni Yalotabu oqo. E kaya vei ira o Moronai:

“Au sa vosa tale vei kemudou sa cakitaka na ka sa vakatakila na Kalou, ka kaya ni sa oti ka sa sega na ivakatakilakila se parofisai, na isolisoli, na veivakabulai, na vosa tani eso kei na lavetaki ni vosa tani eso;

“Raica au sa kaya vei kemudou, ko koya sa cakitaka na veika oqo sa sega ni kila na ivakavuvuli i Karisito, io sa sega ni wilika na ivolatabu, ia kevaka sa wilika, sa sega ga ni kila na kena ibalebale” (Momani 9:7–8).

- Na cava na vuna e solia kina vei keda na Turaga na isolisoli vakayalo?

E Rawa Me Da Vakalevutaka na Noda iSolisoli

- E rawa vakacava me da “vakasaqara . . . gadreva sara na isolisoli vinaka? (V&V 46:8).

A kaya na Turaga: “Raica sa sega ni rawata na isolisoli kecega na tamata yadua; ia sa vuqa na isolisoli, ka sa soli vei ira na tamata yadua me vaka sa lewa na Yalo ni Kalou. Sa soli e dua vei ira eso, ka dua tale vei ira eso tani, io me dui yaga vei ira” (V&V 46:11–12).

Me da vakalevutaka na noda isolisoli, e dodonu me da vakasaqara na isolisoli cava me noda. Eda cakava oqo mai na masumasu kei na lolo. E dodonu me da vakasaqara ni oti na isolisoli uasivi duadua (raica V&V 46:8). Eso na gauna ena vukei keda na veivakalougata-taki vakapeteriaki me da kila na isolisoli cava a soli vei keda.

E dodonu me da talairawarawa ka yalodina me soli kina vei keda na noda isolisoli. E sa na qai dodonu me da vakayagataki na veisolisoli oqo me da qarava kina na cakacaka ni Turaga. Era sega ni soli me vakaceguya na noda lomatarotaro se me vakadinadinataka e dua na ka vei keda baleta ni sega vei keda na vakabauta. Ena

isolisoli vakayalo, e kaya na Turaga, “Sa soli na veika oqo me yaga vei ira sa lomani au ka muria na noqu vunau, io vei koya sa segata sara me vakayacora” (V&V 46:9).

- Vakasamataka eso na isolisoli vakayalo ni rawa me vakaukauwa-taki iko vakatamata se vukei iko ena nomu qarava na Turaga kei ira na tani. Na cava o na cakava me vakasaqarai kina na veisolisoli oqo?

O Setani e Vakatotomuria na iSolisoli ni Yalotabu

- E rawa vakacava me da raica vakamatata na veimaliwai ni isolisoli dina ni Yalotabu kei na veivakatotomuri nei Setani?

E rawa me vakatotomuria o Setani na isolisoli ni vosa, parofisai, rai-votu, veivakabulai, kei na caka mana tale eso. O Mosese a veisivisivi vata kei na veivakatotomuri nei Setani ena mateveilewai i Fero (raica Na Lako Yani 7:8–22). E vinakata o Setani me da vakabauta na nona parofita vakailasu, dauveivakabulai vakailasu, kei ira na cakacaka mana vakailasu. E rawa me ra rairai ka dina kivei keda ni sala dua-dua ga eda kila sa ikoya me da kerea na Kalou me baleta na isolisoli ni rai matata. Na tevero vakaikoya e rawa me rairai mai me vaka na agilosu ni rarama (raica 2 Nifai 9:9).

O Setani e vinakata me vakamatabokotaki keda ki na dina ka tarovi keda mai na noda vakasaqara na isolisoli dina ni Yalotabu. Na volaitukutuku, dauvakadidike ni kalokalo, daurairai, kei ira na daucaka isausau era uqeti mai vei Setani kevaka mada ga era kaya ni ra muria na Kalou. Na nodra cakacaka e sa vakasisila ki vua na Turaga (raica Aisea 47:12–14; Na iVakarua 18:9–10). E dodonu me da levea taucoko na veimaliwai vata kei na kaukauwa nei Setani.

E Dodonu Me Da Qarauna na Noda iSolisoli ni Yalotabu

- Me da vakarokorokotaka vakacava na bibi ni isolisoli vakayalo?

A kaya na Turaga, “Ia au sa vakaroti ira me ra kakua ni dokadokataka na nodra rawata na veika oqo, io me ra kakua talega ni ra tukutukuni ira kina, raica sa soli vei kemudou na veika oqo, me

yaga vei kemudou ka mo dou bula kina” (V&V 84:73). E dodonu me da nanuma ni veisolisoli vakayalo era sa ka tabu sara (raica V&V 6:10).

Me isau ni kena soli na isolisoli oqo kivei keda, e kerea na Turaga me da “vakavinavinakataka vua na Kalou ena Yalotabu na isolissoli kecega sa vakalougatataki [keda] kina” (V&V 46:32).

iKuri ni iVolanikalou

- 3 Nifai 29:6–7 (itotogi vei ira era sa cakitaka na isolisoli)
- Moronai 10:7–19 (isolisoli e vakatau ena vakabauta)
- 3 Nifai 26:17; 27:20; V&V 84:64 (e dua na isolisoli a soli ena papitaiso)
- 1 Koronica 12 (isolisoli ni Yalotabu ena gauna makawa ni Lotu i Jisu Karisito)
- V&V 46:9–26 (na isolisoli ni Yalotabu ena Lotu nikua)

Simon Dewey

Na Sakaramede

W a s e 23

Vakatekivuna na Sakaramede o Karisito

- Na cava e vakatavulica na ivakatakilakila ni sakaramede me baleta na Veisorovaki i Jisu Karisito?

Na noda iVakabula e vinakata me da nanuma na Nona veisorovaki cecere ni solibula ka muria na Nona ivakaro. Me vukea na noda cakava na ka oqo, e vakaroti keda o Koya me da soqoni wasoma ka vakaivotavota ena sakaramede.

Na sakaramede sa ikoya e dua na cakacakatabu vakalotu vakatabui ni matabete ka vukea na noda nanuma tale na Veisorovaki ni iVakabula. Ena gauna ni sakaramede, eda vakaivotavota ena madrai kei na wai. Eda cakava oqo ena noda vakananuma na Lewena kei na Nona dra, a solia o Koya me solibula baleti keda. Ena noda vakaitavi ena sakaramede, eda vakavouya na noda veiyalayalati tabu vata kei na Tamada Vakalomalagi.

Vakalekaleka ga ni bera na Nona Lauvako ki na kauveilatai, a vakasoqoni ira na Nona iApositolo o Jisu Karisito ka ra vakavolivoliti Koya ena dua na rumu ni tabarua e cake. E kila Nona sa na vakarau mate ena kauveilatai. Oqo sara ga na iotioti ni gauna e rawa me sotavi ira kina na Nona tamata lomani ni bera Nona mate. E vinakati ira me ra dau nanumi Koya wasoma me rawa kina ni ra kaukauwa ka yalodina.

Me vukei ira me ra nanuma, a tekivutaka o Koya na sakaramede. A dovidovia vakalalai na madrai ka vakalougatataka. A qai kaya o Koya, “Taura, kania; oqo na ivakananumi ni yagoqu kau a solia me bokoci kina na ivalavala ca ” (iVakadewa nei Josefa Simici, Maciu 26:22). Tarava na Nona taura e dua na bilo waini, vakalougatataka, solia kivei ira na Nona iApositolo me ra gunuva, ka kaya, “Oqo na noqu dra ni veiyalayalati vou . . . , sa liviraki ena vukudra e lewe

---

vuqa era sa vakabauta na yacaqu, me bokoci kina na nodra iva-lavala ca” (iVakadewa nei Josefa Simici, Maciu 26:24; raica talega Maciu 26:26–28; Marika 14:22–24; Luke 22:15–20).

Ni oti na Nona Tucaketale, a lako mai ki Amerika na iVakabula ka vakatavulici ira na Nifai ena cakacakatabu vakalotu vata ga (raica 3 Nifai 18:1–11; 20:1–9). Ni oti na vakalesui mai ni Lotu ena gauna oqo, a vakaroti ira tale vakadua na Nona tamata o Jisu me ra vakai-votavota ena sakaramede ka vakananumi Koya, ena nona kaya, “Raica me ra dau soqoni vakawasoma na lewe ni lotu me ra kana madrai ka gunu waini, io me ra vakananuma kina na Turaga ko Jisu” (V&V 20:75).

E Qaravi Vakacava na Sakaramede

Na ivolanikalou e vakamacalataka tu vakadodonu na kena qaravi na sakaramede. O ira na lewe ni Lotu era soqoni ena Siga ni Vakacecegu yadua me ra sokalou ka vakai-votavota ena sakaramede (raica V&V 20:75). Na sakaramede e qaravi mai vei ira era taura tu na dodonu ni lewa ni matabete. E dua na vakaitutu ena bete se Matabete i Melikiseteki me dovia vakalalai na madrai, tekiduru ka vakalougatataka (raica V&V 20:76). E dua na dikoni se dua tale na vakaitutu ena matabete me qai veisoliyaka na madrai kivei ira na ivavakoso. Oti o ya na vakaitutu ni bete se Matabete i Melikiseteki me vakalougatataka na wai, ka qai veisoliyaki yani kivei ira na lewenilotu. O Jisu a solia na waini vei ira na Nona tisaipeli ena Nona tekivutaka na sakaramede. Ia, ena ivakatakila ni gauna oqo a kaya kina o Koya ni sega soti ni bibi na ka eda kania se ka me da gunuva ena gauna ni sakaramede na ka bibi ga me da vakananumi Koya kina (raica V&V 27:2–3). Nikua, era sa gunu wai na Yalododonu Edaidai ka sega ni waini.

A vakatakila o Jisu na qaqa ni masu dodonu me baleta na masu ruarua ni sakaramede. E dodonu me da vakarorogo vakavinaka ki na masu totoka oqo ka tovolea me da kila na veika eda yalataka kei na ka e sa yalataki kivei keda. Oqo na masu ka soli me vakalougatataka na madrai:

“Oi kemuni na Kalou, na Tamai keimami Tawamudu; keimami sa kerei kemuni ena yaca ni Luvemuni o Jisu Karisito, mo ni

vakalougatataka ka vakatabuya na madrai oqo me yaga vei ira era sa kania; ia era sa kania me ra vakananuma kina na lewe ni Luvemuni, ka vakadinadinataka vei kemuni na Kalou na Tamai keimami Tawamudu, ni ra sa yalataka me ra taura na yaca ni Luvemuni, ka daunanumi Koya ka muria na vunau sa solia vei ira, ka me tikoga kei ira na nona Yalotabu ka sega ni mudu. Emeni” (V&V 20:77).

Oqo na masu sa cabori me vakalougatataki kina na wai:

“Oi kemuni na Kalou na Tamai kemami Tawamudu; keimami sa kerei kemuni ena yaca ni Luvemuni ko Jisu Karisito, mo ni vakalougatataka ka vakatabuya na wai oqo me yaga vei ira era sa gunuva; ia era sa gunuva me ra vakananuma kina na dra ni Luvemuni sa liviraki ena vukudra, ka vakadinadinataka vei kemuni na Kalou na Tamai keimami Tawamudu, ni ra na daunanumi Koya ka me tikoga kei ira na nona Yalotabu. Emeni” (V&V 20:79).

Na cakacakatabu vakalotu ni sakaramede e vakayacori vakarawarawa ka vakarokorokotaki.

- Raica lesu vakavinaka na masu ni sakaramede. Vakasamataka na ibalebale ni malanivosu yadua.

Na Veiyalayalati Eda Vakavouya ena gauna ni Sakaramede

- Na veiyalayalati cava eda vakavouya ena gauna ni sakaramede? Na veivakalougatataki cava e yalataka na Turaga vei keda ena noda maroroya na veiyalayalati oqori?

Ena veigauna yadua eda vakaivotavota kina ena sakaramede, eda vakavouya na veiyalayalati vata kei na Turaga. Na veiyalayalati sai koya na yalayala tabu ena kedrau maliwa na Turaga kei ira na Luvena. Na veiyalayalati eda cakava e cavuti vakamatata tu ena masu ni sakaramede. E bibi me da kila na veiyalayalati cava o ya kei na cava na kedra ibalebale.

Eda yalataka ni rawa me da taura vakataki keda na yacai Jisu Karisito. Ena vuku ni ka oqo eda vakaraitaka kina ni da vinakata me da vakatakilakilatataki vata kei Koya kei na Nona Lotu. Eda soli keda me da qaravi Koya kei ira na kai noda. Eda yalataka ni da na sega ni kauta mai na madua se veibeitaki ena yaca o ya.

Eda veiyalayalati me da nanumi Jisu Karisito e veigauna. Na noda vakanananu kece, na veika eda vakila, kei na noda ivalavala ena vakayararataki mai vei Koya kei na Nona ilesilesi.

Eda yalataka me da maroroya na Nona ivakaro

Eda taura me noda na itavi oqo ena gauna eda a papitaiso kina (raica V&V 20:37; Mosaia 18:6–10). Oqori, ena noda vakaivotavota ena sakaramede, eda vakavouya na veiyalayalati eda a cakava ena gauna eda a papitaiso kina. E solia vei keda o Jisu e dua na ituvatuva me baleta na vakaivotavota ena sakaramede (raica 3 Nifai 18:1–12) ka kaya ni gauna eda muria kina na ituvatuva oqo, veivutunitaka na noda ivalavala ca ka vakabauta na Yacana, eda na taukena na vakabokoci ni noda ivalavala ca (raica na iVakadewa nei Josefa Simici, Maciu 26:24).

E yalataka na Turaga ni kevaka eda maroroya na noda veiyalayalati, ena tu ga vei keda na Nona Yalotabu e veigauna. E dua na tamata e dusimaki mai na Yalotabu ena tu vua na vuku, vakabauta, kaukauwa, kei na bula savasava me rawata na bula tawamudu.

- Na cava e rawa me da cakava me da nanuma kina na yalayala oqo ena loma ni macawa?

Noda Vakasama Ena Noda Vakaivotavota ena Sakaramede

- Me da vakarautaki keda vakacava me da vakaivotavota ena sakaramede? Na cava e rawa me da vakasamataka ena gauna ni sakaramede me vukei keda ena noda nanuma na Veisorovaki ni iVakabula?

Ni bera na noda vakaivotavota ena sakaramede, me da vakavakarautaki keda vakayalo. E vakabibitaka na Turaga ni sega ni dua e dodonu me vakaivotavota ena sakaramede ke sega ni kilikili. E kena ibalebale oqori ni dodonu me da veivutunitaka na noda ivalavala ca ni bera na noda taura na sakaramede. E tukuna na ivolanikalou, “Ia kevaka e dua sa caka cala, me kakua mada ni vakaitavi kina me yacova ni sa veivutuni” (V&V 46:4). Na Turaga a vakaroti

---

Me baleti ira na qasenivuli: Kevaka e vuqa vei ira o vakatavulica era itubutubu, e rawa mo kerei ira me ra wasea na vakasama ena nodra rawata me ra vukei ira na luvedra me ra vakavakarau me ra vakaivotavota ena sakaramede ena vakarokoroko.

iratou na Nona le tinikarua na tisaipeli vei ira na Nifai, “Ia mo dou kakua ni laiva me kania na lewequ ka gunuva na noqu dra e dua dou sa kila ni sega ni doka” (3 Nifai 18:28–29).

Ena gauna ni lotu ni sakaramede e dodonu me da kauta tani mai noda vakasama na vakanananu kece vakavuravura. E dodonu me tiko na yalomasumasu kei na vakarokoroko. E dodonu me da vakasamataka na Veisorovaki ni noda iVakabula ka vakavinavinakataka. E dodonu me da raica lesu na noda bula ka vaqara na sala me vakavinakataki kina. E dodonu talega me da vakavouya na noda vakadeitaka me da maroroya na ivakaro.

E sega ni gadrevi me da taucoko sara ni bera na noda vakaivotavota ena sakaramede, ia e dodonu me tu vei keda na yalo ni veivutuni e lomada. Na vakasama vata ka da vakaivotavota kina ena sakaramede e vakayarayarataka na veika eda sotava. Kevaka eda vakaivotavota ena sakaramede ena yalo savasava, eda na ciqoma na veivakalougatataki yalataki ni Turaga.

- Na cava o nanuma kina ni vakaivotavota ena sakaramede ni kilikili tu na noda bula ena vakalevutaka na noda kaukauwa vakayalo?

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Korinica 11:27–29 (vakaivotavota ena sakaramede ena kilikili)
- Joni 4:5–14 (o Jisu na Wai ni Bula)
- Joni 6:30–35 (o Jisu na Madrai ni Bula)

Na Siga ni Vakacecegu

W a s e 24

Na iBalebale ni Siga ni Vakacecegu

- Na cava na Siga ni Vakacecegu?

“Mo nanuma na siga ni vakacecegu mo vakatabuya” (Na Lako Yani 20:8; raica talega V&V 68:29).

Na vosa *Vakacecegu* e kau mai na vosa vaka-Iperiu ka kena ibalebale *vakacegu*. Ni bera na Tucake tale nei Jisu Karisito, a dau ivakananumi ni nona siga ni vakacegu na Kalou ni cava na Nona Veibuli ena Siga ni Vakacecegu. E a ivakatakilakila ni veiyalayalati mai vua na Kalou kei ira na Nona tamata. Eda wilika ena ivola ni iVakatekivu ni a bulia na lomalagi kei na vuravura na Kalou ena ono na iwasewase ni gauna, yakavi kei na mataka, ka vakatoka me siga; “Ia ena kena ikavitu ni siga sa vakaotia na Kalou na nona cakacaka sa kitaka ko koya; a sa vakacegu ko koya ena kena ikavitu ni siga mai na nona cakacaka kecega sa kitaka ko koya. A sa vakalougatataka na kena ikavitu ni siga na Kalou ka vakatabuya;” (Na iVakatekivu 2:2–3). Sa ivakananumi talega ni Tucake tale nei Jisu Karisito na Siga ni Vakacecegu.

Sa Siga ni Vakacecegu na ikavitu taucoko ni siga. Sai koya e dua na siga vakalou ka vakatabuya na Kalou me da cegu kina mai na noda cakacaka ni veisiga ka qaravi Koya.

Na iNaki ni Siga ni Vakacecegu

- Ena rawa vakacava ni ko vakamacalataka na inaki ni siga ni Vakacecegu vua e dua ka sega ni kila na Siga ni Vakacecegu?

A vakatavuvulitaka o Jisu ni a caka na siga ni Vakacecegu ena vuku ni tamata (raica Marika 2:27). Na inaki ni Siga ni Vakacecegu sai koya me vakatara vei keda e dua na siga ena macawa me vakanaulu kina na noda vakananau kei na veiqaravi vua na Kalou.

E sega walega ni dua na siga ni cegu mai na noda cakacaka. E dua na siga vakalou me vakayagataki ena vei qaravi kei na vakarokoroko. Ni da vakacegu mai na noda itavi ni veisiga, ena galala na noda vakasama me da vakanananutaka na veika vakayalo. Sa dodonu me da vakavouya na noda veiyalayalati kei koya na Turaga ena siga oqo ka da vakania na yaloda ena veika vakayalo.

- Vakananuma eso na ka e rawa mo vakayacora mo nanuma tiko kina na inaki ni Siga ni Vakacecegu ni o vakavakarautaki iko me baleta na siga oqo ena veimacawa.

iTukutuku Makawa me baleta na Siga ni Vakacecegu

Sa vakatabuya na Kalou me Siga ni Vakacecegu na ikavitu ni siga mai na ivakatekivu kei vuravura (raica Na iVakatekivu 2:2–3). Ena veigauna sara e liu, na ivakarau dina ni ikavitu ni siga vakalou sa dau maroroi tu mai vei ira e vica na mataqali tamata e vuravura. A vakavouya e dua na ivunau me baleta na siga oqo vei ira na Isireli na Kalou, ka kaya, “Mo nanuma na siga ni vakacecegu, mo vakatabuya” (Na Lako Yani 20:8). Na vakabauta ni Siga ni Vakacecegu sa ivakatakilakila talega ni nodra sa Nona tamata ni veiyalayalati na Kalou o ira na Isireli (raica Na Lako Yani 31:12–13, 16; Aisea 56:1–8; Jeremaia 17:19–27).

Ia, eso vei ira na iliuliu vaka-Jiu era bulia eso na veilawa tawayaga me baleta na Siga ni Vakacecegu. Era vakatulewataka na balavu ni vanua me lakova e dua, na mataqali ivau cava me ra bukia, kei na so tale. Na gauna era vakalewai Jisu Karisito kina na iliuliu vaka-Jiu ni veivakabulai tiko ena Siga ni Vakacecegu, a vakananuma vei ira o Jisu ni a caka na Siga ni Vakacecegu ena vuku ni tamata.

Era vakabauta talega na Siga ni Vakacecegu na Nifai me vaka na ivunau ni Kalou (raica Jeromi 1:5).

Ena gauna oqo sa taleva tale na Nona ivunau na Turaga ni sa dodonu me da nanuma na Siga ni Vakacecegu ka vakatabuya (raica V&V 68:29).

Na Siga ni Turaga

- Na cava a veisau kina na Siga ni Vakacecegu mai na ikavitu ni siga ki na imatai ni siga?

Me yacova na Nona Tucaketale, eratou a dau rokova na ikavitu ni siga me Siga ni Vakacecegu o Jisu Karisito kei iratou na Nona tisaipeli. Ni oti na Nona Tucaketale, sa dau vakananumi me siga ni Turaga na Sigatabu me ivakananumi ni Nona Tucaketale (raica Cakacaka 20:7; 1 Korinica 16:2). Mai na gauna o ya me lako yani, era sa dau vakatabuya na imatai ni siga ni dua na macawa me nodra Siga ni Vakacecegu o ira na dau muri koya. Ena gauna ruarua oqo e ono kina na siga ni cakacaka ka dua na siga ni vakacegu kei na vei qaravi.

Sa solia vakakina vei keda na Turaga ena gauna oqo e dua na ivakaro me da rokova na Sigatabu me noda siga ni Turaga, ka noda Siga ni Vakacecegu (raica V&V 59:12).

- E rawa vakacava ni tara na noda vei qaravi ena Siga ni Vakacecegu na noda vakananuma na Tucaketale.

Na Vakatabui ni Siga ni Vakacecegu.

- Na cava na kena ibalebale, me vakatabui na Siga ni Vakacecegu.

A kerea taumada vei keda na Turaga, me da vakatabuya na siga ni Vakacecegu. Ena dua na raivotu ka soli vei Josefa Simici ena 1831, a vakaroti ira kina na Yalododonu na Turaga me ra lako ki na vale ni soqoni ena nona siga ni Vakacecegu ka qaravi koya kina, mo vakacabora ena siga ni Turaga na nomu isoro kei na imadrili vei Koya sa Cecere Sara (raica V&V 59:9–12).

iKarua, sai koya na Nona kerei keda me da vakacegu mai na noda itavi ena veisiga. Sa kena ibalebale oqori me da kakua ni vakayacora e dua na cakacaka ka na kauta tani mai na veika vakayalo na taucoko ni noda vakasama. E a kaya vei ira na Isireli na Turaga, “Mo kakua ni kitaka kina e dua na cakacaka, ko iko, se na luvemu tagane se luvemu yalewa, na nomu tamata se nomu vada, se nomu manumanu” (Na Lako Yani 20:10). Era kaya vei keda na noda parofita me

---

Me baleti ira na qasenivuli: Sa rawa vei kemuni mo ni vukei ira na lewe ni kalasi ena nodra vakasamataka vakatitobu e dua na taro ena nomuni solia vei ira na gauna me ra vakasama kina. Ni oti nomuni solia na gauna e veiganiti, taroga na nodra isau ni taro.

da kakua ni volivoli, vakasaqa, siwa, sara qito, se vakaitavitaki keda ena veika vakaoqori ena siga o ya.

A veivakananumi talega o Peresitedi Spencer W. Kimball, ni kevaka me da sa sega sara ga ni vakayacora e dua na ka eda sa sega tale tikoga ni rokova na siga vakatabui oqo. E gadrevi ena Siga ni Vakacecegu na vakasama kei na cakacaka maucokona. (*Raica Na Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 170.)

Na cava soti *e rawa* me da vakayacora ena Siga ni Vakacecegu? E vakatura o Aisea na parofita ni sa dodonu me da vuki tani mai na noda vakayacora tu ga na veika eda vinakata “ka sa vakatoka na sigatabu me ka e rekitaki, na siga tabu sa nei Jiova na siga me dokai” (Aisea 58:13).

E dodonu me da dau vakasamataka na veika e dodonu ka vakayacora ena Siga ni Vakacecegu. Me kena ivakaraitaki, sa rawa me da vakatabuya na Siga ni Vakacecegu ena noda laki Lotu, wilika na ivolanikalou kei na nodra vosa na noda iliuliu ni Lotu; sikovi ira na tauvimate, na qase, kei ira na noda daulomani; vakarogoca na sere veilaveti ka lagata na sere; masu vua na Tamada Vakalomalagi ka vakavinavinaka; vakayacora na noda itavi vaka-Lotu; vakarautaka na ituvatava ni kawa ni lewe ni matavuvale ka wasea kei ira na veika sa sotavi vakayalo; vola ivola vei ira na daukaulotu kei ira na noda daulomani; lolo ena dua na inaki; ka wasea vata kei ira na gone kei ira era tiko e vale e dua na gauna vinaka.

Ena noda vakatulewataka se itaviqaravi cava soti tale eda rawa ni vakaitavitaki keda kina ena Siga ni Vakacecegu, sa rawa me da tarogi keda vakaoqo: Ena laveti au ka vakauqeti au li? E rokovi beka kina na Turaga? Au vakasamataka Koya beka kina?

Ena so beka na gauna sa na dodonu me da cakacaka ena Siga ni Vakacecegu. Me da dau levea vakaukauwa sara oqo, ia kevaka sa na dodonu ga me da na cakacaka me da tovolea me da maroroya ena lomada na yalo ni Siga ni Vakacecegu.

- Vakasamataka eso na ka e rawa mo vakayacora ena nomu sasaga mo vakatabuya tiko kina na Siga ni Vakacecegu. Kevaka mo itubutubu se tubudra na gone vakasamataka mada eso na ka o rawa

ni vakayacora mo vakavulici ira kina na luvemu se makubumu me ra kila na ibalebale ni Siga ni Vakacegegu.

Na Veivakalougatataki ni Rokovi ni Siga ni Vakacegegu.

- Na veivakalougatataki cava soti ena noda ni da rokova na Siga ni Vakacegegu?

Kevaka eda rokova na Siga ni Vakacegegu, sa na rawa me ra noda na veivakalougatataki cecere vakayalo ka vakayago talega. E kaya na Turaga ni kevaka eda rokova na Siga ni Vakacegegu ena yalo vakavinavina ka marau, eda na vakasinaiti ena reki. Sa yalataka tu o koya:

“Dou na vakalougatataki vakalevu e vuravura, . . . io na kakana kei na ka me isulu; na ka me tara kina na vale kei na ka me maroro ena lololo; na loga ni kau vuata, na iteitei kei na were ni vaini;

“Raica, na ka kecega sa tubu mai e vuravura ena kedra dui gauna, sa buli me yaga vei ira na tamata; ia me reki kina na mata ka marau kina na yalo;

“Io, me kakana ka isulu; raica mo dou kila na kena ikanakana ka domona na kena iboi; io me vakabulabulataka na yago ka vakama-rautaka na yalo” (V&V 59:16–19).

iKuri ni iVolanikalou

- Na Lako Yani 31:16–17 (E veiyalayalati tawamudu ni Turaga kei ira na Nona tamata na Siga ni Vakacegegu)
- Mosaia 13:16–19; 18:23; Na Lako Yani 35:1–3; Na Vunau ni Soro 26:2–4, 6, 12 (rokova na Siga ni Vakacegegu me siga tabu)
- Luke 6:1–11 (e lawa na caka vinaka ena Siga ni Vakacegegu)
- Luke 13:11–17; Joni 5:1–18 (ivakaraitaki ni cakavinaka ni Turaga ena Siga ni Vakacegegu)

Na Lolo

W a s e 25

Me da Lolo Vakavinaka Vakacava

- Na cava e rawa me da vakayacora me rawa ni ka marautaki kina na lolo?

Mai na gauna nei Atama era dau lolo na tamata ni Kalou me rawa ni ra voleka yani kina Vua ka qaravi Koya. A vakaraitaka ena Nona ivakaraitaki Vakaikoya o Jisu na bibi ni lolo (raica Luke 4:1–4). E se namaka tikoga vei ira na Nona tamata na Turaga ena veivakatakila ni gauna oqo me ra dau lolo ka masu vakawasoma (raica V & V 88:76).

Na lolo e kena ibalebale me da kakua ni kana ka gunu. Na dau-lolo vakawasoma ena vukea me bulabula vinaka sara na noda vakasama.

E vakavuvulitaka na iVakabula ni lolo e vakaibalebale sai koya ka sega walega ni sega kina na kana kei na gunu. Sa dodonu talega me da vakaogai keda tiko ena veika vakayalo.

E Dodonu Me da Dau Masu Ni da Lolo

E tiki bibi ni lolo na masu. Erau dau cavuti vata tiko na lolo kei na masu ena loma taucoko ni ivolanikalou. E dodonu me dau salavata kei na noda masu ena yalodina na noda lolo, ka dodonu me da dau tekivutaka ka tinia na noda lolo ena masu.

E Dodonu me dua na iNaki ni noda Lolo

E rawa me levu na inaki ni lolo. Sa rawa me da walia na noda malumalumu kei na leqaleqa ena lolo kei na masu. Ena so na gauna eda na rawa ni lolo ka masulaka na nodra vukei ka tuberi na tani, me vaka beka e dua na lewe ni matavuvale ka tauvimate

---

Me baleti ira na qasenivuli: O na via wasei ira beka na lewe ni kalasi se matavuvale ena iwasewase ni rua se va na tamata ka solia vei ira na iwasewase yadua na gauna vinaka me ra veivosakitaka kina na veisala e rawa ni ka marautaki kina na lolo. Ni qai cacacaka vata ena biu vata ni veivakasama yadua—ena dua na ituvatua ena dua na tiki ni pepa levu.

ka gadreva na veivakalougatataki (raica Mosaia 27:22–23). Eda na rawa ni kila na dina ni veika ni da lolo me vakataki Alama na parofita ni iVola i Momani. A kaya vakaoqo: "Au a lolo ka masu ena vica na siga me vakatakilai kina vei au na veika oqo. Ia au sa kila ni sa ka dina, ni sa vakatakila vei au na Turaga na Kalou ena kaukauwa ni nona Yalo Tabu" (Alama 5:46).

Eda rawa ni lolovaka me ra vukei na tani me ra kila na dina. E rawa ni vukei keda me da yalo lokomi ka voleka vei Tamada Vakalomalagi na lolo (raica Alama 28:4–6). Na lolo e rawa ni vukei keda me da yalomalua ka vakila ni da veivolekati kei na Tamada Vakalomalagi (raica Ilamani 3:35).

E sega ni dodonu me ka ga ni noda vakalomavinakataki ira na tani na noda lolo. A vakasalataka vakaoqo na Turaga:

"Ia ni dou sa lolo kakua ni vakaveveku mata, me vakataki ira na dauveivakaisini; ni ra sa vakatanitaka na matadra me rairai vei ira na tamata na nodra lolo.

"Au sa kaya vakaidina vei kemudou, sa tu ga vei ira na kena isau.

"Ia ko iko, ni ko sa lolo lumuta, ka tavoya na matamu; me kakua ni rairai vei ira na tamata na nomu lolo" (Maciu 6:16–18).

E dodonu me da dau mata marau ni da lolo ka kakua na vakaraitaka vei ira na tani.

- Ena tara vakacava na veika eda dau sotava na noda ivakarau ena gauna eda lolo kina?

Na Siga ni Lolo

Eda dau lolo ena dua na Sigatabu ena veivula o keda na Yalododonu Edaidai. Eda dau sega ni kana ka gunu me rua na gauna ni kana veitaravi ena siga oqo. Kevaka eda vakayakavi ena bogi ni Vakarauwai, eda na sega ni kana ka gunu me yacova sara na bogi ni Sigatabu.

E dodonu me ra dau lolo kece na lewenilotu era bula vinaka tu. Sa dodonu me da dau vakauqeti ira na luveda me ra lolo ni ra sa papitaiso oti, ia me ra kakua ga ni vakasaurarataki. E siga talei me da dau yalolokomi kina ena masu kei na lolo vua na Turaga na siga ni lolo. E siga me da dau kerea kina na veivosoti ni noda

---

ivalavala ca ka vakakina na kaukauwa me da ravuta na noda malumalu ka vosoti ira na tani.

Eda dau soqoni vata na lewenilotu ka vakaivotavota ena sakaramede ena Sigatabu ni lolo. Era dau veivakakaukauwataki ka vakaukauwataki ira vakaira ena nodra wasea na nodra ivakadinadina ena soqoni ni lolo kei na soli ivakadinadina.

- Na vinaka cava o sa bau rawata mai na nomu dau wasea na nomu ivakadinadina ena soqoni ni lolo kei na soli ivakadinadina. Na vinaka cava o sa bau sotava ena nomu rogoca na nodra ivakadinadina?

Na iSolisoli ni Lolo

- Na cava eda soli isolisoli ni lolo kina?

Ni da lolo tiko ena veivula, e kerea vei keda na Turaga me da solia na isolisoli ni lolo me ra vukei kina na vakaleqai tu. E dua na sala eda vakayacora rawa kina oqo sai koya na noda solia ena kena lewa dodonu vakamatabete na ilavo ka dodonu me da vakayagataka me baleta e rua na gauna ni kana. Sa dodonu me da dau solia ena yalovinaka taucoko eda rawata. Ena noda isolisoli ni lolo eda sa duavata kina kei na Turaga ena noda vukea na nodra leqa o ira na tacida kei na ganeda vakaleqai.

Eda Vakalougatataki Ni da Lolo

- Na veivakalougatataki cava soti eda sotava ni da lolo ena kena ivakarau dodonu?

A vola na veika oqo me baleta na nona veivakalougatataki vutuniyau na Turaga vei ira era lolo ka vukei ira na leqa tu, o Aisea na noda parofita ni Veiyalayalati Makawa. Sa yalataki tu vei keda na sautu, bula vinaka, kei na veidusimaki vakayalo. E kaya vakaoqo o Aisea me baleta na noda veivakalougatataki ni lolo: “Ena qai kida mai na nomu rarama me vaka na mataka; ka na tubu vakasauri mai na nomu bula dodonu, ia nai ukuuku i Jiova ena kemu imurimuri. Ko na qai masu ka na rogoci iko ko Jiova; ka na kaya mai ko Jiova, Koi au oqo” (Aisea 58:8–9).

E dau vakavinakataka na noda bula na lolo ka vakakaukauwataki keda. E vukei keda me da bulataka na veivakavuvuli tale eso ni kosipeli baleta ni tosoi keda voleka yani vua na Turaga.

E Vakavulica na Lewai keda Vakavinaka na Lolo

E vukei keda ena noda vakakaukauwataka na noda ivakarau ni bula na lolo. Ke da lolo vakavinaka, eda vulica na lewa vakavinaka na noda gagano kei na gagadre. Eda na qaqaco cake mai vakalevu ena noda vakadinadinataka vakaikeda ni da sa lewai keda rawa vakavinaka. Kevaka eda na vakavulici ira na luveda me ra dau lolo, era na rawata na kaukauwa vakayalo ka na vukei ira ena nodra ravuta na veitemaki ena nodra bula mai muri.

E Vakaukauwataki Keda Vakayalo na Lolo

Ena tubu na noda vakabauta, ni da lolo ka masu vakayalomatua. Ena vakalevutaki na noda kaukauwa vakayalo ena vakabauta vaka-oqori. Me kena ivakaraitaki, o Alama (na parofita ni Vola i Momani) ena nona talanoataka na nona sotavi iratou tale na luvei Mosaia tagane ni oti e vuqa na yabaki mai na nodra saumaki veivakura-buitaki. A marautaka vakalevu na nodra vakaukauwataka nodra vakabauta ka tubu vakalevu nodra kaukauwa vakayalo. Era rawata na kaukauwa oqo baleta, “eratou sa gumatua sara ena masumasu kei na lolo ka sa tu vei iratou na yalo ni parofisai ka ratou tukuna na veika ena yaco” (Alama 17:3).

Era a vunau voli vei ira na Leimani me 14 na yabaki na luvei Mosaia tagane. A vakatubura na kaukauwa ni nodra vosa na luvei Mosaia tagane na Yalo ni Turaga ena vuku ni nodra masumasu kei na lolo. Ka ra rawata vinaka kina na nodra cakacaka ni veivakalo-tutaki. (Raica Alama 17:4.)

A kaya na Turaga vei ira era lolo vakavinaka tiko, “Ia na Tamamu sa raica na ka sa vuni ena sauma votu vei iko” (Maciu 6:18).

- Ena vakatubura vakacava na noda kaukauwa vakayalo ni ravuta na veitemaki na lolo. ni ciqoma na ivakatakila? ni cakavinaka?

iKuri ni iVolanikalou

- Luke 2:37; Alama 45:1 (qarava na Kalou ena lolo)
- Aisea 58:3–11 (na lolo donu)
- Mosaia 27:19, 23 (lolo me baleti ira na tauvimate)
- 3 Nifai 27:1–3; Na Lako Yani 34:27–28 (na lolo me baleta na ivakatakila kei na ivakadinadina)
- Alama 6:6; 17:9 (lolovaki ira na se sega ni kila na Kalou)
- Cakacaka 13:2–3 (lolovaki ni nodra digitaki na vakaillesilesi ni Lotu)
- Mosaia 4:26 (maroroi ni vakabokoci ni noda ivalavala ca ena noda vukei ira era vakaleqai tu)

Na Solibula

W a s e 26

Na iBalebale ni Solibula

Na ibalebale ni solibula sai koya na noda solia vua na Turaga na veika e gadrevi mai na noda gauna, noda iyau vakavuravura kei na noda icegu ena vakatetei ni Nona cakacaka. E vakarota na Turaga, “Ia dou vakasaqara taumada na matanitu ni Kalou, kei na nona yalododonu: ia ena qai soli me kena ikuri vei kemudou na ka kecega oqo” (Maciu 6:33). Na noda lomasoli ni solibula sa ivakaraitaki ni noda yalodina vua na Kalou. Era a dau sagai ka vakatovolei na tamata me laurai se ra na vakaliuca ena nodra bula se sega na Kalou.

- Na cava na vuna e bibi kina me da solibula me vaka e vinakata na Turaga ka sega ni namaka e dua na kena isau.

E a Dau Taurivaki tu mai ena Veigauna Makawa na Lawa ni Solibula.

- Na cava soti na ivakaraitaki ni solibula mai vei ira na tamata ni veiyalayalati ni Turaga ena veigauna makawa?

Mai na gauna nei Atama kei Ivi ki na gauna nei Jisu Karisito, era sa dau taurivaka tu mai kina na lawa ni solibula na tamata ni Turaga. Era a vakaroti me ra cabora me nodra isoro na imatai ni luve ni nodra manumanu. E dodonu me ra taucoko tu na manumanu oqo, ka sega ni tauvi duka. A soli na cakacakatabu vakalotu oqo me vakananuma vei ira na tamata ni o Jisu Karisito, na Ulumatua nei Tamada, ena lako mai ki vuravura. Ni na taucoko tu ena veisala kece, ni na Solia na nona bula me isoro ni noda ivalavala ca. (Raica Mosese 5:5–8.)

Me baleti ira na qasenivuli: Ena sega ni gadrevi mo vakavulica na ka kece ena dua na iwase. Na gauna o vakavakarau tiko kina ena masumasu mo veivakavulici, vakasaqara na veituberi ni Yalotabu mo kila kina se tiki ni iwase cava soti mo vakavulica ka vakakina na veitaro mo taroga.

Me vaka sara ga a vakavulici tiko vei ira na tamata, a lako mai ko Jisu me mai soli koya me isoro. Ena vuku ni nona solibula, eda na vakabulai kece mai na mate vakayago ena Tucaketale ka na rawa na vakabulai mai na ivalavala ca vei keda kece ena vuku ni vakabauti Jisu Karisito (raica na wase 12 ni ivola oqo).

Na soli bula ni veivueti oqo nei Karisito sa mai tini kina na solibula ena vakadavei ni dra. Na ivakatakarakara ni solibula oqo sa mai vakaisosomitaki ena cakacakatabu vakalotu ni sakaramede. A soli na cakacakatabu vakalotu ni sakaramede me vakananuma vei keda na solibula cecere ni iVakabula. E dodonu me da dau vakaivotavota wasoma ena sakaramede. Na ivakatakilakila ni madrai kei na wai e vakananuma vei keda na yago ni iVakabula kei na Nona dra, ni a dave me baleti keda (raica na wase 23 ni ivola oqo).

- Na cava e vakatokai kina na Veisorovaki me iotioti ka solibula cecere duadua?

Sa Dodonu Me da Solibula Tikoga

- Eda rawa ni vakayacora vakacava tiko na lawa ni solibula nikua?

E dina ga ni sa mai cava na solibula ena vakadavei ni dra, e se kerei keda tikoga na Turaga me da solibula. Ia sa duatani ga na mataqali isolisoli e gadreva vei keda ena gauna oqo. A kaya: “Ia mo dou kakua tale ni vakadavea na dra ka vakacabora me isoro vei au, . . . kei na nomudou isoro kama. . . Ia mo dou cabora ga me isoro vei au na yalo sa raramusumusu kei na yalo sa bibivoro” (3 Nifai 9:19–20). Na “yalo sa raramusumusu kei na yalo sa bibivoro” e kena ibalebale ni sa veivutunitaka dina na noda ivalavala ca ena noda vakamalumalumutaki keda ka veivutunitaki ira.

Sa Dododu Me da Tu Vakarau Me da Solia Na Veika Kece Sa Tu Vei Keda Vua Na Turaga

- Na cava era tu vakarau kina na tamata me ra solibula?

A vola vakaoqo o Paula na iapositolo, mo dou solia na yagomudou me imadralli bula, me savasava, me vinaka vua na Kalou me nomudou isoro vakayalo (Roma 12:1).

Kevaka me da imadrali bula, sa dodonu me da tu vakarau me da solia na noda veika kece ki Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai—ena tarai cake ni mtanitu ni Kalou kei na tarai cake kei Saioni (raica 1 Nifai 13:37).

A sa taroga na iVakabula e dua na turaga vutuniyau ka kaya, “A cava meu kitaka meu rawata kina na bula tawamudu? A sa kaya vua ko Jisu, “Ko sa kila na vunau, Mo kakua ni ia na veibutakoci, Mo kakua ni laba, Mo kakua ni butako, Mo kakua ni veibeitaki vakailasu, Mo vakarokoroko vei rau na tamamu kei na tinamu.” Sa qai kaya ko koya, “A ka kece oqo kau a vakabauta ni kau a gone ka yacova na siga oqo.” Ia ni sa rogoca na ka oqo ko Jisu, sa kaya vua, “E dua na ka sa sega vei iko, mo volitaka na ka kecega sa tu vei iko, ka solia vei ira na dravudravua, ia mo lako mai mo muri au.” Ia ni sa rogoca, sa rarawa sara na lomana. Ni sa vutuniyau sara ka sa tu na yalona ena nona iyau. (Raica Luke 18:18–23; raica talega na itaba ena iwase oqo.)

A tamata vinaka sara na turaga gone oqo. Ia ena gauna a vakatovolei kina, a sega ni rawa vua me solia na iyau vakavuravura. Ena yasana kadua, o irau na ipositolo ni Turaga o Pita kei Adriu erau sa tu vakarau me rau solia na veika kece ena vuku ni matanitu ni Kalou. Ena gauna a kaya vei rau na turaga, “Drau muri au mai, . . . a rau sa biuta sara tu na nodrau lawa ka muri koya” (Maciu 4:19–20).

Me vakataki ira na tisaipeli, sa rawa me da vakayacora vaka solibula vua na Turaga na noda itavi ni veisiga. Sa rawa me da kaya “Lomamuni me yaco ga.” A vakayacora na ka oqo o Eparaama. A bula ni se bera o Karisito, ena gauna se vakadonui kina na imadrali kei na isoro kama. Me ivakatovolei ni vakabauta nei Eparaama, ka vakaroti koya na Turaga me vakacabora na luvena o Aisake me imadrali. A luvedrau tagane duadua o Eparaama kei Sera o Aisake. A ka mosimosi dina vei Eparaama na ivakaro ni nona cabori oqo.

Ia, erau a gole kei Aisake ena dua na ilakolako balavu ki na Ulunivanua o Moraia, ka dodonu me vakayacori kina na vakacabo isoro. Erau a lako me tolu na siga. Vakasamataka mada na vakasama kei na mosi ni yaloi Eparaama. Sa dodonu me imadrali vua na Turaga na luvena. Ni rau sa yaco ena Ulunivanua o Moraia, a

colata yani na buka o Aisake ka kauta yani na buka kei na iseke ki na vanua me rau laki tara kina na icabocabo ni soro. Sa kaya ko Aiske, “I ratu . . . sa tu na buka kei na buka waqa: ia sa evei mada na lami me isoro kama?” A sa kaya ko Eparaama, “Na luvequ, ena vakarautaka na Kalou e dua na nona lami.” A sa cakava mai kina na icabocabo ni soro ko Eparaama a sa tuva na buka. A sa vesuki Aisake na luvena ka vakatora ki na icabocabo ni soro ena dela ni buka. Ka taura na iseke, ka me vakamatea na luvena. A sa kaya vua mai lomalagi ko koya na agilosi i Jiova, a sa kaya, “i Eparaama . . . mo kakua ni dodoka na ligamu vua na gone, ia mo kakua ni kitaka vua e dua na ka, niu sa qai kila ko sa rerevaka na Kalou, ni ko sa sega ni bureitaka vei au na luvemu, na luvemu e dua bauga. ” (Raica Nai Vakatekivu 22:1–14.)

A rairai marautaka sara vakalevu o Eparaama ni sa sega ni dodonu me vakacabori luvena tagane. Ia a sa lomana vakalevu sara na Turaga ka sa rawa vua me a vakayacora na cava ga e vinakata vua na Turaga.

- Na ivakaraitaki cava soti ni solibula o sa raica rawa ena nodra bula eso o kilai ira? Na ivakaraitaki cava soti ni solibula o sa raica vei ira na nomu kawa? ena nodra bula na lewe ni Lotu taumada? ena nodra bula na tamata ena ivolanikalou? Na cava o vulica rawa mai na ivakaraitaki oqo?

Na Solibula ena Vukea na Noda Vakavakarau Me da laki Bula kei Koya na Kalou

Ena vuku duadua ga ni solibula sa na rawa kina me da kilikili kaya na bula kei koya na Kalou. Mai na solibula duadua ga eda na rawa kina ni marautaka na bula tawamudu. E vuqa era bula e liu vei keda era a solia na veika kece. Sa dodonu me da tu vakarau me da vakayacora vakakina kevaka me noda talega na iyau levu era sa marautaka tiko.

Eda na sega beka ni kerei me da solia na veika kece sara. Ia, me vakataki Eparaama, sa dodonu me da tu vakarau me da solia na veika kece me rawa ni da kilikili kaya na bula kei koya na Turaga.

Era a sa dau vakayacora tu mai na solibula vakaitamera na tamata ni Turaga ka vakakina ena veimataqali sala duidui eso. Eso era sotava na veika dredre kei na veivakalialiai ena vuku ni kosipeli. Eso ka ra saumaki vou mai ki na Lotu era tamusuki mai na nodra matavuvale. Eso na nodra icaba ni bula taucoko era sa vakanadaku i ira. Eso na lewenilotu era vakayalia na nodra cakacaka; eso era vakayalia na nodra bula. Ia sa kila tu na Turaga na noda solibula: Ka yalataka, “Ia ko koya yadua sa biuta na vale, se na tamana, se na vanua, ena vuku ni yacaqu, ena yadrau ena rawata; ena taukena talega na bula tawamudu.” (Maciu 19:29).

Ena gauna e tubu kina na noda ivakadinadina ni kosipeli, sa rawa me levu cake kina na noda solibula vua na Turaga. Raica mada na solibula era vakayacora na ivakaraitaki dina oqo:

A maroroya tu na nona ikatini ni vica vata na yabaki e dua na lewe ni Lotu mai Jamani me yacova ni sa lako rawa yani e dua ka tu vua na lewa ni matabete me laki kauta mai.

E a veiqaravi tu e dua na dausiko vuvale ni iSoqosoqo ni Veivukei me 30 na yabaki ka sega ni calata e dua na nona itavi.

Era a vodo ka tucake tu e dua na ilawalawa Yalododonu mai Sauca Aferika me tolu na siga, me rawa ni ra raica ka rogoca na parofita ni Turaga.

Ena dua na koniferedi ni iwasewase mai Mexico, era a davo tu e ra ka lolo na lewe ni Lotu ena gauna taucoko ni koniferedi. Era a vakayagataka kece sara na nodra ilavo me rawa ga kina ni ra tiko rawa ena koniferedi ka sega na ka e vo vei ira me isau ni kedra se vale.

Eratou a volitaka na nodratou motoka e dua na matavuvale me ratou rawata kina na ilavo me soli ki na umailavo me tara kina na valetabu.

E dua tale na matavuvale eratou a volitaka na nodratou vale me rawati kina na ilavo ni lako i valetabu.

E vuqa na Yalododonu yalodina sa lailai sara na ka me ra bula kina, ia era sauma ga na nodra ikatini kei na veisolisoli tale eso.

E dua na turaga a biuta na nona cakacaka baleta ni a sega ni via cakacaka ena Sigatabu.

Ena dua na tabana, era a solia wale ka vakarawarawa tu na nodra gauna na itabagone me ra mei ira na gone lalai ena gauna era laki veivuke tiko kina na nodra itubutubu ena tarai ni valenilotu.

Era vakadaroya na gauna era rawata kina eso na gauna vinaka ni cakacaka vivinaka, vuli se qito eso na cauravou kei na goneyalewa me rawa ni ra kaulotu kina.

E levu tale tu na ivakaraitaki e rawa ni soli me baleti ira na solibula ena vuku ni Turaga. Ia sa rauta tu na veisolibula kece sara ni noda gauna, icegu, ilavo kei na bula e vakayacori, e dua na tikina ena matanitu nei Tamada Vakalomalagi. Mai na noda solibula sa rawa kina vei keda me da kila mai vua na Turaga ni sa vakadonui keda o Koya (raica V&V 97:8).

- Na cava o nanuma kina ni noda tu vakarau me da solibula erau veisemai kei na noda sa vakarau tu me da bula kei koya na Kalou?

iKuri ni iVolanikalou

- Luke 12:16–34 (sa tu ga na yalo, ena vanua sa tu kina na iyau)
- Luke 9:57–62 (solibula ni kilikili kaya na matanitu)
- V&V 64:23; 97:12 (nikua na siga ni solibula)
- V&V 98:13–15 (o ira era vakayalia na nodra bula ena vuku ni Turaga era na kunea)
- Alama 24 (o ira na tamata nei Amoni era a solia na nodra bula ka sega ni lasu ki na nodra yalayala vua na Turaga)

iTavi Vakacakacaka kei na Nomu iTavi Yadua

W a s e 27

Sa Dua na iVakavuvuli Tawamudu na Cakacaka

- Na veika cava soti sa yaco vei iko ka vakaraitaka na bibi ni cakacaka?

Erau sa vakaraitaka vei keda na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito ena Nodrau ivakaraitaki kei na veivakavulici ni sa ka bibi na cakacaka mai lomalagi ka vakakina e vuravura. A cakacaka na Kalou me buli kina na lomalagi kei na vuravura. A vakavuna me soqoni vata na wai ena dua na vanua ka votu mai na vanua mamaca. A vakavuna me ra tubu mai e vanua na co, sorenikau kei na veivunikau. A bulia na siga, vula kei na veikalokalo. A bulia na veika bula e wai se e vanua. Sa qai vakatikori rau ko Atama kei Ivi e delai vuravura me rau vakatawana ka lewa na veika bula kece sara. (Raica Nai Vakatekivu 1:1–28.)

A sa kaya vei ira ko Jisu, “Sa cakacaka tikoga ko Tamaqu, koi au talega, au sa cakacaka (Joni 5:17). A kaya talega, “Sa dodonu meu cakava na cakacaka i koya sa talai au mai” (Joni 9:4).

Eda Sa Vakaroti Me da Cakacaka

A sa dau ivakarau tu mai ni bula e vuravura mai na gauna erau a biubiu mai kina ena Were mai Iteni o Atama kei Ivi na cakacaka. A kaya vei Atama na Turaga, “Ena buno ni matamu ko na kania kina na kemu kakana” (Nai Vakatekivu 3:19). A rau sa cakacaka vata ko

---

Me baleti ira na qasenivuli: Tovolea mo vukei ira na lewe ni kalasi yadua se lewe ni mata-vuvale me ra vakaitavi ena gauna ni lesoni. Sa rawa me ra veivuke vakayadudua ena tuvai ni idabedabe, cabori na masu me idola se isogo, volavola ena papanivolavola, wiliki e cake ni ivolanikalou, saumi ni taro, wasei ni ivakadinadina, se na vakalekalekataka ni lesoni.

Atama kei Ivi ena were me rau rawata na veika me baleti rau kei ira na luvedrau (raica Mosesese 5:1).

A kaya na Turaga vei ira na tamata i Isireli, “E ono na siga mo dou cakacaka kina” (Na Lako Yani 20:9).

E na veigauna makawa ni Lotu vakalesuimai, A kaya kina na Turaga vei ira na Yalododonu Edaidai, “Ia koi au na Turaga au sa sega ni vinakati ira kece na lewei Saioni, raica e vuqa vei ira era sa vucesa” (V&V 68:31).

A kaya vakaoqo e dua na parofita ni Kalou, “Sa dodonu me vakaukauwataki tale na ivakavuvuli ni cakacaka ena nodra bula na noda lewe ni Lotu” (Heber J. Grant, *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Heber J. Grant* [2002], 115).

iTavi ni Matavuvale

- Na cava soti na nodra itavi na tama, tina kei ira na gone ena raici vakavinaka ni dua na vuvale? Na cava e rawa ni ra vakayacora na lewe ni matavuvale me ra veivuketaka kina na cakacaka?

Era dau cakacaka vata na itubutubu me baleta na nodra bula vinaka vakayago, vakayalo kei na vakasama na matavuvale. E sega ni dodonu vei ira me ra namaka tale e dua me vakayacora vei ira na nodra itavi. A vola vakaoqo o Paula na iApositolo, “Ia kevaka e dua sa sega ni vakaraici ira na kai nona, ka vakalevu sara ko ira na nona lewe ni vale, sa cakitaka na vakabauta” (1 Timoci 5:8).

Sa rawa vei ira na veiwatini me ra vakasaqaraqara veivakauqeti mai vua na Turaga ka muria na nodra ivakasala na parofita ena nodra qarava na nodra dui itavi vakaiira. Na buli ni dua na vuvale ka vakavuvulitaki kina na ivakavuvuli ni kosipeli e veisiga ka sinai kina na veilomani e tautauvata sara ga kei na bibi ni kena rawati tiko mai na veika taumada ni bula me vaka na kakana kei na isulu.

Sa dodonu vei ira na gone me ra qarava na nodra itavi ena cakacaka ni matavuvale. Sa gadrevi me ra vakaitavitaki na gone ena veitavi ka ganiti ira. E dodonu me ra dau vakacaucautaki ena nodra rawa ka. Na ivalavala, ivakarau kei na kila vakacakacaka e vinaka, era vulici mai na veigauna ni rawa ka vivinaka e vale.

Ena so na gauna era dau sotavi na veika dredre ena qarai tiko ni veika me baleta na matavuvale. Na tautauvimate, yali ni dua na itubutubu, se na nona mai tiko talega e dua na tubunigone e dau vakaikuritaka na icolacola e vale. E dau nanumi ira na matavuvale vakaoqo o Tamada Vakalomalagi ka dau solia vei ira na kaukauwa me ra qarava rawa kina na nodra itavi. E dau vakalougatataki ira kevaka era kerea Vua ena vakabauta.

Sa Rawa Ni da Marautaka na Noda Cakacaka

- Ena tara vakacava na noda cakacaka na noda ivakarau?

Vei ira eso e ka vakavucesa na cakacaka. Vei ira tale eso sa dua dina na tiki ni bula veivakayavalati. E dua na sala ni kena marautaki vakalevu sara na bula sai koya me da marautaka na cakacaka.

E sega ni o keda kece e rawa me da digia na noda cakacaka. Eso vei keda era na cakacaka sara ena veiauwa balavu me baleta walega na veika rawarawa ni bula. E ka dredre na marautaka na cakacaka vakaoqo. Ia, ko ira na tamata mamarau duadua era sa vulica me ra dau marautaka na nodra cakacaka, veitalia se cakacaka cava.

Eda rawa ni veivukevukei ena noda cakacaka. Na icolacola bibi duadua ena mamada ni wasei vua e dua.

Na noda ivakarau ni raica na noda cakacaka e ka bibi sara. Na italanoa ka tarava oqo e vakaraitaka na sala e raibaleta kina na nona cakacaka ni veisiga e dua na tamata. A lako sivita e dua na iqaqi ni vatu e dua na turaga ena dua na gauna ka raici iratou e lewe tolu na tagane ni ratou cakacaka tiko. A tarogi iratou yadudua se cava eratou cakava tiko. Na nodratou dui isau ni taro e a vakaraitaka na duidui sala eratou vakayacora tiko kina na nodratou cakacaka. “Au musu vatu tiko,” a sauma na kena imatai. A kaya yani na kena ikarua, “Au rawata tiko e tolu na tiki ni koula ena dua na siga.” A kaya yani na kedratou ikatolu ena matadredredre, “Au veivuke tiko ena tarai ni dua na vale ni Kalou.”

Ena rawa ni qaravi na Kalou ena veicakacaka eda cakava ena yalodina. A kaya vakaoqo o Penijamini na Tui, e dua na nodra parofita na Nifai, “Ni ko ni sa qaravi Koya tiko na nomuni Kalou, e na nomuni qaravi ira tiko na wekamuni” (Mosaia 2:17). Kevaka e rawati

tikoga mai na noda cakacaka na veika rawarawa me baleti ira na noda matavuvale, eda se vukei ira tale tikoga eso na luve ni Kalou.

- E rawa vakacava me da vakavinakataka na noda ivakarau ni rai me baleta na cakacaka?

Sa Sega ni Taleitaka na Vucesa na Kalou

Sa sega ni taleitaki ira na dau vakasavuliga se vucesa na Turaga. A kaya, “Ia sa sega na nona tikina na tamata vucesa ena lotu, kevaka sa sega ni veivutuni ka veisautaka na nona ivalavala.” (V&V 75:29). Sa vakarota talega vakaoqo, “Mo kakua ni vucesa; raica ko koya sa vucesa ena sega ni kania na kena kakana se tokara na nona i sulu na daucakacaka” (V&V 42:42).

Mai na veigauna e liu ena Lotu, era sa dau vakavulici ira na Yalododonu Edaidai na parofita me ra tuvakataki ira, rawati ira, ka levea na vucesa. O ira na Yalododonu Edaidai dina era sega ni dau vakatikitikitaka na ogaoga ni nodra qaravi. Me vaka na kena levu ga era rawata, era na dau rawata vei ira vakaira kei ira na nodra matavuvale na veika e gadrevi me baleta na nodra bula.

Me vaka na kena levu era rawata, o ira kece na lewe ni Lotu sa dodonu me ra cola na itavi ni nodra qaravi talega o ira na wekadra era sega ni rawa ni qaravi ira ga vakataki ira.

- E cava soti na revurevu ni vucesa vua e dua? na matavuvale? na itikotiko?

Cakacaka, Gauna ni lasa, kei na Vakacegu

- Na cava na vu ni kena bibi me da veidutaitaka vinaka na noda gauna ni cakacaka, gauna ni lasa kei na vakacegu?

Sa dodonu me da raica me dau veidutakitaki vinaka na cakacaka, gauna ni lasa kei na vakacegu. E dua na ivosavosa e dau vakaoqo: “E cakacaka dredre duadua na vakasavuliga, baleta e sega ni dua ena sega ni rawa vua me tu vakadua ka vakacegu.” Ke sega na cakacaka sa na sega ni vakaibalebale na, vakacagicagi.

E sega walega ni vinaka se yaga me da vakacegu, ia eda a vakaroti me da vakacegu ena siga ni Vakacegu (raica Na Lako Yani 20:10;

V&V 59:9–12). Na siga ni vakacegu oqo ni oti e ono na siga ni cakacaka sa dau kauta mai na icegu vou ena veisiga ka tarava mai. Sa yalataka tale tu vakaoqo na Turaga “dou na vakalougatataki vakalevu e vuravura” vei ira era vakatabuya na Siga ni Vakacegegu (raica V&V 59:16–20; raica talega na wase 24 ni ivola oqo).

Ena veisiga tale eso ena macawa, me ikuri ni cakacaka, sa rawa me da vakayagataka na noda gauna ena vakatorocaketaki ni noda taledi ka da marautaka kina na veika eda dau taleitaka, gauna ni lasa, se veitaviqaravi tale eso ka ra na vakabulabulataki keda.

- Na cava e rawa ni da vakayacora me veidutaitaki vinaka kina na noda gauna ni cakacaka, gauna ni lasa kei na vakacegu? E rawa vakacava vei ira na itubutubu me ra raici ira na luvedra me ra cakava vakavinaka na ka oqo?

Na Veivakalougataki ni Cakacaka

- Na cava eso na veivakalougatataki e lako mai na cakacaka ena yalodina?

A vakatakila vakaoqo na Kalou vei Atama, “Ena buno ni matamu ko na kania kina na kemu kakana” (Na iVakatekivu 3:19). Me ikuri ni kena yaco me lawa ni bula vakayago, sa yaco oqo me lawa ni vakabulai ni yalo i Atama. E sega sara ga ni tu e dua na duidui dina ena maliwa ni cakacaka vakayalo, vakasama kei na cakacaka vakayago. Sa yaga sara na cakacaka vei keda vakayadua ena vuku ni tubu, vakarabailevutaki ni ivakarau, kei na veivakacegui lelevu ka sega ni kila na vucesa.

A kaya vakaoqo o Peresitedi David O. McKay, “Me da kila deivaki ni galala ni cakacaka e isolisoli, na kaukauwa me da cakacaka kina e ka ni veivakalougatataki, kei na taleitaki ni cakacaka e dua na qaqa” (*Pathways to Happiness* [1957], 381).

“Sa sucu na tamata, me ra rawata na marau” (2 Nifai 2:25). Na cakacaka sa idola ni marau e taucoko ena ituvatuva ni Kalou. Kevaka eda buladodonu, eda na lesu me da bula vata kei na Tamada Vakalomalagi, ka na tiko talega na cakacaka me da vakayacora. Ena gauna eda vakataki Koya mai kina, ena vakataka talega na Nona cakacaka na noda cakacaka. Na nona cakacaka sai koya

“me ra tucake tale mai na mate na tamata kecega, ka rawata na bula tawamudu” (Mosese 1:39).

iKuri ni iVolanikalou

- Mosese 4:23–25 (A tukuni vei Atama ni na kana mai na cakacaka e veisiga kece ni nona bula)
- V&V 56:16–17 (Sa vakasalataka na vutuniyau kei na dravudravua na Kalou ena bula kocokoco, vuvu kei na vucesa)
- V&V 58:26–29 (sa dodonu me ra dau vakaitavitaki ira ena veika vinaka ena gugumatua na tamata)
- Maciu 25:14–30 (vosa vakatautauvata ni taledi)
- Efeso 4:28 (mo kakua ni butako ia mo cakacaka)
- 1 Cesolanaika 4:11–12 (daucakacaka ena ligamudou)
- 2 Nifai 5:17 (Sa vakatavulici ira na nona tamata o Nifai me ra dau cakacaka ka rawa ka)

Veiqaravi

W a s e 28

Na Sala Eda Rawa ni Veiqaravi Kina

- Vakasamataka na veisala era sa qaravi iko kei na nomu matavuvale kina o ira na tamata.

A kaya ko Jisu, “Ia koi au, kau sa tiko vata kei kemudou me vaka e dua sa dauveiqaravi” (Luke 22:27). Ke da tisaipeli dina i Jisu, sa dodonu me da dau qaravi ira talega na tani.

Na veiqaravi sai koya na noda vukei ira era vakaleqai tu. Na veiqaravi sa Vakarisito sa tubu mai na lomana dina na iVakabula ka vakakina na nodra lomani ka nanumi ko ira ka solia tu vei keda o Koya na gauna vinaka kei na veidusimaki me da qaravi ira. Na loloma e ulabaleta na veika eda vakila tu ga; ni da lomani ira na tani, eda na via vukei ira.

Sa dodonu vei keda kece me da tu vakarau me da veiqaravi, veitalia ga se cava na noda rawa ka vakailavo, yabaki ni bula, se itutu raraba. Eso era vakabauta ni o ira ga era dravudravua ka lolovira na nodra itutu ni bula e dodonu me ra dau veiqaravi. Eso tale era nanuma ni dodonu ga me ra dau veiqaravi na vutuniyau. Ia e a dua-tani na ka a vakatavulica o Jisu. Ena gauna e kerei koya kina na tina ni rua vei rau na Nona tisaipeli me rau tiko ena Ligana imawi kei na imatau na luvena ena Nona matanitu, a kaya vakaoqo ko Jisu, “Ia ena sega ni vakakina vei kemudou ia me nomudou tamata ga ko koya yadua vei kemudou sa viavialevu: ka me nomudou tamata ko koya yadua vei kemudou sa viavia turaga” (Maciu 20:26–27).

E vuqa tu na sala ni veiqaravi. Eda rawa ni vukei ira vakailavo, vakaitikotiko, vakayago ka vakayalo. Me kena ivakaraitaki, eda rawa ni wasea kei ira era gadreva tu na kakana kei na so tale na ka. Eda rawa ni vukei ira era vakaleqai tu ena noda solia ena yalovinaka e dua na isolisoli ni lolo. Eda na rawa beka ni itokani vua e

---

dua e toki vou mai. Eda na rawa beka ni tea e dua na nona iteitei e dua na qase se qarava e dua na tauvimate. Eda na rawa beka ni vakatavuvulitaka na kosipeli vua e dua e gadreva tu na dina, se vakamarautaka e dua ka lolosi tiko.

Eda rawa ni vakayacora eso na veiqaravi lalai vakakina eso e lelevu sara. Me da kakua ni calata na veivuke vua e dua baleta ni da sega ni rawa ni vakayaco veika lelevu. A talanoataka e dua na yada na ka me baleti rau e rua na gone ka rau gole yani vua ni qai toki vou ga yani ki tauni. Erau a kauta yani vua na gone oqo na kena ivakasigalevu ena dua na basikete ka volai koto ena dua na tikinipepa e loma, “Kevaka o qara e dua me cakava vei iko eso na cakacaka, qai qiriti keirau mai.” A marautaka sara na yada na veikauwaitaki oqo ka sega sara ni guilecava.

Ia, ena so na gauna eda na solibula sara vakalevu ena noda qarava e dua. A solia na Nona bula na iVakabula ena nona qaravi keda.

- Vakasamataki ira na tamata ena nomu matavuvale se itikotiko ka ra vakaleqai tu vakailavo, vakaitikotiko, vakayago, ka vakayalo. Vakasamataka na veika o rawa ni cakava mo vukei ira kina.

Na Cava e Vinakata Kina na iVakabula Me da Qaravi Ira na Tani

- Na cava e vinakata kina na Turaga me da qaravi ira na tani?

Mai na nodra veiqaravi na turaga, marama kei ira na gonetagane kei na goneyalewa, sa vakayacori kina na cakacaka ni Kalou. E vakamacalataka vakaoqo o Peresitedi Spencer W. Kimball: “E kilai keda tiko na Kalou, ka sa dau wanonovi keda tiko. Ia e dau vaka-vuqa ni dau sotava na noda gagadre mai vua tale e dua” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 95).

Ena noda bula taucoko eda dau vakararavi ena nodra veivuke na so tale. Ni da a se gone dramidrami era dau vakani keda, vakasulumi keda, ka karoni keda o ira na noda itubutubu. Ke sega na veikaroni oqo ke da a sa mate. Ni da sa tubu cake mai, era vakavulici keda ena cakacaka kei na ivakarau eso tale. E vuqa vei keda era gadreva na veiqaravi vakanasia ena gauna ni tauvimate se ilavo ena gauna ni leqaleqa vakailavo. Eso vei keda era kerea vua na Kalou

---

me ra vakalougatataki ira na tu leqaleqa ia era sega ni vakayacora vei ira e dua na ka. E dodonu me da nanuma ni sa dau cakacaka vei keda na Kalou.

Ni da veivukevukei, eda sa qarava tiko na Kalou. O Penijamini na Tui, e dua na tui cecere ena gauna ni iVola i Momani, a vakavulica vei ira na nona tamata na ivakavuvuli oqo ena nona ivakarau ni bula. A qaravi koya ena nona bula taucoke, rawata ga vakataki koya na nona bula ka sega ni vakararavi vei ira tale eso. Ena dua na ivunau veivakauqeti a vakamacalataka kina na vuni nona dau vinakata na veiqaravi, ka kaya:

“Ko ni sa qaravi Koya tiko na nomuni Kalou, ena nomuni qaravi ira tiko na wekamuni. . . .

“Raica ko ni sa vakatokai au meu nomuni tui, ia kevaka au sa cakacaka kau qaravi kemuni koi au na nomuni Tui, e sega li ni kili-kili mo ni kitaka vakakina?” (Mosaia 2:17–18).

- Na cava e rawa ni da cakava me da tu vakarau kina me da sotava na nodra gagadre na tani?

Eda Ciqoma na Veivakalougatataki ena Veiqaravi

- Na veivakalougatataki cava eda rawata mai na noda veiqaravi vei ira na tani?

Ni da qaravi ira na tani eda rawata na veivakalougatataki bibi. Ena veiqaravi ena vakatubura kina na noda rawa ni loloma vakalevu cake. Ena vakalailaitaka na noda kocokoco. Ni da vakananuma na nodra leqa na tani, sa na via mamada mai kina na noda vakaikedu. Sa dodonu me da qaravi ira na tani me rawa ni da rawata na bula tawamudu. E kaya na Kalou ni ko ira era bula kei Koya sa dodonu me ra lomani ira ka qaravi ira na Luvena (raica Maciu 25:34–40).

Ni da vakasamataka na nodra bula o ira era dau veiqaravi ena veinamuni, eda raica ni ra rawata vakalevu cake mai na veika era solia. E dua vei ira oqo sai koya e dua na Yalododonu Edaidai ka vakatokai me o Paul ka vakaleqai na yavana ruarua ena dua na vakacalaka. Eso beka vakaoqo era sa na yaloca tu ga ka vakasavuliga, ia a digia o Paul me dau nanumi ira na tani. A vulica e dua na cakacaka ka

maroroi lavo me volia rawa kina e dua na vale. A rawa kina vei rau me vakavaletaki ira rawa e vuqa na gone biu vakaca, ka ra sa sega tu ni vinakati. Eso era sa ituvaki ca sara tu. Me yacova na nona mate ni oti e 20 na yabaki, a qaravi ira rawa na gone oqo kei ira na tani. A lomani vakalevu me kena isau, ka mani vakanadakuya kina na yavana ca. A toro voleka sara yani vua na Turaga.

E kaya ko Peresitedi Spencer W. Kimball, “Eda na yaco me da tamata uasivi ni da veiqaravi vei ira na tani—io ena rawarawa cake me da kunei keda baleta ni na levu cake na ka eda na kunea me baleti keda!” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball*, 85–86).

Gauna vinaka ni Veiqaravi

Eso vei keda eda dau qaravi ira ga eda taleitaki ira ka vakanadakui ira na tani. Ia, a vakaroti keda o Jisu me da lomani ira ka qaravi ira na tamata kecega. E vuqa tu na veigauna vinaka ni veiqaravi (raica Mosaia 4:15–19).

Eda rawa ni qaravi ira na lewe ni noda matavule. E dodonu me rau dau veinanumi vakairau na veiwatini. E dodonu me ra dau qaravi ira na gone o ira na itubutubu ka sega walega ni ra vakani ira ka vakasulumu ira tiko, ia ena nodra vakavulici ira ka dau qito ka cakacaka vata kei ira. Era rawa ni veiqaravi na gone ena nodra qarava na nodra itavi ni cakacaka e vale ka vukei ira na tacidra kei na ganedra.

Era dau veiqaravi ka veivukevukei na veiwatini. Era rawa ni na veivuketaka na nodra vakaraici na gone, ka rawa me ra na dau veitokoni ena nodra cakava tale tikoga na veika era dau taleitaka ka sasagataka. Erau na solibula beka e dua na tina kei na tama ena nona vakauti e dua na gone i kaulotu. Ena vakawelea beka e dua na gonetagane qase cake na tacina lailai ka rerevaka na butobuto se vakavulici koya me wivilola. Era kaya vei keda na noda parofita ni ra sa ka bibi duadua ena dua na iwasewase vakaitikotiko na matavuvale. E dodonu me da dau qaravi ira vakavinaka na noda matavuvale (raica Mosaia 4:14–15).

E vuqa tu na noda gauna vinaka ni qaravi ira na noda neiba, itokani, kei ira mada ga na vulagi. Eda rawa ni veivuke, ke dredre tiko vua e dua na noda neiba me tatamusuki ni voleka mai e dua na cava. Eda rawa ni mei ira na gone se veivuke ena cakacaka ni vale vua e dua na tina tauvimate. Eda rawa ni tubera lesu mai ki na Lotu, e dua na gonetagane ka sa luluqa tu. Eda rawa ni veitokanitaka e dua na gone ka vakalialiai tiko ka kerei ira eso me ra dau loloma. E sega soti ni gadrevi me da kilai ira eda qarava. E dodonu me ra vaqara e vuqa na veisala me da qaravi ira kina na iwiliwili levu ni luvena na Tamada Vakalomalagi eda rawata rawa.

Kevaka e tu eso na noda taledi vinaka, sa dodonu me da vakayagataki ira ena nodra vukei na tani. E vakalougatataki keda na Kalou ena veitaledi kei na igu me da vakavinakataka kina na nodra bula na tani.

Sa tu na noda veigauna vinaka ni veiqaravi ena Lotu. E dua na inaki levu ni isoqosoqo ni Lotu sai koya me solia vei keda na gauna vinaka ni noda qaravi ira eso tale. Eda dau veiqaravi na lewe ni Lotu ena vakayacori ni cakacaka ni kaulotu, ciqoma na itavi ni veiliutaki, sikovi ira na lewe ni Lotu, vakatavulica na kalasi, kei na vakayacori ni veicakacaka tale eso ni Lotu. Ena Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai e sega kina na italatala saumi, ka ra sa dau qarava sara ga na lewenilotu na veitaviqaravi ni Lotu.

- E rawa vakacava ni da solia na gauna e veiganiti vei ira na noda lewe ni matavuvale, na veiqaravi sara mada ga ena Lotu kei na itikotiko?

Sa iVakaraitaki Vinaka Duadua ni Veiqaravi o Jisu Karisito

- Na cava eso na nomu italanoa vakaivolanikalou taleitaki ka vakaraitaka kina na iVakabula na veiqaravi?

E vakaraitaka na ivakaraitaki ni veiqaravi e taucoko sara na iVakabula. A vakavuvulitaka ni a sega ni lako mai ki vuravura me mai qaravi ia me mai dauveiqaravi ka solia na nona bula ena vukuda (raica Maciu 20:28).

Me baleti ira na qasenivuli: Ni da wasea na noda ivakadinadina me baleti Jisu Karisito, eda sureta na veivakauqeti ni Yalo Tabu. Ni ko vakavakarau tiko ka veivakavulici, vakasaqara vakavuqa na veisala mo vakadinadinataki koya kina na iVakabula ka sureti ira o vakavulici ira me ra vakayacora vakakina.

E lomani keda vakalevu cake sara mai na noda rawa ni kila o Jisu Karisito. Ni a tiko voli e vuravura a dau qaravi ira na dravudravua, na lecaika, na ivalavala ca, kei ira na sega ni lomani. A vakavulica na kosipeli vei ira kece ka ra via rogoca, vakani ira na lewevuqa ka ra viakana tu ni ra mai vakarorogo Vua, vakabulai ira na tauvimate, ka vakaturi ira cake tale na mate.

A Dauniveibuli ka bulia na vuravura ka noda iVakabula, ia a vakayacora e vuqa na cakacaka lokomi ni vei qaravi. Ni bera vakalailai ga na Nona Vakoti ki na Kauveilatai A soqoni vata kei iratou na Nona tisaipeli. Ni oti na nona vakavulici iratou, A taura e dua na beseni wai kei na tawelu ka qusia ka vuya na yavadratou (raica Joni 13:4–10; raica talega na itaba ena iwase oqo). Ena gauna o ya na vui ni yavana e dua na vulagi sa ivakaraitaki ni veidokai ka ra dau vakayacora vakalevu na dauvei qaravi. A vakayacora o Jisu me ivakaraitaki ni loloma kei na vei qaravi. Ni da qaravi ira na tani ena yalo ni loloma, eda yaco me vakataki Karisito vakalevu.

- Na cava eda vulica rawa mai na ivakaraitaki ni vei qaravi ni iVakabula?

iKuri ni iVolanikalou

- Mosaia 2 (nona ivunau me baleta na vei qaravi o Penijamini na Tui)
- D&C 81:5 (vukea, laveta, vakaukauwataka)
- Kolosa 3:23–24 (qaravi ira na tani me vaka sara ga o qarava na Turaga)
- Alama 17–18 (a qarava na tui o Amoni)
- Kalatia 5:13 (dauvei qaravi ena loloma)

Nona Lawa ni Tikobulabula na Turaga

Wase 29

Sa Vale ni Kalou na Yagoda

E dua vei ira na veivakalougatataki levu eda ciqoma ena noda gole mai vuravura sai koya na yagoda. Eda gadreva e dua na yago vakatamata me da vakataki Tamada Vakalomalagi kina. Sa rui bibi na yagoda sa vakatoka kina na Turaga me vale ni Kalou (raica 1 Korinica 3:16–17; 6:19–20). Sa ka tabu na yagoda.

Me vaka ni sa ka bibi na yagoda, sa vinakata kina na Tamada Vakalomalagi me da qarauna sara vakavinaka. E kila o koya ni da rawa ni tamata mamarau vakalevu cake kevaka eda bulabula. Ena rawa ni tiko kei keda na Yalo Tabu ke savasava tu na yagoda kei na noda vakasama. E kila o Tamada ni da dau vakatovolei me da dau vakacacana na yagoda se taurivaka na wainimate e dau veivakaleqai. Ena vuku ni inaki oqori sa tukuna kina vei keda ko Koya na veika e vinaka vei keda kei na veika e ca. Na veika e kaya na Kalou ni ra vinaka vei keda era kune ena Vunau kei na Veiyalaya-lati 89. E vakatokai na ivakatakila oqo me Vosa ni Vuku.

E dodonu me da muria na Vosa ni Vuku me da kilikili kaya na curuma na Valetabu. Kevaka eda na sega ni vakamura na Vosa ni Vuku, ena biuti keda na Yalo ni Turaga. Kevaka eda vakadukadukalitaka na “vale ni Kalou” sai koya na yagoda, eda na vakamavoatiki keda vakayago ka vakayalo.

Eda Vakaroti Me da Kakua ni Taurivaka e Yagoda Eso na Ka

- Na cava soti sa vakarota na Turaga me da kakua ni tiloma ki yagoda.
-

E vakarota na Turaga me da kakua ni gunuva na waini se gunu dau veivakamatenitaki, ka kena ibalebale ko ira era tiko kina na alakaolo. Eratou vakavulica na Mataveiliutaki Taumada ni ra dau kauta mai na ivakarau kaukauwa, tauvimate, kei na mate ca ki loma ni vale na gunu dau veivakamatenitaki. E dau vakavuna vaka-levu na ilawaki ca, veidauci, kei na vakatulewa cala. E dau sauti ira era gunuva. (Raica “iTukutuku ni Mataveiliutaki Taumada,” *Improve-ment Era*, Nove. 1942, 686.) O ira na tina daumateni era dau vakavuna na nodra vakaleqai vakayago ka vakakina ena nodra vakasama na gone. Sa vuni nodra dau coqa vakacalaka vakavuqa e veiyabaki na motoka na nodra draiva tiko na dau gunu alakaolo.

E kaya talega vei keda na Turaga ni “sega ni vinaka ki na yagoda na tavako” (V&V 89:8). E vakavu leqa ki na yagoda kei na yaloda. E sega ni dodonu me da vakatavako se sika, se mama tavako. Era vakaraitaka na dau vakadidike ni tavako e vakavuna e vuqa na mate ka rawa talega ni vakaleqai ira na gone era buketetaki tiko.

Sa vakasalataki keda talega na Turaga ena vakayagataki ni “gunu kaukauwa” (V&V 89:9). Era kaya na iliuliu ni Lotu ni oqori na kofi, ti, ka ra tiko kina na wainimate ka rawa ni ra veivakaleqai. Sa dodonu me da levei ira na gunu kece e tiko kina na wainimate dau veivakaleqai.

E sega ni dodonu me da dau gunu iduvani vakavo ke ra gadrevi me ra veivakabulai. Eso vei ira na iduvani oqo era ca tale vakalevu mai na alakaolo kei na tavako (ka ra vakatokai talega me ra iduvani). O ira na dau vakatanitaka na iduvani sa dodonu me ra kere veivuke, masulaka na kaukauwa, ka kere ivakasala mai vei ira na nodra bisopi me rawa ni taucoko kina na nodra veivutuni ka vakagalalataki.

E dodonu me da levea na veika kece ka rawa ni vakacacana na yagoda. E sega ni dodonu me da vakayagataka e dua na ka e dau vakavuna e dua na mataqali ivakarau. E dodonu talega me da kakua ni dau kana vakasivia. E sega ni tukuna taucoko vei keda na Vosa ni Vuku na veika me dau levei se kua ni vakayagataki,

---

Me baleti ira na qasenivuli: Na volai ni dua na ituvatuva ena vukei ira na vuli me ra vakarogo vinaka. Na gauna era veivosakitaka tiko kina na lewe ni kalasi se matavuvale na veika sa vakarota na Turaga me da kakua ni vakayagataka e yagoda, o via kerea beka e dua me vola na kedra isau ena papanivolavola se ena dua na tikini pepa levu. Ena rawa mo vakayacora talega vakakina ki na veika ka ra dau vakabulabulataka na yagoda.

ia e solia vei keda na idusidusi. Sa lawa vakayago bibi sara. E sa dua talega na lawa vakayalo cecere. Ena noda bulataka na Vosa ni Vuku, eda na vakaukauwataki kina vakayalo. Eda vakasavasavataka na yagoda me rawa ni mai tiko kina na Yalo ni Turaga.

- Na cava eso na ka ka ra sega ni vakamacalataki vakamatata sara ena Vosa ni Vuku ka sa dodonu me da levei ira?

E Vakavulici Vei keda ni So na Ka Era Vinaka ki na Yagoda

- Me vaka ena Vosa ni Vuku, na cava eso na ka e kaya na Turaga ni ra vinaka vei keda?

Na vuanikau, kakana draudrau, kei na draunikau bulabula era vinaka vei keda. E dodonu me da vakayagataki ira vakavuku ena vakavinavinaka.

Era vakarautaki tale tu ga me kakana vei keda na veimanumanu vuka kei na manumanu yavai va. Ia, e dodonu me da dau kana lewe ni manumanu vakavuku (raica V&V 49:18; 89:12). E vinaka talega me da dau kania na ika.

E vinaka vei keda na sorenikau. E vinaka vakaoti me da dau kania na witi.

- E sa vakalougatataki iko vakacava na dau kani ira na veika oqo?

Era ka Bibi na Cakacaka, Vakacegu, kei na Vakaukauwa Yago

- Na cava ena kena itavi ena lawa ni tikobulabula ni Turaga, na cakacaka, vakacegu, kei na vakaukauwa yago?

Me ikuri ni Vunau kei na Veiyalayalati 89, era vakaraitaka talega vei keda na vei ivolanikalou tale eso na ivalavala ni tikobulabula. Era kaya vei keda me da “kaku ni dauvakawelewele; dou vakasavasavataki kemudou; . . . kaku ni dau moce sivia; dou moce vakayakavi, mo dou bulabula kina; dou yadra vakamataka lailai me makutu kina na yagomudou kei na yalomudou” (V&V 88:124). A tukuni talega vei keda, “E ono na siga mo dau cakacaka kina, ka kitaka kina na nomu cakacaka kecega” (Na Lako Yani 20:9). E a vakasalataka na Turaga me da kaku ni dau vakariritaka na noda cakacaka me ka ni voraki kina vei keda (raica V&V 10:4).

E kaya vei keda e dua na parofita ni yalododonu edaidai me da dau maroroya na yagoda me bulabula. A veivakasalataki vakaoqo, “Na kakana bulabula, vakaukauwa yago vakawasoma, kei na moce e veiganiti e gadrevi me kaukauwa kina na yago, me vaka sara ga na kena gadrevi ena kena vakaqacotaki na vakasama kei na yalo ena vulici ni ivolanikalou” (Thomas S. Monson, ena Conference Report, Okot. 1990, 60; se *Ensign*, Nove. 1990, 46).

Na Veivakalougatataki ni kena Bulataki na Lawa ni Tikobulabula ni Turaga

- Na veivakalougatataki cava soti ena noda ena noda talairawarawaki na Vosa ni Vuku?

Sa solia vei keda o Tamada Vakalomalagi na veilawa ni tikobulabula me vakavulica vei keda na sala ni noda maroroya na yagoda. E kaya vei keda na ivolanikalou na lawa ni Kalou: “Ni sa sega na ivunau vakayago . . . , ni sa vakayalo na noqu vunau kecega” (V&V 29:35). Oqo e kena ibalebale ni na Nona veivakaro ka ra baleta na noda bula vakayago era sa baleta na noda bula vakayalo.

Ni da maroroya na lawa ni Turaga me baleta na tiko bulabula ka muria na Nona ivunau, e yalataka na Turaga ni na vakalougatataki keda vakayago ka vakayalo talega.

Sa yalataki vei keda na bula vinaka vakayago. Me ivakaraitaki ni bula vinaka vakayago “era na cici ka sega ni ceguoca, ia era na lako tiko ka sega ni malumalumu mai” (V&V 89:20). Sa dua na veivakalougatataki cecere oqo, ia na veivakalougatataki vakayalo ka sa yalataka tu vei keda e levu cake sara mai na kedra era vakayago oqo.

Sa yalataka vei keda na Turaga ni da na “era na vakavukui ka kila ka vakalevu, io era na kila na ka sa vuni tu” (V&V 89:19). Eda na vakavulici ena veidina bibi mai vua na Yalo Tabu ena ivakatakila. A vakavulica vakaoqo o Peresitedi Boyd K. Packer: “Sa iyaya ni cakacaka ni yaloda na yagoda. Mai na ivakatakila vakasakiti o ya na Vosa ni Vuku, eda sa vakavulici ena sala me da maroroya kina na yagoda mai na veika dukadukali ka rawa me ra na vakagogotaka se vakarusa sara ga na veiwakilakila vakayago vakamareqeti ka ra dau vakaitavi ena veitaratara vakayalo. Sa idola ni ivakatakila

yadudua na Vosa ni Vuku” (ena Conference Report, Okot. 1989, 16; se *Ensign*, Nove. 1989, 14).

E yalataka talega na Turaga ni ra na tavalu wale yani e yasada na agilosi dauveivakarusa. E kaya vakaoqo o Peresitedi Heber J. Grant, “Kevaka e daru vinakata na veivakalougatataki ni bula, ni tiko bulabula, na waribariba ni yago kei na vakasama; kevaka eda vinakata me lako siviti keda na agilosi dauveivakarusa, me vaka a yaco vei ira na luvei Isireli, sa dodonu me da talairawarawa mada ki na Vosa ni Vuku; sa na qai vauci kina na Kalou, ka na yaco mai vei keda na veivakalougatataki.” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Heber J. Grant* [2002], 192).

- Eda na rawa ni vukei ira vakacava na luveda kei na itabagone nikua, ena nodra kila na isau tawamudu ni Vosa ni Vuku?
- Na cava eda rawa ni vakayacora me da vukei ira kina na lewe ni matavuvale se itokani ka ra malumalumu tu ena vakamuri ni Vosa ni Vuku?

iKuri ni iVolanikalou

- Na Dauveilewai 13:13–14; Na Vosa Vakaibalebale 20:1; Aisea 5:11–12; Taniela 1 (kakua ni gunu)
- V&V 59:16–20 (na veika me baleta na tamata e vuravura)
- Na Vosa Vakaibalebale 23:20–21 (na ivakasala me baleta na gunu, kana vakasivia, vucesa)
- V&V 136:24 (biuta na daumateni)

Loloma Uasivi

Wase 30

Na Cava Na Loloma Uasivi

- Na cava na nomu ivakamacala ni loloma uasivi?

Na bula ni iVakabula e vakaraitayaloyalo ni Nona loloma e taucoko me baleta na tamata kecega. A solia sara mada ga na Nona bula ena vukuda. Na loloma uasivi sai koya na loloma ka solia vei keda na noda iVakabula o Jisu Karisito. Sa vakaroti keda me da veilomani me vaka sa lomani keda. E kaya vei keda na ivolanikalou ni loloma uasivi e lako mai na yalo e savasava (raica 1 Timoci 1:5). E tu vei keda na loloma savasava ena gauna eda vakaraitaka kina mai na yaloda, na veinanumi dina kei na veikauwaitaki vei ira na tacida kei na ganeda.

Sa iValavala Vinaka Cecere Duadua na Loloma Uasivi

E kaya vei keda o Momani na parofita, “Ia mo dou kabita na loloma ni sa uasivi sara, ka ni na mudu mai na ka kecega—ia sa vu mai vei Karisito na loloma uasivi sara, ka sa ia tikoga ka sega ni mudu” (Moronai 7:46–47; raica talega 1 Korinica 13; 2 Nifai 26:30; Moronai 7:44–45, 48).

A solia vei keda na nona ivakaraitaki na iVakabula me da vakamura. A Luve ni Kalou. Sa taucoko na nona loloma, ka sa vakaraitaka vei keda na sala ni loloma. Ena Nona ivakaraitaki, a vakaraitaka kina vei keda ni sa bibi me vakataka sara ga na noda na nodra gagadre vakayalo ka vakayago na noda itokani. Ni bera na Nona solia na Nona Bula me baleti keda, A kaya:

“Sa noqu vunau oqo, Mo dou veilomani, me vaka kau sa lomani kemudou.

“Sa sega na nona loloma e dua na tamata me uasivi cake ena ka oqo, me solia na nona bula ena vukudra na wekana” (Joni 15:12–13).

Ena nona vosa tiko vua na Turaga, a kaya vakaoqo o Moronai:

“Ko ni a kaya talega ni ko ni sa lomani ira na kai vuravura, raica ko ni sa solia na nomuni bula ena vukudra. . . .

“Au sa qai kila oqo ni ko ni sa lomani ira na luve ni tamata ena loloma sa uasivi sara; ia sa kilikili me tu vei ira na tamata na loloma oqo, kevaka e sega, era na sega ni rawata na tikina sa vakarautaka tu ena vale i Tamamuni” (Ica 12:33–34).

E sega soti ni dodonu sara me da solia na noda bula me vaka a vakayacora na iVakabula. Ia e rawa ni tu vei keda na loloma uasivi kevaka me da biuti Koya ena itakele ni noda bula ka muria na nona ivakaraitaki kei na ivakavuvuli me vakataki koya na iVakabula, ena rawa talega vei keda me da vakalougatataka na nodra bula na tacida kei na ganeda eke e vuravura.

- Na cava e ivalavala dodonu cecere duadua kina na loloma uasivi?

E Okati ena Loloma Uasivi na Soli Ka vei ira na Tauvimate, Vesuki kei na Dravudravua

A solia vei keda e vuqa sara na ivakavuvuli na iVakabula ena italanoa kei na vosa vakatautauvata. Na vosa vakatautauvata ni Kai Samaria Dauloloma e vakavulica vei keda me da dau solisoli vei ira era gadreva tu, veitalia ke ra sega ni noda itokani (raica Luke 10:30–37; raica talega James E. Talmage, *Jesus the Christ*, ikatolu ni itabataba [1916], 430–32). Ena vosa vakatautauvata, a kaya na Karisito ni a lako tiko ki na dua tale na koro e dua na tamata. Ka ra vakamokuti koya e gaunisala na daubutako. Era a butakoca na nona isulu kei na ilavo ka mokulaki koya, ka biuta tu yani ni sa voleka ni mate. A lako mai e dua na bete ka raici koya sara, ka lako vakatikitikitaki tani. Sa lako talega mai e dua na luvei Livai, ni yaco ki yasana sa lako mai ka raica, sa qai lako vakatikitiki tani. Ia, o koya na kai Samaria ka ra sega ni daulomana na Jiu, ni a lako mai ka raica sa lomana sara (raica na itaba ena iwase oqo) A sa tekiduru ka vauca na tikina sa mavoa, vakadavora ki na nona manumanu ka kauta ki na bure ni vulagi. A sauma na taukei ni bure ni vulagi me qarava tiko na tamata oqo me yacova ni sa bula vinaka.

A vakavulica o Jisu ni dodonu me da soli kakana vei ira sa viakana, vakavaletaki ira ka sega na nodra, kei na isulu vei ira na dravudravua. Ni da sikovi ira na tauvimate kei ira era vesu tu, ena vaka sara ga eda vakayacora tiko Vua. Sa yalataka tu o Koya, ni kevaka eda vakayacora oqo, eda na taukena na Nona matanitu. (Raica Maciu 25:34–46.)

E sega ni dodonu vei keda me da digitaka se o cei me da vukea vakakina o koya me kua (raica Mosaia 4:16–24). Kevaka eda sa qarava vinaka taumada na veika e gadreva na noda matavuvale, sa qai dodonu me da vukei ira kece era gadreva tu na veivuke. Eda sa na vakataki Tamada mai Lomalagi kina, ni sa vakacabea na mataniga ka vakatauca na uca vei ira na tamata yalododonu ka vakakina vei ira na tawa yalododonu (raica Maciu 5:44–45).

E vakananuma vei keda o Peresitedi Thomas S. Monson ni tiko talega o ira era gadreva e levu cake mai na veika vakayago:

“Me da tarogi keda mada ena taro: ‘Au sa vakayacora beka e dua na ka vinaka nikua? Au sa vukea beka e dua e leqa?’ [*Serenilotu*, naba 223]. Sa na bau dua dina na vu ni marau! Sa na dua talega na vu ni lomavinaka, vakacegu ni yalo—na veivakauqeti ni nodra nanumi o ira tale eso.

“Na veigauna vinaka ni noda rawa ni soli keda e sega ni vakaiyalayala ia era na yali tani talega yani. Sa tu na yalo me ra vakamarautaki. Na vosa vinaka me ra cavuti. Na veika ni loloma me ra soli. Na itavi me ra qaravi. Na yalo me ra vakabulai” (ena Conference Report, Okot. 2001, 72; se *Ensign*, Nove. 2001, 60).

- Ena vosa vakatautauvata ni kai Samaria dauloloma, o na vakamacalataki rau vakacava na a lako siviti koya na tamata mavo? Eda na vakamacalataki koya vakacava na kai Samaria dauloloma? Na veisala cava soti eda rawa ni vakayacora kina na itukutuku ni vosa vakatautauvata oqo ena noda bula?

Sa Ka ni Yalo na Loloma Uasivi

- Eda na rawa vakacava ni lomani ira na tamata veitalia ga se vakacava na nodra ivalavala ca se malumalumu?

Kevaka mada ga eda soli ka vei ira era leqa tu, ia kevaka sara eda lomani ira vakaidina sa qai tiko kina vei keda na loloma uasivi (raica 1 Joni 3:16–17). E vakavulica o Paula na iApositolo ni gauna eda loloma uasivi kina eda na dau nanumi ira na tamata kece sara. Eda na dau yalomalua ka dau yalololoma. Eda na sega ni dau tukutukuni keda se dokadoka, kocokoco se qaciqacia. Ni tiko vei keda na loloma uasivi eda na sega ni dau nanuma se sega ni rekitaka na veika ca era vakayacora vei keda o ira na tani. Me da kua talega ni cakavinaka walega baleta ni da kila ni da na rawata tale mai kina e dua na ka. Ia, eda wasea vata na reki kei ira era bulataka na dina. Ni tiko vei keda na loloma uasivi ena dau dina, ka da na dau veivakabauti vei ira na tani, ka dau lomani ira. E vakavulica na ivolanikalou ni “sa sega ni mudu na loloma.” (Raica 1 Korinica 13:4–8.)

Na iVakabula a noda ivakaraitaki ena sala me da raici ira kina ka dau nanumi ira kina na tani. Sa sega ni rekitaka na ca, ia sa lomana na tamata ivalavala ca veitalia na ca e cakava. A dau lomani ira na gone, na qase, ira na dravudravua, kei ira era vakaleqai tu. Sa ka levu sara na nona loloma ka sa rawa kina vua me vosoti ira na sotia era vakoti Koya ena ligana kei na yavana (raica Luke 23:34). A vakavulica vei keda ni kevaka eda sega ni vosoti ira na tani, ena sega talega vakakina ni vosoti keda o Tamada Vakalomalagi (raica Maciu 18:33–35). A kaya: “Ia koi au kau sa kaya vei kemudou, Dou lomani ira na nomudou meca, vosa vinakataki ira sa rukaki kemudou, caka vinaka vei ira sa cati kemudou, ka masulaki ira sa vakalialiai kemudou, ka vakacacani kemudou. . . . Ia kevaka dou sa lomani ira sa lomani kemudou, a cava ena kemudou isau? (Maciu 5:44, 46). Sa dodonu me da vulica me da dau lomani ira na tani me vaka a vakayacora o Jisu.

Vakarabailevutaka na iValavala Vinaka ni Loloma Uasivi

- Ena rawa vakacava me da dau loloma vakalevu cake?

Vei ira na qasenivuli: Ena ruku ni iulutaga “Vakarabailevutaka na iValavala Vinaka ni Loloma Uasivi,” na matai ni va na iwase era vakavulica vei keda na sala eda rawa ni dauloloma vakalevu cake kina. Kevaka ena rawa ni vakatara na veivosaki vakailawalawa lalai na vanua e vakayacori kina, mo wasewasei ira na lewe ni kalasi se matavuvale ena iwasewase ya va. Lesia e dua vei iratou na va na parakaravu ki na ya dua na lewe ni ilawalawa. Sureti ira na vakaitavi me ra vulica yadudua na veiparakaravu sa lesi vei ira. Kerei ira me ra vakasamataka na ivakaraitaki, mai na nodra bula o ira era kila se o ira mai na ivolanikalou, ka ra vakaraitaka na sala e yaco kina na loloma uasivi vua e dua. Qai kerei ira me ra veiwaseitaka vakaiira na nodra ivakaraitaki ena nodra ilawalawa.

E dua na sala e rawa ni da dau loloma uasivi kina sai koya na noda vulica na bula nei Jisu Karisito ka muria na Nona ivakaro. Eda rawa ni vulica na veika a vakayacora o Koya ena so na gauna ka vakayacora na ka vata o ya ena gauna e yaco talega kina vei keda na ka vata o ya.

iKarua, na gauna e sega kina vei keda na yalo ni loloma uasivi, me da dau masulaka me vakalevutaki na noda loloma. E vakarota vei keda o Momani, “Oi kemudou na wekaqu lomani, mo dou masuta na Tamada e yalomudou taucoko me vakasinaiti kemudou ena [loloma] oqo; io na loloma sa solia vei ira era sa muria na Luvena ko Jisu Karisito ena yalodina.” (Moronai 7:48).

iKatolu, eda rawa ni vulica na lomani keda vakaikeda, ka kena ibalebale ni da sa kila na keda bibi vakaluvana na Tamada Vakalomalagi. Mo lomana na kai nomu *me vaka ko lomani iko* (raica Maciu 22:39). Me da lomani keda, sa kena ibalebale me da dokai keda ka vakabauti keda. Sa kena ibalebale oqo ni sa dodonu me da talairawarawa ki na ivakavuvuli ni kosipeli. Sa dodonu me da veivutunitaka na noda cakacala. Sa dodonu me da vosoti keda ni da sa veivutuni. Eda na qai lomani keda vakalevu cake ni da sa vakila na veivakadeitaki veikaroni ni nona lomani keda dina na iVakabula.

iKava, eda na qai biuta na noda dau nanuma ni da vinaka cake mai vei ira eso tale. Eda na rawa ni vosota na nodra malumalumu. A kaya o Josefa Simici, “ni da volekata tikoga yani na Tamada Vakalomalagi, ena yaco meda vakamatautaki keda ena dua na rai ena mataloloma vei ira na yalo sa vakarusai tiko; eda na vinakata saraga meda colati ira ki tabada, ka kolotaka ki dakuda na nodra ivalavala ca” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu Josefa Simici* [2007], 493–94).

Ena iVola i Momani eda wilika kina me baleti Inosi, na cauravou ka via kila ni sa bokoci na nona ivalavala ca. A kaya vei keda:

“A sa uqeti vakalevu na yaloqu kau tekiduru kina ena mata i Koya ka Buli au meu masu ka kerekere vagumatua vua; au sa masu vua ena siga taucoko; ia ni sa bogi mai au sa tabalaka cake tikoga na domoqu me rogo ki lomalagi.

“A sa rogo mai e dua na domo ka kaya: Inosi, sa bokoci na nomu ivalavala ca, ia ko na vakalougatataki” (Inosi 1:4–5).

A vakamacalataka vei Inosi na Turaga ni sa bokoci na nona ivalavala ca ena vuku ni nona vakabauti Karisito. Na gauna ga sa rogoca kina na veivosa oqo o Inosi sa guilecava sara na veika me baleti koya. Sa kila talega ni sa lomani koya na Turaga ka na vakalougatataki koya talega. Sa qai yaco me leqataka sara na veika ni bula me baleti ira na nona itokani kei ira na wekana, na Nifai. A sovaraka na yalona kece sara vua na Kalou me baleti ira. Sa qai sauma na Turaga ka kaya ni ra na vakalougatataki me vaka na nodra dinata na ivakaro sa soli oti vei ira. Sa tubu vakalevu cake ga na loloma nei Inosi ni oti na vosa oqo, ka sa masu vagumatua ena vukudra na wekana, ko ira na mataqali i Leimani, o ira era kedra meca na Nifai. A vakayacora na nona gagadre na Turaga, ka sa vakayagataka na nona vo ni bula ena nona tovolea tiko me vakabulai ira na Nifai kei na Leimani. (Raica Inosi 1:6–26.)

Sa vakavinavinakataka sara vakalevu o Inosi na nona loloma kei na veivosoti ni Turaga sa vakayagataka kina na vo ni nona bula ena nona vukei ira na tani me ra rawata vakakina na isolisoli oqo. Sa uasivi vakaidina sara na loloma nei Inosi. Eda rawa ni vakayacora talega vakakina. Sa dina sara, ni sa dodonu me da vakayacora oqo me rawa ni da rawata kina na vanua sa vakarautaki vei keda ena matanitu nei Tamada.

iKuri ni iVolanikalou

- Kolosa 3:12–14 (sa ivau kaukauwa ni bula e taucoko na loloma uasivi)
- Alama 34:28–29 (ena sega ni rogoci na noda masu kevaka e sega ni uasivi na noda loloma)
- 1 Korinica 12:29–13:3 (ibalebale ni loloma uasivi)
- V&V 121:45–46 (me da solia na loloma uasivi vei ira kece na tamata)

Na Dina

Wase 31

Na Dina sa dua na iVakavuvuli ni Veivakabulai

- Ena vakacava beka na itikotiko ke da dau dina kece sara?

E tukuna na ikatinikatolu ni yavu ni vakabauta, “Keimami vakabauta ni sa kilikili me da yalodina.” E tukuna vei keda na iVola i Momani baleta e dua na ilawalawa tamata “ka dokai sara na nodra yalodina vua na Kalou, kei ira talega na tamata; raica era sa yalodina sara ka dodonu ena ka kecega; ia sa tudei sara na nodra vakabauta na Karisito ena nodra bula taucoko” (Alama 27:27). Era a kilai na tamata oqo mai vua na Kalou kei ira na nodra itokani, ena vuku ni nodra yalodina. E bibi me da vulica na cava na yalodina, na noda temaki me da kakua ni yalodina, vakakina na noda rawa ni ravuta na veitemaki.

E ka bibi ki na noda vakabulai na yalodina e taucoko. A kaya ko Peresitedi Brigham Young, “Ke da rawata na veivakabulai e na kena sala sa vakarautaki vei keda, sa dodonu me da dau yalodina, na vakanananu ni lomada, e na noda veimaliwai vakaveiwekani, e na sasaga eda dau goleva, e na veika eda sa dau tukuna, e na veigacagaca kece sara ni noda bula ” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Brigham Young* [1997], 325).

Sa dau yalodina ka dodonu ena ka kecega na Kalou (raica Alama 7:20). E sa dodonu talega me da dau yalodina ena veika kece me rawa kina ni da vakataki Koya. A vakadinadinataka vakaoqo na taci Jereti, “Au sa kila ni sai kemuni na Kalou Dina, io ko ni sa sega ni daulasu” (Ica 3:12). Me kena veibasai, sa daulasu na tevoru. na ka dina, ni sai koya na tama ni veika lasu (raica 2 Nifai 9:9). “O ira era digitaka me ra lawaki ka lasu ka veilasutaki ka matataka vakailasu era na nona bobula” (Mark E. Petersen, ena Conference Report, Okot. 1971, 65; se *Ensign*, Tise. 1971, 73).

O ira na tamata yalododonu era dau taleitaka na dina kei na lewa dodonu. Era dau dina ena nodra vosa kei na ivalavala. Era sega ni dau lasu, butako se lawaki ca.

Sa iLawaki Ca na Lasu

Na lasu sai koya na noda dau nakita noda lasutaki ira na tani. Na veibeitaki vakailasu e dua na mataqali lasu. A solia vei ira na luvei Isireli na ivakaro oqo na Turaga: “Mo kakua ni beitaka vakailasu na kainomu” (Na Lako Yani 20:16). A vakavuvulitaka oqo o Jisu ni a se tiko voli e vuravura (raica Maciu 19:18). E vuqa tale tu na veimataqali lasu. Na gauna eda tukuna kina na ka e sega ni dina, eda sa lasu tiko. Eda na rawa ni lasutaki ira tale tikoga na tani mai na imoimoi ni ligada se noda rai, ena galu, se dina vakatikina. Ena gauna ga eda liutaki ira kina na tamata me ra vakabauta e dua na ka lasu, eda sa sega tiko ni dina.

E sega ni dau marautaka na Turaga na lasu vakaoqo, eda na saumi taro me baleta na noda lasu. E dau temaki keda o Setani me da vakabauta ni sega ni cala ke da lasu. A kaya, “Ena sega ni cudruvi ko Koya ke vakalailai ga; . . . na lasu” (2 Nifai 28:8). Sa dau vakauqeti keda o Setani me da dau veibataka e lomada na noda lasu. O ira na tamata yalododonu era na dau vakila na veitemaki nei Setani ka ra na dau cavuta na ka dina, kevaka sara mada ga ena sega ni lako vinaka sara vei ira.

Na Butako E iLawaki Ca

E vakavuvulitaka o Jisu, “Mo kakua ni butako” (Maciu 19:18). Na butako sai koya na nomu taura e dua na ka e sega ni nomu. Ni da taura e dua na ka e nona e dua tale se mai na dua na sitoa se ki na dua na itikotiko ka sega ni kerea eda sa butako tiko. Na kau mai ni dua na ivoli se na nona iyaya ni valenivolavola e dua na itaukei ni cakacaka sa butako. Na lavetaki ni, iyaloalo, itaba, se ivola eso ka

---

Me baleti ira na gasenivuli: E tiko ena iwase oqo e tolu na iwasewase ka vakamacalataka na veimataqali lawaki ca. O na via wasei ira beka na lewe ni kalasi se matavuvale ki na tolu na iwasewase. Lesia vei ira yadua na iwasewase e dua vei ira na iwase e tolu oqo. Kerea vei ira na lewe ni ilawalawa me ra wilika lo na nodra ilesilesi ka vakasamataka na sala ni lawaki ca ka vakamacalataka tiko ena veiwasewase yadua. Me qai veivosakitaki vakalasi se matavuvale na veiwasewase. Taroga se da na rawa vakacava ni yalodina ena veisala e vakamacalataka tiko.

sega ni kerei mai vei ira na kena itaukei dina sa ilawaki ca ka dua na sala ni butako. Na tauri vakalevu ni veisau se iyaya mai na ka e donu sa ilawaki ca. Na noda taura vakalevu cake mai na noda ivotavota sa butako.

Na Veidabui E iLawaki Ca

Eda veidabui ni da solia vakalailai ga na noda dinau, se ni da rawata mai e dua na ka ka sega ni dodonu me noda. Eso na tamata cakacaka era veidabuitaki ira na nodra iliuliu ni cakacaka ena nodra cakacaka ga vakalailai mai na gauna dodonu; ia era qai taura ga na kena isau taucoko. Eso na taukei ni cakacaka era sega ni dau dina vei ira na tamata cakacaka; era dau saumi ira vakalailai mai na ka e dodonu me ra taura. E kaya o Setani, “Ka rawai e dua ena vuku ni nona vosa, kelia na ikeli me lutu kina na wekamu; oqori e sega ni ca” (2 Nifai 28:8). Na noda rawa ka vakailawaki e dua na sala ni ilawaki ca. Na soli ni veiqaravi se na ivoli mai na kena ivakarau dodonu e ilawaki ca.

E SegaNi Dodonu Me da Dau Vunia na Noda iLawaki Ca

- Na cava ena yaco vakayalo vei keda ke da vunitaka na noda ilawaki?

Era dau cakava e levu na iulubale ni ilawaki o ira na tamata. Era dau lasu na tamata me ra toqomaki ira kina ka me ra vakasamataki ira vakavinaka kina na tamata. Eso era dau vakaiulubaletaka na nodra butako ka qai kaya ni dodonu ga me nodra, se kaya tikoga ni ra na qai vakasuka, se kaya ni ra gadreva vakalevu cake mai vei kena itaukei. Eso era veidabui me ra rawata na maka e levu cake se baleta ni ra “cakava tiko na tamata kecega” se me sauma lesu kina e dua na ka e caka vua.

Era dau soli na veiulubale oqo kei na vuqa tale me vuni lawaki ca. Ia, e sega sara ni vakabau vua na Turaga e dua vei ira oqo. Na gauna eda vakaiulubale kina, eda sa lawakitaki keda tiko ka sa dau biuti keda kina na Yalo ni Kalou. Sa da na qai dau ca sara vakalevu.

Ena Rawa Ni Dau Taucoko Na Noda Yalodina.

- Na cava na kena ibalebale me taucoko na noda dina?

Sa dodonu me da dau raica vakavinaka sara na noda bula, me rawa kina ni taucoko na noda yalodina. Kevaka e tiko eso na sala eda qai vakatekivu lawaki tiko mai kina, sa dodonu me da veivutunitaka sara vakatotolo.

Kevaka e taucoko na noda yalodina, eda na sega ni rawa ni rusa. Me da dau dina ena veivakabauti, itavi, veidinadinati, veiyalayalati, kevaka sara mada ga ena saumi vakailavo, kena isau eso na noda itokani, se noda bula sara mada ga. Sa na qai rawa kina ni da sega ni madua ni da dau sotava na veika baleti koya na Turaga, o keda vakaikeda kei ira na tani. A veivakasalataki vakaoqo o Peresitedi Joseph F. Smith, “Me yaco na bula ni tamata me kilai mai na nona ivalavala se mataqali tamata vakacava; me vaka sara e dua na ivola sa tevuki, me rawa kina ni sega ni vunitaka se madualaka e dua na ka” (*Gospel Doctrine*, ika 5 ni itabataba [1939], 252).

- Ena dau tara vakacava na noda bula na veisala ni noda yalodina kei na lawaki ca?

iKuri ni iVolanikalou

- V&V 50:17 (vosa ga mai na yalo e dina)
- V&V 76:103–6 (nodra icavacava na lasulasu)
- V&V 42:27 (na ivakaro me da kakua ni dau vosa vakacacataki ira na wekada)
- Na Lako Yani 20:15–16 (ivakaro ni kakua ni butako se veibeitaki vakailasu)
- V&V 42:20, 84–85; 59:6 (kakua ni butako)
- V&V 3:2 (Sa dodonu na Kalou)
- V&V 10:25–28 (Sa dau lasu o Setani)

iKatini kei na iSolisoli Tale ESo

W a s e 3 2

Na soli iKatini kei na iSolisoli Tale Eso

- Ena vakaraitaka vakacava vua na Tamada Vakalomalagi na noda vakavinavinakataka na Nona veivakalougatataki kece sara vei keda na noda tu vakarau me da soli ikatini kei na isolisoli tale eso.

Sa soli tu vei keda na veivakaro me na vukea na noda vakavakarau-taki keda me da laki bula tale ena iserau nei Tamada Vakalomalagi. Sa solia tu o koya e dua na sala me da vakavinavinakataka kina na noda veivakalougatataki. Na noda tu vakarau me da solia na noda ikatini kei na isolisoli tale eso a dua vei ira na sala ni noda vakavinavinakataka Koya. Na gauna eda solia kina na veisolisoli oqo, eda sa vakaraitaka tiko na noda lomani Koya ka muria na nona ivakasala.

- Na sala cava e vukea na noda vakavinavinakataka na Tamada Vakalomalagi na noda soli ikatini kei na veisolisoli tale eso.

Talairawarawa ki na Lawa ni iKatini.

- Na cava na ikatini dina?

Erau a talairawarawa ko Eparaama kei Jekope ki na ivakaro ena gauna makawa me rau solia na dua na ikatini ni veika erau rawata (raica Iperiu 7:1–10; Nai Vakatekivu 14:19–20; 28:20–22).

Sa dau masulaka vakaoqo ena veigauna o Josefa Simici na Parofita, “Oi Kemuni na Turaga; mo ni vakatakila mada vei ira na nomuni tamata na ivotavota ni nodra iyau ko ni sa vinakata me ra solia me

---

Me baleti ira na qasenivuli: Vakayagataka na taro ena itekitekivu ni iwase me tekivutaki kina na veivosaki ka dusimaki ira na lewe ni kalasi se matavuvale ki na ivolanikalou me kune kina eso tale na ivakamacala. Vakayagataka na taro ena mua ni dua na iwase me ra vukei kina na lewe ni kalasi se matavuvale me ra vakasamataka ka veivosakitaka na ibalebale ni veika era sa wilika ka vakayagataka ena nodra bula.

nodra isigana” (V&V 119, ivakamacala taumada ni iwase). E sauma na Turaga, “Sa itekivu oqo ni nodra solia na ikatini ni ka era taukena ko ira na noqu tamata. Ia ni sa oti oqori, me ra na qai solia ga e na veiyabaki na ikatini ni ka era taukena ko ira era sa solia oti na vo ni nodra iyau; raica sa kena ivakaro tudei oqo vei ira me tawamudu” (V&V 119:3–4). Eratou vakamacalataka na Mataveiliutaki Taumada ni “dua na ikatini ni tubu ni veika kece eda taukena vakayabaki” vagolei ki na noda ilavo (raica nodratou ivola na Mataveiliutaki Taumada, Maj. 19, 1970).

Eda vakaraitaka na noda yalodina vua na Turaga ena noda sauma na noda ikatini. Eda vakavulica talega vei ira na gone na bibi ni lawa oqo. Era na taleitaka na noda ivakaraitaki ka sauma nodra ikatini ni veilavo kece era taura.

- Ena veisala cava e ivakavuvuli ni vakabauta vakalevu cake kina na saumi ikatini mai na kena ka vakailavo?
- Na cava era rawa ni cakava na itubutubu me ra vakavulici ira kina na luvedra ena nodra saumi ikatini ka kila na kena bibi?

E Dodonu Me da Tu Vakarau Me da Soli Ka

- Na cava e bibi kina na noda ivalavala ena gauna eda saumi ikatini kina?

Sa ka bibi me da tu vakarau me da soli ka. “Kevaka e dua e sauma ena yalo e sega ni marautaka na nona ikatini sa na yali kina vua e dua na tiki ni kena veivakalougatataki. Sa dodonu vua me vulica me dau solisoli ena yalo e marautaka, tuvakarau ka rekitaka, ka vakalougatataki na nona isolisoli” (Stephen L Richards, *The Law of Tithing* [ivolalailai, 1983], 8).

E vakavulica o Paula na iApositolo ni tautauvata na kedrau bibi na ka eda solia kei na yalo e soli kina. E kaya ko Koya, “Me ra dui solia; me kakua ena voraki, se ni sa vakasaurarataki: ia ko koya sa solia ena marau sa vinakata na Kalou” (2 Korinica 9:7).

- Na cava na kena ibalebale me da dau soli ka ena “yalo e marautaka”?

iKatini kei na iSolisoli Tale Eso

- Na veisala cava soti e vakayagataka kina na Lotu na ilavo ni katini kei na veisolisoli tale eso?

Ni da lewe ni lotu, eda dau soli ikatini kei na veisolisoli tale eso vua na Turaga.

iKatini

Na iKatini e vakayagataki ena levu sara na ka ena Lotu. Eso vei ira oqo sai koya me:

1. Tara ka maroroi, ka vakayagataki tiko kina na veivaletabu, vale-nilotu, kei na veivale tale eso.
2. Rawati mai kina na ilavo ni kedra cicivaki na iteki, tabanalevu, kei na veitabana tale eso ena Lotu. (O ira na veitabana oqo era vakayagataka na ilavo oqo me vakayacori kina na veiparokaramu vakalotu ni Lotu, ka okati kina na vakavulici ni kosipeli kei na vakayacori ni veitaviqaravi raraba eso.)
3. Vukea na parokaramu ni kaulotu.
4. Vakavulici ira na itabagone ena koronivuli ni Lotu, semineri kei na inisitute.
5. Tabaki kei na veivotayaki ni iyaya ni lesoni.
6. Veivuke ena tuva kawa kei na cakacaka ni valetabu.

Veisolisoli Tale Eso

iSolisoli ni Lolo. Era dau lolo e veivula na lewe ni Lotu ena nodra sega ni kana ena rua na gauna ni kana veitaravi. Era dau solia kina na levu ni ilavo era dodonu me vakayagataki ena rua na gauna ni kana oqo. Era na solia ena yalodina na ka kece era rawata. E vakatokai na isolisoli oqo me isolisoli ni lolo. E dau vakayagataka o Bisopi na isolisoli oqo me vakarautaka na kakana, itikotiko, isulu kei na isau ni veiqaravi vakavuniwai vei ira era vakaleqai. (Raica na wase 25 ni ivola oqo.)

Me tiki ni siga ni lolo, era dau lakova na lewenilotu e dua na soqoni ka vakatokai me soqoni ni lolo kei na soli ivakadinadina,

---

ka ra dau veiwaseitaka kina na nodra ivakadinadina me baleti Kari-sito kei na Nona kosipeli.

iLavo Tale Eso. Era na rawa talega ni dodoliga na lewe ni Lotu ki na veisasaga tale eso ni Lotu, me vakataka na cakacaka ni kaulotu, na iLavo Vure ni Vuli, tara ni valetabu, kei na veivuke vakamatatamata.

Veiqaravi. Era dau solia talega na nodra gauna, kila vakacakacaka, kei na iyau na Lewenilotu me ra vukei kina na tani. Na veiqaravi oqo e vakatara na Lotu me vukei ira na lewenilotu kei ira era sega ni lewenilotu era vakaleqai ena veiyasai vuravura, ena veitikotiko, veivanua yadua vakakina e veiyasai vuravura vakabibi ena gauna ni veivakacokotaki ni vakacacani ni vanua.

Eda Vakalougatataki Ni da Soli iKatini kei na Veisolisoli Tale Eso

E yalataka tu na Turaga ni na vakalougatataki keda ena noda solia ena yalodina na noda ikatini kei na veisolisoli tale eso. A kaya o Koya, “Dou kauta kece mai nai sigana ki na lololo, me so kina na kakana ena noqu vale, ka vakatovolei au mada kina . . . se’u na dolava, se segai na katuba ni lomalagi, ka sovaraka vei kemudou na ka ni veivakalougatataki, me na sautu dina sara” (Malakai 3:10).

Na ivakatakila ni gauna Edaidai e tukuna tale tiko e dua tale na veivakalougatataki vei ira era dau soli ikatini: “Raica ko koya sa solia na nona ikatini, ena sega ni vakarusai ena siga sa lako mai kina ko Koya” (V&V 64:23).

Na veivakalougatataki e yalataki vei keda era ka vakayago ka vaka-yalo talega. Kevaka eda soli ka ena yalo e tu vakarau, ena vukei keda o Tamada Vakalomalagi ena noda rawata mai na ka me baleta na noda gagadre ni kakana, isulu, kei na vale. Ena nona vosa tiko vei ira na Yalododonu Edaidai mai na Filipaini o Peresitedi Godon B. Hinckley a kaya kina ni kevaka “me ra ciqoma na kosipeli” ko ira na tamata, “ka bulataka, sauma nodra dua na ikatini kei na veisolisoli tale eso veitalia kevaka e takiveiyaga tu mada ga na ka e tu vei ira, ena maroroya na Nona yalayala mai liu na Turaga vei ira, ena tu ga na raiasi ena nodra veleti kei na isulu e tolodra, kei na ivakaruru ni uludra. Au sega ni raica rawa tale e dua na kena iwali. Era gadreva

na kaukauwa ka levu cake mai vua na kena e vakavuravura me laveti ira cake ka vukei ira” (“Inspirational Thoughts,” *Ensign*, Okos. 1997, 7). Ena vukea na Turaga na noda tubu “ena kila ka Vakalou, kei na dua na ivakadinadina, kei na kaukauwa me da bulataka kina na kosipeli ka vakauqeti ira na wekada me ra vakayacora vakakina” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Heber J. Grant* [2002], 126).

O ira era sauma na nodra ikatini kei na veisolisoli tale eso era dau vakalougatataki vakalevu sara. Era dau vakila na marau ni ra sa veivuke tiko ena tarai ni matanitu ni Kalou e vuravura.

- Na cava soti eso na veivakalougatataki o sa ciqoma o iko, nomu lewe ni matavuvale, kei ira na nomu itokani ena nomu sauma tiko na nomu ikatini kei na veisolisoli tale eso?

iKuri ni iVolanikalou

- V&V 119:1–4 (na lawa ni saumi ikatini)
- Na iVakatekivu 14:18–20; Alama 13:13–16 (A saumi ikatini o Eparaama)

Cakacaka ni Kaulotu

Wase 33

E Lotu ni Kaulotu na Lotu ni Turaga.

- Na veisala cava soti e ituvatuva kina ni Kalou me baleti ira na Luvena na cakacaka ni kaulotu?

A sa vakatakila vei Atama na Turaga na ituvatuva ni kosipeli: “A sa vunautaki na itukutuku vinaka mai na ivakatekivu” (Mosese 5:58). Ni oti o ya, Era sa qai talai na kawa nei Atama yalododonu me ra vunautaka na kosipeli: “Era sa qai . . . vunauci ira kecega na tamata me ra veivutuni; a ra sa vakavulici ira na luve ni tamata me ra vakabauta” (Mosese 6:23).

Era a daukaulotu kece na parofita. Era a vakaroti yadua kece ena dela ni nodra gauna me ra vunautaka na itukutuku ni kosipeli. Na gauna taucoko sa tiko kina na matabete e vuravura, sa gadrevi ira kina na daukaulotu na Turaga me ra vunautaka na ivakavuvuli tawamudu ni kosipeli vei ira na Luvena.

Na Lotu ni Turaga a dau lotu tu ga ni kaulotu ena veigauna kece. Na gauna a bula tu kina e vuravura na iVakabula, a tabaki ira na iApositolo kei na Vitusagavulu ka solia vei ira na lewa kei na itavi ni vunautaki ni kosipeli. Era vunau ga vakalevu vei ira na wekadra, ko ira na Jiu (raica Maciu 10:5–6). Ni oti na nona tucaketale ko Jisu, a talai ira na nona iApositolo me ra vunautaka na kosipeli vei ira na kai Veimatanitu Tani. A vakaroti ira vakaoqo na iApositolo, “Dou lako yani ki vuravura taucoko ka vunautaka nai tukutuku vinaka vei ira na tamata kecega” (Marika 16:15).

A dua na daukaulotu levu ka talai vei ira na kai Veimatanitu Tani o Paula na iApositolo. Ni oti na nona saumaki mai ki na Lotu, a

---

Me baleti ira na qasenivuli: Na veiwaseitaki ni veika e sotavi kei na ivakavuvuli ni kosipeli me sureta na Yalotabu. O na via tarai ira rawa beka eso na lewe ni kalasi se lewe ni mata-vuvale, ka kerei ira me ra vakarautaka eso na ka sa tara na nodra bula ka ra vakaibalebale vakalevu vei ira ka na rawa talega ni vukei ira na tani.

vakayagataka na vo ni nona bula ena nona vunautaka tiko na kosipeli vei ira. Ena veigauna duidui eso ena gauna ni nona kaulotu a, mokulaki, vakaviriki, ka vesuki. A tomana tikoga na nona vunautaka na kosipeli (raica Cakacaka 23:10–12; 26).

Sa tekivutaki tale na cakacaka ni kaulotu ena gauna a vakalesui mai kina na Lotu ni Turaga mai vei Josefa Simici na Parofita. Nikua sa nodra itavi levu duadua na iApositolo kei na Vitusagavulu na vunautaki ni kosipeli ka vakakina me ra raica na kena vunautaki e vuravura raraba. Sa kaya vei Josefa na Turaga: “Mo lako yani ka vunautaka na noqu ivakavuvuli ki na veikoro; io ki na veivanua. . . . Vunau vei ira na tamata kecega ena veivanua kecega” (V&V 66:5, 7). Ena June ni 1830, a tekivutaka na imatai ni ilakolako ni kaulotu ni Lotu o Samuel Harrison Smith, na tacini Parofita,

Mai na gauna o ya, sa sivia e dua na milioni na iwiliwili ni daukaulotu era a sa kacivi me ra lako yani ka vunautaka na kosipeli. Na itukutuku era kauta yani ki vuravura sa ikoya ni sa Luve ni Kalou ka noda iVakabula o Jisu Karisito. Era vakadinadinataka ni sa vakalesui mai vua na parofita ni Kalou e vuravura na kosipeli. Sa lesi vei ira na daukaulotu na itavi me ra vunautaka na kosipeli vei ira na tamata kecega, papitaisotaki ira, ka vakavulica vei ira na ka kece sa vakarota na Turaga (raica Maciu 28:19–20). O ira na daukaulotu ni Yalododonu Edaidai era sauma vakataki ira na veika vakailavo me baleta na nodra vunautaka na kosipeli ki na veiyasai vuravura.

Ena Vunautaki ki Vuravura Taucoko na Kosipeli

- Na cava na veisala duidui eso sa vakarautaka tu vei keda na Turaga me da wasea yani kina na kosipeli?

Sa tukuni vei keda ena veivakatakila ni gauna oqo ni sa dodonu me da kauta na kosipeli vakalesui mai ki na veivanua kei na veimatatamata kece (raica V&V 133:37). Sa sega ni dau solia vei keda na Turaga e dua na ivakaro ka sega ni vakarautaka na sala me da rawata rawa kina (raica 1 Nifai 3:7). Sa vakarautaka na sala eso na Turaga me vunautaki kina na kosipeli ki na veivanua ka ra a dau sogo eliu vei keda. Ni da tomana tiko na noda masu ka cakacakataka tiko na noda vakabauta, ena dolava na veimatani ki na cakacaka ni kaulotu na Turaga.

Na Turaga sa “vakauqeta tale tikoga ena nodra vakasama na tamata kilai levu na veituvatuva lelevu ka na vakatetea na cakacaka ni Turaga ena veisala ka se sega ni kila tu o vuravura” (Russell M. Nelson, ena “Computerized Scriptures Now Available,” *Ensign*, Epe. 1988, 73). Na veiniusipepa, retioyaloyalo, retio, setilaiti, kompiuta, na Initaneti, kei ira na veitekinolaji vakaoqo era veivuke ena soli yani ni kosipeli vei ira e milioni vakamilioni na tamata. O keda ka sa tu vei keda na taucoko ni kosipeli sa dodonu me da vakayagataka me da vakayacora kina na ivakaro ni Turaga: “Raica, me tekivu vunautaki yani eke na itukutuku vinaka qai dewa ki na veivanua kecega; io me yacova na iyalayala kei vuravura—raica ena vunautaki yani na itukutuku vinaka vei ira na [tamata] kecega” (V&V 58:64).

- Na veisala cava soti o raica kina ni ra vakayagataki kina na tekinolaji me ra vuavuai vinaka sara ena wasei ni kosipeli.

E Bibi na Cakacaka ni Kaulotu

- Na cava sa rui ka bibi kina ki na tamata yadua me rogoca ka kila na kosipeli?

“Sai koya oqo na imatai ni ka bibi ni Lotu—na vakabulai kei na vakalotutaki ni yalodra na luve ni tamata” (Ezra Taft Benson, ena Conference Report, Epe. 1974, 151; se *Ensign*, Me 1974, 104). Sa gadrevi na cakacaka ni kaulotu ena kena soli vei ira na tamata e vuravura na gauna vinaka ni nodra rogoca ka ciqoma na kosipeli. Era gadreva me ra vulica na dina, vuki vua na Kalou, ka ciqoma na veivosoti me baleta na nodra ivalavala ca.

E vuqa vei ira na tacida kei na ganeda e vuravura era vakamatabokotaki mai na veivakavuvuli lasu ka “ni ra sa sega ni kila rawa na ka dina, ni ra sa sega ni kila na vanua me ra vakasaqara kina” (V&V 123:12). Sa da na rawa ni kauta vei ira na dina ena cakacaka ni kaulotu.

Sa vakarota vakaoqo na Turaga, “Ia mo dou cakacaka vagumatua ena noqu were ni vaini—raica oqo sa iotioti ni gauna” (V&V 43:28). Ni da vakavulica na kosipeli vei ira na tacida kei na ganeda, eda sa vakarautaka tiko na sala ni iKarua ni Lako mai ni iVakabula (raica V&V 34:6).

Sa Dodonu Me da Daukaulotu Taucoko Sara

- Na veisala cava eda rawa ni kunea kina na veigauna vinaka ni wasei ni kosipeli vei ira na tani? Na veisala cava eda rawa ni vakarautaki keda kina ki na veigauna vinaka oqo?

Sa daukaulotu na lewe ni Lotu kece sara. E dodonu me da daukaulotu veitalia ke da sega ni kacivi vakalotu se tabaki. Sa noda itavi me da vakavulica na kosipeli ena vosa kei na ivakarau vei ira kece sara na luvena na Tamada Vakalomalagi. Sa kaya vakaoqo vei keda na Turaga, “Ia sa nodra itavi na tamata yadua era sa rogoca na nomudou ivunau, me ra vunauci ira na wekadra” (V&V 88:81). Sa tukuna vei keda e dua na parofita me da dau vakaraitaka taumada vei ira na wekada ni da lomani ira ni bera ni da vunauci ira (raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 262). Era gadreva tu me ra vakila na noda veiwekani kei na veitokani.

Era a tu vakarau na luvei Mosaia tagane me ra ciqoma na itavi ni vakavulici ni kosipeli. Na gauna era a saumaki mai kina ki na Lotu, a vakasinaiti na yalodra ena loloma vei ira na tani. Ia eratou sa gadreva me vunautaki na veivakabulai vei ira na tamata kecega, ni ratou sa sega ni vinakata me rusa e dua na tamata; ia ni ratou sa vakasamataka mada ga na nona togotitaki e dua na tamata ena rarawa tawamudu, eratou sa rere ka sautaninini kina” (Mosaia 28:3). Na gauna e vakasinaita kina na noda bula ena reki na kosipeli, eda na vakila na mataqali loloma kei na yalololoma vakaoqo vei ira na tacida kei na ganeda. Eda na via wasea na itukutuku ni kosipeli kei ira kece sara era gadreva me ra vakarorogo.

E vuqa tu na sala me da wasea kina na kosipeli. Oqo eso na vakatutu:

1. Eda rawa ni vakaraitaka vei ira na itokani kei ira na tani na reki eda sa vakila tiko ena noda bulataka tiko na dina ni kosipeli. Eda na rawa kina ni cina cacaudreudre e vuravura ena sala oqo (raica Maciu 5:16).
2. Ena rawa ni seyavu na noda mamadua ena noda veitokani yani kei ira na tani kei na noda vakayacora eso na ka vinaka vei ira. Sa rawa me da vukei ira me ra raica ni da dina ena noda via kilai ira ka sega ni da via rawa ka tikoga mai kina.

3. Eda rawa ni vakamacalataka na kosipeli vei ira na noda itokani era sega ni lewe ni lotu kei ira na tani.
4. Ena rawa ni da sureti ira na noda itokani ka ra via vulica eso tale na ka me baleta na kosipeli me ra mai vakavulici mai vei rau na daukaulotu ena noda loma ni vale. Kevaka era sa rui yawa mai vei keda o ira na noda itokani sega ni lewenilotu, sa rawa me da kerei ira na daukaulotu ena nodra iwasewase me ra sikovi ira.
5. Eda rawa ni vakavulica vei ira na luveda na bibi ni wasei ni kosipeli, ka da na rawa ni vukei ira vakayalo ka vakailavo me ra laki kaulotu. Eda rawa talega ni vakarautaki keda me da vei-qaravi vakadaukaulotu tudei ni da sa itabaqase.
6. Eda rawa ni sauma na noda ikatini ka soli ka ki na tobu ni kaulotu. Ena vakayagataki na ilavo oqo ena vakatetei ni cakacaka ni kaulotu.
7. Eda rawa ni soli ka ki na tabanalevu, tabana, se tobu ilavo raraba ni kaulotu me da veivuke kina vakailavo vei ira na daukaulotu ka ra sega ni rawa ni qaravi ira o ira na nodra matavuvale.
8. Eda rawa ni cakava na tuvai ni kawa kei na cakacaka ni valetabu me ra vukei kina na noda qase me ra ciqoma talega na taucoko ni veivakalougatataki ni kosipeli.
9. Eda rawa ni sureti ira na sega ni lewe ni lotu ki na veitaviqaravi me vaka na lotu vakamatavuvale kei na soqoni raraba ni Lotu, koniferedi kei na lotu.
10. Eda rawa ni soli ilavelave ni mekesini ni Lotu. Eda rawa talega ni veiwasei itukutuku ni kosipeli ena noda vakayagataka na veigacagaca era sa tu ena mataveilawa kilai ni Initaneti eso ni Lotu, LDS.org kei na Mormon.org.

Ena vukei keda o Tamada Vakalomalagi ena noda rawa ni daukaulotu gugumatua ni sa tiko vei keda na gagadre ni wasea na kosipeli ka masulaka na veituberi. Ena vukei keda ena kunei ni veisala ni kena wasei na kosipeli vei ira era tu vakavolivoli keda.

- Vakasamataki ira mada na tamata eda rawa ni wasea kei ira na kosipeli. Vakasamataka na veisala e rawa mo cakava kina. Tovo-lea mo tuvalaka eso na lalawa ni wasei ni kosipeli kei ira oqo ena dua na tiki ni siga lavaki.

Sa Yalataka tu vei Keda na Turaga na Veivakalougatataki ni da Vakayacora na Cakacaka ni Kaulotu.

A kaya vua na Parofita o Josefa Simici na Turaga ni ra na vakalougatataki sara vakalevu na daukaulotu. Nona vosa tiko vei ira na qase era sa lesu mai ena kaulotu, a kaya vakaoqo na Turaga, “Ia dou sa kalougata koi kemudou, ni sa volai mai lomalagi na nomudou itukutuku me ra dikeva na agilosu; io era sa rekitaki kemudou” (V&V 62:3). A kaya talega o Koya ni o ira era cakacakataka na nodra vakabulai eso tale ena vosoti na nodra ivalavala ca ka ra na rawata kina na nodra vakabulai (raica V&V 4:4; 31:5; 84:61).

E kaya vei keda na Turaga:

“Ia kevaka drau sa vunau tiko ena nomudrau bula taucoko ka sa saumaki mai kina e dua na tamata, sa na vuabale sara na nomudrau marau ena matanitu i Tamaqu!

“Ia kevaka sa vuabale na nomudrau marau ni drau sa vakabula mai e dua ki na matanitu i Tamaqu, sa na uasivi sara na nomudrau marau kevaka drau sa vakabula rawa e lewe vuqa!” (V&V 18:15–16).

- Na gauna cava mada o a vakila kina na rekitaki ni cakacaka ni kaulotu?

iKuri ni iVolanikalou

- V&V 1:17–23 (sa vakaroti o Josefa Simici me vunau)
- V&V 24:12 (E dau vakaukauwataki ira era segata me ra vakarogoya na Nona kosipeli na Turaga)
- V&V 38:41 (wasea ena yalomalua kei na yalolokomi na kosipeli)
- V&V 34:4–6; Cakacaka 5:42 (me vunautaki na kosipeli)
- V&V 60:1–2 (na Turaga e veivakaroti vei ira na dau rere ena vunautaka na kosipeli)

- V&V 75:2-5 (o ira era vunautaka na kosipeli ka ra yalodina tiko era na vakalougatataki ena bula tawamudu)
- V&V 88:81-82 (o ira kece era sa vakaroti sa dodonu me ra vakaroti ira talega na wekadra)
- Maciu 24:14 (me vunautaki na kosipeli ni bera na ivakataotioti)
- Eparaama 2:9-11 (me soli na kosipeli kei na matabete ki na veivanua kecega)

Vakatorocaketaka na Noda Dui Taledi

Wase 34

Sa Dui Tu na Noda Veitaledi kei na Rawa Ka

Sa dui tu na noda veisolisoli, taledi kei na rawa ka sa solia tu vei keda o Tamada Vakalomalagi. Na gauna eda sucu mai kina eda kauta vata tiko mai kei keda na noda veisolisoli, taledi kei na rawa ka raica na wase 2 ni ivola oqo).

A dua na iliuliu levu o Mosese na parofita, ia a gadrevi Eroni na tacina me nona gusunivosa (raica Na Lako Yani 4:14–16). Eso vei keda na iliuliu eda vakataki Mosese se eda gusunivosa vinaka me vakataki Eroni. Eso vei keda eda matai na lagasere se qiriqiri. Eso tale vei keda eda rawa ni matai na qito se rawa ni vakayagataka vinaka na ligada. Eso tale beka na taledi ka rawa ni tu vei keda me vaka na noda dau kauwaitaki ira eso tale, dau vosota, dau mama-rau se na rawata na dau veivakavulici.

- O sa rawata rawa mai vakacava eso na ka mai na nodra taledi na tani?

E Dodonu Me da Vakayagataka ka Vakatorocaketaka na Noda Taledi

- Eda rawa ni vakatorocaketaka vakacava na noda taledi?

Sa noda itavi me da vakatorocaketaka na veitaledi sa tu vei keda. Ena so na gauna eda dau nanuma ni lailai na noda taledi se ni ra vakalougatataki o ira eso tale ena levu cake na rawa ka mai na veika eda taukena. Ena so na gauna eda sega ni dau vakayagataka na

---

Me baleti ira na qasenivuli: E dua na sala ni nomu rawa ni vakaraitaka vei ira na lewe ni kalasi na nomu lomani ira yadudua sai koya na nomu kacivi ira sara ga ena yacadra. Vulica na yacadra. Na gauna era curu mai kina na lewe ni kalasi vou, vakaveikilaitaki ira vei ira na vo ni kalasi.

noda taledi baleta ni da dau rerevaka de da na qai sega ni rawata na ka e vinakati se vakalewai mai vei ira na tani. E sega ni dodonu me da dau vunia na noda taledi. E dodonu me da dau vakayagataki ira. Era na raica kina o ira na tani na noda cakavinaka ka vakacaucau-taka na Tamada sa tiko mai Lomalagi (raica Maciu 5:16).

E tu eso na ka e dodonu me da cakava me da vakatorocaketaka kina na noda taledi. iMatai, e dodonu me da kila taumada na noda taledi. E dodonu me da dauveidutaitaki keda me da kila kina na noda kaukauwa kei na rawa ka. Era rawa ni vukei keda kina o ira na noda lewe ni matavuvale kei ira na noda itokani. E dodonu talega me da dau kerei Tamada Vakalomalagi me ra vukei keda ena noda vulica na noda taledi.

iKarua, e dodonu me da dau tu vakarau me da vakayagataka na noda gauna kei na igu me da vakatorocaketaka kina na taledi eda vakaqara tiko.

iKatolu, e dodonu me da vakabauta ni na vukei keda o Tamada Vakalomalagi, ka dodonu me da dau vakabauti keda.

iKava, e dodonu me da dau vulica na veikila vakacacacaka eda gadreva me da vakatorocaketaka kina na noda taledi. Eda rawa beka ni vakayacora oqori ena noda taura e dua na kalasi, kerea e dua na itokani me vukei keda, se wilika e dua na ivola.

iKalima, e dodonu me da dau vakatovotovotaka na vakayagataki ni noda taledi. E dau taura na igu kei na cacacaka na vakatoroicaketaki ni taledi. Ena dodonu me na vulici na mataitaki ni dua na taledi.

iKaono, e dodonu me da wasea kei ira na tani na noda taledi. E dau tubu na noda taledi ena gauna eda vakayagataka kina (raica Maciu 25:29).

Era na rawarawa kece na veikalawa oqo ke da masu ka vakasaqara na veivuke ni Turaga. E vinakata o Koya me da vakatorocaketaka na noda taledi, ka na vukei keda kina o Koya.

Eda na Rawa ni Vakatorocaketaka na Noda Taledi Dina ga ni Tu na Noda Veimalumumu.

- Eda na rawa vakacava ni vakatorocaketaka na noda taledi dina ga ni tu na noda malumumu?

Baleta ni da tamata ga, ka vakakina ni da a lutu, sa tu kina na noda malumumu. Ena veivuke ni Turaga, sa na rawa ni ravuti kina na noda malumumu kei na ituvaki ni lutu (raica Ica 12:27, 37). A vola na sere oqo o Beethoven ena gauna sa didivara tu kina. A valuta rawa na beraberana ni nona vosa o Inoke me rawa kina ni dua na qasenivuli qaqa (raica Mosese 6:26–47).

Eso vei ira na daucici lelevu era a paralase sara ni bera ni ra rawata me ra vakatorocaketaka rawa na nodra taledi. E dua na kena ivakaraitaki o Shelly Mann “ A polio ena gauna e yabaki lima kina . . . Erau dau kauti koya yani e veisiga ki na tobu ni sisili o irau na nona itubutubu ena nodrau vakanuini ni na rawa ni vakaukauwataka tale na ligana na wai me rawa kina ni na vakayagataka tale. Na gauna sa rawa kina vua me laveta cake vakataki koya na ligana mai na wai, a tagi ena marau. Sa nona navunavu me qalova na raba ni tobu, kei na kena balavu, ka qai qalova vakavica yani. A tovolea tikoga, qalo tiko, vosota tiko, ena veisiga veitaravi, me yacova sara ni sa rawata na metali koula ni qalo vakabebe ni [Olimipiki]” (Marvin J. Ashton, ena Conference Report, Epe. 1975, 127; se *Ensign*, Me 1975, 86).

A ravuta rawa e vuqa na nona malumumu ka vukici ira me ra nona taledi o Heber J. Grant. A dau nona ibole voli na veivosa oqo: “Na ka eda sega ni guce ni cakava ena yaco me rawarawa vei keda na cakava; e sega ni baleta ni sa veisau na kena icakacaka ia e baleta ga ni sa levu cake na noda kaukauwa me caka kina” (ena *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Heber J. Grant* [2002], 35).

Na Turaga Ena Vakalougatataki Keda Kevaka Eda Vakayagataka Vakavuku na Noda Taledi

A kaya o Peresitedi Joseph F. Smith, “Era sa ciqoma vakayadua na luvena tagane kei na yalewa na Kalou na veitaledi eso, ka ra na tarogi vakayadua ena kedra vakayagataki se vakayagataki vakacava” *Gospel Doctrine*, 5th ed. [1939], 370). Na taledi sai koya e dua

---

na ka eda nuitaki kina (noda itavi ena matanitu ni Kalou). E tukuna vei keda na vosa vakatautauvata ni taledi ni gauna eda qarava vinaka kina na ka sa nuitaki vei keda, ena qai soli vei keda e levu cake tale na itavi. Kevaka eda sega ni qarava vinaka na veika sa nuitaki vei keda ena kau laivi tale vei keda na itavi era sa nuitaki vei keda. (Raica Maciu 25:14–30.)

E tukuna talega vei keda na ivolanikalou ni da na lewai ena caka-caka eda vakayacora (raica Maciu 16:27). Ena noda vakayagataka na noda taledi me baleti ira e so tale, eda sa cakavinaka tiko kina.

Sa dau marautaka na Turaga na noda dau vakayagataka vakavuku na noda taledi. Ena vakalougatataki keda ke da vakayagataka na noda taledi me yaga talega vei ira tale eso ka vakakina me taraicake kina na Nona matanitu e vuravura. Eso vei ira na veivakalougatataki era na noda oqo mai na noda qaravi ira na tacida kei na ganeda e vuravura sai koya na reki kei na loloma. Eda vulica talega kina na bula lewai koya vakaikoya. Na veika oqo ena gadrevi keda me da na bula kilikili kaya me da laki bula vata tale kei Tamada Vakalomalagi.

- Na cava beka eso na ivakaraitaki ni so na tamata ka sa vakalevutaki na nodra taledi ena vuku ni nodra vakayagataki ira vakavuku? (Vakasamataka eso na tamata o kila se so ena ivolanikalou se itukutuku makawa ni Lotu.)

iKuri ni iVolanikalou

- Jemesa 1:17 (e lako mai vua na Kalou na veisolisoli)
- V&V 46:8–11; 1 Timoci 4:14 (vakasaqara ka vakatorocaketaka na veisolisoli)
- 2 Korinica 12:9 (vakamalumalumutaki na veika kaukauwa)
- Na iVakatakila 20:13; 1 Nifai 15:33; V&V 19:3 (lewai ena vuku ni noda cakacaka)
- Iperiu 13:21 (vakaraitaka na cakacaka vinaka)

Talairawarawa

Wase 35

E Dodonu Me da Tuvakarau ni Talairawarawa Vua na Kalou

- Na cava na kedrau duidui na tuvakarau kei na vakabebe ni talairawarawa?

Na gauna a tiko kina e vuravura o Jisu, a taroga Vua na taro oqo e dua:

“Vakavuvuli, a cava na ivakaro levu ena vunau?

“Sa kaya vua o Jisu, Mo lomani Jiova na nomu Kalou ena lomamu taucoko kei na yalomu taucoko kei na nomu nanuma kecega.

Ai matai ni vunau oqo ka levu.

“A sa tautauvata na kenai karua, Mo lomana na kai nomu me vaka ko lomani iko.

“Sa vu ni vunau taucoko kei ira na parofita na vunau e rua oqo” (Maciu 22:36–40).

Mai na veivolanikalou oqo eda vulica kina na kena bibi me da lomana na Turaga kei ira na wekada. Ia, me da vakaraitaka vakacava na noda lomana na Turaga.

A taroga o Jisu na taro oqo ena Nona kaya, “Ko koya sa nanuma na noqu vunau ka talairawarawa kina, sai koya oqo sa lomani au; ia ko koya sa lomani au ena lomani koya ko Tamaqu” (Joni 14:21).

Oi keda yadudua e dodonu me da tarogi keda se cava eda talairawarawa kina ki na ivunau ni Kalou. E rairai beka ni da rerevaka na kena isau? Se baleta ni da gadreva na isau ni kena bulataki e dua na bula e vinaka? E rairai beka baleta ni da lomana na Kalou kei Jisu Karisito ka via qaravi Rau?

Me baleti ira na qasenivuli: Ena rawa ni o vukei ira na lewe ni kalasi se lewe ni matauvale ena nomu solia na gauna me ra vakasamataka kina vakatitobu e dua na taro. Ni oti nomu solia vei ira e dua na gauna, taroga na nodra isau ni taro.

E vinaka cake me da talairawarawa ki na ivunau baleta ni da rerevaka na kena isau mai na noda sega sara ga ni talairawarawa kina. Ia eda na marau vakalevu cake sara kevaka me da talairawarawa vua na Kalou baleta ni da lomani Koya. Na gauna eda lomani Koya wale kina, ena vakalougatataki keda wale talega o Koya. A kaya, “Koi au na Turaga, . . . sa ka ni marau meu vakalagilagi ira era sa qaravi au ena yalo sa dina ka dodonu, me yacova na ivakataotioti” (V&V 76:5). Ena vukea na noda tubu me da vakataki Tamada Vakalomalagi vakalevu cake, na talairawarawa. Ia ko koya sa waraka ga me kitaka na ka e vakaroti vua, se muria na ivunau ena yalo lomalomarua kei na vucesa ena vakayalia na kena isau (raica V&V 58:26–29).

- Eda rawa vakacava ni vakalevutaka na noda rawa ni talairawarawa?

Eda Rawa ni Talairawarawa ka sega ni Kila na Vuna

- Na cava na vuna e sega ni gadrevi kina vei keda me da kila na inaki ni Turaga me rawa ni da qai talairawarawa kina?

Ena noda maroroya na ivunau ni Kalou, eda sa vakarautaki keda kina ki na bula tawamudu kei na bula vakalou. Ena so na gauna eda na sega ni kila na vuni kena soli eso na ivakaro. Ia, eda sa vakaraitaka tiko na noda vakabauta kei na noda nuitaka na Kalou ena noda talairawarawa Vua ka sega ni kila na Vuna.

Erau a vakaroti o Atama kei Ivi me rau vakacabo isoro vua na Kalou. Ena dua na siga a rairai vei Atama e dua na agilosu ka taroga se cava e vakacabo isoro tiko kina. A kaya o Atama ni sega ni kila na vuna. A vakayacora baleta ni sa vakaroti koya kina na Turaga. (Raica Mosese 5:5–6 kei na itaba ena iwase oqo.)

A sa qai vakavulici Atama ena kosipeli na agilosu ka tukuna vua na ka me baleta na iVakabula ka na yaco tiko mai. Sa qai sobuti Atama na Yalo Tabu, ka qai parofisaitaka o Atama na veika me baleti ira na lewe i vuravura me yacova na iotioti ni itabatamata. (Raica Mosese 5:7–10; V&V 107:56.) A yaco mai na kila ka kei na veivakalougatataki levu vei Atama ena vuku ni nona talairawarawa.

Ena Vakaraütaka na Kalou e dua na Sala

E kaya vei keda na iVola i Momani ni ratou a ciqoma e dua na ile-silesi duatani sara mai vua na Turaga o Nifai kei iratou na tuakana (raica 1 Nifai 3:1–6). Eratou a vosa kudrukudru na tuakai Nifai ka kaya ni vinakata vei iratou na Turaga e dua na ka dredre. Ia sa kaya o Nifai, “Au na lako ka kitaka na ka sa vakarota na Turaga, ka niu kila ni sa dau vakaraütaka na Turaga na sala me ra rawata kina na luve ni tamata na ka kece sa vakarota vei ira ko Koya” (1 Nifai 3:7). Na gauna eda sa via soro kina ena talairawarawa ki na ivakaro ni Turaga, e dodonu me da dau nanuma sara na vosa i Nifai.

- Na cava a sa vakaraütaka kina na Turaga e dua na sala mo talairawarawa kina Vua?

E Segá ni Dua na iVakaro e sa Rui Lailai se Levu me Vakamuri

Ena so na gauna eda na nanuma beka ni sega soti ni bibi na noda talairawarawa ki na dua na ivakaro. E tukuni ena ivolanikalou e dua na tamata ka vakatokai ko Neamani ka vaka o ya na nona nanuma. A tauvi Neamani tu e dua na mate ni kuli rerevaki ka lako sara mai Siria ki Isireli me mai kerei Ilaisa na parofita me vakabulai koya. A sa dua na tamata dokai ena nona vanua o Neamani, ka sa cudru ni sa sega ni laki kidavaki koya sara ga yani o Elaisa, ka vakatalai ira ga yani na nona italai. A sa cudruvaka ga vakalevu o Neamani na ivola nei Ilaisa: mo laki sili vakavitu ena Joritani. “Sa sega li ni vinaka cake [na] uciwai mai Tamasiko, ena wai kecega ni Isireli? meu kua li ni sili kina ka savasava mai?” a kaya. A sa lako vakacudrucudru yani A ra sa taro ko ira era sa qaravi koya ka vosa vua, ka kaya: “Kevaka ka vakarota vei kemuni e dua na ka levu na parofita, ko na sega li ni cakava? ia sa dodonu vakalevu cake, ni sa kaya ko koya vei kemuni, Mo sili, ka ko na savasava” Ia sa kila vinaka tu o Neamani ni sa bibi cake me talairawarawa vua na parofita ni Kalou, kevaka mada ga ni dua na ka rawarawa wale sara. A sa silima na Joritani ka sa vakabulai. (Raica 2 Tui 5:1–14.)

So na gauna eda na nanuma beka ni sa rui dredre me da vakamuria e dua na ivakaro. Me vakataki iratou na tuakai Nifai, eda na kaya beka, “Sa dua dina na ka dredre sa vinakata vei keda na

Kalou.” Ia me vakataki Nifai, sa na dei tiko vei keda ni sa sega ni vakaroti keda na Kalou me da vakayacora e dua na ka ka sega ni vakarautaka vei keda na sala me da muri Koya kina.

Sa dua na “ka dredre” na gauna a vakaroti Eparaama kina na Turaga me vakacabora na luvena e duabau ga o Aisake me isoro (raica Na iVakatakivu 22:1–13; raica talega na wase 26 ni ivola oqo). A waraka tu mai ena dua na gauna balavu o Eparaama na sucu ni luvena o Aisake, na luvena ka yalataka vua na Kalou. Ena rawa vakacava me vakayalia tale vakaoqo na luvena? A rairai ka dredre dina sara vei Eparaama na ivakaro oqo. Ia a talairawarawa ga vua na Kalou.

Sa vakakina koi keda sa dodonu me da tu vakarau me da vakayacora na ka kecega e vinakata vei keda na Kalou. A kaya na Parofita o Josefa Simici, “Au sa cakava me noqu i bole: *Ni sa vakarota na Turaga, cakava*” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Josefa Simici* [2007], 179). Sa rawa me noda lawa talega oqo.

- Na gauna cava o a sa bau ciqoma kina e dua na veivakalougata tatakina ena vuku ni nomu talairawarawa ki na so na ivakaro lalai sara?

A Talairawarawa vei Tamana o Jisu Karisito

- Na ivakaraitaki cava o nanuma mai ni ko vakasamataka na nona talairawarawa vei Tamana o Jisu Karisito?

Sa ivakaraitaki vakasakiti ni talairawarawa vua na Tamada Vakalomalagi o Jisu Karisito. A kaya, “Niu sa sega ni lako sobu mai lomalagi meu kitaka na lomaqu, meu kitaka ga na loma i koya sa talai au mai” (Joni 6:38). A solegi tu na nona bula taucoko ena talairawarawa Vua na Tamana; ia a sega talega ni dau ka rawarawa vua. A dauveretaki vakatautauvata ena ka kecega me vakataki ira na tamata kecega (raica Iperiu 4:15). A kaya vakaoqo, ena nona masu mai na Were o Kecesimani, “Ia Tamaqu, kevaka e rawarawa, me lako tani mada vei au na bilo oqo; ia me kakua ga ni vaka na noqu lewa, me vaka ga na nomu lewa” (Maciu 26:39).

Me vaka ni a dau talairawarawa o Jisu ki vua na Tamada ena ka kece sara, a rawa kina vei keda kece sara na vakabulai.

- E rawa vakacava ni vukei keda me da dau talairawarawa na noda dau nanuma na nona ivakaraitaki na iVakabula?

Na iSau ni Talairawarawa kei na Talaidredre

- Na cava soti na isau ni talairawarawa kei na talaidredre ki na ivakaro ni Turaga?

Raica sa virikotori tu mai lomalagi na ivakaro ni sa bera ni buli na vuravura oqo; ia sa vakayavutaki kina na veivakalougatataki kecega (raica V&V 130:20–21; 132:5). Sa kaya vei keda na Turaga mai na noda talairawarawa kei na gugumatua eda na rawata na kila ka kei na vuku (raica V&V 130:18–19). Eda na tubu talega vakayalo (raica Jeremaia 7:23–24). Ena yasana kadua, sa dau vakavuna na cudru kei na calati ni veivakalougatataki na talaidredre. “Ko cei koi au, sa kaya na Turaga: Io meu yalayala tu ka qai sega ni vakayacora? Raica au sa solia na vunau; ia era sa sega ni muria na tamata; ia ni ra sa gadreva na veivakalougatataki, au sa bureitaka vei ira. Ia era sa didi ka kaya: Raica sa lasu na Turaga; io sa sega ni vakayacora na nona yalayala” (V&V 58:31–33).

Ena gauna eda maroroya kina na ivakaro ni Kalou, ena vakayacora na nona veiyalayala, me vaka a kaya vei ira na nona tamata o Penijamini na Tui: “Ia sa vinakata walega ko Koya mo ni muria na nona vunau; ia kevaka ko ni sa kitaka vakakina ena vakalougatataki kemuni sara ko Koya me kena isau” (Mosaia 2:24).

Era na Rawata na Bula Tawamudu na Talairawarawa

Sa vakasalataka vakaoqo na Turaga, “Raica kevaka ko sa muria na noqu vunau ka vosota me yacova na ivakataotioti, ko na rawata na bula tawamudu; oqo na isolisoli uasivi duadua ni Kalou” (V&V 14:7).

Na Turaga a vakamacalataka na veivakalougatataki tale eso ni na lako mai kivei ira era talairawarawa Vua ena yalo sa dina ka dodonu me yacova na ivakataotioti:

“Raica sa kaya vakaoqo na Turaga—Koi au na Turga; au sa yaloloma ka lomani ira era sa rerevaki au; ia sa ka ni marau meu vakalagilagi ira era sa qaravi au ena yalo sa dina ka dodonu, me yacova na ivakataotioti.

“Ia ena levu sara na kedra isau; io ena tawamudu na nodra lagilagi.

“Ia au na vakatakila vei ira na veika vuni kecega io na veika vuni kecega ni noqu matanitu, mai na gauna e liu sara kei na veigauna ena muri mai; io au na vakatakila vei ira na veika au sa vakarautaka tu me baleta na noqu matanitu.

“Ia era na kila talega na veika lagilagi ni bula tawamudu; io au na vakatakila vei ira na veika e sa bera ni yaco; io na veika ena qai yaco ena veigauna sa bera mai.

“Raica ena levu sara na nodra vuku, ka yacovi lomalagi na nodra vuku na tamata vuku, ka na tawayaga talega na nodra kila ka. . . .

“Raica ena vakavukui ira na noqu Yalotabu; io au na vakatakila ena noqu kaukauwa na veika vuni au sa lewa;—io na veika sa sega na mata sa kunea, se na daliga sa rogoa, io sa sega na tamata e kila” (V&V 76:5–10).

- Na cava na kena ibalebale vei iko na malanivosa “vosota me yacova na ivakataotioti?
- Na cava eda rawa ni cakava me da dina tikoga kina ki na kospeli, e dina ga ni sa na via sega ni levu era cakava tiko? Eda na rawa vakacava ni vukei ira na gone kei na itabagone me ra tudei tu ena ivakavuvuli ni kospeli?

iKuri ni iVolanikalou

- Eparaama 3:25 (eda lako mai vuravura me da mai vakadinadinata na noda talairawarawa)
- 1 Samuela 15:22 (e vinaka cake mai na solibula na talairawarawa)
- Na Dauvunau 12:13; Joni 14:15; Roma 6:16; V&V 78:7; 132:36; Na tiko Voli mai na Lekutu 4:1–40 (e dodonu me da talairawarawa vua na Kalou)
- 2 Nifai 31:7 (A talairawarawa o Jisu Karisito)

- Na Vakaibalebale 3:1–4; 6:20–22; 7:1–3; Efeso 6:1–3; Kolosa 3:20 (e dodonu vei ira na gone me ra talairawarawa vei ira na nodra itubutubu)
- V&V 21:4–6 (talairawarawa vua na parofita)
- Joni 8:29–32; Mosaia 2:22, 41; V&V 82:10; 1 Nifai 2:20 (veivakalou-gatataki ni talairawarawa)
- V&V 58:21–22; 98:4–6; 134:5–7 (talairawarawa ki na lawa ni vanua)
- Aisea 60:12; V&V 1:14; 93:39; 132:6, 39 (isau ni talaidredre)
- 2 Nifai 31:16; V&V 53:7; Maciu 24:13; Luke 9:62 (vosota me yacova na ivakataotioti)

E Rawa ni Tawamudu na Matavuvale

Wase 36

Na Bibi ni Matavuvale

- Na cava na vuna a vakauti keda mai kina vakalewe ni matavuvale ki vuravura na Tamada Vakalomalagi?

“Ni sa lewa na Kalou me rau vakawati na tagane kei na yalewa. . . . Ni matavuvale sa iusutu ni nona yavu na Dauniveibuli me baleta na nodra rawata na bula tawamudu o ira na luvena” (“Na Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura Raraba,” *Ensign*, Nove. 1995, 102).

Ni oti na nona vakayacora na Tamada Vakalomalagi na nodrau vauci ena vakamau o Atama kei Ivi, a vakarota me rau vakaluvani (raica Nai Vakatekivu 1:28). Sa vakatakila mai o Koya ni dua vei ira na inaki ni vakamau o ya me vakarautaka me ra vakayago kina o ira na Luvena vakayalo. O ira na itubutubu era sa vakaitavi vata kei na Tamada Vakalomalagi. Sa gadreva o Koya vei ira yadua na Luvena vakayalo me ra vakayago ka bula voli ena vuravura oqo. Ena gauna rau sa vakasucuma mai kina e dua na gone e dua na mataveiwatini ki na vuravura oqo, rau sa vukea tiko kina na Nona ituvatuva na Tamada Vakalomalagi.

E dodonu me na marautaki sara e dua na gone vou ki na matavuvale. Na gone yadua sa luve ni Kalou. Me da dau marautaki ira tikoga na luveda, qito vata kei ira, ka vakavulici ira.

E kaya o Peresitedi David O. McKay, “Au vakabauta mai na vu ni yaloqu taucoko ni vanua vinaka duadua me vakarautaki . . . kina na bula tawamudu o ya ena vuvale” (“Blueprint for Family Living,”

Me baleti ira na qasenivuli: Ni ko vakavulica na wase oqo kei na rua na wase e tarava me baleta na matavuvale, mo vakarogoca matua na nodra nanuma o ira e sega ni taucoko na nodra matavuvale.

Improvement Era, Epe. 1963, 252). Sa rawa me da vulica kina na yalomalua, solibula, dina, kei na yaga ni cakacaka ena noda vuvale, vata kei ira na noda matavuvale. Sa rawa me da vulica na veilomani, soli ka, ka veiqaravi vakaikeda.

Sa nodra ilesilesi na tama kei na tina me ra vakavulici ira na luvedra ena veika baleta na Tamada Vakalomalagi. E dodonu me ra ivakaraitaki vinaka ni ra sa lomani Koya baleta ni ra sa muria tiko na Nona ivakaro. Sa ilesilesi ni itubutubu me ra vakavulici ira na luvedra ena masu ka muria na ivunau (raica Na Vosa Vakaibalebale 22:6).

- Na cava na vuna sa vanua vinaka duadua kina ni vakavakarau ki na bula tawamudu na vuvale?
- Na cava me da cakava me ra vukei kina na itabagone ena Lotu me ra kila vakavinaka kina ni sa vakalou na matavuvale kei na veiyalayalati ni vakamau?

Na Matavuvale Tawamudu

Sa rawa me laki bula vata tawamudu na matavuvale. E dodonu me da vakamau ena valetabu me qai rawati kina na veivakalougatataki oqo. Ni vakayacori na vakamau e taudaku ni valetabu, sa na oti na kaukauwa ni vakamau ni mate e dua vei rau na veiwatini. Ni da vakamau ena valetabu ena lewa ni Matabete i Melikiseteki, eda sa qai vakamau me baleta na bula oqo kei na bula tawamudu. Kevaka eda maroroya na noda veiyalayalati kei na Turaga, sa na qai laki vakaduavatataki kina na noda matavuvale vakatama, marama vakawati kei na luveda. Ena sega ni tawasei keda ko mate.

Lomani ni Veiwekani Vakamatavuvale

- Me da na tauyavutaka rawa vakacava na veilomani bibi ena noda matavuvale?

Oi rau na veiwatini me rau na dau veirogorogoci ka veilomani vakai rau. Me rau kakua ni cakava e dua na ka se cavuta na vosa ena vakacudruya kina na yalona e dua vei rau. Me rau dui saga vagumatua na veika kece me marau kina e dua vei rau.

Ni rau sa na kila na Kalou na itubutubu ka saga me rau vakataki Koya, rau na vakavulici ira na luvedrau me ra veilomani vakaiira. Ena iVola i Momani, a vakamacalataka vakaoqo o Penijamini na Tui: “Mo ni kakua ni laivi ira na luvemuni . . . [me ra] veileti ka veivala. . . .

“Mo ni vakavulici ira me ra ivalavala dodonu ka yalomatua; ni vakavulici ira talega me ra veilomani ka veivukei” (Mosaia 4:14–15).

Oi keda na lewe ni matavuvale me da veivakadeitaki tiko ena noda veivakayaloqaqataki ka veivakacaucautaki dina. Me kila na gone yadua ni bibi o koya. Me ra vakaraitaka na itubutubu ni ra taleitaka tiko na veika era cakava na luvedra ka lomana ka kauwaitaki ira tiko. Sa dodonu talega vei ira na gone me ra vakaraitaka ni ra lomani ira na nodra itubutubu. E dodonu me ra talairawarawa ka bulataka na ivakarau me ra dokai kina na nodra itubutubu kei na irogorogo ni nodra matavuvale.

- Na cava me ra cakava na itubutubu me ra vakayaloqaqataki ira kina na luvedra tagane kei na yalewa me ra dau veitokani vinaka? Na cava me ra cakava na veiganeni ena vuvale me susugi cake kina na nodra veiwekani?
- Na cava me ra cakava na veiwatini me vukea na nodra bula marau?

Na Sala me Gugumatua Kina e Dua na Matavuvale

- Na cava o sa cakava tiko me qaqaco kina na nomu matavuvale ka me gugumatua kina?

A vakavulica vakaoqo o Peresitedi Harold B. Lee, “Na ka e bibi vakalevu ena nona cakacaka na Turaga na ka o na cakava ena loma ni nomu vale” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Harold B. Lee* [2000], 150).

E kila tu o Setani na bibi ni matavuvale ki na ituvatuva ni Tamada Vakalomalagi. Ena saga me na vakarusa na ituvatuva oqo ena nona tarovi keda me da voleka yani vua na Turaga. Ena temaki keda me da vakayacora na veika me na kasere kina na noda matavuvale.

Eratou vakaraitaka na Mataveiliutaki Taumada kei na Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua, “Ni yavu ni matavuvale vinaka, kei na bula veilomani vakaveiwatini e yavutaki e na nodra vakavulici ena

vakabauta, masumasu, veivutuni, veivosovosoti, veidokai, veilomani, yalololoma, gugumatua, kei na ivakasala vinaka me ra marau kina” (*Ensign*, Nove. 1995, 102).

Eda vinakata taucoko na matavuvale e mamarau, ka gugumatua. Na veika ogo ena vukea me da rawata rawa kina:

1. Me vakayacori na masu vakamatavuvale ena veibogi kei na veimataka lailai (raica 3 Nifai 18:21). Na masu vata vakaveiwatini.
2. Vakavulica vei ira na gone na kosipeli ena veimacawa ni lotu vakamatavuvale.
3. Me dau vulici vakamatavuvale na ivolanikalou.
4. Cakacaka vata vakamatavuvale, ena veika me vakavinakataki, gade, kei na vakatulewa.
5. Me vulici na soli ka, vosota, vosota vakadede, kei na loloma (raica Moronai 7:45–48).
6. Lakova vakawasoma na soqoni ni Lotu (raica V&V 59:9–10).
7. Vakamura na ivakasala ni Turaga ena V&V 88:119: “Raica dou cokonaki kemudou, dou vakarautaka na veika sa yaga vei kemudou; dou tara e dua na vale, io me vale ni masumasu, vale ni lolo, ka vale ni vakabauta, vale ni vuli, vale ni vakarokoroko ka vale ni caka dodonu; io na vale ni Kalou.”
8. Me volai e dua na ivola ni kawa, vakayacori vakamatavuvale na cakacaka ni valetabu, ka ciqomi na cakacakatabu vakalotu ni veivauci ni valetabu.

Na matavuvale sa yavu bibi duadua ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. Sa mai tauyavutaki na Lotu me vukea na matavuvale me rawata na veivakalougatataki tawamudu kei na bula vakalou. Na veimataisoqosoqo kei na parokaramu ena Lotu era sa tauyavutaki tu me vaqacacotaka na tamata yadua ka vukei keda me da laki bula tawamudu vakamatavuvale.

- Na cava e rawa ni cakava na matavuvale me cakacaka tikoga ena veigauna dredre?
- Na ivakadinadina cava o sa raica rawa ni sa yaco na veisau vovou mai na kena vakayacori na masu vakamatavuvale, wili ivolanikalou

vakamatavuvale, bose vata vakamatavuvale, kana vata vakamatavuvale, kei na lotu vakamatavuvale?

iKuri ni iVolanikalou kei na iVurevure Tale Eso

- Mosese 2:27–28 (rau a buli ka vakalougatataki na tagane kei na yalewa)
- Nai Vakatekivu 2:24 (sa kabiti na watina o tagane)
- V&V 49:15–16 (Sa lewa na Kalou me vakayacori na vakamau)
- Efeso 6:4 (vakavulici ira na gone me ra ivalavala dodonu)
- V&V 132:15–21 (vakamau tawamudu)
- V&V 88:119–26 (ivakasala me gugumatua kina na matavuvale)
- V&V 93:40–50 (e vakaroti ira na matavuvale na Turaga me ra tuberi ira na luvedra ena rarama kei na dina)
- “Na Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura Raraba” (sa tiko ena LDS.org kei na vuqa tale na ivolatabaki ni Lotu, oka kina na *Ensign*, Nove. 1995, tabana e 102; *Me iSakisaki ni iTabagone: Vakataucokotaki Noda Qaravi iTavi Vua na Kalou* [naba ni ivola 36550], *Tudei ena Vakabauta: E Dua na iDusidusi Vakosipeli* [naba ni ivola 36863], tabana e 85–87)

iTavi ni Matavuvale

Wase 37

Nodrau iLesilesi na iTubutubu

- Na ilesilesi cava me rau na wasea na veiwatini me rau susugi ira kina na luvedrau?

Na tamata yadua sa ka bibi sara ki na nona matavuvale. A vosa vei ira na parofita na Turaga me tukuna kina na ivakarau me rau veimaliwai kina o tama, tina, kei ira na gone. Oi keda na tagane vakawati, tina, kei ira na gone, e dodonu me da vulica na veika sa gadreva vei keda na Turaga me da cakava ena vuku ni inaki ni noda matavuvale. Kevaka me da vakayacora taucoko na noda itavi, eda na laki duavata tawamudu.

Na ilesilesi vakalou ni itubutubu, “era sa vakaitavitaki kina na tama kei na tina me rau veivukevukei me vaka ni sa nodrau icolacola vata” (Na Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura Raraba,” *Ensign*, Nove. 1995, 102). E dodonu me ra cakacaka vata me ra veivakarautaki kina vakayalo, vakasama, veivakavukui, kei na veika vakayago me baleta na matavuvale.

Eso na ilesilesi e dodonu me rau wasea na veiwatini. Sa nodrau itavi na itubutubu me rau vakavulica na kosipeli vei ira na luvedrau. Sa vakarota na Turaga ni kevaka era sega ni vakavulica na itubutubu vei ira na luvedra na veika e baleta na vakabauta, veivutuni, papitaiso, kei na isolisoli ni Yalo Tabu, ena beitaki na nodra ivalavala ca vei ira na itubutubu. Sa dodonu talega vei ira na itubutubu me ra vakavulici ira na luvedra me ra dau masu ka muria na ivakaro ni Turaga. (Raica V&V 68:25, 28.)

Me baleti ira na qasenivuli: A tukuni tiko ena wase 36, me da vakarogoca vagumatua na nodra nanuma o ira e sega ni taucoko tu na nodra vuvale. Vakamatatataka ni nona veidusimaki na Turaga kei na veivuke ni lewe ni matavuvale kei na Lotu, sa rawa kina vei ira na itubutubu sega ni vakamau me ra gugumatua ena susugi ni luvedra.

Na nodra ivakaraitaki na itubutubu sa sala vinaka duadua talega me ra tuberi ira kina na luvedra. Me rau dau veilomani ka veidokai vakai rau na veiwatini vakakina vei ira na luvedrau ena nodrau itovo kei na vosa. E ka bibi me nanumi tiko ni sa luve ni Kalou na lewe yadua ni matavuvale. O ira na itubutubu me ra lomana ka dokai ira na luvedra, vunauci ira vakadodonu ia me ra lomani ira.

Me ra kila vakavinaka na itubutubu ni ra na digidigi cala ena so na gauna na luvedra ena gauna mada ga era sa vakavulici oti kina. Ni yaco oqo, me ra kakua ni guce na itubutubu. E dodonu me ra vakavulici ira tikoga na luvedra, vakaraitaka ni ra lomani ira, vakaraitaki vinaka vei ira, ka dau masu ka lolovaki ira.

E tukuna vei keda na iVola i Momani na sala a vukea kina e dua gone cidroi na masu nei tamana me lesu vua na Turaga. A sega ni muria o Alama Lilai na ivakavuvuli nei tamana ivalavala dodonu, o Alama, ka a veilakoyaki voli kina me vakarusa na Lotu. Na tama a masulaki luvena ena vakabauta. A qai rairai kina vei Alama Lilai e dua na agilososi ka veivutunitaka sara kina na nona ivalavala butobuto. A mani yaco me dua na iliuliu qaqa ni Lotu. (Raica Mosaia 27:8–32.)

E rawa vei ira na itubutubu me ra tauyavutaka e dua na veimaliwai ni veidokai kei na veirokorokovi ena vuvale kevaka me ra vakavulica ka dusimaki ira na luvedra ena loloma. E dodonu talega vei ira na itubutubu me ra dau vakamarautaki ira na luvedra.

- Ena sala cava me rau veitokoni kina na veiwatini ena nodrau ilesilesi? Me ra tokoni beka mai vei cei o ira na itubutubu sega ni vakamau?

iLesilesi nei Tama

- Na ivakaraitaki dodonu cava o sa raica ena nodra veisusu na tama?

“Sa lewa vakalou, me ra veiliutaki ena yalololoma na tama ena nodra dui matavuvale, ena loloma kei na ivalavala dodonu ka sa nodra itavi talega na kena vakarautaki na veika me ra bula ka ra taqomaki kina na nodra matavuvale” (*Ensign*, Nove. 1995, 102). Na tama bula kilikili e lewe ni Lotu sa nona madigi me lewe ni matabete, me sa qai iliuliu kina ni matabete ena nona matavuvale. E dodonu me dusimaka tiko na nona matavuvale ena yalomalumalumu kei na

---

yalovinaka ka sega ena veivakasaaurarataki se itovo ca. Na ivolanikalou e vakavulica ni o ira era na lewe ni matabete e dodonu me ra veiliutaki tiko ena veivakauqeti vakayalo, yalomalua, loloma, kei na lomasoli (raica V&V 121:41–44; Efeso 6:4).

Ena solia o tama na veivakalougatataki ni matabete vei iratou na nona matavuvale. Ni taura tu e dua na Matabete i Melikiseteki, sa rawa vua me wasea na veivakalougatataki oqo ena nona masulaki ira na tauvimate kei na isolisoli talei ni veivakalougatataki ni matabete. Ena veidusimaki ni dua na iliuliu ni matabete e veiliutaki tiko, sa rawa vua me masulaki ira na gone dramidrami, veipapitaisotaki, veivakadeitaki, ka vakayacora na veitabaki ni matabete. E dodonu me ivakaraitaki vinaka ki na nona matavuvale ena nona muria na ivunau. E dodonu talega me raica me ratou masu vakamatavuvale vakarua ena veisiga ka vakayacori na lotu vakamatavuvale.

Me na dau veivosaki o tama vei ira yadua na luvena. Me na vakavulica ga vei ira na luvena na ivakavuvuli dodonu, veivosakitaka kei ira na nodra leqa kei na nanuma, ka vunauci ira ena loloma. Eso na ivakaraitaki vinaka era tiko ena iVola i Momani (raica 2 Nifai 1:14–3:25; Alama 36–42).

Sa nona itavi talega o tama me na vakarautaka na veika me bula kina na matavuvale, me na tiko na kakana, vale, isulu, kei na vuli. Ena gauna mada ga ni sega ni rawata kece sara na itavi oqo, e sega ni dodonu me drotaka na nona itavi me qarava na matavuvale.

iLesilesi nei Tina

- Na ivakaraitaki dodonu cava o sa raica ena nodra veisusu na tina?

E kaya o Peresitedi David O. McKay ni sa itavi cecere sara e vuravura na itavi vakatina (raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: David O. McKay* [2003], 180). Sa ilesilesi vakalou, na duavata kei na Kalou ena nodra vakatikori mai ki vuravura o ira na Luvena vakayalo. Na vakaluvani sa dua vei ira na veivakalougatataki cecere duadua. Kevaka e sega o tama ena dua na vuvale, sa iliuliu ni matavuvale o ya o tina.

E vakacaucautaki ira na marama o Peresitedi Boyd K. Packer era sega ni vakaluvani rawa ia era dau saga me ra veiqaravi vei ira na

tani. A kaya kina: “Niu dau cavuti ira na tina, au sega walega ni tukuni ira tiko era vakaluvuni rawa ia o ira talega era susugi ira na luvedra tale eso, kei na vuqa na marama, era sega ni vakaluvuni rawa, ka ra sa mai tinadra na gone e duatani na tinadra” (*O Ira na Tina* [1977], 8).

Era vakavulica na parofita edaidai ni, “Sa nodra itavi vakatabakidua na tina na nodra susugi cake na gone” (*Ensign*, Nove. 1995, 102). Me dau tiko na gauna vei tina me vakavulici ira kina na luvena ena kosipeli. Me dau qito ka cakacaka vata kei ira me ra kila kina na veika e vakavolivoliti ira tu. E gadrevi talega me vukea na nona matavuvale me ratou kila na sala me yaco kina na vuvale me itikotiko talei duadua. Ni dau vinaka ka dauloloma, ena vukea me ra lomavinaka kina o ira na luvena.

Na iVola i Momani e tukuna tiko na 2,000 na cauravou era a rawata na veika cecere ena vuku ga ni ivakavuvuli nei tinadra (raica Alama 53:16–23). Ena veiliutaki nei parofita Ilamani era a laki valuta na nodra meca. Era a vulica taumada mai vei tinadra me ra dau dina, yaloqaqa, ka tamata nuitaki. Era a vakavulici talega mai vei tinadra ni kevaka era na sega ni vakatitiqa, ena vueti ira na Kalou (raica Alama 56:47). Era a vakabulai kece mai na ivalu o ya. Era a vakaraitaka na nodra vakabauta na ivakavuvuli nei tinadra, ni ra kaya, “Keimami sega ni vakatitiqataka na nodra ivakavuvuli na tinai keimami” (Alama 56:48). Era na veivakauqeti sara vakalevu vei ira na luvedra o ira yadua na tina e tiko na nodra ivakadinadina.

Nodra iLesilesi na Gone

- Era na vukei ira vakacava na nodra itubutubu o ira na gone me tarai cake e dua na vuvale mamarau?

Me ra dau veivuke na gone vei ira na nodra itubutubu ena kena tarai cake e dua na vuvale me mamarau? Me ra na dau talairawarawa ki na ivunau ka tokoni ira na lewe ni matavuvale. E sega ni marautaka na Turaga ni ra dau veicacati na gone (raica Mosaia 4:14).

Sa vakarota na Turaga vei ira na gone me ra rokovi ira na nodra itubutubu. A kaya o Koya, “Mo vakarokorokotaki rau na tamamu kei na tinamu; me dede kina na nomu bula ena vanua sa solia vei iko ko Jiova na nomu Kalou” (Na Lako Yani 20:12). Na rokovi ira na itubutubu o ya me ra lomani ka dokai. Sa kena ibalebale talega me ra rogoci. E veivakaroti na ivolanikalou vei kemuni na gone mo “dou talairawarawa vei ira na nomudou qase ena ka sa vinaka vua na Turaga: ni sa dodonu oqo” (Efeso 6:1).

E kaya o Peresitedi Spencer W. Kimball ni sa dodonu vei ira na gone me ra vulica na kena qaravi na cakacaka ni vale kei na tautuba. E dodomu me ra vakaitavi ena kena samaki na vale me savasava. (Raica *Na Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 140.)

- Na cava me ra cakava na gone me ra rokova ka dokai ira kina na nodra itubutubu?
- Na cava e rau a cakava na nomu itubutubu o sa mai rokova ka dokai rau kina?

Ciqomi ni iLesilesi ena Kauta mai na Veivakalougatataki

- Na cava me ra cakava na lewe yadua ni matavuvale me itikotiko ni marau na vuvale?

E sega ni vakacala ka wale tu ga na bula marau kei na veilomani ni dua na vuvale. Sa tiko na itavi yadua ni lewe ni matavuvale. Sa solia oti na Turaga na nodra ilesilesi na itubutubu kei ira na gone. E vakavulica na ivolanikalou ni dodonu me da dau veinanumi, veivakayaloqaqataki ka rogoci ira na tamata. Ni da vosa, masu, lagasere, se cakacaka vata, eda na rawata na veivakalougatataki ni veilomani ena noda matavuvale. (Raica Kolosa 3.)

- Na cava eso na ivakarau kei na itovo me na itikotiko marau kina e dua na vuvale?

iKuri ni iVolanikalou kei na iVurevure Tale Eso

- Na Vosa Vakaibalebale 22:6 (vakatavulica na gone)
- Efeso 6:1–3 (me ra talairawarawa na gone vei ira na itubutubu)
- V&V 68:25–28; Efeso 6:4 (ilesilesi ni itubutubu)
- “Na Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura Raraba,” (sa tiko ena LDS.org kei na vuqa tale na ivolatabaki ni Lotu, oka kina na *Ensign*, Nove. 1995, tabana e 102; *Me iSakisaki ni iTabagone* [naba ni ivola 36550], tabana e 44; kei na *Tudei ena Vakabauta* [naba ni ivola 36863], tabana e 85–87)
- *iVoladusidusi ni Matavuvale* (naba ni ivola 31180)

Vakamau Tawamudu

Wase 38

Sa Lewa ni Kalou na Vakamau

Sa tiki bibi ni Nona ituvatuva na Kalou na nodrau vakamau na tagane kei na yalewa E kaya kina na Turaga, ni “Ko koya sa vakatavuvulitaka ni tabu na vakawati, sa sega ni lesi mai vua na Kalou, raica sa vakarota na Kalou me vakawati na tamata kecega” (V&V 49:15). Mai na ivakatekivu, sa lawa ni kosipeli me vakamau na tamata. Sa inaki ni vakamau me tawamudu, e sega ni baleta walega na bula oqo.

Rau a vakamautaki o Atama kei Ivi mai vua na Kalou ni bera ni qai yaco na mate e vuravura. Rau a vakamau tawamudu. Rau a vakavulica na lawa ni vakamau tawamudu vei ira na luvedrau ka vakakina vei ira na makubudrau. Ni toso na yabaki, sa curuma na yalo ni tamata na veika ca ka kau laivi kina e vuravura na lewa ni kena vakayacori na cakacakatabu vakalotu oqo. Ena vuku ni Vakalesuimai ni kosipeli, sa vakatikori lesu kina e vuravura na vakamau tawamudu.

- Na cava e bibi kina me kilai ni sa lewa ni Kalou na nodrau vakamau e dua na tagane kei na yalewa?

Na Vakamau Tawamudu sa Ka Bibi Me da Bula Vakalou Kina

- Na cava beka na ivakavuvuli ni Turaga me baleta na vakamau, kei na kena duidui mai na nodra vakasama na kai vuravura?

E vuqa na tamata era kaya ni vakamau e itovo ga ni tamata, e dua ga na veidinadinati ni dua na tagane kei na yalewa me rau laki bula vata. Ia vei keda na Yalododonu Edaidai, na vakamau e cecere cake sara. Na noda laki bula vakalou ena vakatau ki na noda vakamau, sala vata kei na ivakavuvuli kei na cakacakatabu vakalotu tale eso, me vakataka na vakabauta, veivutuni, papitaiso, kei na ciqomi ni isolisoli ni Yalo Tabu. Eda vakabauta ni vakamau

---

sa dua na veiwekani vakalou cecere duadua e tiko me baleta e dua na tagane kei na yalewa. Na veiwekani vakalou oqo ena rawa kina me da marau ena gauna oqo kei na veigauna tawamudu.

Sa solia vei keda na Tamada Vakalomalagi na lawa ni vakamau tawamudu me da na vakataki Koya kina. E kaya kina na Turaga:

“Raica sa tolu na ivakatagedegede ni lagilagi se lomalagi ena mata-nitu vakasilesitili;

“Sa kilikili me vakayacori vua na tamata na cakacakatabu vakabete, ko ya na veiyalayalati tawamudu ni vakamau, me rawata kina na ivakatagedegede e cake sara;

“Ia kevaka sa sega ni muria na sala oqori, ena sega sara ni rawata” (V&V 131:1–3).

E Dodonu Me Vakayacori Na Vakamau Tawamudu ena Vale-tabu Mai vei Ira sa Vakadonui

- Na cava na vuna me ra vakayacora kina na vakamau ena vale-tabu o ira sa vakadonui me tawamudu kina?

Ena vakayacora ga na vakamau e dua sa vakadonui e tiko vua na kaukauwa ni veivauci. Sa yalataka kina na Turaga, “Ia ko koya sa vakawati . . . ena veiyalayalati vou ka tawamudu . . . ka vauci rau ko koya na noqu tamata digitaki, . . . ia kevaka erau sa muria na veiyalayalati [ni Turaga], . . . ena . . . dei tu na ka kece oqori ni rau sa na mate” (V&V 132:19).

Ena sega walega ni vakayacori na vakamau mai vei koya sa vakadonui, ia me na vakayacori talega ena valetabu vakalou ni noda Turaga. Na valetabu sai koya duadua ga na vanua ena vakayacori kina na cakacakatabu vakalotu vakalou oqo.

Ena valetabu, erau na laki tekiduru na veiwatini ena dua na ica-bocabo ni isoro vakalou e matadra na nodrau matavuvale kei na itokani era sa vakaedaumeni tiko ni valetabu. E kea e rau na

---

Me baleti ira na qasenivuli: E dodonu vei ira na lewenilotu kece, vakamau se sega, me ra kila vakavinaka na ivunau ni vakamau tawamudu. Ia, e dodonu mo ni rogoca vagumatua na nodra nanuma o ira era sega tu ni vakamau. Ke gadrevi, vukei ira na lewe ni kalasi se matavuvale me ra kila vakavinaka ni o ira kece na luve ni Tamada Vakalomalagi era sa yalodina tiko ki na nodra veiyalayalati ena bula oqo era na taukena na veivakalougatataki kece ni kosipeli ena veigauna tawamudu, oka kina na madigi me ra vakamatavuvale tawamudu.

vakayacora kina na nodrau veiyalayalati ni vakamau vua na Kalou. Rau sa qai okati me rau veiwatini ena bula oqo kei na bula tawamudu taucoko. Na veika oqo ena vakayacora e dua e lewe ni matabete tabu ni Kalou ka sa soli vua na veivakadonui me vakayacora na cakacakatabu vakalotu vakalou oqo. Sa cakacaka tiko kina o koya ena veidusimaki ni Turaga ka yalataka vei rau na veiwatini na veivakalougatataki ni bula vakalou. Ena vakasalataki rau ena veika me rau cakava me rau ciqoma kina na veivakalougatataki oqo. Ena tukuna vei rau ni veivakalougatataki oqo sa na vakatau tiko ki na nodrau talairawarawa ki na ivunau ni Kalou.

Kevaka eda na vakamautaki mai vua e dua tale na tamata ka sega mai vua na matabete ena valetabu, na vakamau oqori sa baleta ga na bula oqo. Ni oti na mate, sa sega ni rawa vei rau na veiwatini me rau kaya ni rau veiwatini se ni ra luvedrau ko ira na luvedrau. Na vakamau tawamudu sa noda madigi me da tomana kina na noda dui matavuvale ni oti na bula oqo.

Na Veika Yaga ni Dua na Vakamau Tawamudu

- Na cava soti na veivakalougatataki ni dua na vakamau tawamudu ena bula oqo kei na veigauna tawamudu?

Me vaka ni da Yalododonu Edaidai, eda sa bulataka tiko e dua na ituvatuva tawamudu, sega ni baleta na bula ga oqo. Ia, eda rawa ni vakalougatataki ena bula oqo baleta ni da sa vakamau tawamudu. Oqo eso vei ira na veivakalougatataki o ya:

1. Eda na kila ni noda vakamau ena laki tawamudu sara. Ena vakalekaleka walega na noda veitawasei ni da mate. Ena sega ni dua na ka me na tawasei keda vakadua vakavo ga ke da talaidredre. Na kila oqo ena vukea me da cakacaka vagumatua me da rawa ka ka marau tiko ena noda bula vakamau.
2. Eda sa kila ni noda veisema vakamatavuvale ena tawamudu tikoga yani. Na kila oqo ena vukea me da qarauna me da vakavulici ira na luveda ka tuberi ira. Ena vukea talega me da vakaraitaka ni da sa vosota tiko ka veilomani. Ena yaco kina, me mamarau na noda vuvale.

3. Ena vuku ga ni da sa vakamau ena lewa ni Kalou, eda na rawata kina na kena sovaraki mai na Yalotabu ki na noda bula vakamau ni da kilikili tiko.

Oqo eso na veivakalougatataki eda na taukena ki na bula tawamudu:

1. Eda na rawa ni laki bula ena matanitu ni lagilagi vakasilesitieli e cecere duadua ni Kalou.
  2. Eda na yaco me vaka na Kalou ka na taucoko kina na noda bula marau.
- Ena vakauqeti keda vakacava na veika vakayalo tawamudu me baleta na noda vakamau kei na matavuvale?

Me da Vakavakarau ki na Vakamau Tawamudu

- Na cava me da na cakava me ra vakarautaki na itabagone ki na vakamau tawamudu?

E vakavulica o Peresitedi Spencer W. Kimball ni : “Vakamau sai koya beka na vakatulewa bibi duadua vei ira kece ka tawamudu na kena vinaka, baleta ni sega walega ni kena rawati na marau e tiko kina, ia sa vakakina na kena marau tawamudu. E sega walega ni yaga vei rau e umanaki kina, ia o ira talega na nodrau matavuvale ka vaka-bibi o ira na luvedra na luvedrau ka drodrova sobu yani na itabata-mata e vuqa. Ena kena digitaki e dua na itokani ni bula oqo kei na tawamudu, sa dina sara ni sa dodonu me vakayacori na ituvatuva kei na vakasama kei na masu kei na lolo e maqosa me vakadeitaka kina na vakatulewa taucoko sara, na kena oqo me kakua ni cala” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Spencer W. Kimball* [2006], 228).

Na vakamau tawamudu e dodonu me nodra inakinaki kece na Yalododonu Edaidai. Oqo na ka dina ka sa vakakina vei ira era sa vakamau oti vakamatanitu. Ena dau vakasamataki ka masulaki na vakavakarau ki na vakamau tawamudu. O ira walega na lewe ni Lotu era bula savasava tiko era na vakatarai me ra curuma na valetabu (raica V&V 97:15–17). E sega ni vakasauri ena dua na siga me da sa laki via vakamau sara ena valetabu, curuma yani ka laki vakamau sara kina. E tiko na veika e lavaki taumada vei keda.

Ni bera ni da gole yani ki na valetabu, e dodonu me da laki lotu tiko, ka sa dua na yabaki oti na nomu lewe ni Lotu kilikili tiko. O ira na tagane e dodonu me ra na lewena taumada na Matabete i Melikiseteki. Eda na vakatarogi taumada mai vua na noda peresitedi ni tabana se bisopi. Ni kunei keda ni da sa bula kilikili tiko, ena solia mai na noda ivolatara ni valetabu. Kevaka eda sega ni bula kilikili, ena vakasalataki keda ka vukei keda me da kakavaki me da kilikili me da curuma na valetabu.

Ni sa soli mai vei keda na noda ivolatara ni valetabu, eda na laki vakatarogi vei peresitedi ni iteki se peresitedi ni kaulotu. Ena tarogi vei keda na veika sa toka oqo me baleta na noda ivolatara ni valetabu:

1. Ko vakabauta ka vakadinadinataka na Kalou, na Tamada Tawamudu; kei na Luvena, o Jisu Karisito; kei na Yalo Tabu? E dei tiko na nomu ivakadinadina me baleta na kosipeli sa vakalesui mai?
2. O tokoni koya na Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai ni sa parofita, daurairai, ka dauvakatakila? O vakadeitaka ni sai koya ga ena vuravura oqo sa vakadonui me vakayagataka na idola kecega ni matabete?
3. O sa bulataka tiko beka na lawa ni tiko savasava?
4. O sauma tiko vakadodonu na nomu ikatini?
5. O sa muria tiko na Vosa ni Vuku?
6. O dau dina tiko ki na nomu cakacaka vata kei ira na tani?
7. O sa saga tiko mo maroroya na nomu veiyalayalati o sa vakayacora, o ya mo tiko ena soqoni ni sakaramede kei na matabete, ka dodonu na nomu bula ni ko muria na lawa kei na ivunau ni kosipeli?

Ni ko kerea e dua na ivolatara ni valetabu, mo nanuma tiko ni sa madigi vakalou na kena curumi na valetabu. Oqo e dua na ka bibi, me kakua ni vakawaleni.

Me da vakasaqara ena yalodina me da muria na veiyalayalati eda vakayacora ena valetabu. E kaya na Turaga ni kevaka eda dodonu ka yalodina tiko, eda na laki bula vakalou. Eda na yaco me da vakataka na Tamada Vakalomalagi. (Raica V&V 132:19–20.) Sa dua na solibula dina na vakamau ena valetabu. Oqo e dua na sala ni kena rawati na veivakalougatataki tawamudu sega ni vakaiyalayala.

- Na cava me da cakava me ra vakayaloqaqataki kina na itabagone me ra kakavaki yani ki na vakamau ena valetabu? Me da vukei ira vakacava me ra vakarau ki na ka oqo?

iKuri ni iVolanikalou

- Nai Vakatekivu 1:26–28 (me da tubu ka vakatawa na vuravura)
- Na iVakatekivu 2:21–24 (na isevu ni vakamau a vakayacora na Kalou)
- Maciu 19:3–8 (na ka sa vakaduavatataka na Kalou)
- V&V 132 (na ituvaki tawamudu ni lawa ni vakamau)
- V&V 42:22–26 (me na maroroi na veiyalayalati ni vakamau)
- Jekope 3:5–7 (me rau na dau dina tiko vakairau na veiwatini)

Na Lawa ni Tiko Savasava

Wase 39

Me ra Kila na iTubutubu

Na wase oqo e oka kina eso na tikina e se bera ni rauti ira na gonelalai. Ena vinaka cake me ra sa na qase cake na gone me ra kila vakavinaka kina na ibalebale ni veimoceri vakaveiwatini kei na vakatubu kawa ni bera ni vakavulici vei ira na tiki ni wase oqo. Era tukuna vei keda na iliuliu ni Lotu ni sa nodra itavi na itubutubu me ra vakavulici ira na luvedra me baleta na vakatubu kawa (na caka-caka ni kena kunekunetaki ka vakasucumi na gone). Sa nodra itavi talega me ra vakavulica vei ira na lawa ni tiko savasava, e vakama-calataki tiko ena wase oqo.

E rawa me ra tekivu vakavulica na itubutubu vei ira na luvedra ni ra se gone na veiyaga yadua ni tiki ni yagodra. Ni tukuni vakamatata ka vakamalua vei ira na gone ka cavuti na yaca dina ni yagodra kei na kedra inaki era na tubu cake kina ka sega ni maduataka na veitiki ni yagodra.

Era na dau vakatataro na gone. Era via kila na cakacaka ni yagodra. Era via kila na vanua e sucu mai kina e dua na gone. Kevaka era na sauma vakatotolo ka vakamatata na veitaro o ira na itubutubu me ra kila vakavinaka na gone, era na dau taro tikoga na gone vei nodra itubutubu. Ia, ke ra sauma na itubutubu ka ra madua kina na gone, sega ni kauwaitaki, se lomaleqa tikoga, era na rairai gole vua e dua tale me ra laki taro kina ka ra na rairai ciqoma mai kina na veivakasama cala kei na itovo tani.

E sega ni vinaka se gadrevi sara, me tukuni vei ira na gone na veika kece sara ena dua ga na gauna. Me ra tukuna ga na itubutubu na veika era taroga ka rawa me ra kila vakavinaka. Ni saumi tiko na taro, me ra vakavulica na itubutubu na kena bibi me ra rokova na gone na yagodra kei na yagodra na tani. Me ra vakavulica na itubutubu me ra

---

dau isulusulu rakorako na gone. Me ra dau vunauca na nodra vakasama tani se vosavosa ca era tomika mai na gone vei ira eso.

Ni ra sa qase mai na gone, me ra qai tukuna na itubutubu vei ira na vakatubu kawa. Me ra na kila vakavinaka kina na gone ni kaukauwa oqo e dodonu ka solia mai na Turaga. Sa gadreva na Turaga me da vakayagataka vakadodonu ena kena sala sa solia mai.

Era tadu mai vua na Tamada Vakalomalagi ki vuravura na gone era sa savasava ka sega ni cala. Ni ra masuta na itubutubu na veidusimaki, ena vakauqeti ira na Turaga me ra vakavulici ira na luvedra ena gauna donu kei na sala donu.

Na Kaukauwa ni Vakatubu Kawa

- Na cava na vuna me ra vakavulici ira kina na luvedra na itubutubu me baleta na vakatubu kawa kei na tiko savasava? Era na vakayacora vakavinaka vakacava na ka oqo?

Sa vakarota na Kalou vei ira na ka bula kecega me ra vakatubu kawa ena kedra dui mataqali ga (raica Nai Vakatekivu 1:22). Na vakatubu kawa a tiki ni Nona ituvatuva me rawa kina ni ra laki robota na vuravura taucoko na veika bula kecega.

A sa qai biuti Atama kei Ivi ena vuravura oqo. Rau a duidui sara mai vei ira na ka kecega a bulia baleta ni rau a Luvena vakayalo. Ena Were o Iteni, a laki vakamautaki rau kina o Atama kei Ivi ka vakarota me rau vakatubu kawa ka vakatawa na vuravura (raica Nai Vakatekivu 1:28). Ia, ena kovuti tiko na nodrau bula ena lawa ni bula savasava ka sega ni nodrau lewa.

Sa gadreva kina na Kalou me ra sucu mai na Luvena ki na dua na matavuvale me ra na qaravi vakavinaka ka vakavulici mai kina. Eda sa vakataki rau o Atama kei Ivi, o ya me da vakarautaka kina na yago me baleti ira na luveda vakayalo oqo. Eratou kaya na Mataveiliutaki Taumada kei na Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua ni, “Sa lewe ni neitou itukutuku oqo, ni sa lewai vakalou na sala e mai tekivutaki kina na bula vakavuravura” (“Na Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura Raraba,” *Ensign*, Nove. 1995, 102). Sa vakaroti keda na Kalou ni loma ga ni nodrau vakamau e dua na tagane kei na yalewa me rau na veiyacovi kina. Oqo na vunau e vakatokai me lawa ni tiko savasava.

Na Lawa ni Tiko Savasava

- Na cava na lawa ni tiko savasava?

Me da na veiyacovi ga kei koya na watida eda sa vakamautaka vakalawa. Me kakua ni dua na tagane se yalewa me veiyacovi ni bera ni vakamau. Ni oti na vakamau, eda sa vakadonui walega me da veiyacovi kei watida ni vakamau.

A kaya na Turaga vei ira na Isireli, “Mo kakua ni ia na veibutakoci” (Na Lako Yani 20:14). O ira na Isireli era na voroka na vunau oqo era na totogitaki sara vakabibi. Sa mai tokaruataka tale kina na Turaga na ivunau oqo edaidai (raica V&V 42:24).

Eda vulica ni lawa ni tiko savasava e uasivia cake sara na noda veimaliwai tiko vakaveiyacovi. Na Mataveiliutaki Taumada a vakasalataki ira na itabagone me baleta na ivalavala ca ni veiyacovi dukadukali:

“Ni bera na vakawati kua sara ni cakava e dua na ka mo vakayadrata kina na kaukauwa ka dodonu me qai vakaraitaki ga ena loma ni bula vakawati. Kua na veireguci ni dodomo, davo yani vua e dua tale, se tara na tiki ni yago vakatabui ni dua tani tale ni vakaisulu tu se sega. Kua ni vakatara vua e dua me cakava vei iko. Kua ni vakabula na gagadre oqo e yagomu” (*Me iSakisaki ni iTabagone* [ivola lailai, 2001, 27]).

Me vakataka ga na kena voroki na lawa ni tiko savasava, sa vakakina ni sa cala bibi na veimoceri vakayago vata. Era sa mai veivunauci na parofita edaidai ena kena rerevaki na itovo ni veimoceri vakayago vata kei na lomaleqa ni Lotu me baleti ira era vakayacora tiko. E kaya vakaoqo o Peresitedi Gordon B. Hinckley:

“Na imatai ni ka, eda vakabauta ni sa lewa ni Kalou na nodrau vakamau e dua na tagane kei na yalewa. Eda vakabauta ni vakamau e rawa ni laki tawamudu ena kaukauwa ni matabete tawamudu ena vale ni Turaga.

“Eda sa tarogi me baleta na noda nanuma me baleti ira era sa vakasaganegane ka vakasalewalewa. Au sa kaya kina ni da lomani ira ni ra sa luvena tagane kei na yalewa na Kalou. E dina ni ra sa vakayacora tiko na itovo veivesuki oqo ka rairai dredre na kena rawai. E vuqa na tamata era vakayarayarataki ena dua na kena mataqali

se dua tale ena so na gauna. Kevaka era sega ni cakava e dua na ka ena veivakayararataki oqo, sa qai rawa me ra gole yani ki liu me vakataki ira ga na lewe ni Lotu. Kevaka era voroka na lawa ni tiko savasava kei na ivakatagedegede dodonu ni Lotu, sa na rawa me ra na vakadodonutaki vaka-Lotu, me vaka ga na kena ivakarau.

“Eda gadreva me da vukei ira sa vakaoqo, vaqaqacotaki ira, vukei ira ena nodra leqa kei na nodra gagadre. Ia me da tu ka valuta kevaka era sa vakayacora tiko na itovo ca oqo, kevaka me ra sa tutaka ka taqomaka ka bulataka na veiyacovi vakayago vata. Ni da sega ni cakava e dua na ka eda sa vakamamadataka kina na bibi kei na vakalou na yavu ni sa mai vua na Kalou na vakamau kei na kedra inaki, o ya na kena vakatuburi na matavuvale” (ena Conference Report, Okot. 1998, 91; se *Ensign*, Nove. 1998, 71).

E Gadreva o Setani Me da Voroka na Lawa ni Tiko Savasava

- Na cava eso na sala e temaki keda kina o Setani me da voroka na lawa ni tiko savasava?

E nona ituvatuva o Setani me vakacala e vuqa vei keda me da kakua kina ni laki bula vata kei Tamada Vakalomalagi. E dua vei ira na ka ca e rawa ni cakava o ya me bacani keda me da voroka na lawa ni tiko savasava. E qaseqase sara ka kaukauwa. E gadreva o koya me da vakabauta ni sega ni ivalavala ca ke da voroka na lawa oqo. E vuqa na tamata era sa rawai kina. E dodonu me da taqomaki keda mai na veivakauqeti butobuto oqo.

E valuta o Setani na ivakatagedegede ni bula savasava oqo. E gadreva o koya me da vakabauta ni sa ka totoka dina na yagoda, me da dokadokataka yani ka veitaliataka. E gadreva na Tamada Vakalomalagi me da taqomaka vakamaqosa na yagoda me kakua kina ni vakauqeta na vakasama ca ni tani.

E sega walega ni temaki keda o Setani me da vakaisulu vakasisila, ia e vakauqeti keda talega me da vakasama ca se vakasama tawa kilikili. E vakayacora oqo o koya ena iyaloalo, iyaloalo yavala, italanoa, veiwali, ivakatagi, kei na danisi e vakauqeta na veigarovi. Na lawa ni tiko savasava e gadrevi kina me savasava na noda vakasama kei na noda itovo. E vakavulica na parofita o Alama ni gauna eda

lewai kina mai vua na Kalou, “ena beitaki keda na noda . . . nanuma kecega; ia eda na sega ni doudou me da rai cake vua na Kalou” (Alama 12:14).

E vakavulica o Jisu, “ Dou sa rogoa sa kainaki vei ira e liu, Mo kakua ni dauyalewa:

“Ia koi au, kau sa kaya vei kemudou, O koya yadua ena raica na yalewa me dodomo kina, sa dauyalewa oti e lomana” (Maciu 5:27–28).

E vakasala vakaoqo o Peresitedi Gordon B. Hinckley: “Ko ni bula tiko oqo ena vuravura ni veitemaki rerevaki. Sa robota tu na vuravura oqo na veiyaloalo vakasisila, sa vaka na ualoka rerevaki ka veivakamatei. E ka gaga. Kakua ni sarava se wilika. Ena vakarusai iko ke o vakayacora. Ko sa na sega ni dokai iko kina. Ena butakoca na nomu kila na veika totoka ni bula oqo. Ena vakamalumulumutaki iko ka dreti iko sobu ki na qara ni vakanananu ca kei na nomu rawa ni cakava sara. Drotani mai kina. Sabaya laivi me vaka e dua na mate ca, ni sa veivakarusai dina. Me dodonu tiko na nomu vakanananu kei na nomu itovo. Sa vakatikora vei iko na Kalou, ena kena inaki, e dua na veivakauqeti vakalou ka na rawa me na rawai mai na veika ca e veivakarusai. Ni ko se gone, kakua ni vakamatautaki iko mo vakaitau. Ni ko sa yacova na yabaki mo sa vakasamataka kina na vakamau, mo qai vakaitau. Ia e sega ni gadrevi oqo vei kemuni na cauravou o ni se vuli tiko, vakakina vei kemuni na goneyalewa” (ena Conference Report, Okot. 1997, 71–72; se *Ensign* Nove. 1997, 51).

E dau temaki keda o Setani ena ituvaki ni yaloda. E kila ni da sa galili tiko, veilecayaki, se lomaocaoca. E digitaka na gauna oqo ni noda malumalumu me temaki keda me da voroka na lawa ni tiko savasava. Ena rawa me vaqacacotaki keda na Tamada Vakalomalagi me da vorata rawa ka sega ni rawai mai na veivakatovolei oqo.

E tukuna na ivolanikalou e dua na cauravou yalododonu o Josefa ka sa dau vakaliuci koya o Potifa, na nona iliuliu. Sa solia o Potifa vei Josefa me lewa na veika kecega sa nona. A qai domoni Josefa na wati Potifa ka temaki koya me rau moce vata. A qai cati koya o Josefa ka drotani mai vua. (Raica Nai Vakatekivu 39:1–18.)

E vakavulica kina o Paula, “Sa sega na vere tani sa yaco vei kemudou, o koya ga sa vorata rawa na tamata: ia sa yalodina na Kalou o koya ena sega ni laivi kemudou mo dou dauveretaki vakalevu cake, me vaka ga na nomudou kaukauwa; ka na cakava talega kei na vere na sala mo dou dro kina, mo dou vosota rawa” (1 Korinica 10:13). E vakamatatataka o Alama “me kakua ni rawai kemudou na vere” ni da “vakamalumalumutaki [keda] vua na Turaga, ka masuta na yacana tabu, dou vakatawa ka masu tikoga” (Alama 13:28).

- Erau veiwekani vakacava na itovo rakorako kei na tiko savasava? Era na vakavulica vakacava na itubutubu vei luvedra me vinaka na nodra isulusulu, ivosavosa, kei na itovo?
- Eda na valuta vakacava na kena sa vakatetei ka veivakauqeti tiko na iyaloalo vakasisila?
- Na yalayala cava ni Turaga sa vukei keda me da vorata rawa kina na veitemaki i Setani?

E Cala Bibi na Kena Voroki na Lawa ni Tiko Savasava

A rarawa vakalevu o Alama na parofita ni dua vei ira na luvena tagane a voroka na lawa ni tiko savasava. A kaya kina o Alama vei Korianitoni na luvena, “Ko sa sega beka ni kila na luvequ, ni ko sa ivalavala ca ena mata ni Turaga ena ka oqo? Io; sai valavala ca levu sara, ka sa tautauvata ni ko sa vakadavea na dra tawa cala, se cakitaka na Yalo Tabu?” (Alama 39:5). Na bula tawa savasava sa tautauvata kei na cala ni vakadave dra.

Kevaka erau voroka e dua na tagane kei na yalewa na lawa ni tiko savasava ka rau vakaluvani kina, rau na rawa ni temaki me rau na ivalavala ca tale: na vakalutu E sega ni dau vakadonui me vakayacori na vakalutu. Era sa vakasalataka na iliuliu ni Lotu ni so na gauna ena vakatarai na vakalutu, me vakataka ni bukete e dua ni a kucuvi se moceri koya o lewe ni nona vuvale dina, ni vakadutaitaki na bula nei tina mai vei ira na vuniwai ni sa tuvaki ca sara, se ra sa kila na vuniwai ni sa ca na kato ni gone ni na sega ni laki bula dede na

---

Me baleti ira na qasenivuli: Ena vuku ni taro baleta na bula dodonu kei na tiko savasava, sa rawa mo raica na ivola lailai *Me iSakisaki ni ITabagone* (naba ni ivola 36550), ka rawa ni kau mai na sitoa ni lotu ka vakakina ena LDS.org ka na rawa ni tiko talega ena nomuni dui valenivola.

gone ni sa sucu mai. Ia mai na veiinaki vakaoqo e sega ni solia na dodonu me vakayacori na vakalutu. O ira era vakaleqai mai na veika oqori ka ra nanuma me ra vakalutu sa dodonu me ra raici ira na iliuliu ni Lotu ka kerea na veivakadeitaki ena masumasu.

“ Ni kunekunetaki e dua na luvedrau e dua na tagane kei na watina ena taudaku ni vakamau, ena sagai sara vagumatua me rau na vakamau. Kevaka ena sega ni rawa ni yaco na vakamau ena vuku ni veisivi ni yabaki se so tale na ka, rau na vakasalataki na itubutubu sega ni vakamau oqo me rau solia na gone me laki susugi ena veivuke ni Qaravi ni Matavuvale ni YDE me na laki vauci kina na gone ki na dua na veiwatini itubutubu kilikili vaka-valetabu” (ivola ni Mataveilitaki Taumada, 26 ni June 2002, kei na 19 ni Julai 2002).

Sa qai ka bibi sara ki vua na Tamada Vakalomalagi me ra na muria na lawa ni tiko savasava o ira na Luvena. O ira na lewe ni Lotu era voroka na lawa oqo se vakauqeta na kena vakayacori era na lewai vaka -Lotu.

Era na Vosoti o Ira era Voroka na Lawa ni Tiko Savasava

Sa rawa me ra kune vakacegu o ira era sa voroka oti na lawa ni tiko savasava. E kaya vei keda na Turaga, “Ia kevaka ena saumaki mai na tamata ca mai na nona ivalavala ca kecega sa kitaka, ka vakabauta kecega na noqu vunau, . . . na nona talaidredre kecega ena sega ni cavuti vua” (Isikeli 18:21–22). Na vakacegu ni yalo ena rawa ga ni yaco mai na veivosoti.

E kaya o Peresitedi Kimball: “ Na veivosoti yadua e tiko na ka e lavaki kina. . . . Na lolo, na masumasu, na yalomalumumu e dodonu me tautauvata se uasivia cake na cala a vakayacori. E dodonu me malumu sara na yalo ka raramusumu. . . . Me tuturu na wai ni mata ka veisau dina na yalo mai loma. Me sa vakadinadinataki na cala, biu laivi vakadua na ka butobuto o ya, vakatusai na cala vei ira na vakaillesilesi ni Turaga” (*The Miracle of Forgiveness* [1969], 353).

E vuqa vei ira na tamata, e tiki dredre toka ni veivutuni me ra vakatutusa. Me da kakua ni vakatutusa walega vua na Turaga ia vei ira talega eda sa caka cala kina, me vakataki watida, kei ira na vakaillesilesi ni matabete. Sa itavi nei iliuliu ni matabete (bisopi se

peresitedi ni iteki) me na vakatulewataka na noda lewena tiko na Lotu. A kaya na Turaga vei Alama, “Ia ko koya yadua sa talaidredre vei au . . . ia kevaka sa vakatusa na nona ivalavala ca vei iko kei au talega, ka veivutunitaka vakaidina sara, mo vosoti koya; kau na vosoti koya talega” (Mosaia 26:29).

Ia a vakasalataka o Peresitedi Kimball: “E dina ga ni sa dau vakayacori tiko na veivosovosoti ia e sega ni yalataki se vakadeitaki na veivosoti oqori vua e dua e sega ni taucoko na nona veivutuni. . . . Eda rawa ni gutaka me da tukuna tiko vei ira na tamata ni sega ni rawa me ra caka cala ka vosoti ka ra se baci caka cala vakaveitarataravi ka ra namaka tiko me ra na vosoti tikoga ena veigauna” (*The Miracle of Forgiveness* 353, 360). O ira era sa vosoti ka baci vakayacora tale na cala o ya era na beitaki ki na nodra caka cala o ya (raica V&V 82:7; Ica 2:15).

O Ira Era na Maroroya na Lawa ni Tiko Savasava Era na Vakalougatataki Vakalevu

- Na veivakalougatataki cava eda na ciqoma ni da maroroya na lawa ni tiko savasava?

Ni da muria na lawa ni tiko savasava, eda na bula tiko ka sega ni cala se madua. Ena vakalougatataki na noda bula kei na nodra bula na luveda ni da bula savasava tiko ka sega ni cala ena mata ni Turaga. Era na raica na luveda na noda ivakarau ka ra na muria.

iKuri ni iVolanikalou

- Maciu 19:5–9; Nai Vakatekivu 2:24 (sa vakalou na bula vakamau)
- Taito 2:4–12 (ivakasala me baleta na tiko savasava)
- 1 Korinica 7:2–5; Efeso 5:28 (yalodina vei watida)
- Ai Vakatakila 14:4–5 (veivakalougatataki ni talairawarawa ki na lawa ni tiko savasava)
- Na Vosa Vakaibalebale 31:10 (vakacaucautaki na dodonu)
- Alama 39:9 (kakua ni muria na ka sa domona na matamu)

- V&V 121:45 (me savasava tikoga na nomu vakanananu)
- Alama 42:16 (sega ni yaga na veivutuni ni sega na itotogi)
- Alama 42:30 (kakua ni vakaiulubaletaka na ivalavala ca)
- V&V 58:42–43 (era vakatutusa o ira sa veivutuni ka ra sega tale ni caka cala)

Cakacaka ni Valetabu kei na Tuvakawa

Wase 40

E Gadreva na Tamada Vakalomalagi Me ra Lesu Vua O Ira na Luvena

Na Veisorovaki i Jisu Karisito sa vakadeitaka vei keda yadua ni da na tucaketale ka laki bula tawamudu. Ia kevaka me da sa laki bula tawamudu vakamatavuvale kei na Tamada Vakalomalagi, e dodonu me da vakayacora na veika sa vakarota vei keda na iVakabula. Oqo e oka kina na noda papitaiso ka vakadeitaki ka ciqoma na cakacakatabu vakalotu ena valetabu.

Oi keda na lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai, eda sa papitaiso ka vakadeitaki mai vua e dua sa tu vua na lewa dodonu ni matabete. Sa rawa talega vei keda yadua me da gole ki na valetabu ka ciqoma kina na cakacakatabu vakalotu e dau vakayacori e kea. Ia e vuqa vei ira na luve ni Kalou era se bera ni vakayacori vei ira na veika oqo. Era a bula ena dua na gauna se vanua a sega kina ni yaco vei ira na kosipeli.

E gadreva na Tamada Vakalomalagi me ra lesu ka laki bula vata kei Koya o ira kece na Luvena. O ira era a mate ni bera ni ra papitaiso se vakayacora na nodra cakacakatabu vakalotu ni valetabu, sa vakarautaka o Koya na sala me vakayacori kina. Sa kerei keda o Koya me da vakayacora na cakacakatabu vakalotu ena valetabu ena vukudra na qase e liu.

Valetabu ni Turaga

- Na cava era bibi kina na valetabu ki na noda bula?

Me baleti ira na qasenivuli: Na iyaloalo ena veivakuqeti vei ira era vuli tiko me ra kila vakavinaka na ka. Sa rawa mo kerei ira na lewe ni kalasi se matavuvale me ra vakasamataka mada na cakacaka ni valetabu ni ra raica na iyaloalo ni valetabu ena wase oqo.

Na valetabu ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai era sa vale digitaki vakatabui vua na Turaga. Era na lako e kea o ira na lewe ni Lotu bula kilikili me ra laki ciqoma na nodra cakacakatabu vakalotu ka vakayacora na nodra veiyalayalati kei na Kalou. Me vakataka na papitaiso, na cakacakatabu vakalotu oqo kei na veiyalayalati sa yaga ena noda vakabulai. Era na vakayacori ga ena valetabu ni Turaga.

Eda gole talega ki na valetabu me da laki kila vakavinaka na Tamada Vakalomalagi kei na Luvena, o Jisu Karisito. Eda na kila vakavinaka kina na inaki ni noda bula oqo kei na noda veiwekani kei na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Eda sa vulica kina na noda bula taumada mai liu, na inaki ni bula e vuravura, kei na bula ni oti na mate.

Na Cakacakatabu Vakalotu e Vauca na Matavuvale me Tawamudu

- Na cava na ibalebale me da vauci vata?

Na cakacakatabu vakalotu kece era na vakayacori ga ena kaukauwa ni matabete. Ena kaukauwa oqo, era sa dregati kina na cakacakatabu vakalotu e caka e vuravura, se vauci mai lomalagi. A vakavulica na iVakabula vei iratou na Nona iApositolo, “Ia na ka kecega ko na vauca e vuravura, ena vauci mai lomalagi” (Maciu 16:19; raica talega V&V 132:7).

Ena valetabu duadua ga eda na laki vauci vata kina vakamatavuvale me tawamudu. Na vakamau ena valetabu e semata kina e dua na tagane kei na yalewa me tawamudu kevaka me rau na rokova na nodrau veiyalayalati. Na papitaiso kei na cakacakatabu vakalotu kece sara ena vakarautaki keda ki na cakacaka vakalou oqo.

Ni rau vakamau e dua na tagane kei na yalewa ena valetabu, o ira na gone era qai sucu mai vei rau era sa tiki talega ni nodrau matavuvale tawamudu. O ira na veiwatini era vakamau walega vakamatanitu sa rawa me ra ciqoma na veivakalougatataki oqo ena nodra vakarautaki ira kei na luedra me ra gole ki na valetabu ka me ra vauci vata. Sa rawa vei ira na itubutubu era susu gone me ra vauci talega vei ira na gone o ya.

- Na cava me rau cakava e dua na veiwatini me mana kina vei rau na kaukauwa ni veivauci ni nodrau vakamau?

Era Gadreva na Noda Qase E Liu na Noda Veivuke

- Na cava na noda itavi vei ira na noda qase e liu era sa mate yani ka ra sega ni ciqoma na cakacakatabu vakalotu ni matabete?

A vakamautaki Maria Vitta o Mario Cannamela ena 1882. Rau a vakaitikotiko mai Tripani, mai Itali, ka dua kina na nodrau matavuvale ka vuqa sara na nodrau yabaki vivinaka. Rau a sega ni rogoca o Mario kei Maria na itukutuku ni kosipeli vakalesui mai i Jisu Karisito ni rau a bula tiko. Rau a sega ni papitaiso. Rau a sega talega ni gole ki na valetabu ka vauci vata vakamatavuvale me tawamudu. Ni rau sa mate, sa bokoci talega kina na nodrau vakamau.

Ni oti e dua na senijuri a yaco kina e dua na veivakaduavatataki levu. Era a gole yani na kawa i Mario kei Maria ki na valetabu e Los Angeles, ka a tekiduru kina e dua na makubuna vakarua kei na watina ena icabocabo ni isoro me rau vauci ena vukudrau o Mario kei Maria. E tuturu na wai ni matadrau ni rau sa mai votai talega ena marau nei Mario kei Maria.

E vuqa vei ira na noda qase e liu era sa mate era a sega talega ni rogoca na kosipeli ni ra a bula tiko e vuravura. Ena gauna oqo era bula tiko ena vuravura ni yalo (raica na wase 41 ena ivola oqo). E kea era sa vakavulici tiko ena kosipeli i Jisu Karisito. O ira era a ciqoma na kosipeli era sa waraka tiko na vakayacori ni cakacakatabu vakalotu ena vukudra. Ni da vakayacora na cakacakatabu vakalotu ena valetabu baleti ira na noda qase e liu, eda na marau vata kei ira.

- Ena vakaraitaka vakacava na ivunau ni veivakabulai baleti ira na mate na lewa dodonu, loloma, kei na loloma veivueti ni Kalou?
- Na veika cava o sa sotava ena vuku ni cakacaka ni valetabu baleti ira na nomu qase e liu?

Tuva Kawa—Nai Tekitekivu ni Noda Vukeyi Ira na Noda Qase E liu

- Na cava na imatai ni ituvatuva ni kena vakayacori na cakacaka ni tuva kawa?

Era sa vakayaloqataki na Yalododonu Edaidai me ra cakava na cakacaka ni tuva kawa. Ena cakacaka oqo eda vulica kina na kedra itukutuku na noda qase e liu me rawa kina ni da vakayacora na nodra cakacakatabu vakalotu. Ena vakayacori taumada e tolu na ituvatuva ni cakacaka ni tuva kawa:

1. Kilai ira na noda qase e liu.
2. Raica o cei me na tubuda me vakayacori na nodra cakacakatabu vakalotu ni valetabu.
3. Me na vakayacori vakaidina na nodra cakacakatabu vakalotu.

Era sa tu e veitabanalevu se tabana eso na daunivakasala ni tuva kawa era na veivuke ka dusimaki keda ki na ivurevure eda gadreva. Kevaka e sega ni tiko ena tabanalevu se tabana na daunivakasala ni tuva kawa, sa rawa me rau na veivuke mai o bisopi kei peresitedi ni tabana.

Kilai Ira Noda Qase E Liu

E dodonu me da kila na yacadra ni da vakayacora na cakacakatabu vakalotu baleti ira na noda qase e liu. Sa tu na ivurevure talei eso edaidai me da kila kina na yacadra na noda qase e liu.

E dua na sala vinaka me tekivutaki kina na vakasokomuni itukutuku me baleti ira o ya me da tekivu sara ga e vale. E rawa ni tiko vei keda na ivola ni sucu, vakamau, se ivola ni mate. Ena kune talega ena iVolatabu ni matavuvale, vosa ni veibulu, itukutuku ni matavuvale, se dairi se ivolaniveisiga. Me kena ikuri, me da kerea na itukutuku eso mai vei ira na wekada. Ni vakasokomuni oti na itukutuku e vale vata kei na nodra na qase e liu, me da raica sara na ivurevure tale eso, me vakataka na FamilySearch.org. Me da sikova talega na valenivolavola ni tuva kawa ena loma ni Lotu.

Na veika eda na kila rawa ena vakatau tiko ki na veitukutuku eda rawata rawa. Ena rairai lailai ga na itukutuku ni matavuvale ka na

sega tale ni toso mai na noda sa kila rawa tu na noda itubutubu kei na buda kei tubuda. Kevaka sa tiko rawa e dua na itukutuku levu ni matavuvale, sa na rawa me da kilai ira na veitabatamata sara yani e liu.

Sa rawa me da vola na itukutuku oqo ena itukutuku ni matavuvale kei na ituvatuva ni kawa.

*Raica o Cei na Qase E Liu me Na Vakayacori
na Nodra Cakacakatabu Vakalotu ni Valetabu*

Sa vakayacori tu mai ena gauna makawa ni Lotu e liu na nodra cakacakatabu vakalotu ni valetabu o ira na mate. O koya gona, sa rairai caka oti beka eso na nodra cakacakatabu vakalotu na qase e liu. Na kena kilai na qase e liu me vakayacori na nona cakacakatabu vakalotu ni valetabu, me da na rai ki na rua na vanua. Na noda itukutuku ni matavuvale ena rawa ni vakatakila na veika sa vakayacori oti. Ke sega, sa tiko ena Lotu na itukutuku kece ni cakacakatabu vakalotu sa vakayacori ena valetabu. Ena rawa me vukei iko o daunivakasala ni tuva kawa ni nomudou tabanalevu se tabana.

Me na Vakayacori Vakaidina na Nodra Cakacakatabu Vakalotu

E vuqa vei ira na noda qase e liu era tiko ena vuravura ni yalo era sa rairai nuiqawaqawa tiko me ra ciqoma na nodra cakacakatabu vakalotu ni valetabu. Na gauna ga eda sa kunei ira kina na noda qase e liu oqo, me da na vakayacora sara na cakacaka oqo ena vukudra.

E dua vei ira na veivakalougatataki ni cakacaka ni tuva kawa o ya na gole ki na valetabu ka laki vakayacora na cakacakatabu vakalotu me baleti ira na noda qase e liu. Me da vakarautaki keda me da taukena e dua na ivolatara ni valetabu me rawa kina, ni da vakayacora na cakacaka oqo. Kevaka era sa yabaki 12 se sivia na luveda, sa rawa me ra vakalougatataki talega ena nodra laki papitaisotaki ka vaka-deitaki ena vukudra na nodra qase e liu.

Kevaka ena dredre me da laki vakayacora e valetabu na cakacakatabu vakalotu, sa rawa me na vakarautaka na valetabu eso na lewe ni Lotu me ra vakayacora.

- Sa vukei iko, se o ira na lewe ni nomu matavuvale vakacava na Turaga mo dou kunea na kedra itukutuku na nomudou qase e liu?

iKuri ni Cakacaka ni Tuva Kawa

- Na cava eso na sala rawarawa vua e dua e osooso vakalevu me vakaitavi ena cakacaka ni tuva kawa?

Me ikuri ni vakarautaki ni cakacakatabu vakalotu baleti ira na qase e liu eda sa kila, eda na vukei ira talega vakalevu era tiko mai na vuravura ni yalo. Me da vakasaqara ena masumasu na veidusimaki ni Yalotabu ena veika me da cakava. Mai na veika eda sotava, sa rawa me da cakava oqo:

1. Me da curu wasoma ki na valetabu. Ni da gole vakataki keda ga ki valetabu, sa rawa me da vakayacora na cakacakatabu vakalotu ni veivakabulai me baleti ira era wawa tiko mai ena vuravura ni yalo.
  2. Vakasaqarai ira na qase e liu e dredre cake na nodra kunei. Sa rawa me ra veivuke na daunivakasala ni tuva kawa ki na ivurevure e veivukei.
  3. Vukea na kena parokaramutaki na ituvatuva ni yaca ena Lotu. Ena parokaramu oqo, era na vakarautaka na lewenilotu na itukutuku ni tuva kawa me na vakayagataka na Lotu ena parokaramu ni tuva kawa ena komupiuta. Na veiparokaramu oqo ena vakarawarawataka na nodra kunei na noda qase e liu.
  4. Mo solia na veitukutuku ni tuva kawa ki na parokaramu ni komupiuta ni Lotu me baleta na tuva kawa. Na veiparokaramu oqo era tiko kina na itukutuku ni kawa era cau mai kina na lewei vuravura taucoko. Era sa vakatara me vakayagataki na nodra itukutuku ni kawa. Sa rawa vei ira na daunivakasala ni tuva kawa me ra vakasala mai me baleta na parokaramu ni kompiuta ena Lotu.
  5. Vakaitavi ena veimataisoqosoqo ni matavuvale. Ni da cakacaka vata vakamatavuvale ena mana sara na veika eda cakava me baleti ira na noda qase e liu.
- Vakasamataka na veika o rawa ni cakava me levu kina na nomu vakaitavi ena cakacaka ni valetabu kei na tuva kawa.

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Pita 4:6 (a vunautaki na kosipeli vei ira na mate)
- Malakai 4:5–6; V&V 2:2; 3 Nifai 25:5–6 (ilesilesi nei Ilaija)
- 1 Korinica 15:29; V&V 128:15–18 (cakacaka baleti ira na mate)
- V&V 138 (nodra vueti na mate)

Na Vuravura ni Yalo ni Oti na Bula Oqo

Wase 41

Bula ni Oti na Mate

- Na cava ena yaco vei keda ni da sa mate?

Sa vakarautaka tu na Tamada Vakalomalagi e dua na ituvatuva ni noda vakabulai. E tiki ni ituvatuva oqo, o ya ni talai keda sobu mai Vua me da mai bula ena vuravura oqo ena ituvaki e vakayago ka vakadra. Ena yaco me da mate ena yago oqo, ka gole na yaloda ki na vuravura ni yalo. Na vuravura ni yalo sa vanua ni wawa, cakacaka, vuli, kei na nodra vakacegu na ivalavala dodonu mai na leqa kei na rarawa. Ena laki bula tiko e kea na yaloda me yacova ni da vakarau ki na noda tucaketale. Ena qai yaco me rau sema vata tale na yagoda kei na yaloda, ka da na ciqoma na matanitu ni lagilagi eda a vakavakarau mai kina (raica na wase 46 ni ivola oqo).

E vuqa na tamata era vakataroga tiko se vakacava tu beka na ituvaki ni vuravura ni yalo. Na ivolanikalou kei ira na parofita era sa vakatakila mai na veika e baleta na vuravura ni yalo.

- Sa vakacegui iko vakacava na nomu kila ni na yaco na bula ni oti na mate? Eda na vakacegui ira vakacava na tamata ena noda kila na vuravura ni yalo ni oti na bula oqo?

E Tiko Evei na Vuravura ni Yalo ni Oti na Bula Oqo?

Era kaya na parofita edaidai ni yalodra era sa mate era sega ni yawa mai vei keda. E kaya o Peresitedi Ezra Taft Benson ni: “So na gauna sa veivolekati sara na ilati ni bula oqo kei na bula mai oqo. O ira na noda daulomani era sa yali yani era sega ni yawa mai vei keda” (ena Conference Report, Epe. 1971, 18; se *Ensign*, June 1971, 33). E vakavulica o Peresitedi Brigham Young ni vuravura ni yalo ni oti na bula

---

oqo e tiko wavoliti keda, ena vuravura oqo (raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Brigham Young* [1997], 309).

Na Cava na iTuvaki ni Yaloda?

O ira na yalo era sa vakaituvaki talega vakatamata vakavo ga ni sa tamata vakayalo oqo e uasivi sara na kedra ituvaki (raica Ica 3:16). O ira na yalo era kauta vata kei ira na nodra itovo ni yalodina se vei-saqasaqa ki na veika ni yalododonu (raica Alama 34:34). Ena tikoga vei ira na gagadre kei na gagano a tiko taumada vei ira e vuravura. Na yalo kece era sa ituvaki uabula. Na yalodra na luveda e tawamudu ni bera ni ra lako mai vei keda, na yalodra ni oti na nodra mate vakayago, ena vaka ga ni bera na nodra lako mai (raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Joseph F. Smith* [1998], 147–148).

- Na cava e bibi kina me da kila ni yaloda ena laki vakaituvakitaki tikoga ena vuravura ni yalo ena keda ituvaki oqo?

Na Cava so na Veituvaki ena Vuravura ni Yalo ni Oti na Bula Oqo?

E vakavulica o Alama na parofita ena iVola i Momani e rua na wase se tikina ena vuravura ni yalo:

“Ia ko ira sai valavala dodonu, era na kune marau kei na vakacegu mai parataisi, ia era na vakacegu kina mai na nodra rarawa kei na oca.

“Ia ko ira sa ivalavala ca, sa sega ni tiko vei ira na Yalo ni Turaga; raica—era sa dau kitaka na itovo ca ka sa curumi ira na yalo ni tevero ka sa lewai ira sara; ia ko ira oqo era na biu ki na butobuto e tautuba; era na dau tagi kina ka tagiyaso ka vakasequruqurubati; raica ena vakabobulataki ira na tevero, ena vuku ni nodra ivalavala ca.

“Raica ena vakaoqo na ka sa yaco vei ira na tamata ivalavala ca: era na tu ena butobuto; era na vakaloloma ka yaluma sara, ni ra sa waraka na cudru ni Kalou me tau vei ira; io era na tiko mai parataisi ko ira na yalododonu, me yacova na gauna era na tucake kina mai na mate” (Alama 40:12–14).

Era na ivakatagededetaki na yalo ki na ivakarau ni nodra bula savasava kei na nodra talairawarawa ki na lewa ni Turaga

---

e vuravura. Rau na tawasei tani na ivalavala dodonu mai vei ira na ivalavala ca (raica 1 Nifai 15:28–30), ia era na tubu na yalo yadua ni ra vulica na kosipeli ka bulataka vakakina. O ira na yalo e parataisi era na laki vakavulici ira na yalo era vesuki tu (raica V&V 138).

Parataisi

Me vaka a kaya o Alama na parofita, era na vakacegu mai na nodra lomaleqa kei na rarawa o ira na ivalavala dodonu. Ia, era na vakaitavi ena cakacaka ni Turaga. A raica ena raivou o Peresitedi Joseph F. Smith ni oti ga na nona mate ena kauveilatai o Jisu Karisito, a gole sara o Koya kivei ira na yalododonu ena vuravura ni yalo. A digitaki ira sara na Nona italai, solia vei ira na kaukauwa kei na lewa, ka lesi ira me ra “lako yani ka vunautaka na itukutuku vinaka me vakaramataki ira sa tiko ena butobuto, io vei ira kecega na yalo” (V&V 138:30).

Sa tauyavutaki tu na Lotu mai na vuravura ni yalo, ka ra laki tomana tiko e kea na nodra cakacaka o ira na lewe ni matabete (raica V&V 138:30). E vakavulica o Peresitedi Wilford Woodruff ni: “Matabete vata ga oqo e cakacaka tiko mai tai kadua ni ilati. . . . O ira yadua na iApositolo, lewe ni Vitusagavulu, iTalatala Qase, kei na so tale, oqo o ira era a mate ena loma ni vakabauta ni ra yaco ga yani ki tai kadua ni ilati, era sa laki lesi sara ki na cakacaka ni lotu” (*Deseret News*, Janu. 25, 1882, 818).

Na veiwekani vakamatavuvale era sa ka bibi talega. O Peresitedi Jedediah M. Grant, e dua na daunivakasala vei Brigham Young, a raica na vuravura ni yalo ka a qai vakamacalataka vei Heber C. Kimball na veituvatua era tu e kea: “A kaya o koya ni o ira na tamata a raica o koya era a wase tu vakamatavuvale. . . . A kaya o koya, “Niu raici ira yani na veimatavuvale oqo, eso era a sega tu ni taucoko, . . . niu a raica eso na matavuvale a sega ni dodonu me

---

Me baleti ira na gasenivuli: Me ra kila kina na lewe ni kalasi se matavuvale na kedrau dui-
dui na parataisi kei na valeniveivesu, ka mo vola e dua na laini balavu sobu ena lomadonu
ni vavanivolavola se dua na pepa levu, me rua kina na wase. Ena dela ni imatai ni wase,
vola kina *Kedra iTuvaki na Yalododonu*. Ena dela ni ikarua ni wase, vola kina *Kedra iTuvaki*
na IValavala Ca. Kerei ira na vakarorogo me ra tukuna na ituvaki yadua ena vuravura ni
yalo, mai na veika era sa wilika ena wase oqo. Vola umauma na nodra nanuma ena kena
iwasewase.

ra lako mai kea, baleta ni ra a sega ni rokova na nodra veikacivi e vuravura'” (*Deseret News*, Tise. 10, 1856, 316–17).

Valeniveivesu ni Yalo

E vakatoka o Pita na iApositolo na vuravura ni yalo ni oti na bula oqo me valeniveivesu, ni ra lako kina eso (raica 1 Pita 3:18–20). Era tiko ena vuravura ni yalo o ira era a se bera ni ciqoma na kosipeli i Jisu Karisito. Sa tu na nodra galala ni digidigi o ira na yalo oqo ka rawa me ra vakauqeti ena ka vinaka kei na ka butobuto. Kevaka era na ciqoma na kosipeli kei na cakacakatabu vakalotu a vakayacori me baleti ira ena valetabu, era na qai biuta na valeniveivesu ka gole ki parataisi.

Era tiko talega ena valeniveivesu o ira era a cakitaka na kosipeli ni oti na kena vakavulici vei ira e vuravura se ena valeniveivesu. O ira na yalo oqo era na vakararawataki ena dua na ituvaki ni bula ka kilai tu ko eli. Era a drotani mai na loloma veivueti i Jisu Karisito, ka a kaya, “Raica koi au na Kalou; au sa vosota oti na veika oqo, me ra bula kina ko ira era sa veivutuni; ia kevaka era sa sega ni veivutuni, era na vakararawataki me vakataki au, raica koi au na Kalou sa kaukauwa sara; au sa sautaninini ena mosi ni veivakararawataki ko ya; au a bunotaka na dra ka sa yaluma sara kina na yagoqu kei na yaloqu” (V&V 19:16–18). Ni oti na nodra vakararawataki ena vuku ni nodra ivalavala ca, era na qai vakadonui, ena vuku ni Veisorovaki i Jisu Karisito, me ra laki taukena na matanitu ni lagilagi lailai duadua, o ya na matanitu vakatilesitielei.

- E rau tautauvata vakacava na ituvaki ni vuravura ni yalo vata kei na ituvaki ni vuravura oqo?

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Pita 4:6 (vunautaki na kosipeli vei ira sa mate tu)
- Mosese 7:37–39 (sa vakarautaki tu na vuravura ni yalo me baleti ira na ivalavala ca)
- V&V 76 (ivakatakila me baleta na matanitu ni lagilagi e tolu)
- Luke 16:19–31 (nodrau ivotavota na tamata dravudravua kei koya na vutuniyau ena vuravura ni yalo)

Na Vakasoqoni Vata ni Yavusa i Isireli

Wase 42

Na Yavusa i Isireli sai Ira na Tamata ni Veiyalayalati ni Kalou

- Na cava beka na nodra ilesilesi na tamata ni veiyalayalati ni Kalou kivei ira na veimatanitu e vuravura?

O Jekope e dua na parofita qaqa a bula voli ni vo e vica na drau na yabaki me qai sucu na Karisito. Me baleta na yalodina i Jekope, a vakatokai koya kina na Turaga ko Isireli, a kena ibalebale “e dua sa lako vata tu kei na Kalou” se “nona na Kalou” (Bible Dictionary, “Israel,” 708). O Jekope e tinikarua na luvena tagane. O ira na luvena tagane oqo kei na dui watidra era qai yaco me tinikarua na mataqali i Isireli, se Isireli (raica Nai Vakatekivu 49:28).

O Jekope e makubui Eparaama. A vakayacora na Turaga e dua na veiyalayalati tawamudu kei Eparaama ka a laki vakavoutaki sara vei Aisake vakakina vei Jekope kei ira na luvena (raica wase 15 ni ivola oqo; raica talega na iyaloalo e tiko ena wase oqo, e vakaraitaki Jekope tiko ni vakalougatataki ira tiko na luvena tagane). Sa yalataka tu na Kalou ni o ira na Isireli era sa Nona tamata ni veiyalayalati kevaka era na dau muria tiko na Nona vunau (raica Nai Vakarua 28:9–10). Era na ka ni veivakalougatataki vei ira na veimatanitu e vuravura ena nodra kauta na kospeli kei na matabete vei ira (raica Eparaama 2:9–11). Era na qai maroroya tiko na nodra veiyalayalati kei na Turaga ka na maroroya o Koya na Nona veiyalayalati vei ira.

Era a Veisebayaki na Yavusa i Isireli

Era sa dau vakasalataka tikoga na parofita ni Turaga vei ira na yavusa i Isireli na veika ena yaco ke ra na tamata ivalavala ca. A parofisaitaka o Mosese, “Ia ena dui vakasevi kemuni ko Jiova vei

---

ira na matanitu kecega, mai na dua na iyalayala kei vuravura ka yacova na kena iyalayala kadua” (Nai Vakaruva 28:64).

E dina ga ni sa yaco tiko na veivunauci oqo, era se voroka tikoga na Isireli na vunau ni Kalou. Era veivaluvaluti vakaiira ka ra tawase me rua na matanitu: na Matanitu ena Vualiku, vakatokai na matanitu i Isireli, kei na Matanitu ena Ceva, vakatokai na matanitu i Juta. E tini vei ira na tinikaruva na mataqali i Isireli era vakaitikotiko ena Matanitu ena Vualiku. Ena dua na nodra veivaluvaluti era a qaqa na kedra meca ka ra kau vakavesu kina. Eso vei ira era a qai dro yani ki na vualiku ka ra yali yani ki na veivanua e vuravura.

Ni oti toka e 100 na yabaki na kena a kabai na Matanitu ena Vualiku, era a kabai vakakina na Matanitu ena Ceva. A qai vakarusai na koro levu o Jerusalemi ena 586 B.K., ka vuqa vei ira na lewe ni matanitu e rua i Isireli era a qai kau vakavesu. E muri, eso vei ra na lewe ni mataqali oqo era a lesu ka tarai Jerusalemi cake tale. Ni bera na kena vakarusai o Jerusalemi, eratou a biubiu mai na koro levu oqo o Liai kei na nona matavuvale ka ratou lewe ni yavusa i Isireli, me ratou gole ki Amerika.

Ni oti na gauna i Karisito, a vakarusai tale o Jerusalemi, mai vei ira na sotia ni Roma. Era a veisebayaki yani ki vuravura taucoko na Jiu. E daidai era sa tu na lewei Isireli ena veimatani kecega e vuravura. E vuqa vei ira oqo era sega ni kila ni ra kawa ni yavusa taumada i Isireli.

- Na veika yaga cava sa yaco vei ira na luve ni Kalou ena vukudra na Nona tamata ni veiyalayalati era sa veisebayaki tu e vuravura taucoko?

Sa Dodonu Me ra Vakasoqoni Vata Mai na Yavusa i Isireli

- Na cava na vuna e gadreva kina na Turaga me ra vakasoqoni vata mai na Nona tamata?
- Era na vakasoqoni vata vakacava mai na yavusa i Isireli?

Sa yalataka na Turaga ni na yaco na siga me ra na vakasoqoni vata mai na Nona tamata ni veiyalayalati: “Ia koi au, kau na vakasoqoni

ira vata mai na kena vo ni noqu qele ni sipi mai na veivanua kecega kau sa dui vakasevi ira kina” (Jeremaia 23:3).

Na Kalou ena vakasoqoni ira mai na Luvena ena cakacaka ni kaulotu. Ena gauna era sa kilai Jisu Karisito kina na tamata, ka ra ciqoma na cakacakatabu vakalotu ni veivakabulai ka muria tiko na kena veiyalayalati, era sa yaco kina me ra “gone ni veiyalayalati” (3 Nifai 20:26). E ka bibi na Nona inaki me ra vakasoqoni mai kina na Luvena. E vakasoqoni ira vata mai me ra kila na ivakavuvuli ni kosipeli ka ra vakarautaki ira me ra na sotava na iVakabula ni sa lesu mai. E vakasoqoni ira vata mai me ra tara kina na valetabu ka vakayacora na cakacakatabu vakalotu baleti ira na qase e liu era sa mate era sa calata na madigi oqo. E vakasoqoni ira vata mai me rawa ni ra veivakaukauwataki vakaiira ka duavata ena kosipeli, ka ra taqomaki mai na veivakauqeti butobuto vakavuravura. E vakasoqoni ira vata talega me rawa ni ra vakarautaki ira me ra wasea yani na kosipeli vei ira na tamata.

Na kaukauwa kei na lewa ni kena liutaki na nodra vakasoqoni vata mai na yavusa i Isireli sa mai solia vei Josefa Simici na parofita o Mosese, ka a rairai mai ena Valetabu e Kirtland ena 1836 (raica V&V 110:11). Vakatekivu mai na gauna o ya, sa mai soli kina vei ira na parofita yadua na idola ni nodra vakasoqoni vata mai na yavusa i Isireli, ka sa tiki bibi ni cakacaka ni Lotu na vakasoqoni oqo. Era sa vakasoqoni vata tiko mai na tamata ni veiyalayalati ena nodra sa ciqoma na kosipeli vakalesuimai me ra qarava kina na Kalou i Eparaama, Aisake, kei Jekope (raica Nai Vakaruva 30:1–5).

Taumada era na vakasoqoni vata mai vakayalo ka vakayago na Isireli. Era na vakasoqoni vata mai vakayalo ni ra sa na lewena na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai ka ra vakayacora ka maroroya na veiyalayalati tabu. A tekivu na veivakasoqoni vakayalo oqo ena gauna i Josefa Simici na Parofita ka sa tomani tiko yani edaidai ki vuravura taucoko. O ira sa saumaki mai ki na Lotu era sa lewe i Isireli dina vakadra se susugi. Era lewe ni matavuvale nei Eparaama kei Jekope (raica Eparaama 2:9–11; Kalatia 3:26–29).

E kaya o Peresitedi Joseph Fielding Smith: “Era sa lewe levu sara na veimatanitu era sa tiko . . . ena Lotu. . . . Era sa gole mai baleta ni sa

laki tiko e lomadra na Yalo ni Turaga; . . . ka ra ciqoma na *yalo ni veivakasoqoni*, ka ra laiva na ka kecega ena vuku ni kosipeli” (*Doctrines of Salvation*, vakasoqona o Bruce R. McConkie, 3 na ivola. [1954–56], 3:256; matanivolakala ena ivola taumada).

Na ibalebale ni nodra vakasoqoni vata mai vakayago na Isireli o ya o ira na tamata ni veiyalayalati era na “vakasoqoni vata ki na nodra vanua, ka ra na vakataudeitaki ena vanua kecega sa yalataki vei ira” (2 Nifai 9:2). O irau na mataqali i Ifireimi kei Manasa erau na vakasoqoni vata e Amerika. Na mataqali i Juta era na lesu ki na koro levu o Jerusalemi kei na veivanua vakavolivolita. O ira na mataqali e tini era sa yali era na ciqoma mai vei iratou na mataqali i Ifireimi na nodratou veivakalougatataki sa yalataki oti tu (raica V&V 133:26–34).

Ena gauna a tauyavutaki kina na Lotu, era a vakasalataki na Yalododonu me ra vakasoqoni yani ki Ohio, tarava e Missouri, ka yaco sara ena Buca o Salt Lake. Ia edaidai, era sa vakavulica na parofita edaidai me ra sa tauyavutaka ga na lewe ni Lotu na matanitu ni Kalou ena nodra dui vanua. E kaya o Elder Russell M. Nelson ni: “Na digidigi ni tamata yadua me lako vei Karisito e sega ni ka vakayago; sa ka ni bula yadua ni tamata. Sa rawa vei ira na tamata me ra ‘kila na Turaga’ [3 Nifai 20:13] ena nodra vanua dina ga. E dina, ni gauna e liu ni Lotu, na curuvou e dau vakavuna na biu vanua talega. Ia edaidai na vakasoqoni vata sa yaco tiko ena veivanua yadua. . . . Na nodra vanua ni vakasoqoni na Yalododonu e Brazil o ya mai Brazil; na nodra vanua ni vakasoqoni na Yalododonu e Nigeria o ya mai Nigeria; na nodra vanua ni vakasoqoni na Yalododonu e Korea o ya mai Korea; ka vakaoqo ena veivanua kecega. O Saioni ‘ko ira na yalosavasava.’ [V&V 97:21.] O Saioni sai koya na nodra vanua na Yalododonu” (ena Conference Report, Okot. 2006, 85; se *Ensign*, Nove. 2006, 81).

Na nodra vakasoqoni vakayago na Isireli ena sega ni vakacavari rawa me yacova na iKarua ni Lako mai ni iVakabula kei na gauna ni Mileniumi (raica Josefa Simici—Maciu 1:37). Ena qai yaco kina na veika a yalataka tu mai na Turaga:

“Ia sa kaya vakaoqo ko Jiova, raica ena yaco na gauna, ena sega ni kainaki tale kina, sa bula ko Jiova, ko koya ka kauti ira cake na Isireli mai na vanua ko Ijipita;

“Ia ena kainaki ga, Sa bula ko Jiova, ko koya ka kauti ira na Isireli mai na vanua mai na tokalau, mai na veivanua talega sa dui vaka-sevi ira kina ko koya: ia kau na kauti ira tale mai ki na nodra vanua kau a solia vei ira na nodra qase” (Jeremaia 16:14–15).

- Ena sala cava o sa vakasoqoni mai kina vakayalo ni ko sa tamata ni veiyalayalati ni Turaga?
- Ena sala cava o sa bau vakaitavi kina ena nodra vakasoqoni mai na tamata?

iKuri ni iVolanikalou

- Nai Vakatekivu 17:1–8 (Veiyalayalati ni Kalou vei Eparaama)
- Roma 9:4–8; Kalatia 3:29 (o ira era muri Jisu Karisito kei na Nona vosa era sa gone ni veiyalayalati)
- 2 Nifai 30:2; Mosaiia 5:10–11 (o ira sa veivutuni, muria na parofita, ka vakabauti Jisu Karisito era sa tamata ni veiyalayalati ni Turaga)
- 2 Tui 17 (kau vakavesu na Matanitu ena Vualiku)
- 2 Veigauna 36:11–20 (kau vakavesu na Matanitu ena Ceva)
- Jemesa 1:1 (era veisebayaki na tinikarua na mataqali)
- 1 Nifai 10:12–13 (Nodra biu vanua na Nifai a tiki talega ni veisebayaki oqo)
- Jeremaia 3:14–18 (dua mai na koro levu, rua mai na dua na matavuvale)
- Isikeli 20:33–36 (Era na vakasoqoni mai na Isireli mai na veimatanitu kecega)
- 3 Nifai 20:29–46 (Era na vakasoqoni yani na Jiu ki Jerusalemi)
- 1 Nifai 15:13–18; 3 Nifai 21:26–29 (tekivu na vakasoqoni ena kosipeli vakalesuimai)

Me baleti ira na qasenivuli: Ni ra wasea na tamata na nodra sa mai saumaki ki na kosipeli vakalesui mai i Jisu Karisito, era sa tukuna tiko na nodra sa vakasoqoni mai vakayalo. Sa rawa mo kerea eso me ra na qai tukuna na nodra a saumaki mai ki na kosipeli.

- V&V 38:31–33 (era na vakabulai na tamata ni veiyalayalati ni Turaga)
- Aisea 11:11–13 (na Turaga ena rawai ira kece na Nona tamata)
- iVakatakila 18:4–8 (e dua na domo ena kacivaka na vakasoqoni)
- V&V 133:6–15 (Matanitu tani ki Saioni, Jiu ki Jerusalemi)

iVakatakilakila ni iKarua ni Lako Mai

Wase 43

Ena Lesu mai Ki Vuravura o Jisu Karisito

- Na cava eso na ivakatakilakila ni iKarua ni Lako Mai?

A kaya na iVakabula vei Josefa Simici, “Ia na kaukauwa kei na iukuuku levu . . . io au na mai tiko vata kei ira na yalododonu e vuravura me dua na udolu na yabaki, ia ko ira sa ivalavala ca era na muduki tani” (V&V 29:11; raica talega na wase 44 kei na 45 ena ivola oqo). Sa tukuna vei keda o Jisu ni da na vakasalataki tiko ena ivakatakilakila kei na veika e yaco ni sa roro mai na iKarua ni Nona Lako Mai.

Sa udolu na yabaki, era sa kakavaki tiko na ivavakoso i Jisu Karisito ki na iKarua ni Lako Mai me gauna ni vakacegu kei na marau. Ia ni bera ni tadu mai na iVakabula, era na sotava na kai vuravura na veivakatovolei kei na leqa vakaitamera. E gadrevi keda na Tamada Vakalomalagi me da tu vakarau ki na veileqa lelevu oqo. Sa gadreva talega me da vakavakarau vakayalo ni na lako mai na iVakabula ena Nona lagilagi. O koya gona, sa solia mai kina na ivakatakilakila, na veika sa yaco me tukuna kina vei keda ni sa voleka na iKarua ni Lako Mai ni iVakabula. Ena veitabagauna kece sa vakatakila tiko mai na Kalou na ivakatakilakila oqo vei ira na Nona parofita. A kaya o Koya ni o ira era sa yalodina tiko vei Karisito era na kila na ibalebale ni ivakatakilakila o ya ka ra yadrava tiko (raica V&V 45:39). Kevaka eda na talairawarawa ka yalodina tiko, eda na wilika na ivolanikalou ka kila na ivakatakilakila.

Me baleti ira na qasenivuli: Sa rawa mo lesi ira yadua na lewe ni kalasi se matavuvale ki na dua se rua na ivakatakilakila ena wase oqo (ena kalasi lelevu, me qai lesi e dua se sivia ki na so na ivakatakilakila). Me tiki ni lesoni, solia na gauna me ra laki vulica mai kina na itukutuku ni ivakatakilakila oqo ka ra vakasamataka toka mai na kena ivakadinadina era sa raica ni sa yaco oqo na ivakatakilakila a yalataki tu mai liu. Me ra qai wasea yani na nodra rai oqo.

Eso na ivakatakilakila ni iKarua ni Lako Mai i Jisu Karisito era sa yaco oti se sa yaco tiko ena gauna oqo. Eso era na yaco tiko ena gauna mai muri.

iValavala Ca, iValu, kei na Veilecayaki

E vuqa vei ira na ivakatakilakila era rerevaki ka vakadomobula. Era sa vakasalataka na parofita ni na yaco e vuravura na veilecayaki levu, ivalavala ca, veivaluvaluti, kei na rarawa. E kaya o Taniela na parofita ni bera na gauna ni iKarua ni Lako Mai ena yaco na veileqa lelevu e vuravura e se bera mada ni yaco vakadua (raica Taniela 12:1). E kaya na Turaga, “Raica ena batabata mai na nodra loloma na tamata; ia ena tubu vakalevu sara na ivalavala ca” (V&V 45:27). “Raica ena yavavala na ka kecega; io . . . na yalodra na tamata kecega ni sa kani ira na rere” V&V 88:91). Ena yaco na uneune, mate ca, dravuisiga, cava rerevaki, tibi ni liva, kei na kurukuru (raica Maciu 24:7; V&V 88:90). Ena vakarusa na iteitei e vuravura na uca cevata (raica V&V& 29:16).

A kaya o Jisu vei iratou na Nona tisaipeli ni na veivaluvaluti o vuravura: “Ia dou na rogoa na ivalu, kei na irogorogo ni valu. . . . Ni na veibolebolei na veivanua eso, kei na veimatanitu eso” (Maciu 24:6–7). A kaya o Josefa Simici na Parofita: “Ni kakua ni yalolailai ni keimami tukuna tiko vei kemuni na veigauna dredre, ni sa voleka sara me ra yaco mai, ni ra sa toso mai na iseleiwau, na dausiga, kei na mate veitauvi. Ena yaco na veivakarusa levu ena dela ni vanua oqo, mo dou kakua sara ni nanuma ni na sega ni yaco e dua na tiki lailai ni nodra parofisai kece na parofita tabu, ka ni sa levu tale era se vo tu me ra vakayacori” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Josefa Simici* [2007], 288).

Sa yaco tu oqo na ivakatakilakila a tukuni tu mai. Sa tu na ivalavala ca ena veivanua kecega. Era sa veivaluvaluti tikoga na veimatanitu. Sa yaco tiko na uneune kei na veileqa lelevu. E vuqa na tamata era vakaleqai ena cagilaba, dravuisiga, viakana, kei na tauvimate. Eda sa vakadeitaka kina ni veileqa lelevu vakaoqo ena ca vakalevu sara ni vakarau yaco mai na Turaga.

Ia, era sega ni vakarerevaki taucoko na veika ena yaco ni bera na iKarua ni Lako Mai. E vuqa vei ira ena marau kina o vuravura.

Na Vakalesuimai ni Kosipeli

E kaya na Turaga, “Ena cila yani e dua na rarama vei ira sa tu ena butobuto; ia sai koya na noqu itukutuku vinaka” (V&V 45:28). O ira na parofita ni gauna makawa era a yalataka tu mai na Vakalesui mai ni kosipeli. O Joni na iApositolo a raica ni a vakalesuya mai na kosipeli e dua na agilosu (raica Ai Vakatakila 14:6–7). Sa mai yaco na ka a parofisaitaki tu mai, a kauta mai o Moronai na agilosu kei ira tale eso na lewei lomalagi na kosipeli i Jisu Karisito vei Josefa Simici.

Na Tadu mai ni iVola i Momani

A kaya na Turaga vei ira na Nifai e dua tale na ivakatakilakila: na iVola i Momani ena yaco yani vei ira na nona kawa (raica 3 Nifai 21). Ena gauna ni Veiyalayalati Makawa e rau a raica o Aisea na parofita kei Isikeli na kena tadu mai na iVola i Momani (raica Aisea 29:4–18; Isikeli 37:16–20). Era sa mai yaco na veika a parofisaitaki mai. Sa yaco mai na iVola i Momani ka sa veikauyaki yani ki vuravura taucoko.

Sa Vunautaki na Kosipeli ki Vuravura Taucoko

E dua tale na ivakatakilakila ni iotioti ni gauna o ya “Ena vunautaki mada e vuravura taucoko na itukutuku vinaka oqo kei na matanitu, me ivakadinadina ki na veivanua kecega” (Maciu 24:14; raica talega Josefa Simici—Maciu 1:31). Na tamata kecega era na rogoca na taucoko ni kosipeli ena nodra vosa (raica V&V 90:11). Me vakatekivu mai na gauna a Vakalesuimai kina na Lotu, era sa vunautaka tiko na daukaulotu na kosipeli. Sa rabailevu sara na cakacaka ni kaulotu ni sa tini vakacaca na udolu na daukaulotu era sa kaulotu tiko ena veimatanitu ena veimataqali vosa. Ni bera na iKarua ni Lako Mai kei na gauna ena Mileniumi, sa na vakarautaka kina na Turaga na sala me na vakaraitaki kina na ka dina ki na veimatanitu kecega.

Na Lako Mai nei Ilaija

A parofisaitaka o Malakai na parofita ni na talai mai ki vuravura o Ilaija na parofita ni bera na iKarua ni nona Lako Mai na iVakabula. Ena mai vakatikora o Ilaija na kaukauwa ni veivauci me rawa kina ni ra vauci vata na matavuvale. Ena mai vakauqeti ira talega na tamata me ra lomani ira na nodra qase e liu kei ira na nodra kawa.

(Raica Malakai 4:5–6; V&V 2.) A rairai mai o parofita Ilaija vei Josefa Simici ena Epereli 1836. Mai na gauna o ya, sa tubu sara na kena cakacakataki na tuva kawa kei na itukutuku ni matavuvale. Eda sa qai rawa kina ni vakayacora na cakacakatabu vakalotu ni veivauci ena valetabu me baleti ira na bula kei na mate.

Na Kawa i Liai era na Yaco Me ra Dua na Matatamata Qaqa

A kaya na Turaga ni gauna sa na voleka mai kina na Nona lako mai, era na yaco na Leimani me ra tamata ivalavala dodonu ka dokai. A kaya o Koya, “Ia ni sa bera ni yaco na siga sa levu ni Turaga, . . . era na se na Leimani me vaka na rosi” (V&V 49:24). Era lewe levu na kawa i Liai era sa ciqoma tiko na veivakalougatataki ni kosipeli.

Tarai Cake o Jerusalemi Vou

Ni voleka na gauna ni yaco mai i Jisu Karisito, era na tara na Yalododonu yalodina e dua na koro levu ni yalododonu, e dua na koro levu ni Kalou, e vakatokai ko Jerusalemi Vou. Ena mai veiliutaki sara ga kina o Jisu Karisito. (Raica 3 Nifai 21:23–25; Mosese 7:62–64; Yavu ni Vakabauta 1:10.) E kaya na Turaga ni na tara na koro levu oqo mai Missouri e Amerika (raica V&V 84:2–3).

E vica walega na ivakatakilakila sa vakaraitaka mai na Turaga vei keda. E levu cake sa tukuni tu ena ivolanikalou.

- Na ivakadinadina cava o sa raica ni sa yaco na veika a parofisaitaki tu mai?

Ena Rawa ni vukei Keda na Noda Kila na iVakatakilakila ni Gauna

- Eda na tudei tiko vakacava ka yalo vakacegu ni rerevaki ka vakadomobula sara eso na ivakatakilakila?

Me baleta na iKarua ni Nona Lako Mai, a kaya kina na Turaga, “Sa sega e dua e kila, ko ira na agilosu mai lomalagi era sega talega ni kila” (V&V 49:7). A vakavulica na ka oqo vata kei na vosa vakatautauvata ni vu ni lolo. E kaya o Koya ni gauna ena tubu mai kina na drauna, eda kila ni sa voleka na vulaikatakata. Sa vakakina, ni da raica na ivakatakilakila era volai tu ena ivolanikalou, eda kila ni sa voleka na Nona lako mai. (Raica Maciu 24:32–33.)

Sa vakaraitaka mai na Turaga na ivakatakilakila kece oqo me vukei keda kina. Me da tuvanaka vakadodonu na noda bula ka vakarautaki keda kei na noda matavuvale me baleta na veika sa roro tiko mai.

Eda sa vakasalataki oti ena veika ni leqa ka me da vakavakarau kina, ia sa rawa talega me da kakavaki tiko ki na Nona lako mai na iVakabula ka marau tiko. E kaya na Turaga, “Dou kakua ni rarawa, raica ena gauna sa yaco kina na veika oqo, mo dou kila sara ni sa vakayacori na veika kecega sa yalataki vei kemudou” (V&V 45:35). A kaya o Koya ni o ira na yalododonu era na sega ni vakarusai ena gauna e lako mai kina o Koya “raica era na tu ena siga ko ya. Ia ena qai soli vei ira ko vuravura me ra taukena; . . . era na tubu cake ka sega ni ivalavala ca ko ira na luvedra. . . . Raica ena tiko ena kedra maliwa na Turaga, ka na serauni ira na nona iukuuku, io ena nodra tui ka nodra daunilewa” (V&V 45:57–59).

iKuri ni iVolanikalou

- 1 Korinica 15:22–28 (ena yaco na ivakataotioti; sa sega tale na mate)
- Maciu 16:1–4 (kila na ivakatakilakila ni gauna)
- Maciu 24; V&V 29:14–23; 45:17–57; 88:87–94; Josefa Simici—Maciu 1 (ivakatakilakila ni iKarua ni Lako Mai)
- 1 Cesalonaika 5:1–6 (yadrava na ivakatakilakila ka vakavakarau)
- V&V 38:30 (vakavakarau me da kakua ni rere)
- V&V 68:11 (eda na kila na ivakatakilakila)

Na iKarua ni Lako mai nei Jisu Karisito

W a s e 4 4

Nanamaki ki na iKarua ni Lako Mai ni iVakabula

Ni oti e 40 na siga ni Nona Tucaketale, era a soqoni vata yani o Jisu kei ira na Nona iApositolo ena Ulunivanua ni Veiolive Sa gauna me sa biuta kina o Jisu na vuravura oqo. Sa mai vakacavara na Nona cakacaka taucoko me mai cakava ena gauna o ya. Sa na lesu o Koya vua na Tamada Vakalomalagi me yacova na iKarua ni Nona Lako Mai.

Ni oti na Nona vakasalataki iratou na iApositolo, sa gole cake o Jisu ki lomalagi. Ni ratou sa rai yani ki lomalagi na iApositolo, rau a qai kaya mai e rua na agilosu rau tu e yasadratou, “Oi kemudou na kai Kalili, dou sa tu ka rai matua ki lomalagi ena vuku ni cava? ko Jisu oqo ko koya sa kau cake vei kemudou ki lomalagi, ena lako tale mai vakakina me vaka dou sa raici koya ni sa lako ki lomalagi” (Cakacaka 1:11).

Mai na gauna o ya ki na siga nikua, o ira na ivavakoso i Jisu Karisito era sa nanamaki tiko ki na iKarua ni Lako Mai.

Na Cava ena Cakava o Jisu ni sa Lako Mai?

Ni sa lesu tale mai o Jisu Karisito ki vuravura, ena vakayacora o Koya na veika oqo:

1. *Ena vakasavasavataka na vuravura.* Ni sa lako tale mai o Jisu, ena lako mai ena kaukauwa kei na lagilagi cecere. Ena gauna o ya era na vakarusai o ira na ivalavala ca. Na veika kece sa

---

Me baleti ira na qasenivuli: Sa rawa mo lesi ira yadua na lewe ni kalasi se matavuvale ki na dua vei ira na lima na itavi ena wase oqo. Kerei ira me ra cakacaka yadudua, ka me ra vulica na nodra itavi yadua, oka kina na tiki ni ivolanikalou. Mo qai sureti ira yadua me ra vakamacalataka na ka era sa vulica.

butobuto ena vakamai, ka na vakasavasavataki ko vuravura ena bukawaqa (raica V&V 101:24–25).

2. *Ena lewai ira na Nona tamata.* Ni sa lako tale mai o Jisu, ena lewai ira na veimatanitu ka na tawasei ira na yalododonu mai vei ira na tamata ivalavala ca (raica Maciu 25:31–46; raica talega na wase 46 ni ivola oqo). A vola o Joni na Dauvakatakila na veilewai oqo: “Ia kau a raica eso na itikotiko vakaturaga, ka ra tiko kina eso, a sa soli vei ira me ia na veilewai: au a raica na yalodra talega e tamusuki na uludra ni ra sa vakatusai Jisu, ena vuku talega ni vosa ni Kalou . . . a ra sa bula ka lewa vata kei Karisito ka dua na udolu na yabaki.” O ira na tamata ivalavala ca a raica o koya “era sa sega ni bula tale ka me oti mada na yabaki e dua na udolu” (Na iVakatakila 20:4–5; raica talega V&V 88:95–98).
3. *Ena vakadeitaka mai o Koya na Mileniumi.* Na Mileniumi sai koya na yabaki dua na udolu ena lewa kina o Jisu na vuravura oqo. Era na kau cake ki lomalagi na yalododonu me ra veitata kei Jisu ni sa Lako Mai (raica V&V 88:96). Ni sa lako mai ena qai tekivu na lewa vaka-mileniumi (Raica na wase 45 ni ivola oqo.)

E kaya o Peresitedi Brigham Young:

“Ena Yabakiudolu, ni sa tauyavu tu na Matanitu ni Kalou e vuravura, ena kena kaukauwa, lagilagi, kei na kena uasivi, ka sa mai vakamalumalumutaki kina na tubu ni ivalavala ca, ka sa veivakaleqai tu mai vakadede, sa na qai kena gauna me ra tara valetabu na nona Yalododonu na Kalou, me ra qai dau curuma talega, me yaco kina me ra duru ni valetabu ni Kalou [raica Na iVakatakila 3:12], me ra qai veiqaravi ena vukudra na wekadra era sa mate. Eda na qai raica kina na nodra duri cake mai o ira na wekada, eda rairai a veikilai vinaka beka eke. . . . Sa na soli kina vei keda na ivakatakila, me da kilai ira tale na tubuda me yaco sara yani vei Atama na Tamada, kei Ivi na Tinada, me da qai laki curuma kina na veivaletabu [ni Kalou] ka laki veiqaravi ena vukudra. Era na qai vauci kina [na luvedra] vei ira na nodra [itubutubu] me yaco vinaka sara na kedra isema vei Atama, me

maucokona kina na kedra isema ni Matabete mai vei Atama kei na ivakataotioti” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Brigham Young* [1997], 366–367).

4. *Ena vakacavara o Koya na imatai ni Tucaketale.* O ira era sa nodra na madigi me ra na okati ena tucaketale ni ivalavala dodonu era na tucake mai na nodra ibulubulu. Era na kau cake ki lomalagi me veitavaki kei na iVakabula ni sa lako sobu mai lomalagi. (Raica V&V 88:97–98.)

Ni sa tucaketale mai na mate o Jisu, era a tucake talega mai na mate eso na yalododonu era a mate tu. Era a rairai mai Jerusalem ka vakakina mai na vanua levu o Amerika. (Raica Maciu 27:52–53; 3 Nifai 23:9–10.) Oqo na itekitekivu ni iMatai ni Tucaketale. Eso na tamata era a tucaketale ena gauna o ya. O ira era sa tucaketale kei ira era na tucaketale ena gauna sa na lako mai kina o Koya era na taukena na itikotiko ena matanitu ni lagilagi vakasilesitiele (raica V&V 76:50–70).

Ni oti na nodra tucaketale o ira era na laki taukena na matanitu vakasilesitiele, eso tale na ilawalawa era na tucaketale me ra laki taukena na matanitu vakateresitiele. Ni ra sa tucaketale o ira kece oqo, sa na qai vakacavari kina na iMatai ni Tucaketale.

O ira na tamata ivalavala ca era bula tiko ni yaco na iKarua ni Lako mai ni Turaga era na vakarusai kina. O ira, vata kei ira na tamata ivalavala ca era sa mate, era na davo wawa toka me yacova na iotioti ni tucaketale. O ira kece na vo ni mate era na tucake me ra tavaka na Kalou. Era na laki taukena na matanitu vakatilesitiele se biu yani ki na butobuto e tautuba vata kei Setani (raica V&V 76:32–33, 81–112).

5. *Ena taura o Koya na Nona itutu dodonu ni Tui kei lomalagi kei vuravura.* Ni sa na lako mai o Jisu, ena tauyavutaka o Koya na Nona matanitu e vuravura. Na Lotu ena qai oka ki na matanitu o ya. Ena lewai ira kece na tamata o Koya e vuravura ena sautu me 1,000 na yabaki.

Na imatai ni gauna a tadu mai kina ki vuravura o Jisu Karisito, a sega ni lako mai ena lagilagi. A mai sucu vakaloloma ena valemimanumanu ka vakotori ena ikanakana ni manumanu. A sega

ni lakovata mai kei na dua na mataivalu vakaitamera me vaka era a namaka tiko na Jiu vua na nodra iVakabula. Ia, a lako mai ka kaya, “Dou lomani ira nomudou meca, . . . caka vinaka vei ira sa cati kemudou, ka masulaki ira sa vakalialiai kemudou” (Maciu 5:44). A cati ka vakarubeci ena kauveilatai. Ia ena sega ni cati o Koya ena iKarua ni Nona Lako Mai, “io era na rogoca na tamata kecega, ka tekiduru na duru vakaadua ga ka vakatusa na yame kecega” ni ko Jisu na Karisito (V&V 88:104). Ena kidavaki o Koya ni sa “Turaga vei ira na turaga, ko koya, kei na nodra Tui na tui” (Na iVakatakila 17:14). Ena vakatokai o Koya ko “Veivakurabuitaki, na iVakavuvuli, na Kalou kaukauwa, na Tama ni gauna tawamudu, na Tui ni Sautu” (Aisea 9:6).

- Na cava beka na ituvaki ni nomu vakasama se yalomu ni ko rai-tayaloyalotaka na iKarua ni Lako Mai?

Eda na Kila Vakacava Ni sa Voleka Na Nona Lako mai na iVakabula?

Na gauna a sucu kina o Jisu Karisito, e vica walega na tamata era kila ni sa tadu mai na iVakabula kei vuravura. Ena Nona lesu mai, ena sega tale ni vakatitiqataki na Nona kilai. E sega ni dua e kila na gauna donu ena lako tale mai kina na iVakabula. “Ia na siga ko ya kei na tikinisiga ko ya sa sega e dua e kila, ko ira na agilosu mai lomalagi era sega ni kila, ko koya duadua ga na Tamaqu” (Maciu 24:36; raica talega V&V 49:7).

A vakayagataka na Turaga e dua na vosa vakatautauvata me da kila kina na Nona lako mai:

“Mo dou kila mada na vosa vakatautauvata ni lolo; Ni sa qai lavou-vou na tabana, a sa tubu na drauna, dou sa kila sa voleka na vula ikatakata:

“Me vaka talega kina koi kemudou, ni dou sa raica sa yaco na veika oqo, dou kila sa voleka ko koya, io mai katuba” (Marika 13:28–29).

Sa solia talega vei keda na Turaga eso na ivakatakilakila me da kila tiko kina ni sa voleka na Nona lako mai. Ni sa vakaraitaka oti na ivakatakilakila, a vakasalataka kina:

“O koya mo dou qai vakatawa: ni dou sa sega ni kila na tikinisiga sa lako mai kina na nomudou Turaga. . . .

“. . . O koya mo dou qai vakarau tu: koi kemudou talega: ni sa lako mai na Luve ni tamata ena tikinisiga dou sa sega ni nanuma kina” (Maciu 24:42, 44).

Raica na wase 43 ni ivola oqo, me baleta na ikuri ni ivakamacala ena noda kila tiko ni sa voleka na iKarua ni Nona Lako mai o Jisu.

Eda na Vakarautaki Keda Vakacava ni sa Yaco Mai na iVakabula?

Na sala vinaka duadua me da vakarautaki keda kina ena lako mai ni iVakabula o ya me da ciqoma na ivakavuvuli ni kosipeli ka me sa tiki ni noda bula. Me da bula ena veisiga yadua ena kena totoka duadua, me vaka a vakavulica o Jisu ni a tiko e vuravura. Me da dusimaki mai vei koya na parofita ka muria na nona ivakasala. Me da bula kilikili me da dusimaki kina mai vua na Yalo Tabu. Eda sa na qai nanamaki tiko ki na lako mai ni iVakabula ena bula marau ka sega ena rere. E kaya na Turaga: “Mo kakua ni rere na qele ni sipi lailai, raica sa soli vei kemudou na matanitu me yacova na gauna au sa lesu mai kina. Raica, au na lako vakidacala mai. Io ena yaco vakakina. Emeni” (V&V 35:27).

- Na cava na vuna me da leqataka ga kina na noda vakavakarau ka sega ni ka e baleta na gauna donu ni iKarua ni Lako Mai?

iKuri ni iVolanikalou

- Joni 14:2–3; Maciu 26:64 (Sa laki vakarautaka o Jisu na veitikina ka na lesu mai)
- Malakai 3:2–3; 4:1; V&V 64:23–24 (ena kama o vuravura)
- V&V 133:41–51 (era na vakarusai na tamata ivalavala ca)
- Maciu 13:40–43 (sa parofisaitaki na Veilewai Levu)
- 1 Korinica 15:40–42; V&V 76; 88:17–35 (matanitu ni lagilagi)

- V&V 43:29–30; 29:11 (na lako mai ni iVakabula ena kauta mai na Mileniumi)
- NaYavu ni Vakabauta 1:10 (sa veiliutaki o Jisu)
- Alama 11:43–44; 40:23 (vakamacalataki na Tucaketale)
- V&V 88:96–98 (era na tucake tale na mate)
- Sakaraia 14:9; Nai Vakatakila 11:15; 1 Nifai 22:24–26 (ena veiliutaki me Tui o Jisu)

Na Mileniumi

W a s e 45

O ira na tamata e vuravura ena gauna ni Mileniumi

- O cei era na tiko e vuravura ena gauna ni Mileniumi?

Ni sa yaco mai na iKarua ni Lako mai i Jisu Karisito ena yaco e vuravura na sautu, veilomani, kei na marau me dua na udolu na yabaki. Na dua na udolu na yabaki oqo e vakatokai na Mileniumi. Na ivolanikalou kei ira na parofita era vukea na noda kila na keda ituvaki ni da laki bula voli ena gauna ni Mileniumi.

Me baleta na nodra na vakarusai na tamata ca ena iKarua ni Lako Mai ni iVakabula, o ira walega na ivalavala dodonu era na bula voli e vuravura ni tekivu na Mileniumi. Era na tiko kina o ira sa dodonu ka dina na nodra bula. O ira oqo era na laki taukena na matanitu vakateresitiele se matanitu vakasilesitiele.

Ena gauna ni Mileniumi, era na bula tikoga na tamata ena vuravura oqo, ka ra na vakalaveni me vakataki keda ga oqo (raica V&V 45:58). E kaya o Josefa Simici ni ra na dau veisiko mai ki vuravura o ira na kai lomalagi. O ira na tamata sa tucake tale oqo era na mai veivuke ki na matanitu kei na cakacaka tale eso. (Raica *Teachings of the Prophet Joseph Smith*, digitaka o Joseph Fielding Smith [1976], 307.)

Ena tikoga na nodra galala ni digidigi na tamata, kei na gauna sa soli tu me ra tomana kina na nodra cakacaka vakalotu. Ena yaco ga na gauna me ra vakatusa yadua kina ni ko Jisu Karisito sa iVakabula.

Ena gauna ni Mileniumi, o Jisu ena “mai veiliutaki sara ga e vuravura” (Yavu ni Vakabauta 1:10). E vakamacalataka o Josefa Simici ni o Jisu ena “liutaki ira na Yalododonu ka lako sobu mai ka vei-

---

Me baleti ira na qasenivuli: Na ulutaga baleta na Mileniumi e dau vakavuna me ra tukuna eso na ka sega ni vakadeitaki era sega ni tiko ena ivolanikalou se nodra ivakavuvuli na parofita edaidai. Ni ko veiliutaki tiko ena leseni oqo, qarauna mo kakua ni tukuna na ka e sega ni vakadeitaki.

dusimaki” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Josefa Simici* [2007], 295).

Na Cakacaka ni Lotu ena Gauna ni Mileniumi

- Na cava e rua na cakacaka cecere ena vakayacori ena gauna ni Mileniumi?

Ena rua na nodra cakacaka cecere na lewe ni Lotu ena gauna ni Mileniumi: na cakacaka ni valetabu kei na cakacaka ni kaulotu. Na cakacaka ni valetabu ena baleta tiko na cakacakatabu vakalotu e yaga me baleta na bula vakalou. Oqo e oka kina na papitaiso, na isolisoli ni Yalo Tabu ena veitabaki ni liga, kei na cakacakatabu vakalotu ni valetabu—na edaumeni, vakamau ena valetabu, kei na nodra vauci vata na matavuvale.

E vuqa na tamata era sa mate a sega tu ni vakayacori na nodra cakacakatabu vakalotu. O ira era tiko e vuravura era na vakayacora na cakacakatabu vakalotu ena vukudra. Na cakacaka oqo sa vakayacori tiko ena gauna oqo ena valetabu ni Turaga. Se levu sara tu na cakacaka me na vakacavari ni bera ni tekivu na Mileniumi, o koya gona ena laki vakacavari ena gauna o ya. O ira era sa tucake tale era na vukei keda me vakadodonutaki na cala eda a cakava ena gauna eda a vakasaqarai ira tiko kina na noda qase e liu. Era na vukei keda talega me da kunea rawa na itukutuku me vakataucokotaki kina na noda ivolatukutuku. (Raica Joseph Fielding Smith, *Doctrines of Salvation*, vakasoqona o Bruce R. McConkie, 3 na ivola. [1954–56], 2:167, 251–52.)

Na ikarua ni cakacaka cecere ena gauna ni Mileniumi o ya na cakacaka ni kaulotu. Ena vakavulici na kosipeli vei ira na tamata ena kaukauwa cecere. Ena yaco me na sega tale ni gadrevi me tokaruataki na imatai ni ivakavuvuli ni kosipeli baleta “ni ra na kilai au ga ko ira kece, ko ira sa tamata wale kei ira talega era sa turaga, sa kaya ko Jiova” (Jeremaia 31:34).

- Me da na vakavakarau vakacava ena cakacaka ena gauna ni Mileniumi?

Na ituvaki ena gauna ni Mileniumi

- Ena duatani vakacava na ivakarau ni bula ena Mileniumi mai na kena ena gauna oqo?

A vakavulica na Parofita o Josefa Smici ni gauna ni Mileniumi, ena “vakavou na vuravura oqo me na vaka sara na lagilagi kei parataisi” (Yavu ni Vakabauta 1:10).

Tiko Vakavesu o Setani

Ena gauna ni Mileniumi ena tiko vakavesu o Setani. Sa kena ibalebale oqo ni na sega na kaukauwa vua me temaka rawa e dua e bula tiko ena gauna o ya (raica V&V 101:28). “Era na tubu cake ka sega ni ivalavala ca ko ira na luvedra” (V&V 45:58). “Ia ni ra sa yalododonu na nona tamata [na Turaga], sa sega kina na kaukauwa i Setani; ia ena vesu tu ena vuqa na yabaki; raica sa sega ni rawai ira na tamata ni ra sa ivalavala dodonu ena nona gauna ni lewa na Yalo Savasava ni Isireli” (1 Nifai 22:26).

Sautu e Vuravura

Ena sega na veivaluvaluti ena gauna ni Mileniumi. Era na bula voli na tamata ena sautu kei na veivinakati. Na veiyaragi ni ivalu era na vakayagataki me iyaya ni caka vinaka. “Ka ra na tukitukia na nodra iseleiwau me bati ni siviya, kei na nodra moto me iselesi ni samaki: ena sega ni lave iseleiwau e dua na matanitu ki na dua na matanitu, a ra na sega ni vulica tale na ivalu” (Aisea 2:4; raica talega Aisea 11:6–7; V&V 101:26).

Matanitu iValavala Dodonu

E vakavulica o Peresitedi John Taylor: “Na Turaga ena yaco me tui ni vuravura, ko ira na kawatamata liutaki vakaidina mai vua, kei ira na veivanua ena rukui lomalagi era na dodonu me ra na rokova na nona lewa ka vakabauta na nona ivakavuvuli. Ko ira era qaravi koya ena yalododonu era na dau veivosaki kei na Kalou kei Jisu; ena nodra dauqaravi vei ira na agilosi, ka ra na kila na veika makawa, na veika edaidai kei na veika se bera mai; kei ira talega na tamata, ka se sega ni taucoko na nodra talairawarawa

ki na nona veilewa, ka sega talega ni muria taucoko tiko na nona veiyalayalati, era na qai dodonu me ra talairawarawa ki na nona veiliutaki. Ka ni sa veiliutaki ni Kalou e delai vuravura, ka na vakaukauwataka na nona lawa, ka vakarota na talairawarawa mai na veivanua e vuravura me vaka ni sa nona dodonu vakalawa” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: John Taylor* [2001], 251).

Sega na Mate

Ena sega na mate, ena gauna ni Mileniumi me vaka eda sa kila tiko. Ena gauna era sa na laki qase sara kina na tamata era na sega ga ni mate ka laki bulu. Ia, ena veisau ga na kedra ituvaki mai na ituvaki e mate rawa ki na ituvaki e sega ni mate rawa ka ra “na vakamataliataki vakasauri me vaka na sauriva ni mata.” (Raica V&V 63:51; 101:29–31).

Ena Vakatakilai na Veika Kecega

Eso na dina e se bera ni vakatakilai mai vei keda. Ena vakatakilai mai na ka kecega ena gauna ni Mileniumi. E kaya na Turaga ni na “mai vakatakila na ka kecega—io na veika sa yaco oti, kei na veika vuni sa sega na tamata e kila, io na veika sa baleta na vuravura, na veika a buli kina, na inaki ni kena buli kei na kena icavacava—io na veika talei sa tu e cake, ka vakakina e ra; io na veika sa tu e delai vuravura; na veika sa tu mai bulu kei na veika sa tu mai lagi” (V&V 101:32–34).

Na Veicakacaka Tale Eso ni Mileniumi

Ena vuqa tale na sala, na bula e kea ena vaka tu ga oqo, vakavo ga ni veika kece sara ena vakayacori ena ivalavala dodonu. Era na dau kana, gunu, ka vakaisulu na tamata. (Raica *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Brigham Young* [1997], 365.) Era na dau teitei ka tatamusuki na tamata ka tara na nodra vale (raica Aisea 65:21).

- Na cava beka na nomu nanuma kei na ituvaki ni yalomu me baleta na ituvaki ni gauna ni Mileniumi?

Na iOtioti ni Sasaga ni oti na Mileniumi

- Na cava beka na icavacava kei vuravura?

Ni oti na yabaki dua na udolu, ena sereki mai vakalailai o Setani. Eso na tamata era na vuki tani mai vua na Tamada Vakalomalagi. Ena vakasoqona vata o Setani na nona mataivalu, ka na vakasoqona vata o Maikeli (Atama) na nona ivavakoso vakalomalagi. Ena veivaluvaluti levu oqo, ena qai biu tani tawamudu vakadua o Setani kei ira na nona ilawalawa. Ena qai veisau ko vuravura me matanitu vakasilesitieli. (Raica V&V 29:22–29; 88:17–20, 110–15.)

iKuri ni iVolanikalou

- Sakaraia 14:4–9; 1 Nifai 22:24–25 (Ena mai veiliutaki e vuravura o Jisu)
- Taniela 7:27 (Ena soli na matanitu vei ira na Yalododonu)
- V&V 88:87–110 (na ituvaki ena Mileniumi)
- Nai Vakatakila 20:1–3; 1 Nifai 22:26 (Ena vesu tu o Setani)
- V&V 101:22–31 (sa na sega na veicacati; sega na mate; sa sega na kaukauwa i Setani me veitemaki)
- Aisea 11:1–9 (rau na bula vata na oliva kei na luve ni sipi)
- V&V 43:31; Nai Vakatakila 20:7–10 (Ena sereki tale mai vakalailai o Setani)

Na Veilewai Levu

W a s e 46

Veilewai ni Kalou

- Na cava eso na duidui ni veilewai ena yaco mai ni bera na Veilewai Levu? Era na cokoti vata vakacava na veilewai oqo?

Sa tukuni tu ena ivolanikalou ni na yaco mai na siga eda na tu e mata ni Kalou ka lewai. Me da na kila kina na ka ena yaco ena veilewai o ya me da na vakavakarau kina vakavinaka ki na siga bibi oqo.

E tukuna tiko na ivolanikalou ni da na lewai kece sara ena veika eda vakayacora me vaka na noda ivalavala: “Ia kau a raici ira era a mate, na tamata lalai kei na turaga, era sa tu ena mata ni Kalou; a sa tevuki na ivola eso: e dua tani tale na ivola sa tevuki, ai vola ni bula: ia na mate era sa lewai mai na ka sa volai ena ivola, me vaka na nodra ivalavala” (Nai Vakatakila 20:12; raica talega V&V 76:111; 1 Nifai 15:32; Eparaama 3:25–28). Eda na lewai talega “me vaka na gagadre ni [yaloda]” (V&V 137:9; raica talega Alama 41:3).

Ena vuravura oqo eda na dau lewai ena noda bula kilikili me baleta na veika vinaka ena loma ni matanitu ni Kalou. Ni da sa papitaiso eda na lewai ni da sa kilikili me da ciqoma na cakacakatabu vakalotu oqo. Ni da sa kacivi me da vei qaravi ena Lotu se vakatarogi ki na dua na itutu ni matabete e cecere se ivolatara ni valetabu, eda sa veilewai tiko kina.

E vakavulica o Alama ni gauna eda mate kina ena gole na yaloda ki na dua na ituvaki ni marau se rarawa (raica Alama 40:11–15). Oqo e dua na veilewai.

Me baleti ira na qasenivuli: E sega ni gadrevi mo vakavulica na veika kece ena veiwase yadua. Ni ko vakavakarau ena masumasu mo veivakavulici, kerea na veidusimaki ni Yalotabu mo kila na tikina cava mo na vakayagataka.

**Eda na veilewai ena vuku ni noda Vosa,
Cakacaka, kei na noda Vakanananu eda vakayacora.**

- Vakasamataka mada ni da sa na laki lewai ena noda vakanananu, vosa, kei na ivalavala.

A vakadinadinataka kina o Alama na parofita, “Raica ena beitaki keda na noda vosa, na noda ivalavala kei na noda nanuma kecega” (Alama 12:14).

A kaya na Turaga: “A vosa ca vakaaduaga era na cavuta na tamata, era na tarogi kina ena siga ni lewa. Ni ko sa vakadonui ena vuku ni nomu vosa, ka ko na cudruvi ena vuku ni nomu vosa” (Maciu 12:36–37).

Ena vukei keda na vakabauti Jisu Karisito me da vakavakarau ki na Veilewai Levu. Mai na noda yalodina vaka- Nona tisaipeli ka veivutunitaka na noda ivalavala ca kecega, eda rawa ni vosoti ka yaco me da savasava ka vakalou me rawa ni da laki tiko vata kei na Kalou. Ni da sa veivutunitaka na noda ivalavala ca, ka biuta laivi na vakanananu kei na itovo ca, ena veisautaka na yaloda na Yalo Tabu ka sa sega tale kina me da gadreva na ivalavala ca (raica Mosaia 5:2). Ni gauna eda sa na lewai kina, ena kunei ni da sa vakarau tu me da curuma na itikotiko ni Kalou.

- Vakasamataka mada na veika mo cakava me vakavinakataki kina na nomu vakanananu, vosa, kei na itovo.

Eda na Lewai ena Veika sa Volai

- Mai na itukutukuvolai cava eda na lewai kina? O cei ena lewai keda?

E kaya na parofita o Josefa Simici ni o ira na mate era na lewai ena veika sa volai ka tu e vuravura. Eda na lewai talega mai na “ivola ni bula,” e tiko mai lomalagi (raica V&V 128:6–8).

“Kemuni vakayadua . . . eda na tu e ‘na itikotiko ni veilewai i koya na Yalosavasava ni Isireli . . . ena qai . . . me ra lewai kina ena nona lewa dodonu na Kalou.’ (2 Nifai 9:15.) Me vaka na raivotu nei Joni, ‘A sa tevuki na ivola eso: e dua tani tale na ivola sa tevuki, ai vola ni bula: ia na mate era sa lewai mai na ka sa volai ena ivola, me vaka

na nodra ivalavala.’ Na iVakatakila. 20:12.) Na ‘veivola’ ka tukuni tiko e baleta ‘na [nomuni] itukutuku ni [cakacaka] ka maroroi tu e vura-vura. . . . Na ivola ni bula sai koya na ivola tukutuku e maroroi tu mai lomalagi.’ Vunau kei na Veiyalayalati 128:7.)” *Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Harold B. Lee* [2000], 253).

Ena taurivaki talega e dua tale na itukutuku me da lewai kina. E vakavulica o Paula na iApositolo ni oi keda vakai keda eda sa itukutuku ni noda bula (raica Roma 2:15). Sa vakatikori tu ena noda vakanananu e dua na itukutuku taucoko ni veika kece eda cakava. Na dina oqo a vakavulica o Peresitedi John Taylor: “[Na tamata yadua] ena tukuna ga na kena itukutuku, ka na beitaki koya ga me ivakadinadina. . . . Na itukutuku o ya ena vola ga na tamata yadua ki na ivola ni nona vakasama, na itukutuku o ya ena sega ni lasu rawa ena yaco ena tiki ni siga o ya me tevuki ena mata ni Kalou kei ira na agilosu, kei ira era na turaganilewa” (*Deseret News*, Maj. 8, 1865, 179).

E vakavulica o Joni na iApositolo ni “sa sega ni lewa e dua na tamata ko Tamana, ia sa lesia na Luvena na tamata kecega” (Joni 5:22). Ena qai lewa na Luvena, me lesia eso me ra veivuke ena Veilewai. O ira na le Tinikarua era a tiko vata kei Koya ena Nona cakacaka era na lewai ira na mataqali i Isireli (raica Maciu 19:28; Luke 22:30). O iratou na tinikarua na Nifai era na lewai ira na Nifai kei na Leimani (raica 1 Nifai 12:9–10; Momani 3:18–19).

Taukeni ni Dua na Tikina ena Matanitu ni Lagilagi

- Ena vakauqeta vakacava na noda bula kilikili ena vuravura na noda bula ena veigauna tawamudu?

Ni oti na Veilewai Levu eda na laki taukena e dua na tikina ena matanitu eda sa vakarautaki tu kina. Na ivolanikalou e tukuna tiko e tolu na matanitu ni lagilagi—na matanitu vakasilesitiele, na matanitu vakateresitiele, kei na matanitu vakatilesitiele (raica V&V 88:20–32).

Ena Vunau kei na Veiyalayalati 76, sa vakaraitaka tu kina na Turaga na sala eda na digia me da bulataka kina na bula oqo. A vakama-calataka o Koya ni noda digidigi ena laki vakatau kina na matanitu cava eda sa vakarautaki kina. Eda kila mai na ivakatakila oqo ni o ira mada ga na lewe ni Lotu ena duidui na matanitu era na laki

---

taukena baleta ni na sega ni tautauvata na ituvaki ni nodra vakabauta kei na yalodina ni talairawarawa vei Karisito.

Oqo na veimataqali ituvaki ni bula e rawa ni da digia me da bula-taka kei na matanitu eda sa digia me da laki taukena.

Silesitieli

“Io sai ira oqo era sa rogoca na itukutuku kei Jisu Karisito, ka vakabauta na yacana; a ra sa papitaiso, . . . kevaka era sa muria na vunau era na savai ka vakasavasavataki mai na nodra ivalavala ca kecega; io era na rawata na Yalo Tabu.” Sai ira oqo era sa vakamalumalumutaka rawa na vuravura ena nodra vakabauta. Era sa tamata dodonu ka dina ka na dregata kina na Yalo Tabu vei ira na nodra kalougata. (Raica V&V 76:51–53.) O ira era na taukena rawa na matanitu lagilagi cecere duadua o ya na silesitieli, era na yaco me ra kalou, sai ira talega era a vakamau tawamudu ena valetabu (raica V&V 131:1–4). O ira kece era sa taukena na matanitu vakasilesitieli era na bula vata tiko kei na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito me tawamudu (V&V 76:62).

Mai na cakacaka eda vakayacora ena valetabu, o ira kece era a bula tu ena vuravura oqo sa rawa me ra ciqoma na taucoko ni kosipeli kei na cakacakatabu vakalotu ni veivakabulai me rawa kina me ra taukena e dua na tikina ena matanitu cecere lagilagi vakasilesitieli.

Teresitieli

Oqo o ira era a cata na kosipeli e vuravura ia e muri era a qai ciqoma mai na vuravura ni yalo. Sai ira oqo na tamata dokai e vuravura era a vakamatabokotaki mai na kosipeli i Jisu Karisito mai na nodra ilawaki qaseqase na tamata. Sai ira talega oqo era a ciqoma na kosipeli ka vakadinadinataki Jisu ia era a sega ni gugumatua sara. Ena dau sikovi ira mai o Jisu Karisito ia e sega ni o Tamada Vakalomalagi. (Raica V&V 76:73–79.)

Tilesitieli

Oqo o ira na tamata era a sega ni ciqoma na kosipeli se vakadinadina i Jisu Karisito ena vuravura oqo se mai na vuravura ni yalo. Era na vakararawataki ena vuku ni nodra ivalavala ca mai eli ni

oti na Mileniumi, ena gauna era na tucaketale mai kina. “Io sai ira oqo na daulasu, ko ira na daucakaisausau, kei na dautagane kei na dauyalewa kei ira sa taleitaka na lasu.” Sai ira oqo era sa sega ni wili rawa me vaka na kalokalo ni lomalagi, se na nuku ni mata-sawa. Era na sikovi mai vua na Yalo Tabu ka sega ni o Tamana se o Luvena. (Raica V&V 76:81–88, 103–6, 109.)

Butobuto e Taudaku

Sai ira oqo era a vakadinadinataki Jisu Karisito ena kaukauwa ni Yalo Tabu ka kila na kaukauwa ni Turaga ia era a vakatara me rawai ira o Setani. Era sa cakitaka na dina ka bolea na kaukauwa ni Turaga. Era na sega ni vosoti rawa, ni ra sa cakitaka na Yalo Tabu ni oti na nodra ciqoma. Ena sega ni ra taukena e dua na matanitu ni lagilagi. Era na laki bula voli ena butobuto, rarawa, kei na oca vata kei Setani kei ira na nona agilosu me tawamudu. (Raica V&V 76:28–35, 44–48.)

- Me vaka ena Vunau kei na Veiyalayalati 76:50–53, 62–70, na ivakarau cava ni tamata era vakamalumalumutaka rawa na vuravura oqo ena vakabauta ka sa qaqa tikoga ena nona vakadinadinataki Jisu?

Me da Vakarautaki Keda Edai ki na Veilewai

- Na cava me da cakava me da vakavakarau kina ki na Veilewai Levu?

Na ka dina o ya, ni veisiga yadua sa siga ni veilewai. Eda vosa, vakanananu, ka ivalavala me vakataka na lawa ni silesitiele, teresitiele, se tilesitiele. Na noda vakabauti Jisu Karisito, me vaka na noda itovo ena veisiga, ena vakatau kina na matanitu cava eda na laki taukena.

Sa tu oqo na taucoko ni kosipeli vakalesuimai i Jisu Karisito. Na kosipeli sa lawa ni matanitu vakasilesitiele. Sa vakatakilai mai na veicakacakatabu vakalotu ni matabete e gadrevi me baleta na noda tubu vakayalo. Eda sa tabadromuci ena wai ni papitaiso ka da sa veiyalayalati me da bulataka e dua na bula sa Vakarisito. Kevaka eda sa yalodina ka maroroya na veiyalayalati eda sa vakayacora, sa na vakaraitaka mai na Turaga na ituvaki ni noda veilewai. Ena kaya vei keda, “Ni lako mai, koi kemuni sa vakalougatataki vei Tamaqu mo ni rawata na matanitu sa vakarautaki me nomuni mai na ivakatekivu kei vuravura” (Maciu 25:34).

---

iKuri ni iVolanikalou

- Roma 2:6–9; Nai Vakatakila 20:12–13 (na Veilewai)
- Alama 11:41, 45; Momani 7:6; 9:13–14 (eda sa lewai ena keda ituvaki ni tucaketale)
- 2 Nifai 29:11; 3 Nifai 27:23–26 (na ivola era na tevuki ena Veilewai)
- Alama 41:2–7 (na noda lewai ena vakatau ki na noda cakacaka, na gagadre ni yaloda, veivutuni, kei na vosota me yacova na ivakataotioti)
- Momani 3:22 (veivutuni ka vakavakarau mo tu ena mata ni veilewai)
- Luke 12:47–48; V&V 82:3 (ko koya sa soli vakalevu vua, e na tarogi vakalevu vua)
- V&V 88:16–33 (eda na ciqoma ga na ka eda a kilikili kina)

Bula Vakalou

W a s e 47

Na iTuvatuva ni Noda Toro Cake

Na noda a bula vata mai kei na Tamada Vakalomalagi, a vakamacalataka o Koya na ituvatuva ni noda toro cake. Eda na rawa ni vakataki Koya, e dua sa vakalou. Na ituvatuva o ya me da na biuti Koya ka tadu mai ki vuravura. Na veibiu oqo a dodonu me yaco me vakadinadinataki kina na noda rawa se sega ni talairawarawa ki na ivakaro ni Tamada ena gauna mada ga eda sa sega ni tiko vata kina kei Koya. Ena ituvatuva oqo e vakarautaka ni oti na bula e vuravura, eda na laki veilewai ka saumi me vaka na ivakatagedegede ni noda vakabauta kei na talairawarawa.

Mai na ivolanikalou eda vulica kina ni tolu tiko na matanitu ni lagi-lagi mai lomalagi. E vakamacalataka o Paula na iApositolo ni kila e dua na tamata a “kau cake mada ko koya oqo ki nai katolu ni lomalagi” (2 Korinica 12:2). A tukuna o Paula e rua na matanitu mai lomalagi: na silesitieli kei na teresitieli (raica 1 Korinica 15:40–42). E cecere duadua na silesitieli, ka ikarua na teresitieli. Mai na ivakatakila ena gauna oqo eda sa kila kina na ikatolu ni matanitu o ya na matanitu vakatilesitieli (raica V&V 76:81). Eda sa kila talega kina ni tiko tale e tolu na matanitu se ivakatagedegede ena loma ni matanitu vakasilesitieli (raica V&V 131:1).

Bula Vakalou

- Na cava na bula vakalou?

Na bula vakalou o ya na bula tawamudu, na mataqali bula e bulataka tiko na Kalou. E bula tiko o Koya ena lagilagi cecere. E sa vinaka ka uasivi sara o Koya Sa tu Vua na kila kei na vuku kecega. Sai Koya na Tamadra na gone sa vakayalo. Sai Koya na dauniveibuli. Sa rawa me da na vakataka na Tamada Vakalomalagi. Oqo na bula vakalou.

Kevaka eda sa vakaraitaka tiko na noda yalodina tiko vua na Turaga, eda na laki bula ena ivakatagedegede cecere duadua ena matanitu ni lagilagi o silesitili mai lomalagi. Eda na bula vakalou, ka me da laki bula vata kei Tamada Vakalomalagi vakamatavuvale. Na bula vakalou sai koya na isolisoli cecere duadua nei Tamada Vakalomalagi e solia vei ira na Luvena (raica V&V 14:7).

Veivakalougatataki ni Bula Vakalou

• Na veivakalougatataki cava ena soli vei ira era sa na bula vakalou?

E sa vinaka ka uasivi sara na Tamada Vakalomalagi, ka sa marau-taka ni sa rawa me ra vakataki Koya o ira na Luvena. Sa Nona inaki kei na lagilagi “me ra tucake tale mai na mate na tamata kecega ka rawata na bula tawamudu” (Mosese 1:39).

O ira era sa rawata na bula vakalou ena matanitu vakasilesitili ena nodra vakabauti Jisu Karisito era na rawata na veivakalougatataki cecere. Sa yalataka na Turaga, “Ia sa nodra na ka kecega” (V&V 76:59). Oqo eso na veivakalougatataki e soli vei ira era sa bula vakalou:

1. Era na bula tawamudu ena itikotiko ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito (raica V&V 76:62).
2. Era na yaco me ra kalou (raica V&V 132:20–23).
3. Era na vakaduavatataki me tawamudu vata kei ira na nodra matavuvale ivalavala dodonu ka na rawa me ra torocake tiko me tawamudu.
4. Era na ciqoma na marau sa taucoko.
5. Era na taukena talega na veika e taukena na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito—na kaukauwa, lagilagi, lewa kei na kila ka (raica V&V 132:19–20). A vola vakaoqo o Peresitedi Joseph Fielding Smith: “Sa yalataka na Tamana vua na Luvena ni veika kece sa Nona ena soli vei ira era sa talairawarawa ki na Nona ivunau. *Era na tubu ena kila ka, vuku, kei na kaukauwa, mai na loloma vakalou ki na loloma vakalou, me yacova ni sa vakatikori vei ira na taucoko ni rarama ni siga lagilagi*” (*Doctrines of Salva-*

tion vakasoqona o Bruce R. McConkie, 3 na ivola. [1954–56], 2:36; mataniivola kala ena ivola taumada).

Veika e Lavaki ki na Bula Vakalou

Na gauna oqo sai koya na gauna ni kena rawati na veika e lavaki ki na bula vakalou (raica Alama 34:32–34). A kaya o Peresitedi Joseph Fielding Smith, “Ni kena gadrevi me rawati na bula vakalou o ya me da ciqoma na kosipeli kei na kena veiyalayalati; ka vakatikora vei keda na kena ilesilesi sa solia vei keda na Turaga; ka bula voli ena rarama kei na kila na dina; ka ‘bula ga ena vosa kecega sa lako mai na gusu ni Kalou’” (*Doctrines of Salvation*, 2:43).

Na bula vakalou, e imatai me da na vakabauti Jisu Karisito ka vosota me yacova na ivakataotioti ni noda bula. Na noda vakabauti Koya o ya me da veivutunitaka na noda ivalavala ca ka muria na Nona ivunau.

Sa vakaroti keda taucoko me da ciqoma na veicakacakatabu vakalotu oqo:

1. Me da papitaiso.
2. Me da na ciqoma na veitabaki ni liga me da vakadeitaki ka lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai ka ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu.
3. O ira na tagane lewenilotu me ra ciqoma na matabete i Melikiseteki ka vakarabailevutaka na nodra veikacivi ena matabete.
4. E dodonu me da ciqoma na edaumeni ni valetabu.
5. E dodonu me da vakamau tawamudu, ni bula oqo se ena kena e tarava.

Me ikuri ni noda ciqoma na cakacakatabu vakalotu oqo, sa vakarota kina na Turaga vei keda taucoko me da:

1. Lomana na Kalou kei ira era tiko tikivi keda.
2. Muria na ivunau.
3. Veivutunitaka na noda caka cala.
4. Vakasaqarai ira na wekada era sa mate ka ciqoma na cakacakatabu vakalotu veivakabulai me baleti ira.

5. Tiko ena noda soqoni ni Lotu ena veigauna kece eda rawata me da na dau vakavoutaka tiko na noda veiyalayalati ni papitaiso ni da votai ena sakaramede.
6. Lomani ira na lewe ni noda matavuvale ka vaqacotaki ira ena sala ni Turaga.
7. Vakayacora ena veisiga na noda masu vakamatavuvale kei na tamata yadua.
8. Vakavulica na kosipeli vei ira na tamata ena vosa kei na itovo
9. Vulica na ivolanikalou.
10. Vakarorogo ka vakamura na nodra vosa veivakauqeti vakayalo na parofita ni Turaga.

Kena itinitini, eda gadreva vakayadua me da ciqoma na Yalo Tabu ka vulica me da kila na Nona veidusimaki ena noda bula.

- Ena vakarautaki keda vakacava na cakacakatabu vakalotu kei na veiyalayalati me da laki bula vakalou?
- Ena vukei keda vakacava na noda vakabauti Jisu Karisito me da muria kina na vunau?
- Na cava na vuna me da kila kina na veidusimaki ni Yalo Tabu me da laki bula vakalou kina?

Ni Oti na Noda Yalodina Tiko kei na Noda Vosota ki na iVakataotioti

- Na cava ena yaco ni da sa vosota me yacova na ivakataotioti ni da sa tisaipeli yalodina vua na Karisito?

A kaya na Turaga, “Raica kevaka ko sa muria na noqu vunau ka vosota me yacova na ivakataotioti, ko na rawata na bula tawamudu; oqo na isolisoli uasivi duadua ni Kalou” (V&V 14:7). E kaya vaka-oqo o Peresitedi Joseph Fielding Smith, “Kevaka me da na lako vata tikoga kei na Kalou; o ya me da muria na nona vunau, qaravi koya ka bulataka na nona dina; ena qai yaco mai na gauna eda na vakasavasavataki ena dina sa taucoko, ka na rarama cake tikoga me yacova na siga lagilagi” (*Doctrines of Salvation*, 2:36).

A vakavulica na Parofita o Josefa Simici: “Ni o kabata e dua na ikabakaba, o na tekivu mai ra, ka qai kabata me yadua na ikabakaba ena dua na gauna, me yacova ni ko sa yaco ki cake; sa vakakina ena ivakavuvuli ni kosipeli—mo na tekivu ena kena imatai, ka qai lako tiko me yacova ni ko sa vulica kece na ivakavuvuli ni bula vakacerecerei. Ia ni sa na oti toka e dua na gauna balavu mai na nomu sa curuma yani na ilati [mate] ko na qai kila taucoko. E sega ni kilai taucoko sara ena vuravura oqo; ena dua na cakacaka levu me da kila na noda vakabulai kei na bula vakacerecerei io ena yasa kadua talega ni ibulubulu” (*Nodra iVakavuvuli na Peresitedi ni Lotu: Josefa Simici* [2007], 307).

A vakavulica o Josefa Simici: “Sa imatai ni ivakavuvuli ni Kosipeli o ya me da kila vakaidina na iTuvaki ni Kalou. . . . A tamata tu vakataki keda e liu o Koya; . . . ka Kalou vakataki Koya, na Tamada kecega na tamata, a bula voli e vuravura me vakataki Jisu Karisito” (*Teachings of the Prophet Joseph Smith* digitaka o Joseph Fielding Smith [1976], 396–398).

E kila vinaka tu o Tamada Vakalomalagi na noda vakatovolei, noda malumalumu, kei na noda ivalavala ca. Sa dau nanumi keda ka lomani keda. E gadreva o Koya me da rawata rawa me vaka sa vakayacora o Koya.

Me da vakasamataka mada na noda marau levu ni da sa lesu rawa vei Tamada Vakalomalagi me da qai kaya: “Tamaqu, au a bula me vaka na Nomuni lewa. Au a yalodina ka muria tiko na Nomuni vunau. Au marau niu sa lesu rawa mai vale.” Eda qai rogoqa ni kaya mai o Koya, “E vinaka . . . ; ko sa dina ena ka e vica ga, au na lesi iko mo lewa na ka e vuqa: curu ki na marau ni nomu turaga” (Maciu 25:23).

- Raicalesu na Maciu 25:23. Vakasamataka mada na ituvaki ni yalomu ni sa na tukuna mai vei iko na Turaga na veika oqo.

Me baleti ira na qasenivuli: Ni ko solia e dua na gauna vei ira na lewe ni kalasi se matavu-vale me ra tugana ki lomadra na dina oqo, raica na nodra bula, se vakasamataka na nodra lomana na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito, ko sa solia tiko e dua na madigi me ra vakavulici mai vua na Yalo Tabu.

iKuri ni iVolanikalou

- V&V 132:3–4, 16–26, 37 (sa baleta na bula vakalou)
- V&V 131:1–4 (na vakamau tawamudu sa idola ki na bula vakalou)
- V&V 76:59–70 (vakamacalataki ni veivakalougatataki ni matanitu vakasilesitili)
- V&V 84:20–21 (na kaukauwa ni bula savasava vakalou ena vakatakilai ena cakacakatabu vakalotu ni matabete)

Lisi ni iYaloyalo

Waqana: *Na Wai Bula*, mai vei Simon Dewey, © Simon Dewey.
iTuvaki e muri © Artbeats

Tabana e 4: Veitaba na © NASA kei STScI

Tabana e 8: Veitaba na © NASA kei STScI

Tabana e 14: iVakaraitaki mai na *Na Karisito e Emeo*, mai vei Carl Heinrich Bloch. Vakadonui me vakayagataki mai na National Historic Museum e Frederiksborg mai Hillerød, e Denmark

Tabana e 18: Veitaba o Dimitri Vervitsiotis/Digital Vision/
Getty Images

Tabana e 22: Veitaba na © Corbis

Tabana e 26: *Biubiu mai na Were o iTeni*, mai vei Joseph Brickey.
© 1998 Joseph Brickey

Tabana e 40: *Josefa Simici*, sega ni kilai o daudroini, lolomataka na Community of Christ Archives. *Brigham Young*, mai vei Danquart Anthon Weggeland, lolomataka na Church History Museum. *John Taylor*, sega ni kilai o daudroini, lolomataka na Church History Library kei na Archives. *Wilford Woodruff*, mai vei H. E. Peterson. *Lorenzo Snow*, mai vei Lewis Ramsey, lolomataka na Church History Museum. *Joseph F. Smith*, mai vei A. Salzbrenner, © IRI. *Heber J. Grant*, mai vei C. J. Fox, © IRI. *George Albert Smith*, mai vei Lee Greene Richards, © IRI *David O. McKay*, mai vei Everett Clark Thorpe, © Everett Clark Thorpe. *Joseph Fielding Smith*, mai vei Shauna Cook Clinger, © 1983 IRI. *Harold B. Lee*, mai vei Grant Romney Clawson, © IRI. iTaba kei Ezra Taft Benson © Busath Photography. iTaba kei Thomas S. Monson © Busath Photography

Tabana e 50: *Sa Vakabula o Karisito na luvei Jairo goneyalewa*, mai vei Greg K. Olsen. © 1990 IRI

Tabana e 60: *Kakua ni Yaco na Noqu Lewa, Nomuni Lewa Ga,* mai vei Harry Anderson. © Seventh-day Adventist Church. Kakua ni lavetaki

Tabana e 82: *iVakaraitaki mai na O Eparaama ena Buca mai Mamire,* mai vei Harry Anderson. © IRI

Tabana e 88: *iVakaraitaki mai na Sa Tabaki Iratou na Tinikarua na iApositolo na Karisito,* mai vei Harry Anderson. © IRI

Tabana e 94: *iVakaraitaki mai Na Gagadre ni Yaloqu,* mai vei Walter Rane. Lolomataka na Church History Museum

Tabana e 102: *iVakaraitaki mai na Jisu Karisito,* mai vei Harry Anderson © IRI

Tabana e 134: *Na iOtioti ni Kana Vata,* mai vei Simon Dewey. © Simon Dewey

Tabana e 150: *iVakaraitaki mai na O Karisito kei na Cauravou Vutuniyau,* mai vei Heinrich Hofmann. Lolomataka na C. Harrison Conroy Co., Inc.

Tabana e 162: *iVakaraitaki mai na E Vuya o Jisu na Yavadratou na iApositolo,* mai vei Del Parson. © 1983 IRI

Tabana e 168: Veitaba na © Getty Images

Tabana e 174: *iVakaraitaki mai Na Kai Samaria Dauloloma,* mai vei Joseph Brickey. © 2001 Joseph Brickey

Tabana e 180: Veitaba o George Doyle/Stockbyte/Getty Images

Tabana e 190: *iVakaraitaki mai Dou Lako Yani ki Vuravura Taucoko, ka Vunautaka na iTukutuku Vinaka,* mai vei Harry Anderson. © IRI

Tabana e 200: *Erau Vakacabo iSoro o Atama kei Ivi,* mai vei Keith Larson. © 1996 Keith Larson

Tabana e 218: Veitaba o Robert Casey. © 2004 Robert Casey

Tabana e 224: Veitaba o Robert Casey. © 2004 Robert Casey

Tabana e 246: *iVakaraitaki mai na Sa Vosa Vakalougatataki Josefa o Jekope,* mai vei Harry Anderson. © IRI

Tabana e 252: *Na iKarua ni Lesu Mai*, mai vei

Harry Anderson. © IRI

Tabana e 258: iVakaraitaki mai *Na iKarua ni Lesumai*, mai vei

Harry Anderson. © IRI

Tabana e 264: iVakaraitaki mai na *Sega Vua na Cudru*, mai vei

Nancy Glazier-Koehler. © 1984 Nancy Glazier-Koehler

Tabana e 268: iVakaraitaki mai *Na iOtioti ni Veilewai*, mai vei

John Scott. © 1974 IRI

Tabana e 276: iVakaraitaki ni droini mai vei Dan Baxter

iTuvatuva Vakamatanivola

A

Alakaolo, 187, 189

B

Bete, ilesilesi kei na itavi ni, 84

Bete levu, ilesilesi kei na itavi ni, 85

Bisopi, ilesilesi kei na itavi ni,
84–85

Biu laivi ni ivalavala ca, tiki ni
veivutuni, 122

Bula Vakalou, 309–314
itukutuku ni, mai vei Joseph
Fielding Smith, 312–13
sa yaga sara na vakamau
tawamudu ena, 245–47
yaco me kilikili, 17

Butako, 202

Butobuto e tautuba, 306

C

Cakacaka, 175–80, 190

itukutuku ni, mai vei
David O. McKay, 178

itukutuku ni, mai vei
Heber J. Grant, 175

Cakacaka, eda na lewai mai na,
289–300

Cakacaka ni Kaulotu, 211–218
itukutuku ni, mai vei Ezra Taft
Benson, 214

Cakacakatabu vakalotu

na ivakatakilakila ni Lotu dina,
100–01

vakalesuimai, 108–09

Cakamana, isolisoli ni cakacaka,
144

Co vakasorena, 190

D

Dikoni, ilesilesi kei na itavi ni, 83

Duivosavosa, isolisoli ni, 139, 141

E

Eparaama, veiyalayalati ni Kalou
vei, 92–93

G

Galala

dua na ivakavuvuli tawamudu,
19

E saga o Setani me kauta laivi,
19

gadrevi ena yavu ni
veivakabulai, 20, 22

gadrevi na digidigi, 20–21
vakayacora, sega ni nanuma na
bula mai liu, 13

Galala ni Digidigi. *Raica* Galala
gone

itavi ni, 242

rau sa vakaroti o Atama kei Ivi
me rau, 32

Gunu kaukauwa, 182, 184
Gunu kaukauwa, 189

I

---

iApositolo, ilesilesi kei na itavi ni,
86, 107

Raica talega iApositolo
Le Tinikarua

iApositolo Le Tinikarua,
lewai mai na, 301

Raica talega iApositolo

iDuvani, vakatanitaki ni, 189

iKarua ni Lesu mai i Jisu Karisito,
288–92

ivakatakilakila ni, 283–88, 293

iKatini, 215–18

itukutuku ni, mai vei
Gordon B. Hinckley, 218

itukutuku ni, mai vei
Heber J. Grant, 218

itukutuku ni, mai vei
Stephen L Richards, 216

Ilaija, yaco mai nei, 275–76

iMatai ni ivakavuvuli kei na
cakacakatabu vakalotu, 98–99
vakatikori tale mai na kena
taucoko ena Vakalesuimai,
107–08

Isireli

itukutuku mai vei Joseph
Fielding Smith ni nodra
vakasoqoni vata na, 278–79

itukutuku mai vei Russell M.
Nelson ni nodra vakasoqoni
vata na, 279

vakasoqoni vata ni mataqali,
277–82

veisautaki na yaca i Jekope me,
277

veiseyaki ni mataqali i, 277, 279

Isireli, 277

iSolisoli, 223–28

itukutuku ni, mai vei
Gordon B. Hinckley, 227–28

itukutuku ni, mai vei
Heber J. Grant, 228

itukutuku ni, mai vei
Stephen L Richards, 224

iSolisoli ni lolo, 163, 202

iSolisoli ni Yalotabu. *Raica* iSolisoli
vakayalo

iSolisoli ni Yalo Tabu, 135–38
ciqomi, 136–37

dua vei ira na isolisoli cecere
ni Kalou, 136–137

ibalebale ni, 135–36

kila na veivakauqeti ni
Yalo Tabu, 137

iSolisoli vakayalo, 135–42

ivakamacala ni, 135–40

ivakatakilakila ni Lotu dina, 97

Vakatotomuria o Setani, 142

vakatuburi, 140–41

vakayagataka vakamaqosa,
141–42

iTalatala qase, ilesilesi kei na
itavi ni, 86–87

iTeki, 108

iTovo ni bula, lawa ni Kalou ni.
Raica Vosa ni Vuku

iTovo vakatamata, tauyavutaki
ena bula mai liu, 9–10

iTubutubu, itavi ni, 175, 239–41

iTukutuku volai, eda na lewai mai,
301–02

iVakabula. *Raica* Jisu Karisito

iVakadinadina, itukutuku ni, mai
vei David O. McKay, 148–49

iVakatakila, na ivakatakilakila ni
Lotu dina, 97, 99

iVakatakilakila ni gauna. *Raica*
iKarua ni Lesumai i Jisu Karisito
iVakavuvuli, ilesilesi kei na itavi ni,
83
iValavala ca
eda sa cala kece sara, 117
ibalebale ni, 117
Ivi. *Raica* Atama kei Ivi
iVola i Momani, 50–51
iVolanikalou, 50–55
ivola e va ni, 50–54
vulici, 54–55
iVola ni Kawa, 266–68
iVolatabu, 49–50

J

Jekope
veisau na yacana me Isireli, 277
Veiyalayalati ni Kalou vei, 277
Jisu Karisito
bula ni, 63–70
bula uasivi ni, 65–66
Dauniveibuli, 25–26
gadrevu me da qaravi ira na
tani, 183
iVakabula ka iliuliu ena bula
e vuravura, 16
ivakaraitaki ni loloma uasivi,
197–98
ivakaraitaki ni veiqaravi, 185–86
ivakavuvuli nei, 66–67
lesi rawa ena bula mai liu, 9
loloma ni, 66–67
Lotu vakaituvatuva, 67
Luvena Duabau ga na Tamana,
64–66
parofisaitaki na sucu kei na
nona ilesilesi, 55–56

Raivotu nei Orson F. Whitney
baleta na vakararawataki ni,
68
solibula ni, 69, 165, 167
soli vei keda na veivakalougata-
taki ena Veisorovaki, 69
talairawarawa vua na Tamana,
224
tauyavutaka na sakaramede,
149, 151
vakabulai mai na, 67–69
Raica talega iKarua ni Lesumai
i Jisu Karisito; Vakabauti
Jisu Karisito; Veisorovaki

K

Kakana Draudrau, 189
Kalou. *Raica* Tamada Vakalomalagi
Karisito. *Raica* Jisu Karisito
Kilai ni cala, tiki ni veivutuni, 123
Kila ka, isolisoli ni, 143
Kila ni o Jisu Karisito sa Luve ni
Kalou, isolisoli ni, 143–44
Kofi, 189

L

Lagilagi, matanitu ni, 304–05
Lagilagi vakateresitielei, 302
Lagilagi Vakatilesitielei, 302
Lasu, 202
Lawaki, 202–03
Lesi rawa, 9–10
itukutuku ni, mai vei
Josefa Simici, 10
Lewa
na ivakatakilakila ni Lotu dina,
97
vakalesuimai, 107
Lewe ni manumanu, 192

- Loloma Uasivi, 193–99
itukutuku ni, mai vei
Josefa Simici, 198–99
itukutuku ni, mai vei
Thomas S. Monson, 197
- Lotu i Jisu Karisito
a tauyavutaka o Josefa Simici,
107–08
e Amerika, 101–02
ena gauna e liu, 97–103
ivakatakila ena, 97, 99
ivakatakilakila me kilai kina,
97–101
lewa ena, 99, 107
mataisoqosoqo ni, 99–100,
107–08
me sa lewe ni, ena papitaiso, 125
nikua, 105–110
vakalesuimai, sega ni vakarusai
rawa, 109–110
vakalesuimai ni, parofisaitaka,
103–104, 105–106
vukitani mai na, 101–02
- Lusefa. *Raica* Setani
- Lutu, na, 27–29
vua ni, 28–29
- M**
-
- Masu, 39–42
gauna ni masu, 40–41
ivakarau ni masu, 41
sala e dau rogoci kina na masu,
41–42
vuna me da masu kina, 39–40
- Matabete, 77–81
gadrevi me baleta, 77, 79
ibalebale ni, 77
idola ni, 85–86
itukutuku ni, mai vei
Joseph F. Smith, 84–85
- ituvatuva ni, 84–91
iwase ni, 83–84
sala ni kena vakayagataki donu,
80
sala ni nodra ciqoma na tagane,
79–81
veivakalougatataki ni kena
vakayagataki vakadodonu, 81
Raica talega Matabete i Eroni;
Matabete i Melikiseteki
- Matabete i Eroni
ilesilesi kei na itavi ni, 83–85
kuoramu ni, 86–87
Raica talega Matabete;
Matabete i Melikiseteki
- Matabete i Melikiseteki
ilesilesi kei na itavi ni, 86–87
kuoramu ni, 88–89
Raica talega Matabete;
Matabete i Eroni
- Matabose Cecere, 14–16
Matabose mai Lomalagi, 14–16
Mataniciva Talei, 52
Matanitu vakasilesitielei
bula vakalou ena, 282, 285–90
papitaiso gadrevi me curuma
na, 129
- Mataveiliutaki Taumada, 106–07
- Matavuvuale
bibi ni, 233, 35
itavi, 239–43
itukutuku ni, mai vei
David O. McKay, 233
itukutuku ni, mai vei
Harold B. Lee, 236
rawata rawa, 236–37
tawamudu, 233–37
vakavakarau me baleta na, 178
veiwekani, 235–36

Matavuvale: Ai Vakaro ki Vuravura
Raraba, 10, 233, 236, 237, 239,
240, 241, 243, 254

Mate, cakacakatabu vakalotu ni,
na ivakatakilakila ni Lotu dina,
100–01

Mileniumi, 290–294
itukutuku ni, mai vei
Brigham Young, 290
itukutuku ni, mai vei
John Taylor, 298–99

N

Na Dina, 200–204
itukutuku ni, mai vei Brigham
Young, 200
itukutuku ni, mai vei
Joseph F. Smith, 203
itukutuku ni, mai vei
Mark E. Petersen, 200

Na ilati e tabonaka na kila ni
vuvale vakalomalagi, 11

Na Lolo, 160–66
dodonu, 160–62
vakalougatataki me baleta,
165–66

Na Solibula, 165–70

P

Papitaiso, 127–33
gadrevi me baleta, 127–29
itekitekivu vou ena, 133
ivakarau ni, 129–31
o koya me na papitaiso, 131
veiyalayalati ni, 131–32

Parataisi
ena vuravura ni yalo, 273
itukutuku ni, mai vei
Jedediah M. Grant, 273–74

itukutuku ni, mai vei
Wilford Woodruff, 273–75
Parofisai, isolisoli ni, 150
Parofita, 39–43
lesi rawa, 9–10
mata ni Kalou e vuravura, 43
Sa kaciva na Kalou ena
veitabagauna kece, 46
vosa ni, sa ivolanikalou, 54
Peresitedi ni Lotu, 43
itukutuku ni, mai vei
Wilford Woodruff, 45–46
liutaka na Lotu, 108
parofita bula nikua, 45–47
tokoni ni, 46
veivakalougatataki ni
talairawarawa ki na, 47
Raica talega Parofita
Peteriaki, ilesilesi kei na itavi ni, 87

Q

Qase e liu, veivukei, 245–48
Qereni, 190

R

---

rarawa ni sa ivalavala ca, tiki ni
veivutuni, 121

Rau a vakaroti o Atama kei Ivi
ira na yaloqaqa, 28
Lutu nei, 29–30
me lako taumada mai ki
vuravura, 28
me rau vakaluveni, 29–30
tawase tani ni, mai vua na
Kalou, 29–30
tiko na Yalo Tabu vei, 33–34
vakamau ni, 28
Reki, taucoko ni, 11

S

Sakaramede, 149–53
a tauyavutaka o Karisito na,
149, 151
qaravi ni, 151–52
vakavoui na veiyalayalati ena,
152
yalo ni taura, 153

Setani
biu tani mai lomalagi, 16–17
gadrevu me voroka na lawa ni
tiko savasava, 258–60
saga me kauta laivi na galala ni
digidigi, 15, 17
saqata na ka vinaka, 21–22
sereki vakalailai ni vakarau cava
na Mileniumi, 299
temaki Ivi, 32
temaki keda, 18
vakatotomuria na isolisoli ni
Yalotabu, 151
valuti Jisu mai lomalagi, 16
vesuki ena gauna ni Mileniumi,
297–98

Siga ni lolo, 161–65
Siga ni Turaga, 157–58
Raica talega Siga ni Vakacecegu
Siga ni Vakacecegu, 155–59
bula vakalou tiko, 157–58
ibalebale ni, 156
inaki ni, 155–56
itukutuku makawa ni, 156–57
Sigatabu, 156
veivakalougatataki ni
talairawarawa, 158
Sigatabu, na Siga ni Vakacecegu,
160–61
Simici, Josefa
vakalesuimai na dina vei,
108–09

vakalesuimai na Lotu vei,
106–09
Soli, 207–08
itukutuku ni, mai vei
Stephen L Richards, 207–08
Sucu, noda gauna kei na
vanua ni, digitaka na
Tamada Vakalomalagi, 10

T

Tabanalevu, 111
Talairedre, isau ni, 224–25
Talairawarawa, 225–31
itukutuku ni, mai vei
Josefa Simici, 228
na papitaiso e vakaraitaka na,
129

Taledi
itukutuku ni soli itukutuku
baleta na, mai vei
Joseph F. Smith, 230
itukutuku ni vakatuburi, mai
vei Heber J. Grant, 231
itukutuku ni vakatuburi, mai
vei Marvin J. Ashton, 230
tauyavutaki mai ena bula
mai liu, 9–10
vakatuburi, 227–29

Tamada, itavi ni, 240–41
Tamada mai Lomalagi. *Raica*
Tamada Vakalomalagi
Tamada Vakalomalagi
a buli na tamata me ucui Koya, 6
cakacaka kei na lagilagi ni, 6
Daunilewa ni veika kecega, 5
Dauniveibuli ni veika kecega, 5
dina ni, 5–6
gagadre ni, me da tauyavutaka
na Nona ivakarau, 12–14

- itukutuku ni noda veiwekani
kei, mai vei Joseph F. Smith,
11
- itukutuku ni Nona ilesilesi
ni sa Tamada, mai vei
Josefa Simici, 5–6
- kila, 6–7
- noda rawata me da vakataki, 11
- tama ni, 9
- vua ni, 6
- yago ni, 6
- Tamata
- buli me ucuya na Kalou, 6
- itukutuku mai vei Joseph F.
Smith baleta na itubutubu
va-kalou ni, 9
- luve ni Kalou, 9
- me lewa na veika kecega sa
bulia na Kalou, 5
- Tamata ni veiyalayalati, 91–96
- Tavako, 189
- Tevoro. *Raica* Setani
Ti, 189
- Tiko savasava, 253–61
- Tina
- itavi ni, 240–42
- itukutuku ni, mai vei
Boyd K. Packer, 241–42
- Tabu, gadrevi na bula e
vuravura me yaco na, 10–11
- V**
-
- Vakabauti Jisu Karisito, 101–6
e dua na isolisoli vakayalo, 113,
143
- ibalebale ni, 113, 116
- itukutuku ni kaukauwa ni,
mai na *Vuli baleta na
Vakabauta*, 118–19
- itukutuku ni kena gadrevi na
cakacaka vata kei na, mai vei
Spencer W. Kimball, 118
- na veivakalougatataki e tarava
mai, 117–18
- na vuni noda gadreva na, 116
- sala me da tubu kina, 116–18
- Vakabauti ni nodra ivakadinadina
na tani, isolisoli ni, 137
- Vakabokoci ni ivalavala ca,
papitaiso me baleta, 127
- Vakacegu, 179, 190
- Vakadeitaki. *Raica* iSolisoli ni
Yalo Tabu
- Vakadewa, isolisoli ni, 141
- Vakadewataki ni duivosavosa,
isolisoli ni, 141
- Vakadodonutaka, tiki ni veivutuni,
122
- Vakalesuimai ni dina ni kosipeli,
108–10
- Vakalesuimai ni Lotu
mai vei Josefa Simici, 106–09
parofisaitaki, 103–04, 106–07
- Vakamau
- itukutuku ni, mai vei
Spencer W. Kimball, 242
- tawamudu, 245–49
- Vakasama, eda na lewai mai na
noda, 299–300
- Vakatubu kawa, kaukauwa ni, 255
- Vakatutusa, tiki ni veivutuni, 122–23
- Valeniveivesu ni yalo, 272
- Valetabu
- vakayacori na cakacaka ena,
263–69
- vakayacori na cakacaka ena,
gauna ni Mileniumi, 289, 295
- vakayacori na vakamau
tawamudu ena, 250–51
-

- Valu mai Lomalagi, 17–18
Vauci, kaukauwa ni, vakalesuya
    mai o Ilaija, 284
Veibuli
    mai vei Jisu Karisito, 23–24
    vakaraitaka na loloma ni Kalou,
        25–26
    vakayacora na, 23–24
Veika ni lasa, 170
Veilewai
    ena vakayagataki na itukutuku
        ena, 302–03
    iOtioti, 301–04
    mai vei Jisu Karisito, 301
    vakavakarau me baleta na, 306
    vosa, cakacaka, kei na vakasama
        ena vakayagataki ena, 301–02
Veilewai ni Kalou, 301
Veiqaravi, 182–88, 208
    itukutuku ni, mai vei
        Spencer W. Kimball, 184
Veisorovaki, 65–73
    a vakararawataki ka mate na
        Karisito me, 67–69, 72
    italanoa mai vei Boyd K. Packer
        vakaraitaki, 69–72
    itukutuku ni, mai vei Joseph
        Fielding Smith, 121
    na Karisito duadua ga ena rawa
        ni vakayacora, 67
    na Tucaketale sa vua ni, 73
    rawa kina na veivakabulai, 69
    vakabulai mai na ivalavala ca ka
        isau ni, 73–75
    Raica talega Jisu Karisito
Veitemaki, vorata rawa, itukutuku
    ni, mai vei Gordon B. Hinckley,
        259
Veivakabulai, isolisoli ni, 144
Veivakalougatataki vakapeteriaki,
    10, 87, 146
    itukutuku ni, mai vei
        Thomas S. Monson, 10
Veivakatovolei, gadrevi me da
    tubu kina, 11
Veivakatovolei, na bula e vuravura
    sa dua na, 10–11
veivakavulici
    isolisoli ni, 138
    mai na ivola oqo, 1–3
Veivosoti
    ena kena voroki na lawa ni
        tiko savasava, 259–60
    itukutuku ni, mai vei
        Spencer W. Kimball, 259
    reki ena, 124
Veivutuni
    gadrevi me baleta, 117
    ibalebale ni, 119
    itukutuku ni, mai vei
        Spencer W. Kimball, 119,
        122–123, 262
    ivakavuvuli ni, 119–122
    oqo na gauna ni, 122
    vakalougatataki mai na, 122
Veiyalayalati
    ibalebale ni, 90, 92
    ni papitaiso, 127–129
    Vakaeparaama, 92–94
    vakavoui ena sakaramede,
        151–52
    vou ka tawamudu, 95
Veiyalayalati vou ka tawamudu, 94
Vitusagavulu, ilesilesi kei na itavi
    ni, 88
Vosa, eda na lewai mai na, 300–01
Vosa ni Vuku, 187–92
    itukutuku ni, mai vei
        Heber J. Grant, 190
-

Vosota me yacova na ivakataotioti,
vakalougatataki ni, 311–14
Vosoti ira na tani, tiki ni veivutuni,
123
Vua ni, 190
Vucesa, 177–78
Vukitani, Levu, 101–102
Vuku, isolisoli ni, 141–42
Vunau, maroroya, tiki ni veivutuni,
123–24
Vunau kei na Veiyalayalati, 51
Vuravura ni yalo, 272–75
itukutuku ni, mai vei
Ezra Taft Benson, 271
ivakavuvuli nei Brigham Young
baleta na, 271–72

W

Waini, 187, 189
Were o Iteni, 30
Witi, 189

Y

Yalo Tabu, 32–35
ilesilesi ni, 33–35
itukutuku ni, mai vei
Joseph Fielding Smith, 35
papitaiso e gadrevi me ciqomi
kina na isolisoli ni, 129
vua ni, 33
yaco mai vei Atama kei Ivi,
32–33
Raica talega iSolisoli ni
Yalo Tabu
Yalotabu, isolisoli ni. *Raica*
iSolisoli vakayalo
Yalotabu, ituvaki vakayago ni,
271–74
Yavu ni veivakabulai, 10–12, 23

NA LOTU I
JISU KARISITO
NI YALODODONU
EDAIDAI

